మనస్సుతో, ఆచార్యదేవుని అడుగుజాడలలో అకుంఠిత విశ్వాసంతో చరించే వారు జ్ఞానాన్ని పొంది తరించడానికి వయస్సు అవరోధం కాదు. అనారోగ్యం ప్రతిబంధకమూ కాదు. వివేక విచారాలకు నోచుకోని మనస్సు, సందేహాలకు నిలయమైన బుద్ధి, విశ్వాసం లేని చిత్తము, శ్రేష్ఠులను అర్థం చేసుకోలేని అహంకారము - ఇవే జ్ఞానానికి అడ్డుగోడలు. అవరోధాలు.

వేదము ఒక మహారణ్యము. అందులో ఏది ఎక్కడుందో నిరంతరము అందులో నిమగ్నమై ఉన్న వారికే అర్థం కాదు. అలాంటి వేద విజ్ఞానాన్ని కాచి, వడబోసి, సారాన్ని తీసి గీతామృతంగా భగవంతుడు మానవాళికి ప్రసాదించాడు. మరణకాలంలో అయినా జ్ఞానాన్ని పొందే అవకాశం ఉందని, ప్రతి మానవ హృదయంలో కొండంత విశ్వాసాన్ని నింపి సాంఖ్యాన్ని ముగిస్తున్నాడు గీతాచార్యుడు.

మరణానికి ఎవ్వరూ భీతి చెందాల్సిన అవసరం లేదు. గీతామృతం మన వద్ద ఉంది. ఇక మరణ మెక్కడుంది? భగవంతుడు అందరినీ కనికరిస్తాడు. జ్ఞానము అందరినీ ఆశీర్వదిస్తుంది.

వికారి నైనా బికారి నైనా
ఈసడించదు దర్పణము
పేదనైనా పామరునైనా
పారద్రోలదు దైవము
జ్ఞానమె మనిషికి శరణము
తెలియని నాడే మరణము
రామ రామ జయ రాజారామ్
రామ రామ జయ సీతారామ్

ముముక్షువులకు మోక్ష మార్గంలో దారి బత్తెంగా ఇదొక రామజోగి చిట్కా.

జ్ఞానమే ప్రధానం కనుక మరణశయ్యపై ఉన్న వారు కూడా తరిస్తారు. వృద్ధులైనా తరిస్తారు. రోగులైనా తరిస్తారు. జ్ఞానము బుద్ధికి అందేదే కనుక, ఏ జాతి వారైనా తరిస్తారు. ఏ మతం వారైనా తరిస్తారు. లింగభేదం లేదు. వర్ణభేదం లేదు. శ్రద్ధ ఒక్కటి ఉంటే చాలు. అంతా అభేదమే. అద్వైత జ్ఞానమే.

ఈ సందర్భంలో రెండవ అధ్యాయానికి భాష్యాన్ని సమాప్తం చేస్తూ, చివరి వాక్యాన్ని అద్భుతంగా పలికి ఆశీర్వదిస్తారు పూజ్యపాదులు శ్రీ శంకరాచార్యస్వామి.

కిము వక్తవ్యం బ్రహ్మచర్యాదేవ సంన్యస్య యావజ్జీవం యో బ్రహ్మణి ఏవ అవతిష్ఠతే స బ్రహ్మనిర్వాణం ఋచ్ఛతీతి?

మరణ సమయంలో ఉన్నవాడే తరించే టప్పుడు బ్రహ్మచర్యాశ్రమము నుండే సన్యాసమును స్వీకరించి, జీవిత మంతా బ్రహ్మ విచారము నందే ఉన్నవాడు మోక్షాన్ని తప్పక పొందుతాడు అని ప్రత్యేకంగా చెప్పాలా? అని చివరి మాట పలికారు. మహాత్ముల మాటే శ్రీరామరక్ష.

జై జై శ్రీ శంకర గురుదేవ!

ఇతి శ్రీమద్భగవద్గీతా సూపనిషత్సు బ్రహ్మవిద్యాయాం యోగశాస్త్రే శ్రీకృష్ణార్జున సంవాదే
సాంఖ్యయోగో నామ ద్వితీయోఽధ్యాయః

ఈ విధంగా ఉపనిషత్తులు, బ్రహ్మవిద్య, యోగశాస్త్రము, శ్రీకృష్ణార్జున సంవాదము అయిన భగవద్గీత యందు సాంఖ్యయోగము అనే రెండవ అధ్యాయము.

చైతన్య భగవద్గీత

అథ తృతీయోఽధ్యాయః - మూడవ అధ్యాయము

కర్మయోగః - కర్మయోగము

కొండ అద్దమందు కొంచెమై ఉండదా? అన్నట్లు, వేదాంత సారమంతా, ముఖ్యంగా భగవద్గీత కేంద్ర విషయ మంతా రెండవ అధ్యాయం - సాంఖ్యయోగంలో అద్భుతంగా ప్రవచింప బడింది. గీతాచార్యుడు ప్రబోధించిన ఆత్మ తత్త్వం అర్జునుడికి ఎంతో తృప్తి నిచ్చింది. ఊరట నిచ్చింది. ఆనందాన్ని పంచింది. కాని కర్మ విషయమే కాస్త ఇబ్బంది పెడుతోంది.

ఏది శ్రేయస్సో దానిని నిశ్చయించి చెప్పమని అర్థించాడు అర్జునుడు. తనకు కావలసింది మోక్షమే అనే విషయం కూడా సుస్పష్టం అయింది. మోక్షము అనేది ఉన్నదే కనుక, దానికి సంబంధించిన జ్ఞానం కలగాలి. అంతే. అదే ఆత్మజ్ఞానం. అదే సాంఖ్యం (***శుద్ధాత్మ తత్త్వ విజ్ఞానం సాంఖ్య మిత్యభిధీయతే***).

ఆత్మ సత్యము. ఆత్మ జ్ఞానము. ఆత్మ అనంతము. అట్టి ఆత్మకు సంబంధించిన జ్ఞానమే ఆత్మ జ్ఞానము. ఆత్మ జ్ఞానము కలిగిన వాడు తానే ఆత్మ అని తెలుసు కుంటాడు. ఆత్మయే బ్రహ్మము అని గ్రహిస్తాడు. ఇదే మోక్షము. కనుక జ్ఞానము వల్లనే మోక్షము సిద్ధిస్తుంది అనేది వేదాంత తాత్పర్యము. భగవద్గీత కూడా ఈ విషయాన్నే ధ్రువ పరచింది (***తస్మాత్ కేవలాదేవ జ్ఞానాత్ మోక్షః ఇతి ఏషః అర్థః నిశ్చితో గీతాసు సర్వోపనిషత్సు చ***).

ఆత్మతత్త్వాన్ని రెండవ అధ్యాయం పదకొండవ శ్లోకం నుండి ముప్పైయవ శ్లోకం వరకు అద్భుతంగా ప్రవచించాడు గీతాచార్యుడు. అర్జునుని ప్రశ్నను ఆధారం చేసుకొని ఆత్మవిదుని వైభవాన్ని కూడా స్థితప్రజ్ఞ లక్షణాలలో వివరించాడు. ఇదంతా అర్జునుడికి చాలా ఓదార్పును, సంతృప్తిని కలిగించింది.

తనకు కావలసింది మోక్షం. మోక్షం జ్ఞానరూపంలో ఉంది. జ్ఞానం కలగాలి అంటే శ్రవణం చేయాలి. ***సన్న్యస్య శ్రవణం కుర్యాత్.*** సన్యసించి శ్రవణం చేయాలి అనే విషయం కూడా ప్రసిద్ధమే. మరి, సన్యాసాన్ని ప్రోత్సహించకుండా, అర్జునా! నువ్వు యుద్ధం చెయ్యి అని, జ్ఞాన బోధానంతరం కూడా శ్రీకృష్ణుడు చెప్పడం అర్జునుడికి మ్రింగుడు పడని విషయంగా తయారైంది.

మాతే సంగోఽస్త్వ కర్మణి - అర్జునా! కర్మను మానేయాలి అనుకోకు (2 - 47).

యోగస్థః కురు కర్మాణి - యోగస్థుడవై కర్మలను ఆచరించు (2 - 48).

ఉత్తిష్ఠ కౌన్తేయ యుద్ధాయ కృతనిశ్చయః - అర్జునా! లే! యుద్ధానికి సిద్ధపడు (2 - 37).

యోగాయ యుజ్యస్వ - కర్మయోగానికి ప్రయత్నం చెయ్యి (2 - 50).

సవ్యసాచి సందేహం

ఇంతకీ గీతాచార్యుడు ప్రబోధించేది జ్ఞానమా? లేక కర్మాచరణమా? జ్ఞాన మార్గంలో చరిస్తే మోక్షం సిద్ధిస్తుంది. కర్మ చేస్తే కర్మఫలం వస్తుంది. అంతేగాని మోక్షం రాదు. మోక్ష మనేది కర్మఫలం కాదు. ఇకపోతే, శ్రీకృష్ణుడు బోధించిన కర్మయోగము కూడా అంతఃకరణ శుద్ధిని కలిగిస్తుందే గాని మోక్షాన్ని ప్రసాదించ లేదు. అలాంటప్పుడు, రాజమార్గం లాగా జ్ఞానమార్గం ఉండగా, మోక్షాన్ని ప్రసాదించ లేని కర్మాచరణ వైపు తనను

శ్రీకృష్ణుడు ఎందుకు మళ్ళిస్తున్నాడు? అనేది అర్జునుని సందేహం. ఈ సందేహమే అర్జునుని కలవర పెడుతోంది.

స్థితప్రజ్ఞ వైభవ వర్ణనములో ప్రథమ శ్లోకం లోనే **ప్రజహాతి యదా కామాన్ సర్వాన్ పార్థ మనోగతాన్** - అర్జునా! మనస్సులో కలిగే సమస్తమైన కోరికలను ఎవడైతే త్యజిస్తాడో వాడే స్థితప్రజ్ఞుడు అని చెప్పాడు కదా! మరి కోరికల్ని విడవడ మంటే, కర్మల్ని విడిచి పెట్టడం కాదా?

అసలు కోరికే లేకపోతే కర్మకు అవకాశం ఎక్కడుంది? కోరికలు ఉన్నవాడే వాటిని తీర్చుకోవడానికి కర్మలు చేస్తాడు (**కామాయ మానశ్చ కరోతి కర్మాణి** - ఉపనిషత్ భాష్యం). ఏదో సాధించాలి అనే కదా మనిషి కర్మ చేస్తాడు? మరి కర్మ ద్వారా ఏది సాధించినా అది మోక్షం మాత్రం కాదు. అలాంటప్పుడు జ్ఞాననిష్ఠకు సంబంధించిన సన్యాసమే శ్రేయోదాయకం. మరి ఈ కర్మల వైపు నన్నెందుకు శ్రీకృష్ణుడు పురికొల్పుతున్నాడు? అని సందేహిస్తున్నాడు అర్జునుడు.

యమిచ్ఛేత్ తమావ సేత్ అనే న్యాయాన్ని బట్టి, ఎవరు దేనిని వాంఛిస్తారో, వారు దాని యందే నిమగ్నమై ఉంటారు. ఎవరికి ఏది ఇష్టమో, దాని చుట్టే వారి మనస్సు తిరుగుతూ ఉంటుంది. అర్జునుడికి మమకారం వల్ల యుద్ధం రుచించ లేదు. సన్యాసానికి మనస్సు సిద్ధ పడుతోంది. అందుకు అనుకూలంగా జ్ఞానమార్గం ఉంది. దాని వైపే ఆయన మనస్సు మొగ్గు చూపుతోంది. కర్మలను విడిచి పెట్టడానికి సిద్ధంగా ఉంది.

నిజమే. కాని, కర్మలను విడిచి నంత మాత్రాన జ్ఞానము ప్రాప్తిస్తుందా? ఆత్మజ్ఞానం కలగాలి అంటే, అంతఃకరణశుద్ధి ఉండాలి. కర్మలను పరే త్యజిస్తాడు. మరి జ్ఞానాన్ని పొందడానికి అవసరమైన చిత్తశుద్ధి ఏది? కర్మలను విడిస్తే చిత్తశుద్ధి వస్తుందా? అసలు కర్మల్ని త్యజించడం అంత సులభమైన విషయ మేనా?

కర్మ అనివార్యం

కర్మను వదిలించు కోవడం అంత తేలికైన పని కాదు. శక్తి ఉన్నా లేకపోయినా, వయస్సు ఉండినా, మళ్ళినా, ఆరోగ్యమున్నా క్షీణించినా మనిషి కర్మ చేయక తప్పదు. నాకు శక్తి లేదు. నేను కర్మ చేయలేను అని నువ్వు చెప్పొచ్చు. శక్తి లేదని భోం చేయకుండా ఉండ గలవా? శక్తి రావాలంటే భోంచేసి తీరాలి. అదీ కర్మే.

వయస్సు పైబడింది. నేను పని చేయలేను అంటారు వృద్ధులు. నిజమే. ఏమీ చేయక పోయినా, కఱ్ఱ పట్టుకొని లేస్తున్నావా, లేదా? లేవడమే కాదు, కఱ్ఱ పట్టుకోవడం కూడా కర్మే. కఱ్ఱ పట్టుకోవడమే కాదు, కఱ్ఱ పట్టుకోవాలి అని అనుకోవడం కూడా కర్మే.

చిన్నపిల్లలు ఏమీ చేయకుండా ఊయలలో పడుకొని ఉన్నా, వారు కూడా కర్మ చేస్తున్న వారే. కాళ్ళు ఆడించడం కర్మ. చూడటం కర్మ. నవ్వడం కర్మ. ఏడవడం కర్మ. ఏది కర్మ కాదు?

ఆరోగ్య ముంటే విందు లారగిస్తావు. ఆరోగ్యం లేకపోతే, విందుకు దూర మవుతావు. విందు మానినా మందు తినడం మానలేవు కదా! అది కూడా కర్మే.

కర్మ ఎవరినీ వదలదు. అందరూ కర్మలు చేయాలి. చేశారు. చేస్తున్నారు. శ్రీరాముడు చేశాడు. శ్రీశంకరాచార్య స్వామి చేశారు. శ్రీకృష్ణుడూ చేశాడు. గీతను బోధించడం కర్మ కాదా? మురళిని వాయించడం కర్మ కాదా?

అన్నీ కర్మలే. ఆడటం కర్మ. ఆడించడం కర్మ. పాడటం కర్మ. పాడించడం కర్మ. ఆదుకోవడం కర్మ. గుండె బాదుకోవడం కర్మ. కర్మ కాని దేముంది? కర్మ చేయని వారు ఎవరున్నారు?

ఇక్కడ మనం గమనించ వలసిన అతి ప్రధానమైన విషయం ఒకటి ఉంది. పరిమిత మైనది ఏదైనా,

ఎవరైనా, పని చేయక తప్పదు. తప్పక పని చేయ వలసిందే. ఎందుకని? పరిమితంగా ఉండటమే దుర్భరం కనుక. విశ్వమంతా ఆ కోణం లోనే నడుస్తూ ఉంది.

ప్రపంచాన్ని పరిశీలించి చూస్తే, సూర్యోదయం నుండి ప్రాణులే కాకుండా ప్రకృతి కూడా కర్మ వలయంలో పడి పరిభ్రమిస్తూనే ఉంది. సృష్టిలో ఎక్కడా బద్ధక మనేది కన్పించడం లేదు, మనోబుద్ధులున్న మనిషిలో తప్ప.

విశ్వమే కర్మ వలయంలో చిక్కి ప్రవర్తించే టప్పుడు, విశ్వధర్మాలకు వేరుగా, విలక్షణంగా వ్యక్తి ప్రవర్తించ గలడా? కర్మ నుండి విడిపడి అకర్మలో ఉండ గలడా? వ్యక్తి విశ్వానికి వేరుగా లేడు. విశ్వం వ్యక్తికి వేరుగా లేదు.

విశ్వము చాలా విశాల మైనదే కావచ్చు. విశాలమైన విశ్వాన్ని గూర్చి ఆలోచించే బుద్ధి గల మానవుడు విశ్వమంతటి వాడు కాక పోవచ్చు. కాని, విశ్వాన్నంతా తనలో ఇముడ్చుకొనే శక్తి కలిగిన వాడు. ఈ విషయాలన్నీ మున్ముందు గీతలో మనం ఆశ్చర్యంగా చూడబోతాము.

చలించే గుణం గాలికి ఉంది. గాలికి దూరమై వ్యక్తి జీవించ లేడు. చలించే గాలి నీలో ఉన్నా, అది చలిస్తూ ఉంటుందే గాని, దుప్పటి కప్పుకొని పడుకోదు. ఒకవేళ మనిషి దుప్పటి కప్పుకొని పడుకున్నా, లేదా నిద్రించినా, అతనిలో గాలి మేలుకొని కదులుతూ ఉంది కనుకనే అతడు దుప్పటి తొలగించుకొని మళ్ళీ లేవగలుగు తున్నాడు. వాయుదేవుడు సదా కర్మ లోనే ఉన్నాడు.

చలించే గుణం జలానికి ఉంది. చలించడం ద్రవ లక్షణం. ప్రపంచంలో చలించే జలమే మన దేహంలో కూడా చలిస్తూ ఉంది. దేహానికి రూపాన్నిచ్చే జల భూతము, దేహంలో ఉండి రక్తాన్ని ప్రసరింప చేస్తూ ఉంది. లేకపోతే, జీవనమే సాధ్యం కాదు. అదంతా కర్మే. వరుణుడు నిరంతరము కర్మ లోనే ఉన్నాడు. ఇలా ఎంతైనా చెప్పుకుంటూ పోవచ్చు. ఈ ప్రపంచంలో కర్మ లేని దెక్కడ?

భూమి తిరుగుతూ ఉంది. అదీ కర్మే. తిరిగే భూమి మీద ఉన్న వాళ్ళు తిరగకుండా ఎలా ఉంటారు? నేను తిరగడం లేదు అని అనుకున్నా, వాస్తవానికి తిరుగుతున్న వాణ్ణే. ఇక కర్మశూన్యత ఎక్కడుంది? కర్మ ఏమిటో అర్థం కాకపోవడం చేత, మనిషిని కర్మశూన్యత ఆకర్షిస్తూ ఉంది.

ఏదీ చేయనంత మాత్రాన అది కర్మశూన్యత కాదు. మాట్లాడకుండా మనిషి ఉండొచ్చు. ఆలోచించ కుండా ఉండగలడా? శ్వాసించకుండా ఉండగలడా? ఆ రెండు కూడా ఆగిపోతే, ఆ తరువాత కర్మ చేయకుండా ఉండటానికి ఇక ఉన్న దెవరు? అసలు దేహాన్ని ధరించడమే కర్మ. దేహాన్ని ధరించ డానికి కారణం కర్మ. దేహము కొంత కాలం ఈ ప్రపంచంలో మనుగడను సాగించడానికి కారణం కర్మ. దేహం రాలి పోవడానికి కూడా కారణం కర్మే. కర్మ తోనే పుట్టిన దేహం కర్మ తోనే పెరుగుతుంది. కర్మ తోనే పెరిగిన దేహం కర్మ తోనే తరుగుతుంది. కర్మ తోనే తరిగిన దేహం కర్మ కారణం గానే నశించి పోతుంది. నశించిన తరువాత కూడా కర్మ ప్రభావం చేతనే పంచభూతాలలో విలీనమై పోతుంది. అంతా కర్మే.

అనివార్యం - అనర్థం

కర్మ మనిషిని బంధిస్తుంది అని ముందే చెప్పుకున్నాం. విషయాసక్తి ఉండబట్టే కర్మలు చేస్తున్నాం. కర్మ చేయడానికి ఏ ధర్మాలైతే ఈ ప్రపంచంలో మనకు అనుకూలిస్తున్నాయో, అవే ధర్మాలు ఆయా కర్మలకు సంబంధించిన ఫలాలు మనకు అంద డానికి కారణమై ఉన్నాయి.

ఆసక్తితో కర్మను చేస్తాము. ఫలితాన్ని అనుభవిస్తాం. ఫలానుభూతి మనస్సుపై ప్రగాఢమైన ముద్రను వేస్తుంది. అదే వాసన, లేదా సంస్కారము.

కర్మలలో ఎవ్వరికీ ఆసక్తి లేదు. కర్మఫలాల యందే ఆసక్తి ఉంది. అవి తృప్తి నిస్తాయనే ఆశ ఉంది. వాటి వల్ల నిత్యతృప్తి కలుగుతుందనే భ్రాంతి ఉంది (**తృప్తః భవిష్యామి**). ఏ కర్మ అయినా దేశకాలాదుల చేత, వ్యక్తి సామర్థ్యం చేత పరిమితంగా ఉంటుంది. పరిమితమైన కర్మలు పరిమితమైన కర్మఫలాలను సృష్టిస్తాయి. నిత్యతృప్తిని అందించ లేవు.

కృతస్య క్షయిత్వాత్. సృష్టింప బడేది ఏదైనా నశించేదే అంటారు బృహదారణ్య కోపనిష ద్భాష్యంలో శ్రీశంకరాచార్య స్వామి.

కర్మలు చేస్తాం. కర్మఫలాలను అందుకుంటాం. వాటి వల్ల మనకు తాత్కాలికమైన సుఖం కలుగుతుంది. ఆ తరువాత ఫలితం నశించి పోతుంది. ఆ ఫలితం వల్ల కలిగే సుఖం కూడా గతించి పోతుంది. సుఖం గతించినా, ఆ సుఖానుభవం వల్ల మనస్సులో ఏర్పడిన సంస్కారము, లేదా వాసన నశించదు. మనస్సును అంటి పెట్టుకొనే ఉంటుంది. అలాంటి అనుభూతిని తిరిగి పొందాలి అనే వాంఛను రెచ్చ గొడుతూనే ఉంటుంది. ఇదే మనస్సులో ఆవేదన. ఆందోళన.

ఆవేదనతో అంతఃకరణ ఆనందంగా ఉండ లేదు. మనస్సు ఆ వాంఛను తీర్చు కొనేందుకు ప్రయత్నిస్తుంది. కర్మ చేస్తుంది. ఫలాన్ని అనుభవిస్తుంది. మళ్ళీ భోగానుభవ సంస్కారాన్ని తయారు చేసుకుంటుంది. అది మళ్ళీ ప్రేరేపించి కర్మను చేయిస్తుంది. ఈ విధంగా కర్మ సుడిగుండం తయా రవుతుంది.

కర్మ - కర్మఫలం - భోగానుభవం - వాసన, మళ్ళీ వాసనా ప్రేరిత కర్మ - కర్మఫలం - భోగానుభవం - వాసన, లేదా సంస్కారము. ఇలా కర్మచక్రం తిరుగుతూ ఉంటుంది. ఒక దశలో మనం కర్మ సముద్రంలో పడి ఉన్నాము అని అర్థ మవుతుంది. ఈ విధంగా కర్మలు జన్మలకు కారణ మవుతాయే గాని, మోక్ష హేతువులు కాలేవు.

మరి కర్మల వల్ల మోక్షము లభ్యం కానపుడు కర్మలు చేయడం దేనికి? కర్మల నుండి సంపూర్ణంగా విడిపడి పోవచ్చు కదా? అర్జునుని ఆంతర్యం కూడా ఇదే. మంచిదే. కాని, కర్మల నుండి విడిపడటం సాధ్య మేనా?

న హి దేహభృతా శక్యం త్యక్తుం కర్మా ణ్యశేషతః

అర్జునా! శరీరం ఉన్నంత వరకు కర్మలను పూర్ణంగా త్యజించడం ఎవ్వరికీ సాధ్య పడదు అని సాక్షాత్తు గీతాచార్యుడే పద్దెనిమిదవ అధ్యాయంలో చెబుతాడు. ముఖ్యంగా ఈ మూడవ అధ్యాయం లోనే ఆ విషయాన్ని విపులంగా చర్చిస్తాడు కూడా.

దేహము ఉన్నంత వరకు కర్మ చేయకుండా ఉండ లేము. ఏ కర్మ చేసినా అది బంధహేతువే గాని మోక్ష హేతువు కాదు. **కర్మ అనివార్యం - ఆచరిస్తే అనర్థం.** ఇది సర్వ మానవాళి సమస్య.

తరుణోపాయం

కర్మ చేయకుండా ఉండటం సాధ్యం కాదు (**అనివార్యం**). చేసి సాధించేది మాత్రం కర్మఫలమే. బంధమే (**అనర్థం**). దీనికి ఉపాయం ఏమిటో ఆలోచించాలి. మొదటి అధ్యాయాంతంలో 'యోగ' శబ్దార్థాన్ని మనము విపులంగా చెప్పుకున్నాం. అక్కడ 'యోగము' అనే పదానికి మనం చూచిన అర్థాలలో, 'సంగతి' అనే అర్థానికి పీట వేశాం. యోగానికి 'ఉపాయం' అనే మరొక అర్థాన్ని కూడా చెప్పుకున్నాం. ఇక్కడ, ఈ సందర్భంలో అదే సమన్వయం. ఏ ఉపాయాన్ని అనుసరించి ఆచరిస్తే కర్మ బంధహేతువు కాదో, పైగా

మోక్షసాధన మవుతుందో, ఆ ఉపాయమే కర్మయోగము. మూడవ అధ్యాయం లోని సారభూతమైన విషయము. అర్జునుని సందేహంతో ఈ అధ్యాయం ప్రారంభ మవుతూ ఉంది.

అర్జున ఉవాచ :

జ్యాయసీ చే త్కర్మణ స్తే మతా బుద్ధి ర్జనార్దన ।
తత్కిం కర్మణి ఘోరే మాం నియోజయసి కేశవ ॥ 1

జ్యాయసీ-చేత్-కర్మణః-తే-మతా-బుద్ధిః-జనార్దన
తత్-కిం-కర్మణి-ఘోరే-మాం-నియోజయసి-కేశవ

జనార్దన	= కృష్ణా!	కేశవ	= కృష్ణా!
బుద్ధిః	= జ్ఞానము	తత్	= అప్పుడు
కర్మణః	= కర్మ కంటె	ఘోరే	= భయంకరమైన
జ్యాయసీ	= శ్రేష్ఠ మైనది	కర్మణి	= కర్మ యందు
తే	= నీ యొక్క	మాం	= నన్ను
మతా చేత్	= అభిప్రాయమైతే	కిం నియోజయసి	= ఎందుకు నియోగిస్తున్నావు?

అర్జునుడు అడుగుతున్నాడు :

జనార్దనా! కర్మ కంటే జ్ఞానం శ్రేష్ఠ మని నీ అభిప్రాయమా? అదే అయితే, కృష్ణా! భయంకరమైన కర్మల లోకి నన్ను ఎందుకు దించుతున్నావు?

వ్యాఖ్య

ప్రశ్న ఎందుకు?

రెండవ అధ్యాయంలో హేతు, ఫల భూతమైన బుద్ధిద్వయం పరమేశ్వరుని చేత ప్రతిపాదించ బడింది. మొదటిది యోగబుద్ధి, అంటే కర్మయోగ బుద్ధి. రెండవది సాంఖ్యబుద్ధి, అంటే జ్ఞానయోగ బుద్ధి.

కర్మయోగబుద్ధి సాధనము. కనుక హేతుభూతము. జ్ఞానయోగబుద్ధి సాధ్యము. కనుక ఫల రూపము. ఈ రెండిటి మధ్య ఉన్న వ్యత్యాసాన్ని స్పష్టంగా గ్రహించాలి. లేకపోతే, అనేక సంశయాలు తలెత్తుతాయి. ప్రస్తుతం పార్థుని ప్రశ్నకు కూడా ఇదే కారణము.

రెండవ అధ్యాయంలో సాంఖ్యబుద్ధిని అనుసరించి జ్ఞాననిష్ఠను బోధించాడు భగవంతుడు. ***ఏషా తే౽భిహితా సాంఖ్యే బుద్ధిః*** - ఆత్మజ్ఞాన విషయంలో ప్రతిపాదింప బడిన సాంఖ్యము నీకు చెప్పబడింది. అలాగే ***యోగే త్విమాం శృణు*** - ఏ ఉపాయంతో కర్మబంధము నుండి విడిపడ గలవో అట్టి కర్మయోగ బుద్ధిని విను అంటూ కర్మయోగాన్ని గూర్చి కూడా ప్రసంగించాడు. ఇంతవరకు ఏ సంశయానికి అవకాశం లేదు.

కాకపోతే, నలభై తొమ్మిదవ శ్లోకంలో ***దూరేణ హి అవరం కర్మ బుద్ధి యోగాత్*** - బుద్ధియోగం కంటే కర్మ నికృష్ట మైనది అని భగవంతుడు తెలిపాడు. ఇక్కడ బుద్ధియోగము అంటే కర్మయోగము. కర్మ అంటే ఫలాపేక్షతో కూడిన సకామకర్మ అని అర్థం. ఈ సందర్భంలో బుద్ధి అనే పదాన్ని సాంఖ్యబుద్ధిగా అర్జునుడు అర్థం చేసుకున్నాడు. పైగా, ***బుద్ధౌ శరణ మన్విచ్ఛ*** - 'నువ్వు బుద్ధినే ఆశ్రయించు' అని అదే శ్లోకంలో చెప్పడం వల్ల, సాంఖ్యము కంటే కర్మ నికృష్టము కనుక సాంఖ్యమునే ఆశ్రయించ మని శ్రీకృష్ణుడు చెప్పినట్లు అర్జునుడు పొరపాటు పడ్డాడు.

అలా పారపడ్డా నేమో అనే సంశయం కూడా అర్జునునికి లేక పోలేదు. ఈ విషయాన్ని రెండవ శ్లోకానికి వ్యాఖ్యానములో చెబుతాను.

అర్జునుని అవగాహన అలా ఉంది. అదలా ఉంచండి. **మాతే సంగోస్త్వ కర్మణి** - అర్జునా! కర్మలను విడిచి పెట్టకు. **యోగస్థః కురు కర్మాణి** - యోగస్థుడవై కర్మలను ఆచరించు అనే వాక్యాలు భగవంతుడు కర్మను ప్రతిపాదిస్తున్నా డని తెలుస్తూ ఉంది. అలాగే, డెబ్బైయ్యవ శ్లోకంలో జ్ఞానియే పూర్ణశాంతిని పొందుతాడు కాని కోరికలను కోరే కామి పొంద లేడు ***(న కామ కామీ)*** అని జ్ఞానాన్ని ప్రశంసించడం జరిగింది. సకామ కర్మను నిరసించడం కూడా జరిగింది. అంతకంటే ప్రధానంగా,

బుద్ధి యుక్తో జహాతీహ ఉభే సుకృత దుష్కృతే

సమత్వ బుద్ధి గలవాడు పాపపుణ్యాలు రెండిటిని ఈ లోకము లోనే విడిచి పెట్టేస్తున్నాడు అని యాభై య్యవ శ్లోకంలో భగవంతుడు బోధించాడు. ఇక్కడ సుకృత, దుష్కృతాలను త్యజించే వాడు స్వరూపంతో సహ (అహంకారమే ఇక్కడ స్వరూపం) త్యజిస్తున్నాడు అని అర్జునుడు భావించాడు.

అర్జునుడు క్రొత్తగా విద్యాభ్యాసం చేసిన వాడు కాడు. వేదంలో ప్రవేశ మున్నవాడే. ఒకవేళ అదే క్రొత్త సమస్యల్ని సృష్టిస్తూ ఉందేమో! ఎందుకంటే, వేదంలో సాధ్య సాధనాలను వివరించే కర్మ విషయం విశేషంగా చర్చింప బడి ఉండవచ్చు. కాని కర్మయోగం విషయంలో గీత వలె స్పష్టంగా లేదు. కర్మయోగము వేదంలో ఉన్నదే అయినా, అది కేవలం భగవంతుడైన శ్రీకృష్ణుని అద్భుత అమోఘ సృష్టి అని నిస్సంకోచంగా చెప్ప వచ్చు. ఈ విధమైన స్పష్టత లోపించడం వల్లనే భగవంతుడు పని గట్టుకొని గీతను బోధించాడు. అర్జునుడు కూడా వేదాన్ని ఆలకించిన వాడే కనుక 'సుకృత దుష్కృతాలను త్యజించాడు' అంటే, కర్తతో సహ అని భావించాడు. ఈ విషయాన్ని బృహస్పతి ప్రవచించి ఉన్నాడు కూడా! అర్జునుడికి తెలిసే ఉండొచ్చు.

త్యజ ధర్మ మధర్మంచ ఉభే సత్యానృతే త్యజ
ఉభే సత్యానృతే త్యక్త్వా యేన త్యజసి తం త్యజ ॥

ధర్మాధర్మములను రెండిటిని విడిచి పెట్టు. సత్యమును, ఋతమును రెండిటిని త్యజించు. దేని చేత విడిచి పెడుతున్నావో దానిని కూడా విడిచి పెట్టు అని బృహస్పతి వచనం. ***అహం కర్తా అహంకారః*** కనుక, విడిచి పెట్టే అహంకారాన్ని కూడా తుడిచి పెట్టాలని అర్థం చేసుకున్నాడేమో అర్జునుడు!

ఇదీ అర్జునుని సంశయం. ఒక వైపు శ్రీకృష్ణుడు జ్ఞాననిష్ఠను ప్రశంసిస్తున్నాడు. మరొక వైపు కర్మలను ఆచరించ మంటున్నాడు. కర్మ కంటే ***(కర్మణః)*** జ్ఞానము ***(బుద్ధి)*** శ్రేష్ఠ మని నీ అభిమత మైతే, కృష్ణా! ఘోర మైన కర్మల లోకి నన్నెందుకు దించు తున్నావు? అని ప్రశ్నిస్తున్నాడు అర్జునుడు. ఈ ప్రశ్నతో మూడవ అధ్యాయం కర్మయోగము ప్రారంభ మవుతూ ఉంది.

ప్రశ్నార్థక మైంది

కర్మ అంటే సకామ కర్మ. బుద్ధియోగము అనేది నిష్కామ కర్మయోగము. బుద్ధియోగము, అంటే నిష్కామ కర్మయోగము కంటే సకామ కర్మ నికృష్ట మని భగవంతుడు బోధించాడు. కాని, జ్ఞానము కంటే నిష్కామ కర్మయోగము నికృష్ట మని అర్జునుడు అర్థం చేసుకున్నాడు. బుద్ధి అంటే కర్మయోగ బుద్ధి అని కనుక అర్జునుడు అర్థం చేసుకొని ఉంటే, ఘోరమైన ఈ కర్మ లోకి నన్నెందుకు పడదోస్తున్నావు? ***(తత్కిం కర్మణి ఘోరే మాం నియోజయసి)*** అని ప్రశ్నించే వాడు కాడు. ఎందుకంటే, నిష్కామ కర్మయోగము ఘోర మెట్లా అవుతుంది?

ఘోరకర్మ అంటే యుద్ధం అని అర్జునుని అభిప్రాయము. యుద్ధ మనేది సాధారణమైన కర్మ కాదు. రక్తపాతంతో కూడిన దారుణమైన కర్మ. పైగా, తాను కోరిందేమో మోక్షము. ఇదేమో ఘోరమైన యుద్ధ కర్మ. పైగా ఏ కర్మకు కూడా మోక్షం ఫలం కాలేదని ఒక వైపు తెలుస్తూ ఉంది. ఇవన్నీ గందరగోళాలే. అన్నీ కలిపి ప్రశ్నార్థక మయ్యాయి. అదే పార్థుని ప్రశ్న.

పైగా తానే మరొక మాట కూడా అంటున్నాడు. పరస్పర విరుద్ధమైన వాక్యాలతో నా బుద్ధిని కలత పెట్టేలా ఉన్నావు అని కూడా అనేశాడు. ఈ రెండిటిలో ఏది శ్రేయోమార్గమో దానిని బోధించ మని అడుగుతున్నాడు.

అదే రెండవ శ్లోకం.

వ్యామిశ్రే ణేవ వాక్యేన బుద్ధిం మోహయ సీవ మే ।
తదేకం వద నిశ్చిత్య యేన శ్రేయోఽహ మాప్నుయామ్ ॥ 2

వ్యామిశ్రేణ-ఇవ-వాక్యేన-బుద్ధిం-మోహయసి-ఇవ-మే
తత్-ఏకం-వద-నిశ్చిత్య-యేన-శ్రేయః-అహం-ఆప్నుయాం

వ్యామిశ్రేణ ఇవ	= కలిసిపోయి నట్లున్న	శ్రేయః	= శ్రేయస్సును
వాక్యేన	= వాక్యము చేత	ఆప్నుయాం	= పొందగలనో
మే	= నా యొక్క	తత్	= అట్టి
బుద్ధిం	= బుద్ధిని	ఏకం	= ఒక్క దానిని
మోహయసి ఇవ	= మోహింపజేయునట్లు ఉన్నావు	నిశ్చిత్య	= నిశ్చయించి
అహం	= నేను	వద	= చెప్పుము
యేన	= దేని చేత		

కలగా పులగం చేసి నీ మాటలతో నా బుద్ధిని కలవర పెడుతున్నావు. నాకు ఏది శ్రేయస్సు నిస్తుందో ఆ ఒక్క దానినే నిశ్చయంగా చెప్పు.

వ్యాఖ్య

గీతాచార్యుడు పలికిన మాట అర్జునునికి వ్యామిశ్రంగా కనిపిస్తూ ఉంది. వ్యామిశ్రం అంటే సంకీర్ణము, లేదా కలిసి ఉండటము అని అర్థము. పాలు, నీళ్ళు కలిసి ఉండటం వ్యామిశ్రం. ఆ విధంగా శ్రీకృష్ణుని వచనం కలగాపులగం లాగా అగుపిస్తూ ఉంది అంటున్నాడు. వ్యామిశ్రంతో పాటు మోహాన్ని కూడా కలిగించే టట్లు ఉంది అని అంటున్నాడు. ఈ విధమైన రెండు సందేహాలను అర్జునుడు వ్యక్తం చేశాడు. శ్రీకృష్ణుడు పరస్పర విరుద్ధంగా కనిపించే రెండు మార్గాలను సంకీర్ణం చేసి సంభాషించడం వల్లనే ఈ రెండు సంశయాలు ఉత్పన్న మైనట్లు చెబుతున్నాడు. జ్ఞానకర్మ సముచ్చయం వల్లనే ఈ గందరగోళ మంతా తల ఎత్తిందని అర్జునుని అభిప్రాయము (వృత్తికారుని మతమైన సముచ్చయ వాదము గీతకు అంగీకారం కాదు. సమ్మతము కాదు). శ్రీకృష్ణుడు జ్ఞానకర్మలు ఏకమైతేనే శ్రేయస్సు అని చెప్పలేదు. ఈ విషయాన్ని అర్జునుడు కూడా గ్రహించాడని తెలుస్తూ ఉంది. లేకపోతే, రెండిటిలో ఏది నాకు శ్రేయస్సో, ఆ ఒక్క దానినే బోధించు కేశవా అని అడిగి ఉండేవాడు కాదు కదా!

సముచ్చయం కాదు - సందేహం లేదు

ఒక వైపు జ్ఞానాన్ని ప్రబోధిస్తూ, మరొక వైపు కర్మను ఆచరించ వలసిందిగా కర్మయోగాన్ని విశేషంగా

ప్రతిపాదించాడు వాసుదేవుడు. అంటే, జ్ఞానకర్మలను ఒకే కాలంలో ఒకే వ్యక్తి ఆచరించాలా? అదెలా సాధ్యం? లేక రెండూ ఆచరణీయము లని చెప్పడంలో భిన్న కర్తృక మని భావమా? భిన్న కర్తృకము అంటే భిన్నమైన కర్తలు ఆచరించడము అని అర్థం. దీనిని కాస్త స్పష్టంగా అర్థం చేసుకుందాం.

జ్ఞానకర్మలు రెండిటిని ఒకే వ్యక్తి ఆచరించాలా? రెండిటిని ఆచరించడానికి అధికారి ఒక్కడేనా? ఏకాధికారమా? లేక, జ్ఞానకర్మలను వేరు వేరు వ్యక్తులు ఆచరించాలా? భిన్నాధికారమా? అంటే కొందరు కర్మను, కొందరు జ్ఞానమును ఆచరించాలి అని భావమా?

అది ఏకాధికారము, రెండిటిని ఒక్కడే ఆచరించాలి అని అంటే, పరస్పర వైరుధ్యము గల జ్ఞానకర్మలను ఒకే వ్యక్తి ఏక కాలంలో ఆచరించడం సాధ్యం కాదు కదా! అలాంటప్పుడు జ్ఞానకర్మల సముచ్చయం అనుపపన్నం కాదా?

లేదు, భిన్నాధికారమే అని అంటావా? కొందరు కర్మాధికారులు, కొందరు జ్ఞానాధికారులు అని అంటావా? అలాంటప్పుడు నేను దేనికి అధికారినో, అది నాకు చెప్పాలి గాని, రెండూ చెబుతున్నావు ఎందుకని కృష్ణా?

నాకు ఏదైనా ఫరవాలేదు. నాకు కావలసింది మాత్రం మోక్షం. శ్రేయస్సు. దేని వల్ల నేను శ్రేయస్సును పొందుతానో ***(యేన శ్రేయోఽహ మాప్నుయామ్)***. ఆ ఒక్క దానిని నాకు నిశ్చయించి చెప్పు ***(తత్ ఏకం నిశ్చితం వద)*** అంటున్నాడు అర్జునుడు.

జ్ఞానకర్మలలో ఏది శ్రేష్ఠం? అని అడిగితే, జ్ఞానమే శ్రేష్ఠము అంటున్నాడు శ్రీకృష్ణుడు. మరి నేను ఏమి చెయ్యాలి కృష్ణా? అని అడిగితే, అర్జునా! యోగస్థుడవై కర్మల్ని ఆచరించు అని శ్రీకృష్ణుడే ఆదేశిస్తున్నాడు. ఇదీ గందరగోళము. మోక్షానికి జ్ఞానమే సాధనము. నువ్వు మాత్రం కర్మల్ని విడిచి పెట్టకు అని గీతాచార్యుని ప్రబోధం. ఇక్కడే వ్యామిశ్రాన్ని చూస్తున్నాడు అర్జునుడు.

జ్ఞానమే శ్రేష్ఠమైతే, కర్మల లోకి నన్ను దించడ మెందుకు? జ్ఞానమును, కర్మలను రెండిటిని అనుష్ఠించాలి అంటావా? జ్ఞానకర్మలకు కర్తలు భిన్నం కదా? జ్ఞానానికి కర్త వేరు. కర్మకు కర్త వేరు ***(భిన్న కర్తృకయోః జ్ఞాన కర్మణోః)***. కనుక ఒకే వ్యక్తి రెండిటిని ఏక కాలంలో ఆచరించడం అసంభవం ***(ఏక పురుష అనుష్ఠాన అసంభవం)***. కాబట్టి ఈ రెండిటిలో ఏదో ఒక్కటే ఆచరణీయం. ఆ ఒక్కటి ఏదో దానిని నిశ్చయించి చెప్పు అని అర్థిస్తున్నాడు అర్జునుడు.

ఆరోపణము కాదు - అభ్యర్థనము

కృష్ణా! కలగాపులగం చేసినట్లు **(వ్యామిశ్రేణ ఇవ)** ఉన్న నీ మాటలతో నా బుద్ధిని మోహానికి గురి చేసినట్లు **(మోహయసి ఇవ)** ఉన్నావు అన్నాడు అర్జునుడు. శ్రీకృష్ణుని వచనం కలగాపులగం అనేది అర్జునుని వాస్తవమైన అభిప్రాయమా? కానే కాదు. ఎందుకని? కలగాపులగం అయినదాని 'వలె' **(ఇవ)** ఉంది అన్నాడు. అలాగే శ్రీకృష్ణుని భాషణము తనను మోహానికి గురి చేసింది అనేది అర్జునుని అభిమతమా? ముమ్మాటికీ కాదు. అందుకే మోహానికి గురి చేసినదాని 'వలె' **(ఇవ)** ఉంది అన్నాడు.

'కృష్ణా! నీ మాటలు వ్యామిశ్రము, మోహయుతము' అని కనుక అర్జునుడు పలికి ఉంటే, భగవద్గీతను శ్రవణం చేయడానికి అర్జునుడు అర్హుడే కాడు. 'కృష్ణా! నేను నీకు శిష్యుణ్ణి. నన్ను శాసించు. బోధించు' అని శరణాగతు డైనవాడు అలా అభియోగాన్ని మోపుతాడా?

కృష్ణుడు అర్జునుడికి అపరిచితు డేమీ కాదు. కాని, ఇప్పుడు శ్రీకృష్ణుడు కేవలం పరిచితుడుగా లేడు. స్నేహితుడిగా లేడు. బంధువుగా లేడు. గురువుగా ఉన్నాడు. జగద్గురువుగా శోభిస్తున్నాడు.

'నేను గురువును' అని శ్రీకృష్ణుడు ప్రకటించుకోలేదు. 'నేను శిష్యుణ్ణి' అని అర్జునుడే తన శ్రద్ధను ప్రకటించు కున్నాడు. బిడ్డ ఉంటేనే తల్లి. శిష్యుడు ఉంటేనే గురువు. బిడ్డకు ఒకే తల్లి. శిష్యుడికి ఒకే గురువు. అర్జునుని అదృష్టం కొద్ది జగద్గురువే అతనికి ఆచార్యు డయ్యాడు.

గురువుతో 'నన్ను నువ్వు కలవర పెడుతున్నావు' అని శిష్యుడు భాషించడమా! అది ఘోరపాపం కాదా? మోహాన్ని మాయం చేసే మహితాత్ముడైన ఆచార్యుని నువ్వు నాకు మోహాన్ని కలిగించేలా బోధిస్తున్నావు అని అనవచ్చా? ఇది మహాదారుణం. శిష్టాచార సంప్రదాయంలో ఊహించ డానికి కూడా వీలు లేని మహాపరాధం. అలాంటి అపచారాన్ని కౌంతేయుడు చేస్తాడా? చెయ్యడు. చెయ్యలేడు.

అందుకే ***ఇవ - ఇవ*** అంటూ వినమ్రుడై పలికాడు. అలా కనిపిస్తున్నాయి అని అర్థము. గురుదేవా! నీ వాక్యాలు అద్భుతాలు. అమోఘాలు. కాని, మంద బుద్ధి నైన నాకు అర్థంగాక, అవి సంకీర్ణంగా గోచరిన్నాయి. సముచ్చయంగా అర్థమౌతున్నాయి. ఇదే మోహం. నువ్వు కలిగించింది కాదు. నేను కల్పించుకున్నది అంటూ, అర్జునుడు అభిప్రాయ పడుతున్నాడే గాని ఆరోపణ చేయడం లేదు. అదే 'ఇవ' శబ్దార్థము. ఆచార్యుల వారు కూడా తమ భాష్యంలో ఇలాగే అభిప్రాయ పడ్డారు.

భగవాన్! వివిక్తాభిధాయీ! నువ్వు సుస్పష్టం గానే చెబుతావు. నేను మందబుద్ధిని కనుక, నాకు వ్యామిశ్రంలా కనిపిస్తోంది ***(మమ మంద బుద్ధేః వ్యామిశ్రం ఇవ భగవద్వాక్యం ప్రతిభాతి)***. మోహమంతా నా స్వయంకృతమే. నన్ను మోహజాలం నుండి బయట పడేయాలని బోధిస్తున్న నువ్వు నన్ను ఎందుకు మోహానికి గురి చేస్తావు? ***(మమ బుద్ధి వ్యామోహ అపనయాయ హి ప్రవృత్తః త్వం తు కథం మోహయసి?)***. అని గుండెలు కరిగే గురుభక్తి వచనాలతో అర్జునుని హృదయాన్ని ఆవిష్కరించారు పూజ్యపాదులు శ్రీ ఆది శంకరాచార్య స్వామి. శ్రీకృష్ణుణ్ణి అర్జునుడు 'వివిక్తాభిధాయీ' అని పిలిచాడు భాష్యంలో. 'వివిక్తాభిధాయి' అంటే, ఏ విషయానికి ఆ విషయాన్ని విడమరచి చెప్పేవాడు అని అర్థము.

మధుసూదన సరస్వతి వ్యాఖ్యానము కూడా ఆచార్యుల వారి మార్గం లోనే ఉంది. **ఇవ** శబ్దార్థాన్ని చెబుతూ, భగవాన్! నీవు పరమ కరుణామూర్తివి. నీలో మోహకత్వం లేదు. అయినా, నా భ్రాంతి చేత మోహము నాలో భాసిస్తుంది అని అర్జునుని ఆంతర్యాన్ని విప్పి చూపాడు ***(పరమ కారుణి కస్య తవ మోహకత్వం నాస్తి ఏవ. తథాపి భ్రాన్త్యా మమైవం భాతీతి ఇవ శబ్దే నోక్తమ్)***.

అర్జునుడు ఆదర్శం

వేదాంత శాస్త్రంలో బోధ చాలా ప్రధానమైంది. బోధ ఎంత ప్రధానమో బోధనా విధి అంత ప్రధానము. అదే సంప్రదాయము. సంప్రదాయాన్ని తెలిసి బోధించే సద్గురువు లభించడం ముముక్షువుల అదృష్టం. జిజ్ఞాసువుల భాగ్యం. అలాంటి గురువరేణ్యులతో ఎలా భాషించాలి, వారి వద్ద ఎలా ప్రవర్తించాలి అనే విషయంలో అర్జునుణ్ణి ముముక్షు జనులు ఆదర్శంగా తీసుకోవాలి. 'ఇవ' శబ్దాన్ని ప్రయోగించి, వ్యామిశ్రం అనకుండా, వ్యామిశ్రం వలె ఉన్నది అనడం శిక్షణ యోగ్యుడైన శిష్యుని యొక్క విశిష్ట గుణాన్ని తెలుపుతూ ఉంది. మనం దోషయుతంగా ప్రవర్తించినా, దోషాలకు అతీతులైన గురువులు పట్టించుకోరు. అలాగని, సామాన్య వ్యక్తులతో మెలగినట్లే గురువులతో కూడా ప్రవర్తించే సంస్కారం గల శిష్యుడు శిక్షణార్హుడేనా?

కర్మయోగం అర్జునుని ప్రశ్నతో ప్రారంభ మైంది. ఒక విధంగా చూస్తే సంశయంతో కూడిన అర్జునుని ప్రశ్న భగవద్గీతలో ఇదే మొదటిది అని చెప్పవచ్చు. మున్ముందు మరెన్నో సంశయాలను ప్రశ్నల రూపంలో భగవంతుని ముందు ఉంచి, వాటికి సమాధానాలను అందుకుంటాడు అర్జునుడు.

రెండవ అధ్యాయంలో యాభై నాల్గవ శ్లోకంలో ***స్థితప్రజ్ఞస్య కా భాషా?*** అని అర్జునుడు ప్రశ్నించాడు కదా! అనే సంశయం మీకు రావచ్చు. అదీ ప్రశ్నే. కాని, అది సందేహంతో కూడిన ప్రశ్న కాదు. స్థితప్రజ్ఞుని వైభవాన్ని వివరించ మని ఉత్సుకతతో కోరిన వాక్యం. ఇక్కడే, కర్మయోగం ప్రారంభం లోనే, అర్జునునిలో సందేహయుత మైన మొదటి ప్రశ్న తలెత్తింది.

వాస్తవానికి ఈ సంశయం అర్జునునికి రెండవ అధ్యాయంలో కర్మయోగం గురించి ఆలకించి నపుడే కలిగింది. కాకపోతే, స్థితప్రజ్ఞత్వం అనే విషయమును శ్రీకృష్ణుడు చెప్పగానే, వెంటనే స్పందించిన పార్థుడు, స్థితప్రజ్ఞ వైభవాన్ని వివరించ మని అర్థించాడు. అది పూర్తి కాగానే, తన మనసును కలత పెడుతున్న సంశయాన్ని నివృత్తి చేసుకోవాలని భావించి మూడవ అధ్యాయం ఆరంభం లోనే జగద్గురువును పరిప్రశ్నించాడు.

సంబోధనమే సర్వసిద్ధి మంత్రం

కర్మయోగంలో ఆరంభ శ్లోకాలు రెండూ అర్జునుని ప్రశ్నలే. అయితే, ఈ సందర్భములో గీతాచార్యుని ***జనార్దనా! కేశవా!*** అని యుక్తియుక్తంగా, భావయుతంగా సంబోధించాడు పాండునందనుడు. తనకు కావలసింది ఏమిటో మళ్ళీ మళ్ళీ అడిగి పునరుక్తితో పురుషోత్తముని విసిగించ కుండా, సంబోధన తోనే సంచి నింపుకొనే ప్రయత్నం చేశాడు. అందుకే ***జనార్దనా!*** అని ఆర్తిలో పలుకు తున్నాడు. తనకు మోక్షమే కావాలి అని పునరుద్ఘాటిస్తున్నాడు.

జనైః పురుషార్థం అభ్యుదయ నిశ్శ్రేయస లక్షణం యాచ్యతే ఇతి జనార్దనః

అభ్యుదయ నిశ్శ్రేయస లక్షణమైన పరమ పురుషార్థమును గూర్చి జనుల చేత కోరబడే వాడు జనార్దనుడు. మోక్షమును ప్రసాదించ మని జనులందరూ ఎవరిని యాచిస్తారో అతడే జనార్దనుడు.

అర్జునుడు శ్రేయస్సును వాంఛిస్తున్నాడు. మోక్షాన్ని కోరుకుంటున్నాడు. ఈ విషయాన్ని ఇప్పటికి మూడుసార్లు శ్రేయస్సు - శ్రేయస్సు - శ్రేయస్సు అని ప్రస్తావించాడు. మళ్ళీ ఐదవ అధ్యాయం ప్రారంభంలో కూడా అడుగుతాడు. కనుకనే ఈ సందర్భంలో శ్రేయస్సును కాంక్షిస్తూ ప్రశ్నించి, పునరుక్తిని పలకలేక సంబోధన తోనే అర్థిస్తున్నాడు. ఇదంతా భావసౌందర్యం. ఆధ్యాత్మిక మార్గంలో శిష్యుడైన వానికి ఉండవలసిన సమయోచిత, సందర్భోచిత భావపుష్టి.

జనార్దనా! అని సరిపెట్టుకోలేదు. మళ్ళీ, ***కేశవా!*** అని కూడా ప్రార్థించాడు. జనార్దనుడు కేశవుడు ఎలా అవుతాడో విష్ణుపురాణం వైభవంగా ప్రవచించింది.

కేశి వధాద్వా 'యస్మాత్త్వయైష దుష్టాత్మా హతః కేశీ జనార్దన' తస్మాత్ కేశవ నామ్నా త్వం లోకే ఖ్యాతో భవిష్యసి

జనార్దనా! దురాత్ముడైన 'కేశి' అనే రాక్షసుణ్ణి వధించావు. ఈ కారణంగా నువ్వు లోకంలో 'కేశవ' నామంతో విఖ్యాతుడవు అవుతావు అని శ్రీకృష్ణునితో విన్నవించు కున్నాడు నారదమహర్షి.

'కేశి' ఎవరో కాదు. అజ్ఞానమే కేశి. అజ్ఞానం నశిస్తేనే మోక్షం ప్రాప్తిస్తుంది. ***కేశవా! నా అజ్ఞానాన్ని పోగొట్టు. జనార్దనా! నాకు మోక్షాన్ని ప్రసాదించు*** అంటూ దివ్య భావస్ఫూర్తితో పరమాత్మను సంబోధిస్తూ సంభాషించాడు పార్థుడు.

కనుక, కర్మజ్ఞానాలలో ఏదో ఒకటి నిశ్చయించి చెప్పు కృష్ణా! అని అర్జునుడు ప్రార్థిస్తూ ప్రశ్నించాడు. పార్థుని ప్రశ్నకు పార్థసారథి ప్రతివచనం పలుకుతున్నాడు.

శ్రీభగవానువాచ :

లోకేఽస్మి న్ద్వివిధా నిష్ఠా పురా ప్రోక్తా మయాఽనఘ ।
జ్ఞానయోగేన సాంఖ్యానాం కర్మయోగేన యోగినామ్ ॥ 3

లోకే-అస్మిన్-ద్వివిధా-నిష్ఠా-పురా-ప్రోక్తా-మయా-అనఘ
జ్ఞానయోగేన-సాంఖ్యానాం-కర్మయోగేన-యోగినాం

అనఘ	=	పాపరహితుడా!	జ్ఞానయోగేన	=	జ్ఞానయోగము చేత
పురా	=	పూర్వము	యోగినాం	=	యోగులకు
అస్మిన్	=	ఈ	కర్మయోగేన	=	కర్మయోగము చేత
లోకే	=	లోకమున	ద్వివిధా	=	రెండు విధాలుగా
మయా	=	నా చేత	నిష్ఠా	=	నిష్ఠ
సాంఖ్యానాం	=	సాంఖ్యులకు	ప్రోక్తా	=	చెప్ప బడింది

శ్రీ భగవానుడు చెబుతున్నాడు :

పాప రహితా! పార్థా! ఈ లోకంలో అనుష్ఠాన పద్ధతులు రెండు విధాలు అని పూర్వం నేనే చెప్పాను. సాంఖ్యులకు జ్ఞానయోగము. యోగులకు కర్మయోగము.

వ్యాఖ్య

ప్రతి వచనం ఫలదాయకం

జనార్దనా! కేశవా! అంటూ తన సంశయాన్ని ప్రశ్న రూపంలో భగవంతుని ముందు ఉంచాడు అర్జునుడు. అర్జునుని ప్రశ్నకు సమాధానం చెబుతూ, సంబోధన తోనే సంతృప్తి పరుస్తూ శుభం పలికాడు సర్వేశ్వరుడు.

అజ్ఞాన నివృత్తికి ***కేశవా!*** అంటూ, మోక్షప్రాప్తికి ***జనార్దనా!*** అంటూ అర్జునుడు సంబోధిస్తే, ***అనఘా!*** అంటూ ప్రతివచనం పలికి, జ్ఞానబోధను గ్రహించి తరిస్తావు అని భగవానుడు అభయ ప్రదానం చేశాడు.

అనఘా! అంటే, పాపరహితుడా! అని అర్థం. భగవద్గీత సమాప్తి సమయంలో అర్జునుణ్ణి 'మహాత్ముడు' అని శ్లాఘించాడు సంజయుడు. మహాత్ముడంటే ఎవరు? పాపాన్ని చూచి భీతి చెందే వాడే మహాత్ముడు. పాపాచరణము సహించ లేని సత్పురుషుడే మహాత్ముడు.

అర్జునుని జీవితంలో కళంక మనేది కాగడా పెట్టి వెతికినా కనిపించదు. ధర్మమే ఊపిరిగా భావించి జీవించిన పవిత్రాత్ముడు. అందుచేతనే, గీతా శ్రవణానికి అర్హు డయ్యాడు. సాక్షాత్తు భగవంతుని కరుణకు పాత్రుడై, ఆదిదేవుణ్ణే ఆచార్యునిగా పొందాడు. అలాంటి వానికి పాప మెక్క డుంటుంది? అందుకే అర్జునుడు అనఘుడు.

అర్జునా! అనఘా! మిశ్రమ వాక్యాలతో నిన్ను నేను కలత పెట్ట లేదు. నిన్ను నీవే కలత పెట్టుకున్నావు. అర్జునా! నిన్ను నేను మోహ కాలుష్యానికి గురి చేస్తానా? బిడ్డ మట్టిలో ఆడి మలిన పడితే, తల్లి స్నానం చేయిస్తుంది కదా! నీ విషయంలో నేనూ అంతే. మోహజాడ్యాన్ని నీవు తయారు చేసుకున్నావు. పవిత్రమైన జ్ఞానజలంలో నీకు ఆగంతుకంగా ప్రాప్తించిన అవివేకాన్ని పోగొట్టి బుద్ధిని శుద్ధి చేస్తాను అనే సంకేతాన్ని 'అనఘా' అనే సంబోధన ద్వారా ఇస్తూ బోధను ప్రారంభిస్తున్నాడు భగవంతుడు.

ఉభయ నిష్ఠలు

ఈ లోకంలో రెండు నిష్ఠ లున్నాయి. సాంఖ్యులకు జ్ఞాననిష్ఠ. యోగులకు కర్మయోగ నిష్ఠ. ఈ రెండిటిని పూర్వం ఈ లోకంలో తానే చెప్పినాడట. ఇది భగవానుని ప్రతివచనంలో ప్రథమ విషయం. ముందుగా నిష్ఠ అంటే ఏమిటో తెలుసుకుందాం.

నిష్ఠా స్థితిః అనుష్ఠేయ తాత్పర్యమ్. 'నిష్ఠ' అంటే స్థితి. ఆచరించ వలసిన విషయంలో తత్పరత్వం. విహిత కర్మల యందు నియమంతో కూడిన అనుష్ఠానము. ధ్యానయోగి ధ్యానం చేస్తూ ఉంటాడు. అంటే, అతడు ధ్యానము నందే తత్పరుడై ఉంటాడు. అది ధ్యానయోగి యొక్క స్థితి. అదే ధ్యాననిష్ఠ. తపస్సు నందు తత్పరుడై ఉండటం తపోనిష్ఠ. వ్రతమును ఆచరించుటలో తదేక దృష్టితో వ్యవహరించడం వ్రతనిష్ఠ. బ్రహ్మము నందే బ్రహ్మభావనతో ఉండటం బ్రహ్మనిష్ఠ. జ్ఞానం విషయంలో తదేక చింతనము కలిగి ఉండే స్థితి జ్ఞాననిష్ఠ. కర్మల యందు లగ్నమై ఉండే స్థితి కర్మనిష్ఠ. ఇది 'నిష్ఠ' శబ్దార్థము. అనుష్ఠానంలో నిశ్చయాత్మక మైన స్థితి. నియమబద్ధ మైన అనుష్ఠాన పద్ధతి.

ఈ లోకంలో ***(అస్మిన్ లోకే)*** రెండు విధాలైన నిష్ఠ ***(ద్వివిధా నిష్ఠా)*** పూర్వము ***(పురా)*** నా చేతనే చెప్ప బడింది ***(మయా ప్రోక్తా)*** అంటున్నాడు అచ్యుతుడు. సాంఖ్యులకు జ్ఞానయోగ నిష్ఠ ***(జ్ఞాన యోగేన సాంఖ్యానాం)***. యోగులకు కర్మయోగ నిష్ఠ ***(కర్మయోగేన యోగినామ్)***. ఇదీ అసలు విషయం.

రెండు విధాలైన అనుష్ఠాన పద్ధతివి పూర్వం తానే చెప్పినట్లు చెబుతున్నాడు. ఇక్కడ 'పూర్వం' అంటే సృష్ట్యారంభంలో అని అర్థం ***(సర్గాదౌ)***. అంటే, సృష్టికి పూర్వమే సృష్టికి సంబంధించిన జ్ఞానం ఉంది. అదే వేదజ్ఞానం. ఆ జ్ఞానం తోనే భగవంతుడు సృష్టి కార్యాన్ని చేశాడు.

సృష్టి, సృష్టి జ్ఞానము ఒక్కటే. సృష్టి జ్ఞానము సృష్టి కర్తదే. కనుక ఆయన నుండే సృష్టికి జ్ఞానం అందాలి. అలాగే అందింది. కాకపోతే, ఎన్నో లోకాలు ఉండగా, పవిత్రమైన వేదజ్ఞానము, వేదజ్ఞానము ప్రతిపాదించే ద్వివిధా నిష్ఠ ఈ లోకంలో మాత్రమే చెప్ప బడింది. మరొక లోకంలో చెప్పబడ లేదు ఎందుకని? అడవిలో వెన్నెల కాచినా ప్రయోజనము ఉండదు కనుక.

జ్ఞానబోధ యొక్క ఆవశ్యకత ఏమిటి? మోక్షప్రాప్తి. అంతే కదూ? మోక్షార్హత మానవ లోకంలో ఉందే గాని, మరొక లోకంలో లేదు. మానవ లోకము ఒక్కటే కర్మభూమి. మిగతా లోకాలన్నీ భోగ భూములు. కర్మభూములు కావు. అందుచేత ఈ లోకానికే వేదజ్ఞానం, వేదాంత జ్ఞానం ప్రసాదించ బడింది.

అర్జునా! అందుచేత ఈ లోకానికే నేను పూర్వం ద్వివిధా నిష్ఠను అందించాను. కృష్ణా! కుబేర లోకంలో ఎందుకని వితరణ చేయలేదు? చేయ కూడదని కాదు గాని, చేసినా ప్రయోజనం ఉండదని! చిక్కుల నుండి బయట పడాలి అనే ఆరాటం వాళ్ళకు లేదు. చెక్కులను పోగు చేసుకోవాలి అనే ఉత్సాహం నాకు లేదు. అందుకే ఇక్కడే బోధించాను. మోక్షాన్ని జన్మహక్కుగా పొంది, పరమేశ్వరా! నీవే దిక్కు అనే ముముక్షువులు ఇక్కడే ఉన్నారు కనుక, ఇక్కడే బోధను అందించాను. అభ్యుదయ నిశ్శ్రేయసలకు సాధనమైన వేద సంప్రదాయాన్ని ఆవిష్కరించి, బోధించిన సర్వేశ్వరుడను నేనే ***(అభ్యుదయ నిశ్శ్రేయస ప్రాప్తి సాధనం వేదార్థ సంప్రదాయమ్ ఆవిష్కుర్వతా. ప్రోక్తా. మయా సర్వజ్ఞేన ఈశ్వరేణ)***.

ఒక్కటే గమ్యము - ఒక్కటే మార్గము

అర్జునుడు శ్రేయస్సును అర్థించాడు. శ్రేయస్సు అంటే మోక్షము. అందరికీ మోక్షం కావాలి. కనుక అందరికీ మోక్షమే ఏకైక గమ్యము.

మరి, మోక్షము ఎక్కడుంది? మోక్షము జ్ఞానరూపంలో ఉంది. జ్ఞానం కలిగితేనే మోక్షం కలుగుంది. దీనికి మరొక మార్గం లేదు. జ్ఞానము ద్వారానే మోక్షం లభిస్తుంది అనేది సర్వ ఉపనిషత్తుల యొక్క ఏకైక తాత్పర్యం ***(జ్ఞానాత్ మోక్షా ఇతి చ సర్వోపనిషదాం సిద్ధాన్తః)*** అని శ్రీ శంకరుల ఉపనిష ద్భాష్యము.

మోక్షము గమ్యము. అందుకు జ్ఞానమే మార్గము. మరి, ఈ ద్వివిధా నిష్ఠ ఏమిటి? ద్వివిధా నిష్ఠ అంటే రెండు రకాలైన మార్గాలు సమాంతరంగా ఉన్నాయని అర్థం కాదు. ద్వివిధా నిష్ఠ అంటే రెండు రకాలైన వ్యక్తులు ఉన్నారు, వాళ్ళను బట్టి రెండు విధాలైన నిష్ఠను బోధించ వలసి వచ్చింది అని భావం. నిష్ఠ రెండు విధాలుగా గోచరిస్తున్నా, మోక్షమనే ఏక గమ్యాన్ని చేరే సరికి, ఒక్క నిష్ఠే మిగిలి ఉంటుంది. అదే జ్ఞాననిష్ఠ. అదెలాగో అర్థం చేసుకుందాం.

జ్ఞాన నిష్ఠ

సాంఖ్యులకు, అంటే సన్యాసులకు జ్ఞానయోగ నిష్ఠ ప్రతిపాదించ బడింది. బ్రహ్మచర్యాశ్రమము నుండే సన్యసించిన వివేకవంతులకు, వేదాంత విజ్ఞాన సునిశ్చితార్థులైన యతిపురుషులకు జ్ఞాననిష్ఠ చెప్ప బడింది. బ్రహ్మ విషయము నందే స్థిరంగా ఉన్న పరివ్రాజకులకు ***(బ్రహ్మణ్యేవ అవస్థితానాం)*** జ్ఞాననిష్ఠయే అనుష్ఠాన పద్ధతి.

జ్ఞానయోగము అంటే జ్ఞానమే యోగము అని అర్థం ***(జ్ఞానమ్ ఏవ యోగః జ్ఞానయోగః)***. బ్రహ్మమే సత్యమని, ఆత్మయే బ్రహ్మమని ఎరిగిన వారు సాంఖ్యులు, లేదా సన్యాసులు. శ్రవణ మనన నిదిధ్యాసల ద్వారా పొందబడు 'నేనే బ్రహ్మము' అనే అఖండ బ్రహ్మాకార వృత్తి చేత నిశ్చలమైన స్థితిని లేదా నిష్ఠను కలిగి ఉండటమే జ్ఞానయోగ నిష్ఠ ***(జ్ఞాన యోగేన సాంఖ్యానామ్)***.

జ్ఞాననిష్ఠలో ఉన్న వారికి మరొక వ్యాపకము ఉండదు. ఆత్మవిచార ధ్యానమే ప్రధానమైన సాధన. అదే జ్ఞాననిష్ఠ, లేదా బ్రహ్మనిష్ఠ. వీరిది నివృత్తి మార్గము. నిరాకార పరబ్రహ్మమునే చింతన చేయువారు జ్ఞాననిష్ఠులు. సాంఖ్యులు. సన్యాసులు. సన్యాసులు కాని వారు, గృహస్థాశ్రమంలో కర్మలలో చరించు వారు అనుసరించ వలసింది జ్ఞాననిష్ఠ కాదు. కర్మయోగ నిష్ఠ.

కర్మయోగ నిష్ఠ

కర్మయోగము అంటే కర్మమే యోగముగా గలది అని అర్థం ***(కర్మ ఏవ యోగః కర్మయోగః)***. ఈ విధమైన కర్మయోగము యోగులకు, అనగా కర్మలను ఆచరించే గృహస్థులకు అనుష్ఠాన పద్ధతిగా చెప్ప బడింది. అదియే కర్మయోగ నిష్ఠ.

కర్మ పరిమితమై, పరిమితమైన ఫలాలను ఇస్తుంది కనుక కర్మ బంధహేతువు. సాధకుడైన వాడు ఈశ్వర భావనతో కర్మలను ఆచరిస్తాడు కనుక అవి బంధహేతువులు కావు. కర్మయోగి కర్మలను ఆచరిస్తాడే గాని, కర్మల చేత గాని, కర్మఫలాల చేత గాని బద్ధుడు కాడు.

నేను కర్తను కాను. హరియే కర్త ***(నాహం కర్తా - హరిః కర్తా)***. పరమేశ్వరుని సేవకుడుగా నేను కర్మలను ఆచరిస్తున్నాను అనే భావనలో చరిస్తాడు ***(ఈశ్వర భృత్యవత్ అహం కరోమి)***. కర్మాచరణములో కర్తృత్వమును విడిచి, ఫలానుభవము నందు సంగత్వము లేకుండా ఉంటాడు. కర్మలను పరమేశ్వరునికి నైవేద్యంగా సమర్పించి, లభించిన ఫలాలను ప్రసాదంగా స్వీకరిస్తూ, రాగద్వేషముల నుండి విడిపడి ఉంటాడు. ఈ విధంగా విశుద్ధ మైన, ప్రసన్నమైన చిత్తమును కర్మయోగ నిష్ఠలో పొందుతాడు. ఇతడే కర్మయోగి. ఇతని అనుష్ఠాన పద్ధతి కర్మయోగ నిష్ఠ. ఇతనిది ప్రవృత్తి మార్గము. ఈశ్వర దర్శన ప్రాప్తియే కర్మయోగ ఫలము.

పార్థుని పరిస్థితి

సన్యాసిది జ్ఞాననిష్ఠ. యోగిది కర్మయోగ నిష్ఠ. జ్ఞానమార్గంలో చరించే యతి పురుషులకు జ్ఞానమే మార్గము. కర్మమార్గంలో చరించే గృహస్థులకు జ్ఞానయుతమైన కర్మయే మార్గము. ఇలా, రెండు విధాలుగా నిష్ఠ తెలుస్తూ ఉండినా, గమ్యము మాత్రము ఒక్కటే. అదే మోక్షము.

ఈ రెండిటిలో అనగా, జ్ఞాన కర్మలలో ఏది శ్రేష్ఠము? రెండూ శ్రేష్ఠమే. శ్రేష్ఠము కానిది సకామకర్మ ఒక్కటే. కర్మయోగమూ శ్రేష్ఠమే. జ్ఞానయోగమూ శ్రేష్ఠమే. ఈ రెండు మార్గాలలో దేనినైనా గ్రహించ వచ్చు.

జ్ఞానమార్గానికి అర్హులైన వారికి జ్ఞాననిష్ఠ శ్రేష్ఠము. జ్ఞాననిష్ఠకు అర్హులు కాని వారికి కర్మయోగ నిష్ఠ శ్రేష్ఠము. ఇక్కడ ఒక్క విషయం సుస్పష్టంగా తెలియాలి. మనం ఆశ్రయించ వలసింది జ్ఞానయోగమునో, లేక కర్మయోగమునో గాని, జ్ఞానమునో, లేక కర్మనో కాదు.

మోక్షమును పరమావధిగా భావించి, సన్యాసి జ్ఞానయోగంలో ఉంటాడు. మోక్షమునే పరమ పురుషార్థంగా భావించి గృహస్థుడు కర్మయోగంలో ఉంటాడు. ఇక్కడే సాధారణ కర్మ కర్మయోగంగా మారుతూ ఉంది.

జ్ఞానమే శ్రేష్ఠమని నీ అభిప్రాయ మైతే, ఘోరమైన యుద్ధకర్మలో నన్ను ఎందుకు దించుతున్నావు? అని అర్జునుడు ప్రశ్నించాడు.

అర్జునుడు సన్యాసి కాడు. గృహస్థుడు. కనుక కర్మయోగి కావలసిన వాడే గాని, సర్వకర్మల్ని సన్యసించి జ్ఞాననిష్ఠలో ఉండ వలసిన వాడు కాడు. కర్మలు చేయ వలసిన వాడే గాని, కర్మలను విడిచి పెట్ట వలసిన వాడు కాడు.

కర్మయోగం ద్వారానే జ్ఞానయోగం

కేవలం కర్మలను విడిచినంత మాత్రాన, అలా విడిచిన వాడు సన్యాసి కాలేడు. కర్మయోగంలో శుద్ధి పడిన వాడే జ్ఞానయోగంలో స్థిరంగా ఉంటాడు. చాలా మంది సన్యాసం పుచ్చుకొని, ఆ తరువాత ఎందుకు పుచ్చుకున్నామా? అని చింతిస్తూ ఉంటారు. సన్యాసం పుచ్చుకోవడం వేరు. సన్యాసిగా జీవించడం వేరు. మనస్సులో రాగద్వేషాల గాలులు వీచే వారికి సన్యాసము సుఖా న్నివ్వదు.

కర్మలను విడిచి నంత మాత్రాన సన్యాసము అనిపించుకోదు. అలాగైతే, సోమరిపోతు లందరూ సన్యాసు లవుతారు. అలా కావడం చేతనే ప్రధానంగా నేటి సమాజంలో సన్యాసము ప్రశ్నార్థకంగా మారింది.

సన్యాసులు కాని వారు కర్మయోగము ద్వారా చిత్తశుద్ధిని పొందాలి. అప్పుడే జ్ఞానయోగానికి అర్హు లవుతారు. అందుచేతనే ఫలాపేక్షను కోరే దీను ల్లాగా కాకుండా, బుద్ధి యోగాన్ని ఆశ్రయించు అంటున్నాడు అర్జునునితో శ్రీకృష్ణుడు (***బుద్ధౌ శరణ మన్విచ్ఛ కృపణాః ఫలహేతవః***). ఇక్కడ భగవంతుడు ప్రబోధించిన యోగబుద్ధిని సాంఖ్య బుద్ధిగా అర్థం చేసుకున్న అర్జునుడు, కర్మయోగము కంటే జ్ఞానయోగము శ్రేష్ఠమని శ్రీకృష్ణుడు చెప్పినట్లు పొరపాటు పడ్డాడు.

ఇక్కడే శ్రద్ధగా అర్థం చేసుకోవాలి. కర్మలను విడిచి జ్ఞానాన్ని ఆశ్రయించమని గీతాచార్యుడు చెప్పలేదు. అలాగని, జ్ఞానకర్మలను రెండిటిని కలిపి ఆచరించ మని అసలే చెప్పలేదు (***జ్ఞానకర్మ సముచ్చయము***).

నువ్వు జ్ఞానయోగము నైనా అనుసరించ వచ్చు. లేదా, కర్మయోగము నైనా అనుసరించ వచ్చు. రెండిటికి మోక్షమే గమ్యము.

కాకపోతే, సన్యాసానికి అర్హత లేకుండా సన్యాసం పుచ్చుకుంటే, సన్యాసంలో చేయదగిన కార్యము తప్ప

మిగిలిన వన్నీ చేస్తూ పోవలసి వస్తుంది. కర్మయోగం బుద్ధిని శుద్ధి చేస్తుంది. తద్వారా జ్ఞాననిష్ఠకు మార్గాన్ని సుగమం చేస్తుంది. కనుక, ***యోగస్థః కురు కర్మాణి***, యోగస్థుడవై కర్మలను ఆచరించు అని అర్జునుని కర్మయోగం వైపుకు త్రిప్పాడు గీతాచార్యుడు. ఈ ద్వివిధానిష్ఠను ముస్ముందు అనేకచోట్ల ప్రస్తావిస్తూ అద్భుతంగా ప్రవచిస్తాడు పరమేశ్వరుడు.

జ్ఞాననిష్ఠ ప్రాప్తికి హేతువు కర్మనిష్ఠయే అని భగవంతుడు చెబుతున్నా, అర్జునుని మనస్సు సన్యాసము నందే అపేక్ష కలిగి ఉందని గుర్తించిన గీతాచార్యుడు, కర్మలను త్యజించినంత మాత్రాన సిద్ధి లభించదు అని తరువాత శ్లోకంలో బోధిస్తున్నాడు.

న కర్మణా మనారమ్భా న్నైష్కర్మ్యం పురుషోఽశ్నుతే ।
న చ సంన్యసనా దేవ సిద్ధిం సమధిగచ్ఛతి ॥ 4

న-కర్మణాం-అనారంభాత్-నైష్కర్మ్యం-పురుషః-అశ్నుతే
న-చ-సంన్యసనాత్-ఏవ-సిద్ధిం-సమధిగచ్ఛతి

పురుషః	= మనుజుడు	న అశ్నుతే	= పొందదు
కర్మణాం	= కర్మల యొక్క	సంన్యసనాత్ ఏవ	= కేవలం సన్యసించుట చేతనే
అనారంభాత్	= ఆరంభము చేయక పోవటం వల్ల	సిద్ధిం	= సిద్ధిని
నైష్కర్మ్యం	= నిష్క్రియమైన స్థితిని	న సమధిగచ్ఛతి చ	= పొంద లేదు

కర్మ చేయడం మానేసి నంత మాత్రాన మానవుడు నైష్కర్మ్యమును పొందలేడు. కర్మను విడిచినంత మాత్రం చేత సిద్ధిని పొందలేడు గదా!

వ్యాఖ్య

గమనం లేకుండానే గమ్యమా?

జ్ఞాననిష్ఠ ప్రాప్తికి కర్మనిష్ఠ హేతువు. కర్మనిష్ఠ తనకు తానుగా, స్వతంత్రంగా మోక్ష హేతువు కాదు. కాని, కర్మనిష్ఠను హేతువుగా పొందిన జ్ఞాననిష్ఠ స్వతంత్రంగా మోక్ష హేతువు అవుతూ ఉంది.

కర్మనే చేయ నపుడు 'కర్మ లేకుండా పోవడము' అనే ఫలం కలగదు. ఆకలితో ఉన్నవాడు భోం చేస్తాడు. భోం చేసిన తరువాత తృప్తి చెందుతాడు. అలా తృప్తి చెందిన వాడు వెంటనే తిరిగి భోంచేయ నవసరం లేదు. 'భోజనం చేయ నవసరం లేదు' అనే ఫలం భోజనం చేయడం వల్లనే కలిగింది. అసలు భోజనం చేయడమే ఆరంభించని వ్యక్తి, 'భోజనం చేయ నవసరం లేదు' అనే ఫలితాన్ని ఎలా పొందుతాడు? చలనమే లేదు. చేరే దేముంది? కదలనే లేదు. కడ చేరే దెక్కడ? కడతేరే దెప్పుడు? కర్మలనే ఆరంభించని వాడు నైష్కర్మ్యాన్ని ఎలా పొందుతాడు?

నడచిన వాడే చేరుతాడు. చెట్టెక్కిన వాడే దిగుతాడు. బట్ట కట్టుకున్న వాడే విప్పుతాడు. ఒళ్ళు తడిచిన వాడే తుడుచుకుంటాడు. చేసిన వాడే చేయడం ఆపేస్తాడు. చేయడమే ఆరంభించని వాడు చేత ముడిగిన స్థితికి చేరలేడు (***న కర్మణాం అనారంభాత్ నైష్కర్మ్యం పురుషోఽశ్నుతే***).

కర్మను చేయకుండా ఉన్నంత మాత్రాన 'కర్మ లేకపోవడం' (***నైష్కర్మ్యం***) అనే ఫలాన్ని పొంద లేము. ఉపాయం లేకుండా ఉపేయప్రాప్తి కలగదు అనే న్యాయం ఉండనే ఉంది కదా (***న హి ఉపాయం అంతరేణ ఉపేయ ప్రాప్తిః అస్తి***)!

కర్మ లేని స్థితియే నైష్కర్మ్యం. అది కర్మ చేత అబాధితం. ఏదైతే కర్మ చేత నిషేధింప బడదో, అదే నైష్కర్మ్యం. అది ఆత్మయే. ఆత్మసిద్ధియే నైష్కర్మ్యసిద్ధి. జ్ఞానయోగము నైష్కర్మ్యరూపము. ఆత్మ స్వరూపమునకు సంబంధించినది. నైష్కర్మ్య రూపమైన జ్ఞానయోగము ఉపేయ మైతే, కర్మయోగము ఉపాయము. ఉపాయమైన కర్మయోగము లేకుండా ఉపేయమైన జ్ఞానయోగ నిష్ఠ ఎలా ఏర్పడుతుంది? నైష్కర్మ్యం ఎలా సిద్ధిస్తుంది?

కర్మలను వదలి పెట్టడం నైష్కర్మ్యం కాదు. కర్మత్యాగమూ కాదు. అది కేవలం కర్మలలో త్యాగం. గమ్యం చేరాలని బండిలో ప్రయాణం చేస్తూ, గమ్యం రాక ముందే బండి దిగి పోతే గమ్యం చేరినట్లు అవుతుందా? జ్ఞాననిష్ఠకు అర్హతను పొందక ముందే కర్మయోగాన్ని త్యజించడం చాలా ప్రమాదము.

కర్మలను విడిచి పెడితే నైష్కర్మ్యం రాదు. నైష్కర్మ్య స్థితిలో కర్మలు వాటంతట అవే విడిపోతాయి. నైష్కర్మ్యం రావాలి అంటే జ్ఞానం రావాలి. నేను ఆత్మ. ఆత్మ అకర్త. అభోక్త. కనుక, నేనూ అకర్తే - అభోక్తే అనే జ్ఞానం మనిషికి కలగాలి. దానికి ప్రత్యేకమైన మనస్సు కావాలి. శుద్ధ బుద్ధి ఉండాలి. దానిని కర్మయోగం ప్రసాదిస్తుంది. అట్టి కర్మయోగాన్ని ఆరంభించని వారికి నైష్కర్మ్యం సిద్ధించదు ***(నైష్కర్మ్యం అశ్నుతేన)***.

పడేసుకోవడమే పరమార్థమా?

సన్న్యాసము స్వీకరించి నంత మాత్రాన సిద్ధి కలుగుతుందా? కలగదు. సన్న్యాసము తీసుకుంటే, కర్మలు దూర మవుతాయి. అజ్ఞానం దూరం కాదు. శ్రవణాదుల ద్వారా జ్ఞానాన్ని పొంది అజ్ఞానాన్ని పోగొట్టు కొనేందుకే సన్న్యాసము ఉంది. అదే జ్ఞాననిష్ఠ. అదే నివృత్తి మార్గము.

జ్ఞానసాధన నిమిత్తమే సన్న్యాసము స్వీకరింప బడుతుంది. మరి సన్న్యాసు లందరూ జ్ఞానసాధనలో ఉన్నారా? ఉండక పోవచ్చు. అసలు జ్ఞానాసక్తే లేని సన్న్యాసులు నేడు ఎక్కువగా కనిపిస్తున్నారు. మరి వారందరూ సన్న్యాసము ఎందుకు గ్రహించినట్లు? జ్ఞానం కోసమే. మరి జ్ఞానాభ్యాసమును ఎందుకని చెయ్యరు? జ్ఞాననిష్ఠలో ఎందుకని ఉండరు? చెయ్యలేరు కనుక చెయ్యరు. ఉండలేరు కనుక ఉండరు. మరి వాళ్ళకు సిద్ధి ఎలా? ఇంకెక్కడి సిద్ధి? బుద్ధి ఉంటే కదా సిద్ధి? సన్న్యాసము పుచ్చుకొని సంసారాలను చేజార్చుకుంటారే గాని, జ్ఞాననిష్ఠలో ఉండి సిద్ధిని చేజిక్కించుకో లేరు ***(సన్న్యసనా దేవ, కేవలాత్ కర్మ పరిత్యాగ మాత్రాదేవ జ్ఞాన రహితాత్ సిద్ధిం న ప్రాప్నోతి)***. జ్ఞానం లేకుండా కేవలం కర్మలను త్యజించి నంత మాత్రాన సిద్ధిని పొందలేరు.

కర్మసన్న్యాసం అంటే కేవలం కర్మల్ని విడిచి పెట్టడం కాదు. కర్మలలో సన్న్యాస భావం కలిగి ఉండటం. కర్మలలో సన్న్యాస భావన అంటే ఏమిటి? కర్మ చేసే ముందు నేను చేస్తున్నాను అనే భావన ఉంటుంది. అదే కర్తృత్వ భావము. ఫలం ప్రాప్తించి నపుడు నేను అనుభవిస్తున్నాను అనే భావన ఉంటుంది. అదే భోక్తృత్వ భావం. ఈ రెండు లేనపుడే కర్మలలో సన్న్యాస మనస్తత్త్వం ఉంటుంది. కర్తృత్వం లేనపుడు కర్త ఎక్కడ ఉంటాడు? కనుక నేను అకర్తను ***(అహం అకర్తా)***. భోక్తృత్వం లేనపుడు భోక్త ఎక్కడుంటాడు? ఇదే నైష్కర్మ్య స్థితి. కనుక నేను అభోక్తను ***(అహం అభోక్తా)***.

ఈ స్థితి కేవలం కర్మల్ని విడిస్తే కలుగుతుందా? లేక జ్ఞానం వల్ల కలుగుతుందా? జ్ఞానం వల్లనే ప్రాప్తిస్తుంది. కనుక జ్ఞానంతో సన్న్యాసాన్ని స్వీకరిస్తేనే సిద్ధి కలుగుతుంది. జ్ఞానం లేకుండా మరే ఇతర కారణాల వల్ల కర్మల్ని విడిచి పెట్టినా అది సన్న్యాసము అనిపించు కోదు. ఒకవేళ అనిపించు కోవచ్చు, కాషాయం కనిపిస్తూ ఉంది కనుక. సిద్ధి మాత్రం కుందేటి కొమ్మే అని భగవంతుడు నిశ్చయంగా చెబుతున్నాడు.

వివేకం లేకుండా, రాగద్వేషాలను తటస్థ పరచ కుండా సన్న్యాసం పుచ్చుకొని ఏమి సాధిస్తారు? రాగద్వేషాల

ప్రపంచాన్నే సాధించు కుంటారు. శ్రవణాదులే ప్రధాన మనుకొని సన్న్యాసమును స్వీకరించిన వారు వివిదిషా సన్న్యాసులుగా జీవితాన్ని కొనసాగించాలి. నేటి సమాజంలో సన్న్యాసులు అలా ఉన్నారా?

కొందరు పాట కచేరీలు చేస్తున్నారు. కొందరు నాట్యం చేస్తున్నారు. కొందరు నాటకాలు వేస్తున్నారు. కొందరు చలనచిత్ర కార్యక్రమాల్లో తల మునకలై ఉన్నారు. కొందరు రాజకీయాలు నడుపుతున్నారు. కొందరు సమాజ అభ్యుదయాన్ని కాంక్షించి ఉద్యమాలు నడుపు తున్నారు. నిరసన వ్రతాలేనా! నిరాహార దీక్షలేనా! అదేమిటంటే, ఆ సంరక్షణ - ఈ సంరక్షణ అంటారు. అంతేగాని సన్న్యాసానికే రక్షణ కరువైందని గుర్తించరు. వీరికి విషయాల యందు ఉత్సాహమే గాని, ఉపనిషత్తుల మీద మనస్సుంటే కదా! ఇక మరీ వైపరీత్యం ముంచుకొస్తే, విద్వత్తు కలిగి, శ్రమించి గ్రంథరచన చేసిన సాధువుల గ్రంథాల నుండి విషయాలను దొంగిలించి, అదంతా తమ జ్ఞానమే అన్నట్లు ఊగిపోతూ, తల-తోక లేని ప్రసంగాలు చేస్తుంటారు. ఎంగిలి కూడా మంగళమే అనే స్థాయికి సన్న్యాసం నేడు దిగజారి పోయింది.

దీని కంతటికి కారణ మేమిటి? ఏముంది! రాగద్వేషాలను తటస్థ పరచకుండా, కర్మయోగంలో పరిపక్వత చెందకుండా, సన్న్యాసం స్వీకరించడమే. రాగద్వేషాలను తటస్థ పరచే అవకాశం కర్మయోగంలో ఉందే గాని, సన్న్యాసంలో లేదు. రాగద్వేషాలు తటస్థ పడకుండా సన్న్యాసం స్వీకరించిన వారు ఇటు కర్మయోగులూ కారు. అటు సన్న్యాసులూ కారు. సిద్ధి ఎలాగూ లేదు. కనీసం శుద్ధి కూడా లేకుండా పోతుంది.

కనుక, కర్మసన్న్యాస మనేది వట్టి మాటల పంచాంగం కాదు. కర్మయోగి అయిన వాడే కర్మసన్న్యాసి కాగలడు. జ్ఞానం లేకుండా కేవలం కర్మలను విడిచిన వాడు సన్న్యాసి కాలేడు. అయినా కర్మ చేయకుండా ఉండటం సులభమైన కార్యం కాదు. ఈ విషయాన్ని తరువాత శ్లోకంలో చెబుతున్నాడు.

న హి కశ్చిత్ క్షణ మపి జాతు తిష్ఠ త్యకర్మకృత్ ।
కార్యతే హ్యవశః కర్మ సర్వః ప్రకృతిజై ర్గుణైః ॥ 5

న-హి-కశ్చిత్-క్షణం-అపి-జాతు-తిష్ఠతి-అకర్మకృత్
కార్యతే-హి-అవశః-కర్మ-సర్వః-ప్రకృతిజైః-గుణైః

కశ్చిత్	=	ఎవడును	గుణైః	=	గుణముల చేత
జాతు	=	ఒకప్పుడును	సర్వః	=	ప్రతివాడు
క్షణమపి	=	క్షణ మైనను	అవశః	=	అస్వతంత్రుడై
అకర్మకృత్	=	కర్మ చేయని వాడై	కర్మ	=	కర్మను
న తిష్ఠతి హి	=	ఉండడు గదా	కార్యతే హి	=	చేస్తున్నాడు
ప్రకృతిజైః	=	ప్రకృతి సిద్ధమైన			

కర్మ చేయకుండా ఎవ్వడూ క్షణం కూడా ఉండలేడు. స్వభావము వల్ల పుట్టిన గుణాలు మానవుని ప్రేరేపిస్తున్నాయి. వాటికి అనుగుణంగా అస్వతంత్రుడై మానవుడు కర్మల నాచరిస్తున్నాడు.

వ్యాఖ్య

కర్మ ప్రపంచంలో నిర్విరామంగా కూరుకు పోయిన కర్మజీవులు మానవులు. కర్మ చేయకపోతే జీవనం సాగదు. ప్రతి మనిషి దేహంలో కర్మ సాగుతూనే ఉంటుంది. తెలిసి ప్రత్యక్షంగా కొన్ని కర్మలు నడుస్తూ ఉంటే, మన ప్రమేయం లేకుండానే పరోక్షంగా ఎన్నో కర్మలు సాగుతూ ఉంటాయి. కొనసాగుతూనే ఉంటాయి. కొన ఊపిరి వరకు కర్మలు కదుల్తూనే ఉంటాయి. ఊపిరి పోసుకోవడం కర్మ. ఊపిరి పీల్చుకోవడం కర్మ.

చలనాత్మకం కర్మ కర్మ అంటే ఏదో కాదు. ఎక్కడ ఏ చలనం కలిగినా అది కర్మే. మొక్క పెరగడం కర్మ. మొగ్గ తొడగడం కర్మ. పువ్వు పూయడం కర్మ. కాయ కాయడం కర్మ. పండు పండటం కర్మ. పండి రాలడం కర్మ.

బండి ఎక్కడం కర్మ. బండి దిగడం కర్మ. మధ్యలో కూర్చుని ఉండటం కర్మ. తిండి తినడం కర్మ. తిండి మానడం కర్మ. అన్నీ కర్మలే. కర్మ లేకుండా క్షణం గడవదు. క్షణకాలం ముందుకు పోవాలి అంటే కర్మ జరగాలి. గడియారాన్ని చూచి కాలాన్ని నిర్ణయిస్తాం. క్షణాలు, నిముషాలు, గంటలు ఎలా కదలి పోతున్నాయో గడియారం చూపిస్తుంది. కాలం ఎంతైనా కావచ్చు. ఎన్ని గంటలైనా కావచ్చు. అలా గంటలు సాగడ మనేది క్షణాలు సాగడంపై ఆధారపడి ఉంటుంది. క్షణం కదిలి వెనక్కి వెళితేనే నిముషం వస్తుంది. కదులుతున్న క్షణంలో సాగే కాలంలో క్షణక్షణము కర్మే. కర్మ లేని క్షణం లేదు. ఏ ఒక్కడూ కర్మ చెయ్యకుండా క్షణం కూడా ఉండలేడు **(న హి కశ్చిత్ క్షణమపి జాతు తిష్ఠ త్యకర్మ కృత్)**.

కాయము ఉన్న వాడెవ్వడూ కర్మ నుండి తప్పుకో లేడు. కర్మ కారణంగా వచ్చిన దేహము కర్మ తోనే సాగి సాగి, చివరగా అంతరించడం అనే కర్మతో అదృశ్యమై, ఆ తరువాత కూడా కర్మ చేయించు కుంటుంది. కర్మ లేకుండా జీవనం సాగదు. జననం కర్మ. జీవనం కర్మ. మరణం కర్మ.

నేను రెండు గంటలు కర్మ చేయకుండా ఉంటాను అని ఒక వ్యక్తి వ్రతాన్ని చేపట్టవచ్చు. ఒక వైపు మౌన వ్రతము సాగుతూ ఉంటుంది. మరొక వైపు నేను ఏమీ మాట్లాడటం లేదు అనే మననం మనస్సులో కొనసాగు తూనే ఉంటుంది. మననం కూడా కర్మే. మానసకర్మ.

దేహంలో అణువణువున చలన ముంది. అది కర్మ. కణకణములో చలన ముంది. అదీ కర్మే. గుండె కొట్టుకొంటూ సాగడం కర్మ. గుండె కొట్టుకోలేక ఆగడం కర్మ. అంత్యక్రియ జరగ డానికి గుండె ఆగిపోవడము అనే కర్మే కారణము.

దేహంలో నిరంతరము కర్మలు సాగుతూనే ఉన్నాయి. ఊపిరితిత్తులు పని చేస్తున్నాయి. రక్త ప్రసారం జరుగుతూ ఉంది. శ్వాసలు కదులుతూ ఉన్నాయి. మనస్సులో ఆలోచనలు నడుస్తూ ఉన్నాయి. ఇవన్నీ కర్మలే. కళ్ళు మూయడం కర్మ. కళ్ళు తెరవడం కర్మ. నిద్ర పోవడం కర్మ. నిద్ర మేల్కొనడం కర్మ. కర్మ కానిది ఏముంది? కర్మ చేయని వారు ఎవరున్నారు?

కాలు నిలవని పిల్లవాడిని, ఎందుకలా తిరుగుతావు? కొంతసేపు కదలకుండా కూర్చో! అని మనం ఒక్కొక్కసారి శాసిస్తూ ఉంటాము. అలా కూర్చున్న పిల్లవాడు కొంతసేపైన తరువాత, ఇలా ఎంతసేపు కూర్చోవాలి? పనీ పాట లేకుండా గోళ్ళు గిల్లుకుంటూ కూర్చోవడం నా వల్ల కాదు అంటాడు. అలా అంటాడే గాని, గోళ్ళు గిల్లుకోవడం కూడా కర్మే అని అర్థం చేసుకోలేడు. కర్మల నుండి విడి పడటం ఎవ్వరికీ సాధ్యం కాదు.

అబ్బ! చాలా శ్రమపడి పోయాను. కొంతసేపు అలా ఫ్యాను క్రింద కూర్చుని విశ్రాంతి తీసుకుంటాను అనుకుంటూ ఫ్యాను క్రింద కుర్చీలో కూర్చుంటాడు ఓ వ్యక్తి. అతడు ఏమీ చేయకున్నా, ఫ్యాను గాలికి తలపై వెంట్రుకలు కదుల్తూ ఉంటాయి. అదీ కర్మే.

కర్మ చేయడం కష్టం అనుకుంటారు చాలా మంది. కాని, కర్మ చేయకుండా ఉండటం ఎంత కష్టమో కర్మను ఆపితే గాని తెలియదు. అందుకే, సన్యాసము అందరికీ సాధ్య పడదు. సమ్మెలు విఫల మయ్యేది కూడా ఇక్కడే.

సృష్టికి కర్త ఉన్నాడు. ఆయనే సృష్టికర్త. సృష్టికర్త కార్యమే సృష్టి. సృష్టి అనేది కర్మ. సృష్టే కర్మ అయి నపుడు, సృష్టిలో ఉన్న మానవుడు కర్మకు ఎలా దూరం అవుతాడు? విమానం గాలిలో ఎగురుతూ ఉంది. విమానంలో ప్రయాణం చేసే వాడు ఎగరక పోయినా ఎగిరిన వాడే. ఈ సత్యం ఎరిగిన వాడే.

ఆఖ్యాయిక

నలుగురు స్నేహితులు కలిసి ఒక పోటీ కార్యక్రమాన్ని ఏర్పాటు చేసుకున్నారు. ఎవరు పది గంటల సేపు మాట్లాడకుండా కూర్చుంటారో వారు విజేతలు. గెలిచిన వారికి ఒక చేతి గడియారము బహుమానము.

పోటీ కార్యక్రమం ప్రారంభమైంది. గంట గడిచింది. స్నేహితులు ఒకరిని ఒకరు చూసుకొని ముసిముసి నవ్వులు నవ్వుకుంటున్నారు. మరొక గంట గడిచింది. ఒకడు మరొకణ్ణి సైగతో, ఎలా ఉంది నీకు? అని అడిగాడు.

రెండవ వాడు బాగానే ఉంది అని తల ఊపాడు. అది చూచి మూడవ వాడు, అలా సైగలు కూడా చేసుకోకూడదు! అన్నాడు. వెంటనే, మొదటివాడు మూడవ వాడితో, ఏయ్! నువ్వు మాట్లాడేశావ్! పోటీ నుండి నువ్వు విరమించినట్లే! అన్నాడు. అది వినగానే, తల ఊపిన రెండవ వాడు పకపక నవ్వుతూ నువ్వు మాత్రం మాట్లాడ లేదేంటి? నువ్వూ ఓడి పోయినట్లే అన్నాడు.

ఇక, అంతవరకు మౌనంగా ఉన్న నాల్గవ వ్యక్తి, మీ విషయం నాకు తెలియదు గానీ, నేను మాత్రం మాట్లాడలేదు అన్నాడు. పోటీ సమయం ఇంకా ఎనిమిది గంటలు మిగిలి ఉంది. కర్మల్ని ఆపడం సాధ్యపడే పని కాదు. ఎందుకని కర్మలు అలా అనివార్య మవుతున్నాయి? వాటి వెనుక కారణా లున్నాయి.

కార్యకారణాలు

ప్రపంచం మాయా కార్యము. ఈ మాయా ప్రకృతిలో త్రిగుణాలు కదుల్తూ ఉంటాయి. మాయ బ్రహ్మమును ఆశ్రయించుకొని ఉంటుంది. బ్రహ్మాశ్రయమైన మాయలో సత్త్వ రజస్తమో గుణాలు అనే త్రిగుణాలు ఉంటాయి. కారణమైన మాయా ప్రకృతిలో త్రిగుణాలు ఉన్నాయి కనుక, మాయా ప్రకృతికి కార్యమైన ఈ దృశ్యమాన ప్రపంచంలో కూడా త్రిగుణాలు ఉండి తీరాలి. కనుక, ఉన్నాయి. ప్రకృతి గుణాల ప్రభావాలను గూర్చి పదునాల్గవ అధ్యాయంలో భగవానుడు విశదంగా చర్చిస్తాడు.

మాయకు బద్ధుడైన మానవుడు మాయా కార్యమైన గుణాల ఒత్తిడి వల్ల కర్మలను ఆచరిస్తూ ఉంటాడు. అస్వతంత్రుడై చరిస్తూ ఉంటాడు. కనుక, కర్మలను నిరోధించడం సాధ్యం కాదు. కర్మలను ఎలాగూ నిగ్రహించడం, నిరోధించడం సాధ్య పడదు కనుక, ఈశ్వర భావనతో కర్మల నాచరించి, బంధహేతువైన కర్మలను జ్ఞాననిష్ఠకు హేతువైన కర్మయోగంగా మార్చుకోమని పవిత్రమైన కర్మయోగ నిష్ఠను భగవంతుడు ఉపదేశిస్తున్నాడు.

ఇక్కడ అతి ముఖ్యమైన విషయాన్ని గుర్తించాలి. త్రిగుణాలు అజ్ఞానిని చలింప చేస్తాయే గాని, జ్ఞానిపై తమ ప్రభావాన్ని చూపలేవు. జ్ఞాని గుణాతీతుడు. నిస్త్రైగుణ్యుడు. *ఉదాసీనవత్ ఆసీనః, గుణైః యః న విచాల్యతే* - ఉదాసీనుడుగా ఆసీనుడైన జ్ఞాని గుణాల వల్ల చలించడు అని పద్నాల్గవ అధ్యాయం - గుణత్రయ విభాగ యోగంలో గీతాచార్యుడే చెబుతాడు. అంటే, గుణాలు అజ్ఞానినే చలింప చేస్తాయి అని అర్థం. అందుచేతనే శ్రీశంకర భాష్యంలో, ***అజ్ఞః ఇతి వాక్య శేషః*** అనడం జరిగింది. అంటే, ఈ శ్లోకానికి ***అజ్ఞః*** - 'అజ్ఞాని' అనే పదాన్ని చేర్చి అర్థం చేసుకోవాలి అన్నారు ఆచార్యులు. గుణాలు అజ్ఞానిని చలింప చేస్తాయే గాని, జ్ఞానిని చలింప చేయలేవు అనే సత్యాన్ని గుర్తించ మని దాని భావం.

జ్ఞాని కానివాడు గుణాల చేత చలిస్తూ, ఇంద్రియ వ్యాపారాలను మాత్రమే నిగ్రహించి, యథేచ్ఛగా మనో వ్యాపారాన్ని సాగిస్తూ ఉంటాడు. అట్టి కపటిని కనిపెట్టి చూపుతున్నాడు.

కర్మేన్ద్రియాణి సంయమ్య య ఆస్తే మనసా స్మరన్ ।
ఇన్ద్రియార్థా న్విమూఢాత్మా మిథ్యాచార స్స ఉచ్యతే ॥ 6

కర్మేంద్రియాణి-సంయమ్య-యః-ఆస్తే-మనసా-స్మరన్
ఇంద్రియార్థాన్-విమూఢాత్మా-మిథ్యాచారః-సః-ఉచ్యతే

యః	= ఎవడు	ఆస్తే	= ఉంటాడో
కర్మేంద్రియాణి	= కర్మేంద్రియములను	సః	= వాడు
సంయమ్య	= నియమించి	విమూఢాత్మా	= వివేక శూన్యుడు
మనసా	= మనస్సు చేత	మిథ్యాచారః	= కపటి అని
ఇంద్రియార్థాన్	= శబ్దాది ఇంద్రియ విషయాలను	ఉచ్యతే	= చెప్పబడుతున్నాడు
స్మరన్	= స్మరిస్తూ		

కపటమైన ఆచరణ కలవాడు వివేక శూన్యుడు. కేవలం కర్మేంద్రియాలను అణచి పెడతాడు. అతని మనస్సు మాత్రం ఇంద్రియ విషయాలనే చింతిస్తూ ఉంటుంది.

వ్యాఖ్య

మనం ఏమి సాధించాలో మనకు క్షుణ్ణంగా తెలిసి ఉండాలి. దానితో పాటు మన అర్హత ఏమిటో కూడా మనకు అర్థం కావాలి. అర్హతలే ఎప్పుడైనా, ఎక్కడైనా అందల మెక్కుతాయి. దంభముతో కూడిన ఆచారాలు, దర్పముతో కూడిన వ్యవహారాలు బ్రతుకును చీకటిమయం చేస్తాయి.

దురహంకారము బ్రతుకులో సుఖాన్ని దూరం చేస్తుంది. తెలిసి చేసినా, తెలియక చేసినా పాపాచారము మనిషిలో పవిత్రతను లేకుండా చేస్తుంది. జ్ఞానం లేకుండా కర్మలలో ప్రదర్శించే అనవసరమైన ఆర్భాటాలు, అర్థరహితమైన ఆరాటాలు ఆరోగ్యప్రదము కావు.

హితమైన ఆహారమును తీసుకుంటే ఆరోగ్యం కలుగుతుంది. అహితమైన ఆహారము అనారోగ్యాన్ని తెచ్చి పెడుతుంది. నిరాహారము దేహాన్నే నశింప చేస్తుంది. కర్మలు కూడా అంతే. నిష్కామ కర్మలు ప్రశాంతతను ప్రసాదిస్తాయి. సకామ కర్మలు అశాంతిని కలిగిస్తాయి. నైష్కర్మ్యం పేరుతో ప్రదర్శింప బడే అకర్మ అధోగతికి దారి తీస్తుంది. జ్ఞానం లేకుండా కర్మత్యాగం చేసే వాడు అజ్ఞుడు. అవివేకి. కపటి.

మూఢాచారము

మనోనిగ్రహం లేకుండా కేవలం ఇంద్రియాలను నియమించడం నిగ్రహం క్రిందికి రాదు. ఇంద్రియాలు తమంతట తాము విషయాలలో రమించ లేవు అని ఇప్పటికే మనం తెలుసు కున్నాము. మనస్సు ఇంద్రియాలతో చేరినపుడే విషయానుభవము కలుగుతుంది. అలాంటప్పుడు కేవలం దంభముతో, మూర్ఖంగా, మౌఢ్యంగా ఇంద్రియాలను మాత్రం నిగ్రహించి, మనస్సును నిగ్రహించలేని వ్యక్తులు ఎప్పుడైనా, ఎక్కడైనా విగ్రహరూపులే గాని, నిగ్రహవంతులు కాలేరు. పైగా, అలాంటి విమూఢులు మిథ్యాచారులు అవుతారు అంటున్నాడు భగవంతుడు ***(సః విమూఢాత్మా మిథ్యాచారః ఉచ్యతే)***.

'మిథ్య' అంటే సత్యము కానిది. 'ఆచారము' అంటే ప్రవర్తనము. 'మిథ్యాచారము' అంటే అసత్య

ప్రవర్తనము. కపట వర్తనము. అట్టి కపట వర్తనము కలవాడు విమూఢుడు. అట్టి విమూఢుడు మిథ్యాచారుడు. శ్రీఆది శంకరాచార్యుల వారు అతని ప్రవర్తనను పాపంగా నిర్ణయించారు. విమూఢుడైన మిథ్యాచారుడు పాపాచారము కలవాడు అన్నారు ***(విమూఢాత్మా విమూఢ అన్తఃకరణః మిథ్యాచారః మృషాచారః పాపాచారః సః ఉచ్యతే)***.

ఇంద్రియాలు బాహ్యకరణాలు. మనస్సు అంతఃకరణము. అంతఃకరణములో మూఢత్వము కలవాడు కనుక మిథ్యాచారుడు విమూఢుడు అని పిలువ బడ్డాడు. ఇక్కడ మిథ్యాచారుని కపట వర్తనము ఏమిటి?

తాను నైష్కర్మ్య సిద్ధిని పొందిన జ్ఞానిగా అభినయించడమే మిథ్యాచారము. ఇంద్రియాలను విషయాల లోకి వెళ్ళకుండా నిరోధిస్తాడు. బాహ్య విషయాల పట్ల ఆసక్తి లేనట్లు వ్యవహరిస్తాడు. ఏ విషయాలను బాహ్యంలో విస్మరించి విసర్జించాడో, వాటినే మనస్సులో తదేకంగా స్మరిస్తూ ఉంటాడు. ఇంతకు మించి కపట వర్తనము ఏముంటుంది?

ఇంద్రియాలను అరికట్టి, లేదా బిగబట్టి, మనస్సులో కోరికల్ని అదుపు చేయలే నపుడు నిగ్రహము అనే మాటకు అర్థం ఎక్కడుంది? తాను ఏమీ చేయడం లేదు కనుక, ఇంద్రియ విషయాల నుండి ఇంద్రియాలను నిగ్రహించి ఉన్నాడు కనుక, తాను నిజం గానే నిష్క్రియత్వంలో ఉన్నట్లు నటిస్తూ ఉంటాడు. ఇదే కపట వర్తనము.

ఇంద్రియ విషయాలను అనుభవించక పోయినా, మనస్సులో అవే ఆలోచనల్ని సాగించే వ్యక్తికి నిష్క్రియత్వ మెక్కడుంది? నిష్క్రియత్వ మంటే ఏమిటి? ఆత్మతత్త్వమే నిష్క్రియత్వము. ఆత్మ నిష్క్రియము. నిరంజనము. శాంతము. ఇది తనకు తాను అర్థం చేసుకో వలసిన విషయమా? లేక, పరుల కొరకు అభినయించ దగిన విషయమా? జ్ఞానం లేని మూర్ఖుడు కనుక, అజ్ఞాన ప్రదర్శన లిస్తూ కాలం వెళ్ళబుచ్చుతూ ఉంటాడు. వింత ప్రవర్తనతో అమాయకులను మాయ చేస్తూ ఉంటాడు. అతడే మిథ్యాచారుడు.

కదలకుండా కూర్చుంటాడు. అది నిష్క్రియత్వం అని ఆయన అభిప్రాయము. అదే నిజమైతే, గోడలన్నీ జ్ఞానులే. కళ్ళు ఆర్పకుండా చూస్తూ ఉంటాడు. ఆయన ఏదో కర్మలో అకర్మను దర్శిస్తున్నట్లు జనం భావించా లని మనస్సులో తహతహ లాడుతూ ఉంటాడు. అలా చూడటమే సమదర్శన మైతే, కిటికీ లన్నీ జ్ఞానులే.

బూడిద పూసుకొని చెట్ల క్రింద ఆసీనులయ్యే వాళ్ళు, ముందు మంట వేసుకొని చలి కాచుకొనే భంగిమలో కూర్చునే వాళ్ళు, కౌపీనంతో ఎండలో, వానలో తిరిగే వాళ్ళు, ఏదో ఆత్మానందాన్ని అనుభవిస్తునట్లు అప్పు డప్పుడు మందహాసం చిందిస్తూ కొంగ ల్లాగా ఆకాశం వైపు చూచేవాళ్ళు, ఓహ్! ఎన్ని వేషాలని? ఎన్ని భంగిమలని? మిథ్యాచారానికి మ్రింగుడు పడని అసత్యమే లేదు.

ముఖ్యంగా, అవధూతలు అని చెప్పుకొంటూ తిరిగే వాళ్ళలో నూటికి తొంభై మంది మిథ్యాచారులే అనేది నా జీవితానుభవము. బ్రతుకుకు అర్థం తెలియక, జడలు పెంచుకొని, బట్టలూడ దీసుకొని, బజారున పడి, ఉలుకు పలుకు లేకుండా, మందమతుల్ని ఊరించే ఈ మిథ్యా జ్ఞానుల్ని చిన్నతనంలో నేను చాలా మందిని చూశాను. వివేకం కన్నా విశ్వాసమే మెండుగా ఉన్న ఆ దశలో ఎంత మందిని విశ్వసించానో, ఆ తరువాత ఎంతగా కుమిలి పోయానో! అందుకే ఇలాంటి దౌర్భాగ్యుల్ని 'మూఢులు' అని సరిపెట్టుకో లేక 'విమూఢులు' అని ఛీ కొట్టాడు గీతాచార్యుడు.

ఏం చేద్దాం! అజ్ఞాన దశలో అన్నీ ఆనందాలే. విడ్డూరాలన్నీ వింతలు గానే కనిపిస్తాయి. పిచ్చివాళ్ళను కూడా పరమహంసలుగా ప్రజలు రూపొందించిన సన్నివేశాలు ఎన్నో ఉన్నాయి. పరమహంసల్ని చూడాలని ఉబలాట పడే పిచ్చి భక్తులు, పిచ్చివాళ్ళనే పరమహంసలుగా భావించి అర్చిస్తే, వాళ్ళ అమాయకత్వాన్ని తప్పు

పట్టలేము గాని, ఆ అమాయకత్వాన్నే ఆత్మానుభూతిగా భావిస్తే మాత్రం, ఆ తరువాత వచ్చే ప్రమాదాన్ని వారు భరించ గలరా అనేది సందేహం.

మిథ్యాచారు లేమో జ్ఞానం లేక పోయినా, అర్థరహిత మైన విచిత్ర వేషాలతో, వింత ప్రవర్తనలతో ప్రదర్శన లిచ్చి, కాలంలో కనుమరుగై పోతారు. ఆ తరువాత, అమాయకులు ఒక వైపు, గోముఖ వ్యాఘ్రాలు మరో వైపు సందడులకు శ్రీకారం చుట్టి అంగడులు తెరుస్తారు.

ఆ మహాత్ముడు చావలేదు. ఆయనకు చావు లేదు. చావు రాదు. ఆయన బ్రతికే ఉన్నాడు. రాత్రి మా ఇంటి కొచ్చాడు. ఒరే! నీ ఇంట్లో భోంచేయాలని వచ్చానురా! అన్నాడు. అంతే. నేను పీట వేశాను. మా అమ్మ విస్తర వేసి అన్నం వడ్డించింది. నా భార్య పులుసు పోసింది. మా పెద్దబ్బాయి వంకాయ కూర వడ్డించాడు. మా చిన్నమ్మాయి రసం పోసింది. మా మేనత్త మజ్జిగ పోసింది. ఖాళీ విస్తర నేనే ఎత్తేశాను. చెయ్యి కడుగు కొనేందుకు పెరట్లో వేపచెట్టు వెనక్కి భగవాన్ వెళ్ళాడు. తువాలు తెద్దామని నేను లోనికి వెళ్ళాను. అంతే! తిరిగి వచ్చే సరికి ఆయన లేడు. ఇదీ కథ.

అంతే. ఆ తరువాత అతణ్ణి చుట్టేస్తారు జనం. అతని రెండు చేతుల్ని తమ చేతుల్లోకి తీసికొని కళ్ళ కద్దుకుంటారు. భగవాన్ భోంచేసిన విస్తరను ఎత్తి వేసిన ఈ చేతులు ఎంత పుణ్యం చేసుకున్నాయో! అని సామాన్యులు కూడా ఆ సందర్భంలో కవుల అవతార మెత్తుతారు. ఏవో నాలుగు అక్షరాలు పొట్టలో పడేసుకొని, అవి వినేవాళ్ళు ఎప్పుడు దొరుకుతారా! అని ఎదురు చూసే ఒక కవి, ఈ చేతుల పుణ్యాలు, పుణ్య వాక్యాలు వినగానే, అమాంతం రెచ్చిపోయి **కమలాక్షు నర్చించు కరములు కరములు** అంటూ ఆయన రాగాన్ని ఆయన వినిపించి పని పూర్తయిందని వెళ్ళి పోతాడు.

ఇలా ఒకరిని మించి ఒకరు వింత వింత అనుభవాలను ఊహించుకొని చాటుతూ ఉంటారు. కవులు కలాలు పట్టి కల్లబొల్లి కథలు, చరిత్రలు వ్రాసేస్తారు. ఇక ఆ తరువాత, పారాయణాలేనా! భజన లేనా! గుళ్ళేనా! గోపురా లేనా! సందడే సందడి. అంగడే అంగడి.

హృషీకేశుని హెచ్చరిక

ఇలాంటి వ్యక్తుల విషయంలో జాగ్రత్త వహించక పోతే, ఆ తరువాత ఆధ్యాత్మిక జీవనమే దారి తప్పి మనిషి దగా పడే అవకాశము లేక పోలేదు. అటు మిథ్యాచారుడు కూడా డాంబికత్వంతో జ్ఞానాన్ని పొందే అవకాశాన్ని జారవిడుచు కోవడమే గాక, చిత్తశుద్ధికి కూడా మార్గాన్ని మూసేసు కుంటాడు. ఛిద్రమైన భావాలతో, క్షుద్రమైన సంకల్పాలతో బ్రతుకునే బుగ్గి చేసుకుంటాడు. కాలం వ్యర్థ మవుతూ ఉంటుంది. బ్రతుకు వృథా అయిపోతుంది. ఇలాంటి అప్రయోజకుల మాయలో పడి అమాయకులైన సాధకులు అన్యాయ మవుతూ ఉంటారు.

మోసము తెలియదు మోసముగా
వంచన అగుపించు మంచిదిగా
సాధువుగా లంకేశుడు
పసిడి లేడిగా మారీచుడు
మాటల వెనుక మర్మములు
మహిలో ఎన్నో మోసాలు
రామ రామ జయ రాజారామ్
రామ రామ జయ సీతారామ్ అని రామజోగి చిట్కా.

మూర్ఖత్వంతో ఇంద్రియాలను బలవంతంగా నిగ్రహించి, మనస్సులో పూర్వం అనుభవించిన వాటిని, ఇక ముందు అనుభవించాలని భావించే వాటిని నెమరు వేసుకోవడం కన్నా, డాంబికత్వాన్ని త్యజించి, పవిత్ర మైన కర్మయోగంలో చరించి, రాగద్వేషాలను తటస్థ పరచుకొని, జ్ఞాననిష్ఠకు సిద్ధం కావడమే దివ్యమైన మార్గ మని గీతాచార్యుడు బోధిస్తున్నాడు. అనర్థదాయక మైన మార్గంలో పయనించి, బ్రతుకును అన్యాయం చేసుకో వద్దని హెచ్చరిస్తున్నాడు.

తిరిగే రాతికి పాచి పట్టదు

సాధన అనేది చెప్పుకున్నంత సులువైన విషయం కాదు. శిక్షణ లేని మనస్సులకు అనుకున్నంత అనువైన విషయమూ కాదు. తిరిగే మనస్సును కూర్చోబెట్టడం మహామహులకే దుస్సాధ్యంగా ఉంటుంది. ఇక, సామాన్యుల విషయం ప్రత్యేకంగా చెప్పాలా?

మిథ్యాచారులకే కాదు, సదాచారవంతు లకు కూడా మనస్సు నిలబడదు. కాకపోతే, సదాచారవంతు డైన సాధకునికి ప్రయత్నమైనా ఉంది. మిథ్యాచారునికి ఆ అవకాశం కూడా ఉండదు. అర్హత లేకపోయినా డాంబికంగా ఇంద్రియాలను నిగ్రహించి, మనస్సుతో ఇంద్రియ వ్యాపారాల్ని సాగిస్తూ, శుద్ధిపడే అవకాశాన్ని కూడా జారవిడుచు కోకుండా, అటువంటి మిథ్యా జీవనానికి స్వస్తి పలికి, కర్మయోగంలో కొనసాగితే, మనస్సు శుద్ధి పడుతుంది. కర్మయోగాన్ని అనుష్ఠించ లేకపోయినా, కనీసం కర్మ ప్రవాహంలో కొనసాగుతూ ఉండినా, కర్మాచరణంలో తల మునకలై ఉండటం చేత కొంతైనా మనస్సు నియమింపబడే అవకాశం ఉంటుంది. మిథ్యాచార జీవనం కన్నా, అజ్ఞానంతో కూడినదే అయినా, కర్మాచరణమే మేలు.

జలాలలో కదల కుండా ఉండే రాతికే పాచి పడుతుంది. మంచి ముత్యాలకు ఎలాగూ పాచి పట్టదు. తిరిగే రాతికి కూడా పాచి పట్టదు. కర్మయోగి మంచి ముత్యం లాంటివాడు. కర్మి తిరిగే రాయి లాంటి వాడు. మిథ్యాచారుడు కదలలేని బండ లాంటి వాడు. జీవన ప్రవాహం లోనే అందరూ ఉన్నారు. జీవించే విధానాన్ని బట్టి వెలుగులు ఉంటాయి. లేదా, వెతలే మిగుల్తాయి.

తనిఖీ కేంద్రాలు

రహదారులలో, అక్కడక్కడ ప్రభుత్వము తనిఖీ కేంద్రాలను (చెక్‌పోస్టులు) ఏర్పాటు చేస్తుంది. ఆ కేంద్రాల వద్ద, ప్రయాణం చేసే వాహనాలను ఆపి, తనిఖీలు నిర్వహిస్తారు. తరలించ కూడని వస్తువుల్ని తరలిస్తున్నా రేమో అని పరీక్షించి చూస్తారు. అలాంటివి ఏవీ లేకపోతే, సజావుగా ముందుకు సాగనిస్తారు. ఒకవేళ అలాంటి నిషిద్ధమైన వస్తువులు ఉంటే వాటిని అక్కడే దించి, ఆ తరువాత వాహనాలను ముందుకు పోనిస్తూ ఉంటారు.

ఆధ్యాత్మిక జీవన రహదారిలో కూడా ఇలాంటి తనిఖీ కేంద్రాలు చాలా అవసరం. గీతలో అనేక చోట్ల తనిఖీ కేంద్రాల వంటి శ్లోకాలు దర్శన మిస్తాయి. సాధన మార్గంలో అవసరం లేనివి, అనర్థాన్ని కలిగించేవి మనతో కలసి ప్రయాణం చేస్తున్నాయా! అని మనల్ని మనం పరీక్షించు కోవడానికి ఈ తనిఖీ కేంద్రాల వంటి శ్లోకాలు ఉపకరిస్తాయి.

ప్రస్తుతం మనం అధ్యయనం చేస్తున్న శ్లోకం అలాంటిదే. మిథ్యాచారుల్ని గూర్చి తెలుసుకుంటే మనకు ఒరిగే దేముంటుంది? అలాంటి మిథ్యా జీవనము తెలిసో, తెలియకో మనలో కూడా కొద్దో, గొప్పో ప్రవేశించి ఉంటే, దానిని తొలగించుకొని ప్రయాణాన్ని సుగమం చేసుకోవడానికి ఇలాంటి శ్లోకాలు ఉపకరిస్తాయి. ఆత్మ పరిశీలనకు ఎంతగానో దోహద పడతాయి.

మనో నిగ్రహమే సాధకునికి ప్రశస్త మైన సాధన. మనసు ఒక్కటి నిగ్రహింప బడితే, మనుగడలో వెలుగుల

తోరణాలు కనిపిస్తాయి. మనస్సు నిగ్రహాన్ని కోల్పోతే, బ్రతుకులో అన్నీ చీకటి కోణాలే ఎదు రవుతాయి. మనస్సు మనది అయినపుడు ఎక్కడి కెళ్ళినా, ఏది చేసినా బాధ ఉండదు. బరువు తెలియదు. మన మనస్సే మనది కానపుడు ఏది చేసినా, ఏది చూసినా వెతలే ఎదు రవుతాయి, కలతలే కనిపిస్తాయి. ఈ సత్యాన్ని మహాభారతం అద్భుతంగా, భావగర్భితంగా ప్రవచించింది.

నాన్తస్య కిం అరణ్యేన తథా నాన్తస్య భారత
యస్యైవ నివసేద్దాంతః తత్ అరణ్యం స చాశ్రమః ॥

అంతఃకరణమును నిగ్రహించ గలిగే వారు అరణ్యాలకు పోవలసిన అవసర మేముంది? అంతఃకరణ మును నిగ్రహించ లేని వారు అరణ్యాలకు పోయి మాత్రం సాధించే దేముంటుంది? ఎవరు మనస్సును నియమిస్తారో, వారు ఎక్కడ ఉంటే అదే అరణ్యం. అదే ఆశ్రమం ***(తదరణ్యం స చాశ్రమః)***.

అలాంటి ఉత్తమ జీవన విధానానికి తెరదీస్తూ, తరువాత శ్లోకాన్ని బోధిస్తున్నాడు భగవంతుడు.

య స్త్విన్ద్రియాణి మనసా నియ మ్యారభ తేఽర్జున ।
కర్మేన్ద్రియైః కర్మయోగ మసక్త స్స విశిష్యతే ॥ 7

యః-తు-ఇంద్రియాణి-మనసా-నియమ్య-ఆరభతే-అర్జున
కర్మేంద్రియైః-కర్మయోగం-అసక్తః-సః-విశిష్యతే

అర్జున	= అర్జునా!		కర్మయోగం	=	కర్మయోగమును
యఃతు	= ఎవడయితే		అసక్తః	=	ఆసక్తి లేనివాడై
ఇంద్రియాణి	= ఇంద్రియములను		ఆరభతే	=	ఆరంభించునో
మనసా	= మనస్సు చేత		సః	=	అతడు
నియమ్య	= నియమించి		విశిష్యతే	=	శ్రేష్ఠుడు
కర్మేంద్రియైః	= కర్మేంద్రియముల చేత				

అర్జునా! శ్రేష్ఠుడు ఇంద్రియాలను మనస్సు చేత నియమిస్తాడు. ఆసక్తి లేకుండా, కర్మేంద్రియాల చేత కర్మ యోగమును ఆరంభిస్తాడు.

వ్యాఖ్య

కేవలం కర్మేంద్రియాలను నిగ్రహించి, మనస్సు చేత ఇంద్రియ వ్యాపారాలను సాగించే అవివేకి, ఎలా వ్యర్థ జీవిగా మారుతున్నాడో ఆరవ శ్లోకంలో చూశాం. అతడికి భిన్నంగా, మనస్సును నిగ్రహించి, కర్మేంద్రియాల ద్వారా విషయాలలో చరించే కర్మయోగి ఎలా ప్రగతిని సాధిస్తున్నాడో ప్రస్తుత శ్లోకంలో అర్థం చేసుకుంటున్నాం.

తనపై తనకు పట్టు లేనపుడు, కర్మేంద్రియాలను బిగబట్టి విషయానుభవానికి దూరమై సాధించేది ఏమీ ఉండదు. మనసులో విషయాసక్తిని విడిచి పెట్టిన యోగి, తనకు వశమైన మనస్సు చేత ఇంద్రియాలను విషయాలలో విడిచిపెట్టినా, కర్మయోగ ప్రభావము చేత బద్ధుడు కావడం లేదు. పైగా, పరమ పురుషార్థ ప్రాప్తికి అర్హు డగుచున్నాడు. ఈ శ్లోకంలో 'తు' అనే శబ్దము విషయము మారుతూ ఉంది అని తెలుపుటకు ప్రయోగింప బడింది.

వివేక బుద్ధి

ఇంద్రియాలను కర్మయోగి మనస్సు చేత నియమిస్తున్నాడు. మనస్సు ఇంద్రియాలను ఎలా

నియమిస్తుంది? మనస్సు లోని వివేకం చేత నియమిస్తుంది. అదే వివేక బుద్ధి. ఈ విధమైన అంతరేంద్రియ నిగ్రహముతో కర్మయోగి కర్మలను ఆరంభించి ఆచరిస్తాడు ***(ఆరభతే)***.

కర్మలను ఆరంభించడము అంటేనే, వాటి వెనుక కోరిక ఉంది అని భావము. అదే కర్మఫలాసక్తి. కర్మఫలానుభవము నందు ఆసక్తి. భోగానుభవ కాంక్ష. కాని, అది కర్మయోగికి లేదు.

కర్మయోగి విహిత కర్మలను ఆచరిస్తాడు. ఫలాసక్తి లేకుండా ఉంటాడు. ఫలం ఏదైనా అది అశాశ్వత మని అతడికి తెలుసు. అంతేకాదు, ఫలానుభవం మనస్సులో సంస్కారాన్ని ముద్రించి జన్మలకు తరలిస్తుంది అని కూడా తెలుసు. కనుక కర్మఫలాసక్తి లేకుండా ఈశ్వరారాధనా భావంతో కర్మల్ని ఆచరించి, చిత్తశుద్ధిని పొందుతాడు. అదే పరమధర్మంగా భావిస్తాడు ***(స్వవిహిత వృత్త్యా భక్త్యా భగవదారాధనం పరమోధర్మః*** - మధ్వాచార్యులు). మనస్సును నియమించి ఉన్నాడు కనుక రాగద్వేషాల నుండి విడిపడి ఉంటాడు. అతడి కర్మలు రాగద్వేషాల చేత కలుషితం కానందున, అతడు బద్ధుడు కాడు.

విహిత కర్మ ఏదో అదే స్వధర్మము. ధర్మరూపంలో ఉన్నది దైవమే కనుక, విహిత కర్మాచరణమును దైవారాధనగా భావిస్తాడు. తత్ఫలితంగా అంతఃకరణ శుద్ధిని పొందుతాడు.

సాధన భూయస్త్వే ఫల భూయస్త్వమ్ అనే న్యాయాన్ని అనుసరించి, సాధన అధికమయ్యే కొలది, ఫలము కూడా అధిక మవుతూ ఉంటుంది. మనస్సును నియమించి, రాగద్వేషాల నుండి విడిపడి, కర్మ ఫలాపేక్ష లేకుండా, ఈశ్వర భావన చేత కర్మయోగి ఎప్పుడైతే కర్మలు ఆచరిస్తున్నాడో, అతడు కర్మలను ఆచరిస్తూ ఉండినా, ఆ కర్మాచరణము పూర్వ వాసనలను ఒక వైపు క్షాళనం చేస్తూనే మరొక వైపు చిత్తశుద్ధిని అధికం చేస్తూ ఉంటుంది.

ఆరవ శ్లోకం లోని మిథ్యాచారుని జీవనము ఇందుకు భిన్నంగా ఉంటుంది. అతడు కర్మలను విరమించి ఉన్నాడు కనుక, విహిత కర్మల నుండి విముఖుడు. ధర్మాచరణానికి విదూరుడు. విషయవాంఛలకు దూరం కానందున వినష్టుడు. భగవ చ్చింతనానికి దూరుడు. అనుభవించక పోయినా విషయాలకు దగ్గర వాడు. సదా విషయస్మరణమే కర్తవ్యంగా కలవాడు. ఎలాగూ కర్మలను త్యజించి ఉన్నాడు కనుక పరభాగ్యోపజీవి.

అనాసక్తి

వివేకబుద్ధి కలిగిన యోగి కర్మేంద్రియాల ద్వారా కర్మలను ఆచరిస్తూ ఉండినా, విశిష్టుడే. ఎందుకో తెలుసా? అతడికి కర్మల యందు గాని, కర్మఫలాల యందు గాని ఆసక్తి లేదు ***(అసక్తః)***. అతడు ఫలాభిసంధి లేనివాడు.

విషయాల పట్ల ఆసక్తి లేదు. ఫలాకాంక్షతో కర్మలను ఆరంభించడం లేదు. ఎప్పుడైతే ఈ రెండిటిని త్యజించడం జరిగిందో, అలాంటి పావనాత్ముడు జ్ఞాననిష్ఠా మార్గానికి అర్హుడవుతున్నాడు ***(తదుభయ పరిత్యాగే జ్ఞానకారీ భవేత్*** - స్వయంప్రకాశ యతి).

భోగానుభవము నందు ఆశ లేనివాడు కనుక కర్మయోగి అసక్తుడు. కర్మయోగికి విషయాసక్తి ఎలా దూర మవుతుంది? వివేకం ఉంది కనుక. నిత్యానిత్య వస్తు వివేకం కలిగి ఉన్నాడు కనుక.

విషయాలు పరిచ్ఛేద రూపాలు. ఇంద్రియాలు పరిమిత పరికరాలు. మనస్సు చంచలము. ఇక ఎక్కడి భోగానుభవం? రూపాలను, రంగులను చూచి చూచి నేత్రాలు మొద్దుబారి పోతున్నాయి. మసక లవుతున్నాయి. వడపోసి వడపోసి మూత్రపిండాలు వాడి పోతున్నాయి. కొట్టుకొని కొట్టుకొని గుండె నీరస పడుతోంది.

అనుభవించిన భోగాలు రోగాలకు ద్వారాలు తెరుస్తున్నాయి. అనుభవంలో అవయవాలు అరిగి పోతున్నాయి. సుఖానుభవం ఎంతో అర్థం కాదు. దుఃఖానుభవమే అంతా. సుఖం అల్పం. క్లేశం అనల్పం. ఇదే విషయానుభవం (**సుఖమల్పం బహుక్లేశః విషయ గ్రాహిణాం నృణామ్**). అందుకే కర్మయోగి అసక్తుడు.

ఆహారం లేకపోతే మనిషి జీవించ లేడు. అలాగని హానికరమైన ఆహారాన్ని తీసుకుంటే అనారోగ్యానికి గురి అవుతాడు. సాత్త్వికాహారాన్ని తీసుకుంటే ఆరోగ్యంగా ఉంటాడు.

ఆహారం లాంటిదే కర్మ కూడా. ఆహారానికి కర్మకు చాలా దగ్గర సంబంధ ముంది. ఆహారం లేకపోతే మనిషి కర్మ చేయలేడు. అలాగే కర్మ చేయకుండా ఆహారాన్ని పొంద లేడు. ఆ రెండిటికి అవినాభావ సంబంధం ఉంది. కనుక ఆహారం విషయంలో ఎలాగో కర్మ విషయంలో కూడా అలాగే ఉండాలి.

కర్మ చేయక పోతే మనిషి జీవించ లేడు. అలాగని సకామ కర్మలు చేస్తూ పోతే బంధంలో తగుల్కొంటాడు. నిష్కామ కర్మయోగంలో చరిస్తేనే బంధంలో చిక్కుకోడు. అంతేకాదు, చిత్తశుద్ధిని పొంది జ్ఞాననిష్ఠకు అర్హుడవుతాడు. కనుక, ఎవడైతే విషయాల యందు విరక్తిని, పరమేశ్వరుని యందు అనురక్తిని కలిగి ఉంటాడో అతడే యోగయుక్తుడు (**పరమాత్మని యో రక్తః విరక్తః అపరమాత్మని** - ఉపనిషత్తు).

కృష్ణా! నాకు ఏదో ఒకటి నిశ్చయించి చెప్పు (**తదేకమ్ నిశ్చిత్య వద**) *అని రెండవ శ్లోకంలో అర్జునుడు అడిగాడు కదా! గీతాచార్యుడు చెబుతున్నాడు.*

నియతం కురు కర్మ త్వం కర్మ జ్యాయో హ్యకర్మణః ।
శరీరయాత్రాఽపి చ తే న ప్రసిద్ధ్యే దకర్మణః ॥ 8

నియతం-కురు-కర్మ-త్వం-కర్మ-జ్యాయః-హి-అకర్మణః
శరీరయాత్రా-అపి-చ-తే-న-ప్రసిద్ధ్యేత్-అకర్మణః

త్వం	=	నీవు	జ్యాయః హి	=	శ్రేష్ఠము కదా
నియతం	=	నియతమైన	అకర్మణః	=	కర్మ చేయని
కర్మ	=	కర్మను	తే	=	నీకు
కురు	=	చేయుము	శరీరయాత్రా అపి చ	=	శరీరయాత్ర కూడా
అకర్మణః	=	కర్మ చేయకుండుట కంటె	న ప్రసిద్ధ్యేత్	=	జరగదు
కర్మ	=	కర్మ			

నువ్వు మాత్రము నియత కర్మను చెయ్యి. కర్మను మానుట కంటే కర్మ చేయడమే శ్రేయస్కరము. కర్మ చేయకపోతే దేహయాత్ర కూడా సాగదు.

వ్యాఖ్య

నదిని దాటాలి అనుకుంటే, నదిలో దిగడం ఒక్కటే మార్గం. కర్మ సుడిగుండం నుండి బయటపడి తరించాలి అనుకుంటే, కర్మ చేయడం కన్నా మరొక మార్గం లేదు. ఈత వచ్చిన వాడు నదిలో దిగినా మునిగి పోడు. కర్మయోగి కర్మ ప్రవాహంలో ఈదుతున్నా, అతడు కర్మ వలయంలో చిక్కుకోడు. కర్మల చేత బద్ధుడు కాడు.

పని చేసి చేసి విసిగి పోయానండీ! ఇక నేను పని నుండి విరమించాలి అనుకుంటున్నాను అని చాలా మంది అంటూ ఉంటారు. కర్మలలో అలసట వారి చేత అలాంటి మాటలు పలికిస్తుంది. ఏదీ చెయ్యకుండా

ఉండటం ఎవ్వరికీ సాధ్యం కాదు. అలాగని, ఏదేదో చేసి ఎదలు పగలగొట్టు కోవడం కూడా మంచిది కాదు. ఏది చెయ్యాలో దానిని అవగాహనతో చేస్తే, కర్మ యోగంగా మారుతుంది.

మన ప్రమేయం లేకుండానే కొన్ని కర్మలు మన ద్వారా జరుగుతూ ఉంటాయి. శ్వాసక్రియ నడుస్తూ ఉంది. ప్రతి క్షణం నడుస్తూ ఉంది. కాని శ్వాసలను గూర్చి మనం ఆలోచించడం లేదు. శ్వాసించే ప్రయత్నము ప్రత్యేకంగా చేయడమూ లేదు. అవన్నీ సహజం గానే జరిగి పోతున్నాయి. అందుచేత వాటిని సహజ కర్మలు అంటారు. కళ్ళపై అదే పనిగ రెప్పలు పడుతూ లేస్తూ ఉంటాయి. దేహ చలనాలు జరుగుతూ ఉంటాయి. మూత్రపిండాలు పని చేస్తూ ఉంటాయి. కాలేయము ఖాళీగా ఉండదు. గుండె కొట్టుకుంటూనే ఉంటుంది. ఇవన్నీ సహజంగా జరిగిపోతూ ఉంటాయి. అందుకే అవి సహజ కర్మలు.

సహజ కర్మలు నడుస్తూ ఉంటేనే, జీవనయాత్ర సాగుతూ ఉంటుంది. వాటి వల్ల మనిషికి బంధము లేదు. అలాగే మోక్షము కూడా ఉండదు. అవి ఒక నియతికి కట్టుబడి నడిచేవే గాని, మనం పని కట్టుకొని ఆచరించే నియత కర్మలు కావు.

కర్మస్వేచ్ఛ

సహజ కర్మలు మానవులలో నడిచినట్లే, జంతువులలో కూడా నడుస్తాయి. మానవుని లాగా జంతువులకు కర్మస్వేచ్ఛ లేనందున, అవి బ్రతికినంత కాలం సహజ కర్మల మధ్యే జీవనాన్ని సాగిస్తాయి. ప్రత్యేకమైన కోర్కెలు వాటిలో కదలవు. సహజాతాలే ప్రధానంగా ఉంటాయి. రాగద్వేషాలకు అవకాశం లేదు కనుక జంతువులకు బంధమూ లేదు. మోక్షమూ ఉండదు.

మనిషికి కర్మ స్వేచ్ఛ ఉంది. ఏది చెయ్యాలి, ఏది చెయ్య కూడదు అనే వివేకం ఉంది. మానవులు ఆచరించే కర్మలు వివిధంగా ఉండటానికి వివేకంలో భేదమే ప్రధాన కారణము.

మన కర్మల వెనుక ఇష్టాయిష్టాలు ఉన్నాయి. అవే రాగద్వేషాలు. అనుకున్నది జరగాలి అని కర్మ చేస్తాము. అలా జరిగి నపుడు అది మన విజయంగా భావిస్తాము. అది హిమాలయాన్ని ఎక్కడం కావచ్చు. వ్యాపారంలోకి దిగడం కావచ్చు. అలాగే, మనం జరగాలి అనుకున్నది జరగ నపుడు అది మన అపజయంగా భావిస్తాము. జయం వచ్చిందని పొంగిపోయిన మనమే అపజయం ఎదురైందని క్రుంగిపోతాము. కర్మలు - కర్మఫలాల విషయంలో సరియైన అవగాహన మనకు లేకపోవడమే ఈ విధమైన ఘర్షణకు కారణము.

కర్మలో జయమూ లేదు. అపజయమూ లేదు. కర్మలు జయాపజయాలను సృష్టించ లేవు. కర్మలు ఇవ్వగలిగేది కర్మ ఫలాలను మాత్రమే. కర్మఫలాల విషయంలో మన కున్న రాగద్వేషాలను బట్టి ఒక కర్మఫలం జయం గాను, మరొక కర్మఫలం అపజయం గాను తెలుస్తూ ఉంటుంది. అంతేకాదు, ఒక కాలంలో జయం అనుకున్నది మరొక కాలంలో అపజయం గాను, ఒక కాలంలో అపజయ మనుకున్నది ఇంకొక కాలంలో జయం గాను తెలుస్తూ ఉంటుంది. తరచుగా పార్టీలు మార్చే వారు ఎన్నికలలో వచ్చే ఫలితాలకు ఒక్కొక్క ఎన్నికలో ఒక్కొక్క విధంగా స్పందించ డానికి కారణం ఫలితాలు కావు. వారి వారి మనస్సులలో మారిపోయే రాగద్వేషాలు.

మరి, రాగద్వేషాల చేత ప్రేరేపించబడి కర్మ చేసిన వ్యక్తి ఫలితం విషయంలో ప్రశాంతంగా ఉండే మార్గముందా? ఉంది. అదే కర్మయోగ వైభవము. కర్మ రాగద్వేషాల చేత ఆరంభించ బడినా, ఫలితం అనేది సృష్టి లోని ధర్మాలకు తల వంచి ప్రాప్తిస్తుందని, ఆ ధర్మాల రూపంలో ఉన్నది దైవమే నన్న వివేకం ఉన్నవాడు ఫలితం ఎలా ఉన్నా దానిని ప్రసాదం గానే స్వీకరిస్తాడు.

ప్రస్తుతం మనస్సులో ఉన్న రాగద్వేషాల వత్తిడికి లోనై కర్మను ఆచరించడం వల్ల, మనస్సులో ఉన్న రాగమో లేదా ద్వేషమో క్షాళనం అవుతుంది. కర్మఫలం విషయంలో ప్రసాద భావన ఉన్నందున, నూతనంగా రాగద్వేషాలు తయారు కావు. కనుక ఫలం వచ్చి నపుడు అది జయమని పొంగడము గాని, అపజయ మని క్రుంగడము గాని జరగదు. ఫలము ఏదైనా ఒక్కటే. ఎందుకని? ఏది వచ్చినా ప్రసాదమే కనుక. ప్రసాదము అనేది భావనే కాబట్టి బుద్ధిని ప్రశాంతంగా ఉంచుతుంది. ఇలా శాంతించిన మనస్సు జ్ఞాననిష్ఠకు అర్హతను సాధిస్తుంది.

కర్మయోగంలో ప్రధానంగా కర్మకు కాదు విలువ; భావానికి విలువ. కర్మఫలం ప్రధానం కాదు; కర్మ ఫలము నందు భావనే ప్రధానం. కర్మయోగికి ఏ కర్మఫల మైనా ఒక్కటే. కారణం, ఏదైనా అశాశ్వతమే. కర్మయోగం ద్వారా ప్రస్తుతం ఉన్న రాగద్వేషాలను తటస్థం చేయడం వల్ల, ఉన్న వాసనలు క్షాళన మవుతాయి. నూతనంగా సంస్కారాలు పుట్టవు. చిత్తశుద్ధి ప్రాప్తిస్తుంది. అది మోక్షహేతువు అవుతుంది.

యోగ్య ప్రయుక్తం సాధనం కార్య సాధకమ్ - అనేది న్యాయం. యోగ్యుడైన వాడు చేసే ఏ పని అయినా ఫలప్రద మవుతుంది. యోగ్యుడు ప్రయోగించిన సాధనము కార్యసాధక మవుతుంది. అయోగ్యుని సాధనే అరణ్య రోదన మవుతుంది. యోగ్యుడైన వాడు ఆచరించ వలసిన యోగవిధి ఏమిటో చెబుతూ, అర్జునా! నియతమైన కర్మను చెయ్యి. అకర్మ కంటే కర్మే విశిష్ట మైనది. కర్మను మానేస్తే దేహయాత్ర కూడా సాగదు అంటున్నాడు ఈ శ్లోకంలో భగవానుడు.

'నియతకర్మ' అంటే, అవశ్యం చేయదగిన కర్మ అని అర్థము. అలాంటి కర్మను చెయ్యాలే గాని మానకూడదు. **నియతం కురు కర్మత్వం** - ఈ వాక్యాన్ని రెండు విధాలుగా అన్వయించుకో వచ్చు. **నియతం కర్మ కురు (త్వం)**. అర్జునా! నియతమైన కర్మను నువ్వు ఆచరించు అని ఒక అర్థము. **కర్మ నియతం కురు (త్వం)**. అర్జునా! కర్మను నువ్వు నియతంగా చెయ్యి అని మరొక అర్థము. ఏది ఎలా ఉన్నా, **నియతం** అనేదే ఈ శ్లోకంలో కేంద్ర విషయం.

నియత కర్మ

'నియతకర్మ' అంటే నువ్వు తప్పక చేయ దగిన కర్మ అని అర్థము. మరి, ఏది నియతకర్మ? ఇది నియతకర్మ అని నిర్ణయించేది ఎవరు? అనే ప్రశ్న కూడా ఉత్పన్న మవుతుంది. నియతం అనే పదము లోనే దాని అర్థము, నిర్ణయాధికారము, రెండూ ఇమిడి ఉన్నాయి.

నియతం నిత్యం, యో యస్మిన్ కర్మణి అధికృతః ఫలాయ చ అశ్రుతం తత్ నియతం కర్మ. 'నియతం' అంటే నిత్యము అని అర్థము. అంటే శాస్త్రము నిశ్చయించిన కర్మ ***(శాస్త్ర ఉపదిష్టం)***. శాస్త్ర ప్రతిపాదిత కర్మను ఆచరించడానికి అధికారి అయినవాడు, ఫలాభిసంధి లేకుండా ఆచరించే కర్మ 'నియతకర్మ' అవుతుంది. అంటే, కర్మను నిర్ణయించేది శాస్త్రమైనా కావాలి, లేదా స్వభావమైనా కావాలి. శాస్త్ర విహితంగా, లేక స్వభావ జనితంగా ఆచరింప బడేది 'నియతకర్మ'. ఈ రెండిటిని కలిపి ఒక్క మాటలో 'స్వధర్మం' అని చెప్పుకోవచ్చు.

శాస్త్రం నిర్దేశించిన కర్మలు నియత కర్మలు. ఇందులో విధి నిషేధాలు ఉంటాయి. చేయ దగినది చేయ మని చెప్పడం విధి అయితే, చేయకూడని దానిని చెయ్యవద్దు అని చెప్పడం నిషేధం. శ్వాసించడం చేయ దగిన కర్మ. అలాగని 'నువ్వు శ్వాసించు' అనే విధి వాక్యాన్ని వేదము అందించ నవసరం లేదు. అలాగే 'భవనం మీద నుండి క్రిందికి దూకవద్దు' అనే నిషేధ వాక్యాన్ని కూడా వేదం పలక నవసరం లేదు. ఇవన్నీ మానవుని సామాన్య వివేకానికి అందుతాయి. అలా కాకుండా తనకు తానుగా గ్రహించలేని విషయాలను, గ్రహించినా దారి తప్పే

అవకాశం ఉన్న విషయాలను, హితకారిణి అయిన శాస్త్రము కర్మల విషయంలో సుస్పష్టమైన మార్గనిర్దేశం చేస్తుంది.

శాస్త్ర విహిత కర్మలు ఉన్నట్లే, స్వభావ జనిత కర్మలు కూడా ఉంటాయి. మనస్సు లోని సంస్కారమే ఇక్కడ స్వభావము. శాస్త్ర ప్రతిపాదిత కర్మలను గాని, లేదా స్వభావ ప్రేరిత కర్మలను గాని సకామంతో చేస్తే, లేదా ఫలాపేక్షతో చేస్తే అవి బంధహేతువు లవుతాయి. అందుకే నియతకర్మను ఫలాపేక్ష లేకుండా ఆచరించ మని గీతాచార్యుడు ఆదేశిస్తున్నాడు ***(నియతం కర్మ, తత్ కురు హే అర్జున! ఫలాయ చ అశ్రుతం తత్ నియతం కర్మ)***.

నియతకర్మ అనగానే ప్రస్తుతం చేస్తున్న కర్మను మార్చే ప్రయత్నము చేయ నవసరం లేదు. ఇప్పుడు ఎలాగైతే కర్మలు చేస్తున్నావో అలాగే చెయ్యి. ఏ కర్మ ప్రస్తుతం అశాస్త్రీయంగా జరుగుతూ ఉందో, దానినే సశాస్త్రీయంగా చేస్తావు. అంతే. ఫలాసక్తితో ఇంతవరకు కర్మలను ఆచరించావు. ఫలాపేక్ష లేకుండా ఇక మీదట నియతకర్మను చేస్తావు. అంతే. ప్రయాణము అదే. మార్గము అదే. ఏదీ మారలేదు. మనస్సులో భావన ఒక్కటే మారింది. మనస్సు మారింది. దానితో మనుగడ మహిమాన్విత మయింది. అదే కర్మయోగ వైశిష్ట్యము. అర్జునా! ఇప్పుడు చెప్పు. కర్మను విడిచి పెట్టి జడత్వంతో రాయిలా పడి ఉండటం శ్రేయస్కరమా? నియత కర్మను ఫలాసక్తి లేకుండా ఆచరిస్తూ, చిత్తశుద్ధితో ప్రకాశిస్తూ, ప్రసన్న చిత్తముతో జ్ఞాననిష్ఠకు సిద్ధం కావడం శ్రేయస్కరమా? అందుకే, అకర్మ కంటే కర్మే మంచిది అంటున్నాను ***(యతః కర్మ జ్యాయః అకర్మణః)***.

అకర్మ అయుక్తం - కర్మ యుక్తం

నేను కర్మ చెయ్యను అని కూర్చున్నంత మాత్రాన అలా అనుకుంటున్న వ్యక్తి కర్మ చేయనివాడు కాలేడు. 'నేను కర్మ చెయ్యను' అని చెబుతున్న వాడు ఎవడో, అతడే ఒకప్పుడు 'నేను కర్మ చేస్తున్నాను' అన్నవాడు. 'కర్మ చేయ్యను' అన్నప్పుడు కర్త ఉన్నాడు. 'కర్మ చేస్తున్నాను' అన్నప్పుడు కూడా కర్త ఉన్నాడు. కర్త ఉన్నంత వరకు కర్మ నుండి విడిపడటం సాధ్యం కాదు.

తాను అకర్త అని తెలుసుకున్న వాడే కర్మ నుండి విడిపడతాడు. 'నేను అకర్త' అనేది జ్ఞానం. జ్ఞానంలో కర్మకు అవకాశం లేదు. తాను అకర్త అనే జ్ఞానం లేకుండా, 'నేను కర్మను చెయ్యను' అన్నంత మాత్రాన అలా అనే వ్యక్తి అకర్త కాలేడు. అందుచేత అకర్మ కంటే కర్మయే ఉత్తమ మైనది. కాకపోతే, యోగ భావనతో కర్మలు బంధం కాకుండా చూసుకోవాలి. అది కర్మయోగం లోనే సాధ్యం. కనుక ప్రయోజనాన్ని దృష్టిలో ఉంచుకొని ఆలోచించి నపుడు కర్మ చేయకుండా ఉండటం కంటే, కర్మ చేయడమే అధికతర మైనది ***(కర్మ జ్యాయః అధికతరం ఫలతః)***.

కర్మశూన్యత అనేది సన్యాసము క్రిందికి రాదు. జ్ఞానంతో సన్యాసము తీసుకుంటే, అది విద్వత్సన్యాసము అవుతుంది. జ్ఞానేచ్ఛతో సన్యాసం పుచ్చుకుంటే, అది వివిదిషా సన్యాస మవుతుంది. ఏదీ చేయకుండా కూర్చున్నవాడు, ఈ రెండిటి క్రిందికి రాడు. పైగా, ఆత్మజ్ఞానము లేకుండా కర్మలకు దూరమైనాడు కనుక మోక్షప్రాప్తి యొక్క ప్రసక్తే లేదు.

కర్మయోగి ఫలాసక్తి లేకుండా కర్మలను ఆచరించడం చేత చిత్తశుద్ధిని పొంది మోక్షార్హు డవుతున్నాడు. జ్ఞాననిష్ఠకు యోగ్యతను సాధిస్తున్నాడు. ప్రసాద భావన వల్ల ప్రశాంతత అనే దృష్టఫలాన్ని కూడా అనుభవిస్తున్నాడు.

ఏ కర్మను చేయని వాడు ఏ ప్రగతిని సాధించ లేడు. ఈ జన్మలో ప్రగతికి సోపానాలే లేనివాడు, రాబోయే జన్మలో ఏ వైభవాన్ని చూస్తాడు? అందుచేత, అధమ జన్మను పొందుతాడు.

కర్మయోగి అలా కాదు. ఒకవేళ తాను సిద్ధిని పొందలేక పోయినా, ఆచరించిన కర్మయోగము యొక్క ఫలితంగా శుచి గల ప్రదేశాలలో జ్ఞాననిష్ఠకు అనుకూలమైన శ్రీమంతుడుగా జన్మిస్తాడు. కనుక, ఆత్మజ్ఞానము లేని వానికి అకర్మ అయుక్తం. కర్మయే యుక్తం.

అకర్మ విషయంలో మనం ఆలోచించ వలసిన అతి ముఖ్యమైన విషయం కూడా ఒకటుంది. కర్మ చేయకుండా కూర్చోవడం వల్ల, కర్మల లోని దోషాలు అంటవని, నూతన వాసనలు తయారు కావని భావించి కూడా కొందరు కర్మలను త్యజిస్తారు. ఇది మరీ ప్రమాదకరమైన పరిస్థితి. ఎందుకంటే, నూతన సంస్కారాల విషయం అలా ఉంచండి. పేరుకు పోయిన పాత వాసనలు ప్రక్షాళన మయ్యేది ఎలా? సహేతుకమైన ఆలోచన లోపిస్తే, ఆ తరువాత అంతా ప్రమాదమే. కర్మను చూచి భయపడి, అకర్మ శ్రేయస్కర మని భావించడం అనుచితం. కనుక, కర్మ చేస్తూ, కర్మను యోగంగా మార్చుకోవడం లోనే వాసనలు ప్రక్షాళనమై, బుద్ధి శుద్ధిపడే అవకాశం ఉంది. ఒకవేళ మనిషి భయపడ వలసిన పరిస్థితి వస్తే, కర్మను మానడం అనే ఆలోచనకు భయపడాలి గాని, కర్మను చేయడానికి కాదు.

అకర్మ అన్ని విధాల దోషయుతంగా తెలుస్తూ ఉంది. అంతేకాదు, కర్మ చేయని వానికి దేహయాత్ర కూడా జరగదు. మనుగడే సమస్యగా పరిణమిస్తుంది. అలా చూచి నపుడు కర్మాకర్మల విశేషం ఈ లోకం లోనే స్పష్టంగా తెలుస్తూ ఉంది ***(అతః దృష్టః కర్మాకర్మణోః విశేషః లోకే)***.

దేహయాత్ర

దేహంలో ఉన్నవాడు దేహి. దేహయాత్ర లేకుండా దేహి ఉండలేడు. దేహం ఉంటేనే దేహి. దేహం ఉండాలి అంటే కర్మ జరిగి తీరాలి. చలించే దేహం చలనాత్మకమైన కర్మకు దూరమై మనుగడను సాగించ లేదు.

కారులో ప్రయాణం చేసేవాడు కారు విషయంలో తగు చర్యలు చేపట్టినట్లు, దేహ మనే బండిలో పయనించే వాడు దేహం విషయంలో అవసరమైన కార్యాలు చేపట్టక తప్పదు. కారును శుభ్రం చేసుకోవాలి. ఇంధనాన్ని నింపుకోవాలి. ఇవన్నీ కర్మలే. దేహి కూడా దేహం విషయంలో స్నానాది శుద్ధి కార్యాలను నిత్యం ఆచరించాలి. దేహం నిలవడానికి అన్నపానీయాదుల్ని స్వీకరించాలి. అప్పుడే దేహం మన గలుగుతుంది. ఇంధనం లేకపోతే కారు కదలదు. అన్నాదులు లేకుండా శరీరయాత్ర జరగదు.

కారును నడపకుండా పడేస్తే త్రుప్పు పట్టి పోతుంది. కర్మను చేయడం మానేస్తే, దేహం క్షీణిస్తుంది. మనస్సు ఆలోచనా శక్తిని కూడా కోల్పోతుంది. బండి మనకు ఉపకరిస్తూ ఉంది కనుక, బండి నడవ డానికి కొంత కర్మ చేయక తప్పదు. దేహం జీవనయాత్రకు ఉపకరిస్తూ ఉంది కనుక, దేహం విషయంలో కూడా దేహి కర్మ చేయక తప్పదు.

కర్మ చేయక పోవడం వల్ల దేహం యొక్క మనుగడకే ప్రమాదము అని చెప్పకుండా, దేహయాత్ర కూడా జరగదు అనడంలో భగవంతుడు ఎంతో భావగర్భితమైన సందేశాన్ని ముముక్షు లోకానికి అందించాడు. **యాత్రా** అంటే, ప్రయాణము, మార్గము, ఉత్సవము, తీర్థయాత్ర అని అర్థము.

శ్రేయస్సును పొందడానికి దేహి సాగించే ప్రయాణమే దేహయాత్ర. శ్రేయస్సు గమ్యము. అట్టి గమ్యాన్ని చేరడానికి దేహికి పరమేశ్వరుడు ప్రసాదించిన వాహనమే దేహము. గమ్యము చేరడము అనేది గమనంపై ఆధారపడి ఉంటుంది. గమనమునే **యాత్రా** అంటారు. ప్రతి గమనము యాత్ర కాకపోవచ్చు. యాత్ర చేయాలి అంటే మాత్రం గమనం తప్పదు. మోక్షమనే గమ్యాన్ని చేరడానికి అకర్మ అనేది మార్గం కాదు. గమనం కాదు. చలనాత్మకమైన కర్మయే గమనము.

ప్రయాణాలు మనిషికి క్రొత్తవి కావు. ప్రతి ప్రయాణము యాత్ర కాదు. కాని, యాత్ర చేయాలి, తీర్థయాత్ర చేయాలి అంటే మాత్రం ప్రయాణం చేసే తీరాలి. బండిలో మనం ప్రయాణిస్తాము. కాని, ఎటు పయనించాలి? అనేది బండికి తెలియదు. బండిని నడిపే వ్యక్తి బుద్ధికి తెలుస్తుంది. అలా తెలిసిన వాడు బండిని నడిపితేనే గమ్యం వస్తుంది. కదలకుండా బండిలో కూర్చుంటే గమ్యం చేరడం సాధ్య పడదు.

దేహం అనే బండిలో ఉన్న దేహి దేహేంద్రియ మనోబుద్ధులను కదిలించి శ్రేయస్సు వైపు నడిపితేనే, గమ్యాన్ని చేరి తరిస్తాడు. కేవలం దేహంలో కూర్చుని కర్మ చేయకుండా ఉంటే, గమనమే జరగదు కనుక గమ్యాన్ని చేరే అవకాశమే ఉండదు ***(శరీర యాత్రా అపి న ప్రసిద్ధ్యేత్ ప్రసిద్ధిం న గచ్ఛేత్ అకర్మణః అకరణాత్)***.

మానవులు తీర్థయాత్రలు చేస్తూ ఉంటారు. పుణ్యాన్ని ఆర్జించాలని తీర్థాటన చేస్తారు. కాని, మానవుడు సాగించే దేహయాత్ర కేవలం పుణ్యానికే కాదు, మోక్షానికి కూడా. పరమ పురుషార్థాన్ని సాధించడం కోసమే దేహయాత్ర కొనసాగాలి. ఈ కార్యం కోసమే పరమేశ్వరుడు జీవునికి శరీరాన్ని ప్రసాదించాడు. జీవితంలో మహోత్తమమైన ధర్మసాధన కొరకే దేహం ఉంది.

శరీరం ఆద్యం ఖలు ధర్మ సాధనమ్ - ధర్మజీవన యాత్రలో, మోక్షజీవన మార్గంలో శరీరమే ప్రథమ సాధనంగా ఉందని మహాకవి కాళిదాసు 'కుమార సంభవం'లో అద్భుతంగా ప్రవచించాడు.

ఈ దేహయాత్ర ఎప్పుడు బయలు దేరిందో, ఎక్కడ శ్రీకారం చుట్టిందో చెప్పలేము. తల్లి గర్భం నుండి కదలి శ్మశాన గర్భంలో ఆగినట్లు తెలుస్తున్నా, వాస్తవానికి అది సత్యం కాదు. నేటి దేహానికి అది వర్తించవచ్చు. ఏమి సాధించాలని నేటి దేహం వచ్చిందో, అదే సంకల్పంతో గత జన్మలలో దేహాలు కూడా వచ్చాయి. దేహయాత్రలు జరిగాయి. అయినా, గమ్యం చేరడం జరగ లేదు. అందుకే నేడు మళ్ళీ దేహం కనిపిస్తూ ఉంది. ఈ జన్మ కూడా వృథా అయితే, మళ్ళీ జన్మలో వేరొక దేహం కనిపిస్తుంది. శ్మశానము అనేది జీవికి విరామ స్థానమే గాని, గమ్యస్థానము కాదు. మోక్షమే గమ్య స్థానము.

కర్మ చేయడం మానేస్తే, దేహము యొక్క మనుగడే ప్రమాదంలో పడి పోతుంది. బండి పాడై నపుడు ఇక గమనం ఏముంది? గమ్య మెక్కడుంది? కనుకనే, అకర్మ కన్నా కర్మే యుక్త మని, కర్మ చేయక పోతే, దేహయాత్ర కూడా ప్రశ్నార్థక మవుతుందని హెచ్చరిస్తున్నాడు పార్థసారథి.

అర్జునా! కర్మను చూచి భయపడి, అకర్మను వరించి, నీవు చెప్పినట్లు సన్యాసి లాగా భిక్ష మెత్తుకొని జీవించాలని భావించినా, చూడు నాయనా! భిక్ష మెత్తడం కర్మ కాదా? సన్యాసి మాత్రం కర్మకు దూరమైంది ఎప్పుడు? అందుకని, నియతమైన కర్మ అకర్మ కంటే మేలైనది కనుక, ఫలాసక్తి లేకుండా ఆచరిస్తూ పో! స్వధర్మాచరణమే నీకు యుక్తం. పాపాలన్నీ ప్రక్షాళన మవుతాయి. చిత్తశుద్ధి ప్రాప్తిస్తుంది. మోక్షం కళ్ళ ముందే దోబూచు లాడుతుంది.

నిప్పు పెట్టిన వ్యక్తిని అయినా
ముట్టినచో నిప్పు కాల్చును
ధర్మము విడిచి చరించు వారికి
లభించదు దేవుని కనికరము
ధర్మము నందే వైభవము
తప్పిన ధర్మము వైకల్యము
రామ రామ జయ రాజారామ్
రామ రామ జయ సీతారామ్ అని రామజోగి చిట్కా.

అర్జునా! కర్మ బంధహేతువు కనుక అది త్యాజ్యమని నీవు భావించడం కూడా సరియైనది కాదు. ఎలాగో, చెబుతాను విను.

యజ్ఞార్థా త్కర్మ ణోఽ న్యత్ర లోకోఽ యం కర్మబన్ధనః ।
తదర్థం కర్మ కౌన్తేయ ముక్తసఙ్గ స్సమాచర ॥ 9

యజ్ఞార్థాత్-కర్మణః-అన్యత్ర-లోకః-అయం-కర్మబంధనః
తదర్థం-కర్మ-కౌంతేయ-ముక్తసంగః-సమాచర

కౌంతేయ	= అర్జునా!	కర్మబంధనః	= కర్మమే బంధముగా గలది
యజ్ఞార్థాత్	= యజ్ఞార్థమైన	తదర్థం	= యజ్ఞము కొరకు
కర్మణః	= కర్మ కంటె	ముక్తసంగః	= సంగమును విడిచిన వాడవై
అన్యత్ర	= ఇతర కర్మ యందు	కర్మ	= కర్మమును
అయం	= ఈ	సమాచర	= చక్కగా ఆచరించు
లోకః	= లోకము		

అర్జునా! యజ్ఞము కొరకు కాకుండా ఈ లోకంలో చేసే కర్మ లన్నీ బంధాలకు కారణ మవుతాయి. కాబట్టి సంగత్వము లేకుండా కర్మను ఆచరించు.

వ్యాఖ్య

స్వార్థంతో కూడిన సకామ కర్మలు బంధహేతువులు. ఫలాసక్తి లేకుండా, ఈశ్వర ప్రీత్యర్థం ఆచరించే కర్మలు బంధహేతువులు కావు. కనుక ఈశ్వరార్థం కర్మల్ని ఆచరించాలి అని గీతాచార్యుని ప్రబోధము.

యజ్ఞకర్మ

యజ్ఞో వై విష్ణుః విష్ణువు సర్వ యజ్ఞ స్వరూపుడు అన్నది వేదం. యజ్ఞములను ఆచరించు వారికి సంతుష్టిని కలిగించు వాడు అని కూడా చెప్పింది శ్రుతిమాత ***(సర్వేషాం తుష్టికారకః యజ్ఞా కారేణ ప్రవర్తత ఇతి వా యజ్ఞోవై విష్ణుః ఇతి శ్రుతేః)***. కనుక యజ్ఞ మనగా విష్ణువు. ఈశ్వరుడు. యజ్ఞరూపుడైన పరమేశ్వరుని కొరకు ఆచరించే కర్మ ఏదైనను అది యజ్ఞకర్మే అవుతుంది ***(ఈశ్వరార్థం యత్ క్రియతే తత్ యజ్ఞార్థం కర్మ)***. యజ్ఞార్థం, అంటే ఈశ్వరార్థం కర్మను ఆచరించే వాడు బద్ధుడు కాడు. ఈశ్వర ప్రీత్యర్థం కర్మను ఆచరించే వారికి బంధము లేదు. యజ్ఞకర్మ కాకుండా స్వార్థపూరితమైన కర్మలు చేయువారు కర్మబంధంలో చిక్కు కుంటారు.

రాగద్వేషాల చేత ప్రేరేపించ బడి ఫలాసక్తితో ఆచరించి నపుడే కర్మలు బంధిస్తాయి. యజ్ఞకర్మ వైశిష్ట్యము దానికి భిన్నంగా ఉంటుంది. యజ్ఞకర్మలో స్వార్థ చింతనము ఉండదు. రాగద్వేషాల స్థానంలో ధర్మాధర్మాలు నిలుస్తాయి. ధర్మస్పృహ ప్రధానంగా ఉంటుంది. యజ్ఞరూపుడైన పరమేశ్వరుడే ఇక్కడ ధర్మరూపంలో ఉన్నాడు. సకామ కర్మలలో ఏ ఫలాసక్తి బాధిస్తూ ఉండిందో, ఆ ఫలాసక్తి స్థానంలో ప్రసాద బుద్ధి చోటు చేసుకుంటుంది. ఫలసంగం ఎక్కడైతే లేదో, అక్కడ కర్మ బంధహేతువు కాలేదు.

కర్మణా బధ్యతే జన్తుః - కర్మల చేత జీవులు బద్ధు లవుతారు అన్నది శాస్త్రం. అంటే, యజ్ఞకర్మ కానిది ఏదైనా బంధహేతువు అవుతుందనే అర్థం. ఏది బంధము కొరకు కాదో ***(తత్ కర్మ యత్ న బంధాయ*** - ఉపనిషత్తు) ఆ కర్మ యజ్ఞకర్మ.

కర్మ ఒక్కటే. చేసే వ్యక్తి కూడా ఒక్కడే. చేసే విధానమూ ఒక్కటే. కాకపోతే, చేసే వ్యక్తి యొక్క భావాన్ని

బట్టి అది బంధమా? బంధ రహితమా? అని నిర్ణయించ వలసి ఉంటుంది. సకామ కర్మలలో ఫలాభిసంధి ఉంటుంది కనుక అది బంధము. యజ్ఞకర్మ నిష్కామము కనుక అది బంధము కాదు. కర్మలలో దోషము లేదు. కర్మలలో భావనే ప్రధానం. నికృష్టమైన భావంతో ఆచరించే కర్మను ఉత్కృష్టమైన భావంతో చేస్తాం. అంతే.

రాగద్వేషాల కొరకు అచరించే దైతే, అట్టి కర్మ బంధాన్ని సృష్టిస్తుంది. ధర్మాధర్మాల స్పృహ కలిగి, ధర్మ రూపంలో ఉన్న దైవం ప్రీత్యర్థం ఆచరించే కర్మ బంధాన్ని సృష్టించదు. పైగా చిత్తశుద్ధిని కలిగించి మోక్షహేతు వవుతుంది. కనుక, కర్మలు ఈశ్వరార్థం జరగాలి. కర్మలలో ఫలాభిసంధి లేకుండా చూసుకోవాలి. అలా చేయగలిగి నపుడు కర్మకు బంధించే శక్తి ఉండదు.

సమర్పణ భావం

ఇంత వరకు సంగత్వం లేకుండా కర్మ చేయమన్నాడు. ఫలాసక్తి రహితంగా కర్మల్ని ఆచరించ మని చెప్పాడు. ఇప్పుడు విషయాన్ని ఒక అందమైన మలుపు త్రిప్పుతూ, యజ్ఞార్థం చేయ మంటున్నాడు. ఈశ్వరార్థం ఆచరించ మంటున్నాడు. యజ్ఞకర్మలో 'నేను', 'నాది' అనే అహంకార, మమకారాలు నిస్సారమై నిర్వీర్య మవుతూ ఉంటాయి. మనం చేసేది ఏదైనా ఈశ్వర కర్మ అవుతుంది. మనకు అందేది ఏదైనా ప్రసాదము అవుతుంది. కర్మ నైవేద్య మవుతూ ఉంటే, ఫలం ప్రసాదంగా అందుతూ ఉంటుంది. బుద్ధి ప్రసన్నతతో ప్రశాంతంగా ఉంటుంది. జ్ఞాననిష్ఠకు సిద్ధపడుతూ ఉంటుంది.

కర్మ చేయడానికి మనిషికి శక్తి కావాలి. ఆలోచించే యుక్తి కావాలి. పరిస్థితులు, కాలం అనుకూలంగా ఉండాలి. ఇవన్నీ భగవ త్ప్రసాదాలు. కాళ్ళు లేనివాడు నడవ లేడు. కళ్ళు లేనివాడు చూడ లేడు. చేతులు ఉండబట్టే పనులు చేస్తున్నాము. ఇవన్నీ భగవంతుడే ప్రసాదించాడు. అవి అలా పని చేయడానికి నియతిని నిర్మించింది తానే. సమస్తాన్ని నియంత్రించే నియంత తానే. కనుక కర్మాచరణము మనం చేసినా, వైభవ మంతా తనదే. ఆయన యంత్రి. నేను యంత్రము. పని నాదే కావచ్చు. పనితన మంతా అతనిదే. నేను కేవలం పాత్రధారిని. పరమేశ్వరుడు సూత్రధారి. ఈ భావనతో చేసే కర్మ ఏదైనా యజ్ఞకర్మే అవుతుంది. పని పూజగా మారుతుంది. ఫలం ప్రసాద మవుతుంది.

మనం చేసే కర్మలలో స్వార్థం లేదు. ధర్మస్పృహ, ధర్మచింతన ప్రధానంగా ఉంది. ఏ కర్మ చేయాలో, ఏది చేయ కూడదో అనే విషయంలో కూడా అవగాహన ఉంది. ఉదాహరణకు, ఒక వ్యక్తి జారి పడుతూ ఉంటే, మనం ముందు కురికి అతణ్ణి రక్షించే ప్రయత్నం చేస్తాం. ఎందుకని? భగవంతుడు మనకు చేతు లిచ్చాడు. అందుచేత, మరొక వ్యక్తి పతనమయ్యే పరిస్థితిని రానివ్వము. ఈ విధమైన కర్మలో స్వార్థం లేదు. కాని, ఇదే కర్మలో ఈశ్వర భావన గనుక చోటు చేసుకుంటే, అది యజ్ఞకర్మ అవుతుంది. అదే కర్మయోగము.

అర్జునా! కనుక, యజ్ఞార్థం కర్మలు చెయ్యి. ఈశ్వర ప్రీత్యర్థం కర్మలను ఆచరించు. ముక్తసంగుడవై ఉండు ***(ముక్త సంగః కర్మఫల సంగ వర్జితః సన్)***. ఈ విధంగా కర్మలను ఆచరించు ***(సమాచర నిర్వర్తయ)***. నిస్వార్థంగా, ఈశ్వర ప్రీత్యర్థం, ఫలాసక్తి లేకుండా చేసే ఏ కార్యమైనా యజ్ఞకార్యమే. దైవ కార్యమే. ఈశ్వర ప్రీత్యర్థం చేసే కర్మ బంధించదు. స్వార్థ పూరిత కర్మలే బంధిస్తాయి. అలాంటి కర్మలతో కలవకు. దూరంగా ఉండు. ముడిపడితే బంధము. విడిపడితే మోక్షము.

ఆఖ్యాయిక

ఒక ఇంట్లో భార్యాభర్తల మధ్య వివాదం తలెత్తింది. పరస్పరం పరుష పదజాలంతో దూషించు

కుంటున్నారు. ఒక దశలో విసిగి పోయిన భర్త భార్యకు హితబోధ చేస్తూ, మన ఇంట్లో ఉన్న రెండు కుక్కలు చూడు, ఎంత అన్యోన్యంగా జీవిస్తున్నాయో? ఏ రోజైనా మన లాగా పోట్లాడు కున్నాయా? వాటి లాగా ప్రశాంతంగా మనం ఎందుకని ఉండలేక పోతున్నాం? అని అనునయంగా పలికాడు. భార్య మండి పడుతూ, మీరు చెప్పేది నేను అంగీకరించను. అవి కూడా ఉండ లేవు. మచ్చికతో ఉండటం వాటికి కూడా సాధ్యం కాదు. నా మాట మీద మీకు నమ్మకం లేకపోతే, ఆ రెండిటిని కలిపి ఒక త్రాటితో కట్టేయండి. ఆ తరువాత ఏమి జరుగుతుందో మీకే అర్థమవుతుంది అంది. అంతే.

అర్జునా! యజ్ఞకర్మ నేడు నేను ప్రారంభిస్తున్నది కాదు. సృష్ట్యాది నుండే ఉంది. అందుకే నువ్వు ఆచరించాలి. అది కూడా చెబుతాను. విను.

సహయజ్ఞాః ప్రజాః సృష్ట్వా పురోవాచ ప్రజాపతిః ।
అనేన ప్రసవిష్యధ్వ మేష వోఽస్త్విష్టకామధుక్ ॥ 10

సహయజ్ఞాః-ప్రజాః-సృష్ట్వా-పురా-ఉవాచ-ప్రజాపతిః
అనేన-ప్రసవిష్యధ్వం-ఏషః-వః-అస్తు-ఇష్టకామధుక్

ప్రజాపతిః	= బ్రహ్మ	అనేన	= దీని చేత
పురా	= పూర్వము	ప్రసవిష్యధ్వం	= వృద్ధి చేయండి
సహయజ్ఞాః	= యజ్ఞములతో గూడిన	ఏషః	= ఇది
ప్రజాః	= ప్రజలను	వః	= మీకు
సృష్ట్వా	= సృజించి	ఇష్టకామధుక్	= ఇష్టమైన కోరికలను ఇచ్చునది
ఉవాచ	= పలికెను	అస్తు	= అగు గాక

పూర్వము బ్రహ్మదేవుడు యజ్ఞములతో సహ ప్రజలను సృష్టించాడు. ఈ యజ్ఞముల చేత మీరు వృద్ధిని సాధించండి. యజ్ఞములు మీ కోర్కెలను తీర్చుతాయి అన్నాడు.

వ్యాఖ్య

ప్రజలను సృష్టించిన వాడు ప్రజాపతి (*ప్రజానాం స్రష్టా*). అతడే బ్రహ్మదేవుడు. సృష్టి ప్రారంభంలో ప్రజాపతి యజ్ఞ సహితంగా ప్రజల్ని సృష్టించాడు. ప్రజా సహితంగా యజ్ఞాల్ని సృష్టించాడు. అంటే, మనిషి సృష్టింపబడి నపుడే హిత కారకములు, అహిత నివారకములు అయిన సాధనోపాయాలు కూడా పుట్టాయి అని అర్థము.

అలా ప్రజలను సృష్టించిన ప్రజాపతి, ఈ యజ్ఞముల చేత వృద్ధిని సాధించండి అని చెప్పాడు. ఈ యజ్ఞాలు మీ అభీష్టములను నెరవేర్చి ఫల విశేషాలను ప్రసాదిస్తాయి అని కూడా చెప్పాడు. సర్వులకు యజ్ఞములు ఫలదాయకములు. సకాములైన వారికి స్వర్గాది భోగాలను ప్రసాదిస్తాయి. నిష్కాములై శ్రేయస్సును అభిలషించే ముముక్షువులకు ముక్తిని అనుగ్రహిస్తాయి. ***ధర్మజ్ఞ సమయః ప్రమాణమ్*** అనే సూత్ర నిర్దేశానుసారం ధర్మజ్ఞుడు, శ్రేష్ఠుడు అయిన బ్రహ్మదేవుని ఉపదేశమును ప్రామాణికంగా గ్రహించి సర్వులు ఆచరించాలి. పెద్దల మాటను ఆలకించి ఆచరించాలి అనేది సృష్ట్యాది లోనే నిర్దేశింప బడింది.

సంస్కార యజ్ఞాలు

యజ ధాతువు నుండి 'యజ్ఞ' శబ్దం పుట్టింది. 'యజ' అంటే దేవతారాధన అని అర్థం. యజ్ఞాలు భగవ త్ప్రీతికరము లైన ఆరాధనలు. ఇవన్నీ వైదిక కర్మలు. జీవితాన్ని అన్ని దశలలో సంస్కరించే సంపదలు.

జీవాత్మను సంస్కరించ డానికి నలభై సంస్కారాలను శాస్త్రం నిర్దేశించింది (***చత్వారింశత్***). అవి గర్భాధానము నుండి ప్రారంభమై అంత్యేష్టి వరకు సాగుతాయి. ఆ తరువాత కూడా నిర్వహించ బడుతాయి. ఇవన్నీ జీవి ఔన్నత్యాన్ని కాంక్షించి నిర్దేశింప బడినవే. వీటిలో పంచ మహాయజ్ఞాలు ఉన్నాయి. సప్త పాక యజ్ఞాలు ఉన్నాయి. సప్త హవిర్యజ్ఞాలు ఉన్నాయి. సప్త సోమ యజ్ఞాలు ఉన్నాయి. ఇవన్నీ కూడా గర్భాధాన పుంసవన సీమంత జాత కర్మాది నలభై సంస్కారాల లోనివే.

ఈ విధమైన యజ్ఞాలలో కొన్ని ప్రతిరోజు చేయవలసినవి కాగా, మరి కొన్ని ప్రత్యేక సమయాలలో నిర్వహించ వలసినవిగా ఉంటాయి. పంచ మహాయజ్ఞాలు రోజూ చేయాలి. దేవయజ్ఞము, పితృయజ్ఞము, బ్రహ్మయజ్ఞము, మనుష్యయజ్ఞము, భూతయజ్ఞము లాంటివి నిత్యమూ చేయ వలసినవి. అగ్నిహోత్రము నిత్యకర్మ. ఔపాసన కూడా అంతే. అది పాకయజ్ఞంలో భాగమే. కాని సోమయజ్ఞాలు జీవితంలో ఒక్కసారి మాత్రమే చేయ వలసినవి.

సంస్కార యజ్ఞాలన్నీ జీవుడు తల్లి గర్భంలో ఉన్నప్పుడే ప్రారంభ మవుతాయి. ఇవి దోషాలను దూరం చేస్తాయి. ఉత్తమ శక్తులకు ఊత నిస్తాయి. భావశుద్ధిని పెంపొందిస్తాయి. అందుచేతనే అవి సంస్కారాలు అని పిలువ బడ్డాయి. ***సంస్క్రియన్తే ఏభిరితి సంస్కారాః*** జీవులను సంస్కరిస్తాయి కనుక అవి సంస్కారాలు. శాస్త్రీయ మైన క్రియా విశేషాలు.

వస్తు వినియోగంలో కూడా మనం ఈ విధమైన సంస్కారాలను చూస్తూ ఉంటాం. ఉదాహరణకు మనం తినే అన్నమునే తీసుకోండి. మొదట అది వరి ధాన్యంగా ఉంటుంది. అది మన ఆహారమే. కాని, ధాన్యాన్ని అలాగే ఆరగించ గలమా? సంస్కరించిన తరువాతే వినియోగించుకో గలం. ముందు ధాన్యాన్ని కోసి ఆర బెట్టాలి. ఆ తరువాత దానిపై ఉన్న పొట్టును తొలగించాలి. అది బియ్యంగా తయారైన తరువాత కడిగి, వండటం అనే క్రియను సాగించాలి. ఆ తరువాతే అది అన్నమై మనకు ఆహారంగా ఉపయోగ పడుతుంది. ఇదంతా ధాన్య సంస్కారము.

అలాగే భూమి నుండి రత్నాలు, బంగారు మొదలైన ప్రశస్తమైన, విలువైన వస్తువులు లభిస్తాయి. కాని, వాటిని ఎంతో శుద్ధి చేస్తే గాని వాటి లోని వైభవము బహిర్గతం కాదు. అలా సంస్కరింప బడిన తరువాతే అవి ఆభరణాలై, అలంకార యోగ్యమై శోభిస్తాయి.

అలాగే జన్మాదిగా ఎన్నో దోషాలతో జీవులు జన్మిస్తారు. వారిని సంస్కరించే ప్రక్రియలు చేపట్టక పోతే, వ్యర్థ జీవు లవుతారు. సంస్కరిస్తే పునీతు లవుతారు. ప్రకాశవంతంగా జీవిస్తారు. పవిత్రులై తరిస్తారు.

ఈ విధమైన జీవ సంస్కారాలు గర్భాధానం నుండే ఆరంభ మవుతాయి. తల్లి గర్భంలో ఉన్న దేహ పిండము మంత్రపూతం కావడమే గర్భాధాన సంస్కార వైశిష్ట్యం. గర్భాధాన, పుంసవన, సీమంతాది సంస్కారాలు గర్భవతి యైన మహిళను ఉద్దేశించి చేసేవిగా మనం భావిస్తాము. వాస్తవానికి అవి తల్లి గర్భంలో వృద్ధి చెందే బిడ్డ కొరకు నిర్దేశించినవి. అందుచేత, వీటి విషయంలో ఉపేక్ష పనికి రాదు. గర్భము దాల్చిన మూడవ మాసంలో పుంసవనము, గర్భము దాల్చిన ఆరవ మాసంలో గాని, లేదా ఎనిమిదవ మాసంలో గాని సీమంతం చేస్తారు. ఇవన్నీ పరమేశ్వరుని అనుగ్రహాన్ని అర్థిస్తూ, ఈశ్వర ప్రీత్యర్థం యజ్ఞ భావనతో చేసే కార్యక్రమాలు.

స్త్రీ పురుషుల నియమ రహిత ప్రవర్తనము వల్ల, దోషయుత సంకల్ప ప్రభావ జనిత అరిష్టాలను హరించేందుకే గర్భాధాన, జాతకర్మ, చౌల, ఉపనయనాది సంస్కారాలను నిర్వహిస్తారు. ప్రతి సంస్కారము జీవిని శుద్ధి చేస్తూ పోతుంది. అందుకే ఇవన్నీ పవిత్రమైన యజ్ఞా లయ్యాయి. ప్రతి సంస్కారము, సంస్కారాచారము నందు గోచరించే క్రియలు ఎంతో ఆధ్యాత్మిక భావగర్భితాలు.

వైదిక సంప్రదాయానుసారం పిల్లవాడు పుట్టగానే తండ్రి ఆ బాలుని ముఖాన్ని ముందుగా చూడాలి. అలా చూచిన క్షణం లోనే, తండ్రి పితృ ఋణం నుండి విముక్తు డవుతున్నాడు అన్నది శాస్త్రం (***ఋణాత్ పితా విముచ్యేత పుత్రస్య ముఖ దర్శనాత్***). పుత్రుని ముఖాన్ని చూడగానే తాను పితృఋణం నుండి విముక్తిని పొందినట్లు తండ్రి భావించ వచ్చు నని వాగ్దానం చేసింది శాస్త్రం. అందుచేతనే, ముఖాన్ని చూచిన తరువాత, తండ్రి సచేల స్నానం చెయ్యాలి అన్నది. సచేల స్నానం అంటే, బిడ్డ ముఖాన్ని చూచే సమయంలో తండ్రి ఏ బట్టను ధరించి ఉన్నాడో, ఆ బట్టతో సహ స్నానం చేయడమే సచేల స్నానం (***పుత్రే జాతే పితుః స్నానం సచేలం తు విధీయతే***).

అంతేకాదు, ఈ స్నానం చేసే పద్ధతిని కూడా మహాద్భుతంగా వివరించింది. పాత్రలో నింపిన జలముతో సచేల స్నానం చేయ కూడదట. సచేల స్నానం నదిలో గాని, చెరువులో గాని, దిగుడు బావిలో గాని చేయాలట. అది కూడా మెల్లగా దిగి కాదు. ఎగిరి నీళ్ళల్లో దుమికి స్నానం చెయ్యాలట. ఇవన్నీ ఎందుకు?

పుత్రుని ముఖం చూడగానే, పితృఋణం నుండి విముక్తిని పొందినట్లు తండ్రి భావిస్తాడు. కారణ మేమిటంటే, తనకు కలిగిన కుమారుడు తన తరువాత పితృ దేవతలకు సమర్పించ వలసిన తర్పణాది క్రియలు సమర్పించి, పితృఋణం తీరుస్తాడు అని అర్థం. తండ్రి చేసిన అప్పును తనయుడు తీర్చినట్లు, తండ్రి పితృఋణాన్ని కూడా శ్రాద్ధాది కర్మల ద్వారా తీరుస్తాడని అర్థం.

మరి జలాశయాల్లో ఎగిరి దుమికి ఎందుకు స్నానం చెయ్యాలి? ఎగిరి దుమికితే, జల బిందువులు పైకి చిమ్ముతాయి. అలా పైకి ఎగసే జలబిందువుల ద్వారా పైనున్న పితృ దేవతలకు, మీ ఋణాన్ని తీర్చుకుంటాము అనే సంకేతాన్ని పంపుతాడు. మెల్లగా జలాశయాల్లో దిగితే నీళ్ళు పైకి చిమ్మవు కదా! అందుకే అలా దుమికి స్నానం చేయాలి.

శిశువు జన్మించిన వేళా విశేషాన్ని బట్టి దోషాలు ప్రాప్తించే అవకాశం ఉంటుంది. వీటిని జాతారిష్టాలు అంటారు. అలా జాతారిష్టంతో పుట్టిన శిశువు పెరిగే వేళ సంప్రాప్తించే దోషాలను బాలారిష్టాలు అంటారు. ఇలాంటి అరిష్ట నివారణార్థం 'జాతకర్మ' సంస్కారాన్ని నిర్వహిస్తారు. తద్వారా అరిష్ట జనిత దోషాలు హరింప బడతాయి. ఆయుర్దాయం అభివృద్ధి చెందుతుంది. ఈ విషయాలన్నీ 'బృహస్పతి సంహిత' విపులంగా విశదీకరించింది (***జన్మని అశుభ యోగానాం వినాశాయ విశేషతః***).

తండ్రి బిడ్డకు జాతకర్మ సంస్కారాన్ని నిర్వహించిన తరువాత, తల్లి బంగారు పాత్ర లోని జలముతో గాని, లేదా బంగారు ఉంచిన జలముతో గాని తన దక్షిణ కుచమును, అంటే కుడి స్తనమును శుద్ధి చేస్తుంది. స్తనశుద్ధి చేస్తున్న సమయం లోనే మంత్రోచ్చారణ చేస్తుంది.

యస్మై త్వగ్గ్ స్తన ప్రప్యాయ ఆయుః వచః యశో బలం - ఓ పయోధరమా! పాలు నిండిన స్తనమా! నువ్వు నా బిడ్డకు దీర్ఘాయువును ప్రసాదించు. దేహకాంతిని అనుగ్రహించు. కీర్తిని, బలాన్ని పుష్కలంగా ఇవ్వు అని అభిమంత్రించి, ఆ తరువాత తన కుడి స్తనమును బిడ్డ నోటికి అందిస్తుంది. ఇదంతా జాతకర్మ సంస్కారంలో గోచరించే 'ఫలీకరణ హోమ' సంప్రదాయ వైభవం. ఇవన్నీ తెలిసి ఆచరిస్తే, అద్భుతమైన ఫలితాలను ప్రసాదిస్తాయి.

యదేవ విద్యయా కరోతి శ్రద్ధ యోపనిషదా, తదేవ వీర్యవత్తరం భవతి

దేని నైనా అర్థం చేసుకొని, శ్రద్ధతో ఆచరించి నపుడే అది ఫలవత్తరం అవుతుంది అన్నది ఛాందోగ్యోపనిషత్తు. 'వీర్యవత్తరం' అంటూ, 'తరప్' ప్రత్యయాన్ని ప్రయోగించడం చేత, తెలియక చేసినా,

మంత్రోచ్చారణ మహిమ చేత ఫలం లభిస్తుంది. కాని, తెలిసి చేస్తే ఫలితం అధికతరం అని చెప్పడానికే, అలా ప్రవచించాడు ఋషి.

గర్భాధానం మొదలుకొని, సీమంత, జాతకర్మ, నామకరణాది సంస్కారాలన్నీ తల్లిదండ్రులు బిడ్డల క్షేమాన్ని కాంక్షించి చేసేవే. కాకపోతే, అన్నీ ఈశ్వరార్పణ బుద్ధితో చేయాలి. ఎందుకని? పరమేశ్వర ప్రీతి తోనే పాపాలు ప్రక్షాళన మవుతాయి కనుక.

మమోపాత్త సమస్త దురితక్షయ ద్వారా పరమేశ్వర ప్రీత్యర్థం

అంటున్నాము సంకల్పము చేప్పేటప్పుడు. దురితములు అంటే పాపాలు. అనేక జన్మలలో చేసిన పాపాలు పర్వత రూపాలై ఉంటాయి. అవన్నీ నశించాలి. నా విషయంలో పరమేశ్వరుడు తృప్తి చెందాలి అనేదే ఈ సంస్కారాల లోని ప్రధాన మైన ఉద్దేశము.

ఈ విధమైన సంస్కారాల ప్రభావం చేత వ్యక్తిలో విశిష్టత చోటు చేసుకుంటుంది. పాపం పరిహరింప బడుతుంది. బుద్ధిలో వికసనం కలుగుతుంది. సదాచారం లేకుండా సర్వాత్మభావం కలగదు కనుక మన సాంప్రదాయక ఆచారాలు, సంస్కారాలు ఉత్కృష్ట ధర్మాలై, ఇటు వ్యక్తికి, అటు సమాజానికి కళ్యాణాన్ని కలిగిస్తాయి (***ఆచారః పరమోధర్మః నృణాం కళ్యాణ కారకః***).

ఈ సదాచారాలన్నీ సృష్ట్యాది లోనే ఆవిర్భవించాయి. సత్సంప్రదాయాలు, ఉత్తమ సంస్కారాలు యజ్ఞ రూపాలుగా సర్గాది యందే మానవులతో పాటు ఉద్భవించాయి. అందుకే ప్రజలతో పాటు యజ్ఞాలను కూడా ప్రజాపతి సృష్టించాడని గీతాచార్యుడు చెబుతున్నాడు.

యజ్ఞవ్యాప్తి

ప్రజలతో సహ యజ్ఞాలు పుట్టాయి. ప్రజలు, యజ్ఞాలు ప్రజాపతి నుండి ఉద్భవించిన కవలలు. కనుక యజ్ఞము మనిషికి సహోదరి. కలిసి పుట్టినా మార్గనిర్దేశం చేసే శక్తిని కలిగి ఉంది కనుక, ప్రజల కన్నా యజ్ఞానికే జ్యేష్ఠత్వము, శ్రేష్ఠత్వము ఉన్నాయి. అక్క చెప్పినట్లు తమ్ముడు వినాలి. యజ్ఞం ఆదేశించినట్లు ప్రజలు ఆచరించాలి. అప్పుడే వ్యక్తి ఔన్నత్యం, సమాజ అభ్యుదయం. ఇలా జీవించి యజ్ఞాలను వృద్ధి పరచండి అని విరించి పలికాడు (***అనేన యజ్ఞేన, ప్రసవ ష్యధ్వం ప్రసవః వృద్ధిః తాం కురుధ్వమ్***).

యజ్ఞాలు, ప్రజలు సృష్ట్యారంభంలో పుట్టారు. యజ్ఞాలను ప్రక్కన పెడితే, మిగిలినవి ఏవయితే పుట్టాయో అవన్నీ ప్రజల క్రిందికే వస్తాయి. కనుక పుట్టిన వన్నీ యజ్ఞ భావం తోనే జీవించాలి. యజ్ఞ జీవనాన్ని పెంపొందిస్తూ ఉండాలి. అదే వృద్ధి. అభివృద్ధి. 'ప్రసవ' శబ్దార్థము.

సృష్టిలో అన్నీ యజ్ఞభావం తోనే ఉన్నాయి. యజ్ఞజీవనాన్నే కొనసాగిస్తూ ఉన్నాయి. లేకపోతే, ఈ సృష్టి ఎప్పుడో అంతరించి పోయేది. యజ్ఞము అనేది పవిత్రకర్మ. కాకపోతే, యజ్ఞకర్మను కామ్యకర్మగా కాకుండా, ఫలాసక్తి లేకుండా ఆచరించి, శ్రేయస్సుకు సాధనంగా మలచుకునే అద్భుత కర్మయోగ ప్రక్రియను ప్రవేశ పెడుతూ ప్రవచిస్తున్నాడు గీతలో భగవానుడు.

సృష్టి సందర్భం లోనే యజ్ఞాలు పుట్టాయి. నేటికీ యజ్ఞజీవనం ప్రకృతిలో పరవశిస్తూ దర్శన మిస్తుంది. నిస్స్వార్థంగా, ఫలాసక్తి లేకుండా యజ్ఞకర్మలు సృష్టిలో సాగిపోతూ ఉన్నాయి.

యావ ద్విశ్వాన్ని సూర్యుడు తన వెలుగులతో నింపు తున్నాడు. ఏదీ ఆశించడు. ఫలాభిసంధి తెలియని పారవశ్య కార్యంలో సదా నిమగ్నమై ఉన్నాడు. అదే అర్కుని ప్రకాశం లోని రహస్యము.

జలాలను మరిగిస్తాడు. ఆవిరిని పీల్చుకుంటాడు. మేఘాలకు రూపు దిద్దుతాడు. మేఘజలాలను ధరణిపై ధారగా కుమ్మరిస్తాడు. ప్రచార ఆర్భాటం లేదు. ప్రశంసలపై ఆసక్తి లేదు. జీవితమే గాని జీతం తెలియదు. అదే ఆయన జీవన శోభ. ఆయన యజ్ఞ జీవనంతో శోభిస్తున్నాడు. ఆయన వల్లే విశ్వము పోషింప బడుతూ ఉంది. ఇలా యజ్ఞాన్ని వృద్ధి చేస్తూ, పూషా! అని కీర్తింప బడ్డాడు. జగత్తును పోషించే వాడు పూషా!

ఆయన ఉదయిస్తేనే, మనం కార్యాలలో ఉద్యమిస్తాము. అన్ని కార్యాలకు ఆది తానై ఆదిత్యు డయ్యాడు. ఆదివారానికి అధిపతి అయ్యాడు. అంతేనా? ఆయన యజ్ఞజీవన వైభవానికి సంతసించిన గీతాచార్యుడు, **జ్యోతిషాం రవి రంశుమాన్,** ప్రకాశము గల వారిలో నేను సూర్యుణ్ణి అని దివ్యంగా గీతలో ప్రవచించాడు. ఇదంతా యజ్ఞజీవన ఫలం.

యజ్ఞభావంతో జీవించి సూర్యుడు నారాయణు డయ్యాడు. సూర్యనారాయణు డయ్యాడు. యజ్ఞ జీవనానికి అలవాటు పడిన వాయువు వాయుదేవు డయ్యాడు. పరోపకారార్థం, ఫలాపేక్ష లేకుండా జీవించే జీవన విధానము ఏదైనా యజ్ఞమే.

నదులు పరుల కొరకే ప్రవహిస్తున్నాయి. చెట్లు ఇతరులకు నీడనిస్తూ, గాలి నిస్తూ, ఫల పుష్పాదులను పంచుతూ బ్రతుకు తున్నాయి. అంతా యజ్ఞజీవనమే. ప్రకృతిలో ఎక్కడ చూచినా యజ్ఞరూపాలే. యజ్ఞ స్వరూపాలే.

ప్రపంచంలో వన మహోత్సవ వైభవాన్ని చూచి నపుడు పక్షుల ప్రాభవం తెలిసి వస్తుంది. ఎవరి ఇంట్లో వాళ్ళు మొక్కలు నాటుకుంటారు. ఎవరి పొలంలో వారు బీజాలను చల్లుకుంటారు. మరి ప్రపంచంలో అడు గడుగునా పచ్చదనం ప్రాకి పోవడానికి కారణ మెవరు? పక్షులు కావా? వాయువు కాదా? ఏమి ఆశించి అవన్నీ ఈ కార్యాలను నిర్వహిస్తున్నాయి? అదే యజ్ఞజీవనం.

వానపాములు భూమిని గుల్ల చేసి సారవంతం చేస్తాయి. పంట చేతికి వచ్చే సమయంలో ఎలుకలు పాడు చేయకుండా పాములు రక్షిస్తాయి. అంతా యజ్ఞజీవనమే. యజ్ఞజీవన వైభవమే.

యజ్ఞము కామధేనువు

గోవు నుండి పాలు పితుక్కుంటాము. ఆవు పాలిస్తుందే గాని పంచదార నివ్వలేదు. కాని, కామధేనువు అలా కాదు, ఏది కోరితే దానిని అనుగ్రహిస్తుంది ***(ఇష్ట కామధుక్).*** మనకు ఏమి కావాలో వాటిని దాని నుండి పిండుకోవచ్చు. యజ్ఞము కామధేనువు వంటిది.

యజ్ఞ జీవనము వలన పరమ పురుషార్థమైన మోక్షము కూడా కలుగుతుంది. యజ్ఞ జీవనము చిత్తశుద్ధిని అనుగ్రహిస్తుంది. చిత్తశుద్ధి మోక్షహేతువు అవుతుంది. కనుక యజ్ఞము ప్రతి ఒక్కరి జీవితంలో కామధేనువు కావాలి.

కామధేనువు ఉండేది కోర్కెలను తీర్చడానికా? కోరికలు లేకుండా చేయడానికా? అసలు కోరికలే లేవు అనుకుందాం. అప్పుడు తీర్చ వలసిన అవసర మేముంటుంది? ఆప్తకాముడైన వాడు దేనిని కోరుకుంటాడు? ఏ కోర్కెను తీర్చుకుంటాడు?

సోఽ శ్నుతే సర్వాన్ కామాన్ సహ బ్రహ్మణా విపశ్చితేతి

ఎవడైతే తన హృదయము నందు బ్రహ్మమును దర్శిస్తాడో, అతడు బ్రహ్మస్వరూపుడై సమస్త కోర్కెలు తీరినవాడు అగుచున్నాడు అని తైత్తిరీయశ్రుతి. ఈ విధమైన ఫలసిద్ధికి యజ్ఞము కామధేనువు వంటిది.

ఈ విధమైన యజ్ఞ కర్మాచరణము ద్వారా దేవతలతో ఎలా సంబంధాలు ఉంటాయో, ఉండాలో తెలుపుతున్నాడు.

దేవా న్భావయ తానేన తే దేవా భావయంతు వః ।
పరస్పరం భావయన్తః శ్రేయః పర మవాప్స్యథ ॥ 11

దేవాన్-భావయత-అనేన-తే-దేవాః-భావయంతు-వః
పరస్పరం-భావయంతః-శ్రేయః-పరం-అవాప్స్యథ

అనేన	=	వీని ద్వారా	పరస్పరం	=	ఒకరి నొకరు
దేవాన్	=	దేవతలను	భావయంతః	=	సంతోష పరచు కొంటూ
భావయత	=	గౌరవించండి	పరం	=	శ్రేష్ఠమైన
తే దేవాః	=	ఆ దేవతలు	శ్రేయః	=	శ్రేయస్సును
వః	=	మమ్మల్ని	అవాప్స్యథ	=	పొంద గలరు.
భావయంతు	=	గౌరవిస్తారు			

యజ్ఞము చేత మీరు దేవతల్ని తృప్తి పరచండి. ఆ దేవతలు తిరిగి మిమ్మల్ని తృప్తి పరుస్తారు. ఇలా పరస్పరము తృప్తి పరచుకొంటూ, ఉత్కృష్టమైన శ్రేయస్సును పొందుతారు.

వ్యాఖ్య

మనిషి ఒంటరిగా పుడతాడు. ఒంటరిగా మరణిస్తాడు. కాని, ఒంటరిగా జీవించలేడు. పది మందితో కలిసే జీవించాలి. తన జీవనానికి ఎందరో సహకరించాలి. మనిషి బ్రతికినంత కాలం శ్వాసిస్తూనే బ్రతకాలి. అంటే, తాను జీవించి ఉన్నంత కాలం గాలిని పీల్చుకుంటూనే ఉండాలి. శ్వాసించే శక్తి తనలో ఉండవచ్చు. కాని, శ్వాసించ డానికి బయట గాలి ఉండాలి. గాలి లేకుంటే మనిషి జీవితం అంతమై పోతుంది.

సృష్టిలో అన్నీ ఇలాగే ఉన్నాయి. అందరికీ అవసరాలు ఉన్నాయి. ఎందరో సహకరిస్తేనే మన జీవితం నడుస్తుంది. ఒకరి వల్ల మనకు ఎలా సహకారం అందుతూ ఉందో, మన వల్ల కూడా ఇతరులకు అలాగే సహకారం అందుతూ పోవాలి. ఇది పరస్పర సహకార జీవనము. దీనినే యజ్ఞ జీవనము అని అభిభాషించాడు గీతాచార్యుడు. జీవన చక్రాన్ని త్రిప్పేది యజ్ఞ భావనే. యజ్ఞ జీవనమే.

జీవులను సృష్టించి నపుడే బ్రహ్మదేవుడు యజ్ఞాలను కూడా సృష్టించాడు. యజ్ఞముల చేత అభివృద్ధిని సాధించమని, పరమ పురుషార్థాన్ని పొంది ఆనందించ మని పదవ శ్లోకంలో తెలిపిన భగవంతుడు, యజ్ఞము యొక్క స్వభావ స్వరూపాలను, యజ్ఞ జీవన ఫలాలను ఈ శ్లోకంలో తెలుపు తున్నాడు. యజ్ఞ జీవనం లేకుండా మనిషి సంతృప్తి చెంద లేడు.

ఎన్నో వస్తున్నాయి - ఎందరో ఇస్తున్నారు

పాడిపంటలు లేకపోతే మనం జీవించ లేము. భూమాత మనకు పంట నిస్తుంది. పంట పండ టానికి మేఘము నీళ్ళు పోస్తుంది. సూర్యుడు శక్తి నిస్తున్నాడు. పాడు కాకుండా వాయుదేవుడు కాపాడు తున్నాడు. ఇది యజ్ఞ భావన. ఒకరికి మరొకరు సహకరించడం యజ్ఞమైతే, అట్టి సహకార జీవనం వల్ల కలిగే ఫలమే యజ్ఞఫలం.

మొక్కలు పువ్వులను ఇస్తాయి. మన కొరకే అవి పూస్తున్నాయి. పువ్వులను మనం కోసుకుంటాము.

మొక్కలు అడ్డు చెప్పవు. కాకపోతే, మొక్కలు పూలు పూయాలి అంటే, అవి బ్రతికి ఉండాలి. మొక్కలు బ్రతకాలి అంటే వాటికి నీళ్ళు కావాలి. పువ్వులను అందించే చేతులు మొక్కలకు ఉన్నాయి. నడిచి వెళ్ళి నీళ్ళు తెచ్చుకొని త్రాగడానికి మొక్కలకు కాళ్ళు లేవు. కాళ్ళు ఉన్న మనం మొక్కలకు నీళ్ళు తెచ్చి పోస్తే, మనసున్న మొక్కలు మనకు పువ్వులను ప్రసాదిస్తాయి. ఇదే యజ్ఞ జీవనము. మరొకరిని తృప్తి పరచకుండా మనం తృప్తి చెందడం సాధ్యం కాదు. యజ్ఞ భావనే మనిషికి ఎనలేని సుఖసంతోషాలను ప్రసాదిస్తుంది.

యజ్ఞ జీవనం సృష్టిలో దివ్యంగా ప్రకాశిస్తూ ఉంది. యజ్ఞము వల్లే వానలు కురుస్తున్నాయి. సౌరశక్తి అందుతూ ఉంది. సంతానం కలుగుతూ ఉంది. పంటలు అందుతున్నాయి. పాడి కలుగుతూ ఉంది. పసిడి ప్రాప్తిస్తూ ఉంది. ఆరోగ్యం కలుగుతూ ఉంది. ఆయుష్షు వృద్ధి చెందుతూ ఉంది.

పశువులు పాలు ఇస్తున్నాయి. క్షీరాన్నిచ్చే గోమాతలు తమ క్షీరాన్ని తాము త్రాగవు. మన కొరకే వాటి పొదుగులు బరువెక్కు తున్నాయి. మనం పిండుకుంటున్నా అవి వారించడం లేదు. బాధను భరిస్తూ మనకు క్షీరాన్ని ప్రసాదిస్తున్నాయి. ఈ విధమైన యజ్ఞభావన వాటికి ప్రయత్నం లేకుండానే అలవడింది. ప్రకృతి సహజం గానే ప్రాప్తించింది. కాని, మనిషికి కర్మస్వేచ్ఛ ప్రసాదించ బడింది. అందుచేత, ప్రయత్నిస్తేనే యజ్ఞ భావన అలవడుతుంది.

గోవులిచ్చే పాలు మనకే. మానవులకే. పాలు పిండుకోవడం తప్పు కాదు. పాలిచ్చే పశువులకు గడ్డి పెట్టక పోవడం నేరం. కుడితిని త్రాగించక పోవడం దోషం. పశువులకు గ్రాసాన్ని అందిస్తే, అవి మనకు క్షీరాన్ని ప్రసాదిస్తాయి. నువ్వు పెట్టే ఆహారం వల్ల ఆవులు బ్రతుకుతాయి. అవి ప్రసాదించే క్షీరం వల్ల నీ ఆయుష్షు వృద్ధి చెందుతూ ఉంది. ఇదే పరస్పర సహకార రూపమైన యజ్ఞ జీవనము.

ప్రకృతి దేవతా స్వరూపం

యజ్ఞజీవనంతో సాగుతున్న ప్రకృతిలో పరమేశ్వరుని అడుగులు మనకు దర్శన మిస్తాయి. వాటినే మనం దేవతలు అంటూ ఉంటాము. భౌతికంగా ఏవయితే జడరూపాలుగా కనిపిస్తున్నాయో, భావనను తోడు చేసుకొని వీక్షించి నపుడు అవే దేవతామూర్తులుగా దర్శన మిస్తాయి.

వాయువు జడం. కాని వాయువు లేకుంటే ఆయువు మిగలదు. అందుచేత ఆయుష్షు నిచ్చే వాయువు భగవ త్ప్రసాదంగా వీక్షింప బడుతోంది. దేవతా స్వరూపంగా దర్శింప బడుతోంది. అందుకే వాయువును వాయుదేవుడు అంటున్నాం. ***నమస్తే వాయో!*** ఓ వాయుదేవుడా! నీకు నమస్కారము అంటూ వాయువుకు నమస్కరిస్తున్నాం.

భౌతికంగా చూస్తే సూర్యుడు ఒక అగ్నిగోళం. కేవలం జడరూపము. కాని మన జీవనానికి ఉపకరిస్తున్న సౌరశక్తిని అర్థం చేసుకు న్నప్పుడు, సూర్యుణ్ణి దేవతగా ఆరాధిస్తున్నాం. ప్రార్థనతో పలకరిస్తున్నాం. ***శం నో మిత్రః*** ఓ సూర్యదేవా! మమ్మల్ని సుఖపెట్టు అని మొరపెట్టు కుంటున్నాం.

జలము కూడా జడమే. కాని, నీరము ప్రాణాధార మనే సత్యాన్ని గ్రహించి నపుడు, ప్రాణాన్ని కదిలించే చలనశక్తిని జలాలకు ప్రసాదించిన ప్రాణేశ్వరుడైన పరమేశ్వరుని వైభవాన్ని నీళ్ళల్లో దర్శిస్తూ, ***శం వరుణః*** సుఖ శాంతులను అనుగ్రహించ మని వరుణుణ్ణే వేడుకుంటున్నాము.

నిత్య దర్శనం

పరమేశ్వరుని దర్శనం కావాలని మనం ఎంతగానో పరితపిస్తాం. కాని, ప్రతిరోజు, ప్రతిక్షణం ప్రకృతి రూపంలో పరమేశ్వర దర్శనం ప్రాప్తిస్తూనే ఉంది అనే సత్యాన్ని అర్థం చేసుకోలేక పోతున్నాం.

అరుణోదయానికి ముందే స్నానాదులు ముగించుకొని, రెండు చేతులు జోడించి, తూర్పుదిక్కును చూస్తూ కూర్చో. సూర్యుడు తూర్పున మెల్లగా పైకి వస్తూ ఉంటే, నీవు కూడా భక్తి భావంతో లేచి దండం పెట్టు. అది భగవద్దర్శనం అవునో, కాదో ఆలోచించుకో.

దృశ్యాలను చూచే శక్తి నేత్రాలకు ఉంది. కాని, దృశ్యాలలో దోబూచు లాడే 'దృక్' స్వరూపాన్ని దర్శిం చేందుకే నేత్రాల వెనుక మనస్సు నిలిచి ఉంది. నేత్రంతో పాటు మనస్సును ప్రసాదించడంలో పరమేశ్వరుని ఉద్దేశ్యం అదే. కళ్ళతో చూస్తే కేవలం రంగులు, రూపాలు కనిపిస్తాయి. దృశ్యాలు మాత్రమే అగుపిస్తాయి. కాని, ఆ కళ్ళకు బుద్ధిని తోడు చేసుకొని కనిపించే రూపాలలో అవ్యక్తంగా ఉన్న పరమేశ్వరుని దర్శించాలి అనేదే ఈశ్వర ప్రబోధం. అందుచేతనే, అట్టి దర్శన భాగ్యాన్ని ప్రసాదించ మని దేవతా రూపంలో ఉన్న దేవదేవుని, ప్రకృతి రూపంలో ఉన్న పరమేశ్వరుని ఋషులు ప్రార్థించారు.

ఓ దేవతలారా! మా కన్నులతో పరమేశ్వరుని దివ్య రూపాన్ని దర్శించే భాగ్యాన్ని ప్రసాదించండి అని ప్రార్థించారు (***భద్రం పశ్యేమ అక్షుభిః యజత్రాః***). మన ప్రార్థనలను ఆలకించిన పరమేశ్వరుడు మనకు దర్శన మివ్వడానికి దేవతా రూపంలో సిద్ధ మయ్యాడు. గాలి వీచినంత మాత్రాన సరిపోదు. తెరచాపను ఎత్తి పట్టినపుడే ప్రయాణం సుఖంగా సాగుతుంది. పరమేశ్వరుని అనుగ్రహం గాలి లాగా వీస్తూనే ఉంది. మనమే అది గుర్తించి యజ్ఞభావనతో తెరచాపను ఎత్తి పట్టాలి.

యజ్ఞ జీవనం

యజ్ఞభావనతో జీవిస్తూ, మనం దేవతల్ని తృప్తి పరిస్తే, యజ్ఞరూపు లైన దేవతలు మనల్ని అధికంగా తృప్తి పరుస్తారు. ఈ విధంగా పరస్పరం సహకరించు కుంటూ యజ్ఞజీవనంతో సుఖాన్ని, శ్రేయస్సును కూడా పొంద వలసిందిగా పరమేశ్వరుడు ప్రబోధిస్తున్నాడు.

మన పూర్వీకులు యజ్ఞములను భావస్ఫూర్తితో ఆచరించేవారు. వారు సమర్పించే హవిర్దానాలతో ఇంద్రాది దేవతలు తృప్తి చెందేవారు (***దేవాన్ ఇంద్రాదీన్ భావయత వర్ధయత***). అలా తృప్తి చెందిన ఇంద్రాది దేవతలు వర్షాన్ని కురిపించి, తద్వారా అన్నాదులను కలిగించి వాళ్ళను తృప్తి పరచేవారు (***తే దేవాః భావయన్తు ఆప్యాయన్తు వృష్ట్యాదినా***). ఈ విధంగా పరస్పరం సహకరించుకుంటూ సుఖాన్ని, శ్రేయస్సును పొందేవారు (***ఏకం పరస్పరం అన్యోన్యం భావయన్తః శ్రేయః పరమం అవాప్స్యథ***).

శ్రేయస్సు అంటే మోక్ష మని ఇప్పటికే మనం తెలుసుకొని ఉన్నాం. ఇక్కడ 'శ్రేయః' అనే పదాన్ని మోక్షపరం గాను, స్వర్గపరం గాను కూడా అర్థం చేసుకోవాలి.

యజ్ఞాలు పుణ్యకర్మలు. పుణ్యం వల్ల వచ్చేది స్వర్గమే కాని మోక్షం కాదు. యజ్ఞము ఏదైనా సరే, దాని వెనుక ఒక కోరిక ఉంది. అభీష్ట ఫలసిద్ధికే యజ్ఞం చేస్తాం. కనుక ఈ యజ్ఞ ఫలితాలు బుభుక్షువుకు (***భోక్త***) ఉపకరించేవే గాని ముముక్షువుకు సహకరించేవి కావు అని కొందరు భావిస్తూ ఉంటారు.

దేవతలు, మానవులు పరస్పరం సంతృప్తి పరచుకుంటూ యజ్ఞ కర్మలను ఆచరించడం చేత, అట్టి యజ్ఞ జీవన ఫలంగా ఉత్తమమైన స్వర్గాన్ని పొందుతారు (***స్వర్గం వా పరం శ్రేయః అవాప్స్యథ***). ఈ విషయంలో సందేహం లేదు.

కాని, ముముక్షువు అయిన కర్మయోగి యొక్క యజ్ఞ భావనలో పరమేశ్వరుడే ఉన్నాడు కనుక, అతడు ఫలాసక్తి లేకుండా యజ్ఞకర్మలను ఆచరించడం చేత అంతఃకరణ శుద్ధిని పొంది, జ్ఞానప్రాప్తి ద్వారా ఉత్తమ శ్రేయస్సును అనగా మోక్షాన్ని పొందుతాడు అని భావము (***పరమవి జ్ఞానప్రాప్తి క్రమేణ అవాప్స్యథ***).

చేసే చేతులు రెండు - తినే చేయి ఒక్కటే

ఇక్కడ మరికొన్ని ఆసక్తికరమైన విషయాలను అర్థం చేసుకో వలసి ఉంది. మానవులు, దేవతలు పరస్పరం యజ్ఞభావనతో సహకరించుకుంటూ సంతృప్తిని పొందు తున్నారు అని గ్రహించాం. యజ్ఞాచరణలో కూడా పరస్పరం ఒకే విధంగా చరిస్తున్నారు. ఇదీ అర్థమవుతూ ఉంది. కాని, యజ్ఞఫలం విషయంలో ఇరువురూ సమానంగా ఫలితాన్ని పొందుతున్నారా? అనేది ప్రత్యేకంగా నా సందేహం. ఈ సందేహాన్ని పట్టుకొని విషయాన్ని తరచి చూస్తే, 'లేదు' అనే వ్యతిరేక సమాధానమే వస్తుంది.

మనం అర్థం చేసుకున్న దానిని బట్టి చూస్తే యజ్ఞఫలము స్వర్గం కావాలి, లేదా మోక్షం కావాలి. బుభుక్షువు స్వర్గాన్ని కాంక్షిస్తాడు. అభీష్టాన్ని నెరవేర్చుకొని స్వర్గాన్ని పొందుతాడు. ముముక్షువు అంతఃకరణ శుద్ధిని పొంది, జ్ఞానప్రాప్తి ద్వారా మోక్షాన్ని పొందుతాడు. బాగుంది. ఇంతకీ దేవతలు కూడా యజ్ఞజీవనంలో తృప్తి చెందు తున్నారు కదా! మరి వారు పొందే యజ్ఞఫల మేమిటి? స్వర్గమా? మోక్షమా? రెండూనా? లేక రెండూ కాదా?

యజ్ఞఫలంగా దేవతలు స్వర్గాన్ని పొంద లేరు. ఎందుకని? చెట్టు ఎక్కి ఉన్నవాడు మళ్ళీ చెట్టు ఎక్కడ మేమిటి? దేవతలు స్వర్గం లోనే ఉన్నారు కదా! మళ్ళీ స్వర్గానికి ఎలా పోతారు? అంతగా కోరుకుంటే, నరకానికి పోతే పోవచ్చు. కాని యజ్ఞఫల మనేది స్వర్గాన్ని ప్రసాదించేదే కాని, నరకాన్ని ప్రసాదించేది కాదు. కనుక దేవతలకు యజ్ఞఫలంగా స్వర్గప్రాప్తి ప్రత్యేకంగా లేదు. ఇక మిగిలింది ఏమిటి? మోక్షమే కదూ? కనుక దేవతలకు యజ్ఞఫలంగా మోక్షప్రాప్తి కలగాలి. కాని దానికి కూడా అవకాశం లేదు. ఎందుకని?

మోక్షానికి ప్రయత్నం భూలోకంలో జరగాలే కాని, స్వర్గలోకంలో కాదు. స్వర్గలోకం భోగభూమి. అది కర్మభూమి కాదు కనుక స్వర్గం నుండి మోక్ష ప్రయత్నము సాధ్య పడదు. కనుక దేవతలకు ఇటు స్వర్గఫలం ప్రత్యేకంగా లేదు. అటు మోక్షఫలం అందే అవకాశం లేదు. పోనీ అంతఃకరణ శుద్ధి కలుగుతుందా అంటే, ఆ ఆలోచనకు కూడా సమన్వయం కుదరదు. అంతఃకరణ శుద్ధిని పొందడం కూడా కర్మే. మోక్ష హేతువైన సమకార్యం. ఇలాంటివి భూలోక వాసులకే గాని స్వర్గలోక వాసులకు సాధ్య పడవు. కనుక, యజ్ఞజీవనంలో ఫలాన్ని అందుకొని తృప్తి చెందేవారు మానవులు. యజ్ఞాల వల్ల తృప్తి చెంది ఆనందంతో ఆశీర్వదించే వారు దేవతలు.

మానవులు పరిమితమైన శక్తి గలవారు. స్వార్థానికి సంకెళ్ళు వేయడంలో అశక్తులు. కనుక, వారి నుండి మనకు సర్వత్ర, సదా సహాయం అందుతుందని చెప్పలేము. కాని, దేవతలు అలాంటి నిస్సహాయులు కారు. పైగా, వారిలో యజ్ఞజీవనమే గాని స్వార్థం ఉండదు. కనుక, యజ్ఞభావనతో, దేవతారాధనా భావంతో సాగించే యజ్ఞకర్మలే సత్ఫలితాల నిస్తాయి. యజ్ఞ భావానికి దూరమై జీవించే సమాజం లోనే కరువులు, కాటకాలు, కాఠిన్యాలు, హింసలు తాండవిస్తూ ఉంటాయి.

ఒక కార్యానికి అనేక కారణాలు ఉంటాయి. అలాంటి కారణాలలో ఏదో ఒక కారణం ప్రధానంగా ఉంటుంది. అలాగే సమాజ అభ్యుదయానికి అనేక కారణాలు ఉంటాయి. కాని, మానవుల సత్ప్రవర్తన, ధర్మ జీవనము ప్రధాన కారణమై ఉంటుంది.

అలాగే సమాజ వినాశానికి కూడా మానవుల దుష్ప్రవర్తన, అధర్మ జీవనము ప్రధాన కారణాలుగా ఉంటాయి. ధర్మ పరాయణులున్న సమాజం దివ్యంగా శోభిస్తుంది. అభ్యుదయంతో అలరారే సమాజంలో ప్రజలు సుఖశాంతులతో వర్ధిల్లుతారు. యజ్ఞభావంతో జీవించడం వల్ల ప్రకృతి పల్లవించి పులకిస్తుంది. సమాజం శాంతితో పరవశించి సుఖిస్తుంది.

దాతృత్వం ఉండదా?

పరస్పర సహకార యజ్ఞజీవనంలో దేవతలు మానవులను తృప్తి పరచి ఆనందిస్తున్నారే గాని, ఏ విధమైన ఫలాసక్తిని వాంఛించి కాదు అని అర్థం చేసుకున్నాం. అలాంటప్పుడు, మానవులు యజ్ఞభావంతో జీవించక పోయినా, దేవతలు తమ అసమాన దాతృత్వ వైభవంతో మానవులకు సహాయం చేయవచ్చు కదా! అని కొందరు పిడివాదాలు, పాడివాదాలు వినిపిస్తూ ఉంటారు.

కృతం భవతి సర్వత్ర - ఎక్కడైనా చేస్తేనే ఫలం లభిస్తుంది. ఏదీ చేయక పోవడ మనే కర్మకు ఫలితం కూడా ఏమీ లేక పోవడమే అవుతుంది. కాళ్ళే లేని వ్యక్తికి చెప్పులు తొడగడం సాధ్యమేనా? చేస్తేనే ఫలం. చూస్తేనే రూపం.

చేసినవాడు ఫలితాన్ని ఆశిస్తాడు. ఏది చేస్తాడో తత్సంబంధ మైన ఫలాన్నే ఆశిస్తాడు. ఏదీ చేయని వాడు ఏ ఫలితాన్ని ఆశిస్తాడు? సమస్తాన్నీ ఆశిస్తాడు. సర్వులూ ఏమి చేయకనే సమస్తాన్ని ఆశిస్తూ కూర్చుంటే, ప్రయోజనం ఎలా ఉంటుందో ఊహిస్తే అర్థం కాకపోదు.

పైగా, ఏమీ చేయకుండా ఉండేందుకే భగవంతుడు మానవాళిని సృష్టించి ఉంటే, మనిషికి కాళ్ళు చేతులు ఎందుకు ఇచ్చినట్లు? కళ్ళు - నాలుక దేని కొరకు ఉన్నట్లు? చేయమనే ఇచ్చాడు. చేస్తూ చూడమనే ఇచ్చాడు. చూస్తూ చేయమనే ఇచ్చాడు. చూసి ఆశించాలి. ఆశించిన దానిని చేసి సాధించాలి. అందుచేతనే, మనుషులతో పాటే యజ్ఞాలను కూడా సృష్టించాడు. మానవులు చేయ వలసింది చేస్తే, దేవతలు ఇవ్వవలసింది ఇస్తారు. చెయ్యడానికి నోచుకోని చేతులు పుచ్చుకోవ డానికి పనికి రావు.

ఆఖ్యాయిక

ఒక శిష్యుడు గురువు గారిని దర్శించడానికి ఆశ్రమానికి వచ్చాడు. లోపలికి వెళ్ళి గురువు గారికి నమస్కరించి, 'గురుదేవా! భగవంతుని మీద నాకు అచంచల విశ్వాసం ఏర్పడింది. నా యోగక్షేమా లన్నీ భగవంతుడే చూసుకుంటాడు అనే ప్రగాఢ విశ్వాసంతో ఉన్నాను. ఇదంతా మీ దివ్య బోధ లోనే నాకు ప్రాప్తించింది.

గురుదేవా! పూర్వము నేను ఎక్కడికి వెళ్ళినా, నా సైకిలుకు తాళం వేసి లోనికి వెళ్ళేవాణ్ణి. ఇప్పుడు అలా చెయ్యడం లేదు. రక్షించే దేవుడు ప్రక్కనే ఉండగా, నా సైకిలును ఎవరు అపహరిస్తారు? భారాన్నంతా భగవంతునిపై పడేసి నిశ్చింతగా ఉంటున్నాను. ఇప్పుడు కూడా నా సైకిలు మన ఆశ్రమం ముందే తాళం లేకుండా పడి ఉంది' అని ఊగిపోతూ పలికాడు.

అతడి మాటలను ఆలకించిన గురువు, 'చూడు నాయనా! రక్షించే పరమేశ్వరుడు ప్రక్కనే ఉన్నాడని
నువ్వే చెబుతున్నావు కదా! మరి, నువ్వు లోపలికి వచ్చి నపుడు ప్రక్కనే ఉండే పరమేశ్వరుడు కూడా లోనికి
వచ్చినట్లే కదా! మరి, బయట సైకిలును ఎవరు రక్షిస్తారు?' అని ప్రశ్నించాడు. శిష్యుడు తెల్లబోయాడు.

'మూర్ఖుడా! నీకు భగవంతుడు బుద్ధి నిచ్చింది నీ సైకిలుకు ఆయన కాపలా కాయడానికా? సైకిలుకు
తాళం ఉండేది తీసిపెట్టి తమాషా చూడ టానికా? ఛీ! ముందు వెళ్ళి సైకిలుకు తాళం వేసిరా! నీకు నీవుగా
చక్కగా చేసుకో వలసిన కార్యాలను భగవంతుడు ఎప్పుడూ పట్టించుకోడు' అని గురువు చీవాట్లు పెట్టాడు.

యజ్ఞభావంతో జీవించే వారికే దైవ సహాయం అందుతుంది. దేవతల ఆశీర్వాదాలు లభిస్తాయి.
చేసే వారే ఫలాలను అందుకుంటారు. ఇచ్చే వారికే పుచ్చుకొనే అర్హత ఉంటుంది. పుచ్చుకొని తిరిగి ఇవ్వని
వాడు ఎవడైనా చోరుడే. ఈ విషయాన్ని తరువాత శ్లోకంలో చెబుతున్నాడు.

ఇష్టాన్భోగాన్హి వో దేవా దాస్యన్తే యజ్ఞభావితాః ।
తైర్దత్తానప్రదాయైభ్యో యో భుఙ్క్తే స్తేన ఏవ సః ॥ 12

ఇష్టాన్-భోగాన్-హి-వః-దేవాః-దాస్యంతే-యజ్ఞభావితాః
తైః-దత్తాన్-అప్రదాయ-ఏభ్యః-యః-భుంక్తే-స్తేనః-ఏవ-సః

యజ్ఞభావితాః	= యజ్ఞము చేత సంతోషింప బడిన	దత్తాన్	= ఇవ్వబడిన వానిని
దేవాః	= దేవతలు	ఏభ్యః	= వీరి కొరకు
వః	= మీ కొరకు	అప్రదాయ	= సమర్పించ కుండా
ఇష్టాన్	= ఇష్టములైన	యః	= ఎవడు
భోగాన్	= భోగములను	భుంక్తే	= భుజిస్తాడో
దాస్యంతే హి	= తప్పక ఇస్తారు	సః	= వాడు
తైః	= వారి చేత	స్తేన ఏవ	= చోరుడే

యజ్ఞము చేత తృప్తి చెందిన దేవతలు మీకు ఇష్ట భోగాలను ప్రసాదిస్తారు. అలా ప్రసాదింప బడిన వాటిని తిరిగి దేవతలకు సమర్పించ కుండా అనుభవించు వాడు చోరు డవుతాడు.

వ్యాఖ్య

మానవుని మనుగడ మహిమాన్విత మైనది. ధర్మంతో ముడిపడి ఉంది. నియతిలో నియంత్రించబడి ఉంది. తన కొరకే తాను జీవించే విధానానికి భిన్నమైన ప్రపంచంలో మనం జీవిస్తున్నాం. నా జీవనం నీతో ముడిపడి ఉంది. నీ జీవనం నాతో ముడిపడి ఉంది. మనిద్దరి జీవితాలు మరొకరితో కలిసి నడుస్తూ ఉన్నాయి. తమకు తాముగా ఎవ్వరూ బ్రతకలేని ప్రపంచ మిది. అందరూ అందరి కొరకు ఆదర్శంగా జీవించ వలసిన అందమైన ప్రపంచమిది. మనం అందరి కొరకు ఉన్నాం. అందరూ మన కొరకు ఉన్నారు. ఈ విధమైన సమిష్టి సహకార జీవనాన్ని సమన్వయంతో సాగే దైవ నిర్మితమైన ప్రపంచంలో, ధర్మయుతంగా జీవించుటకు ప్రయాణము సాగిస్తున్న బాటసారులం మనం. ఈశ్వరీయ సామ్యవాద వ్యవస్థలో భాగస్వాములం మనం.

ప్రభుత్వము యొక్క ప్రమేయం లేకుండా ప్రజా జీవనము సాగదు. పరమేశ్వరుని పాత్ర లేకుండా ప్రపంచంలో ఏ కార్యమూ జరగదు. అన్ని కార్యాలలో ఆపద్బాంధవు డైన ఆదిదేవుని అదృశ్యహస్త ముంది. పరమేశ్వరుని ప్రమేయం లేకపోతే మనిషి మాట్లాడ లేడు. చూడలేడు. వినలేడు. తినలేడు. తినినా జీర్ణించుకో లేడు. అన్ని కార్యాల వెనుక అచ్యుతుని అద్భుతమైన అనుగ్రహం దాగి ఉంది. అగ్ని, వాయువు, వరుణుడు, సూర్యుడు మొదలైన దేవతామూర్తుల రూపంలో జీవులను, జగత్తును ఆశీర్వదిస్తున్న మహిమాన్విత శక్తి ఆ పరంధాముడే.

పెట్టుబడులు - ఫలితాలు

నీవు చేసే వ్యాపారములో మరి కొందరు పెట్టుబడి పెట్టడం వల్ల వ్యాపారము సవ్యంగా సాగడమే గాక, గొప్ప ఫలితాన్ని కూడా సాధిస్తుంది. వ్యాపారములో పెట్టుబడిదారులకు కూడా ఫలితం అందుతుంది. అందాలి కూడా. అలా కాకుండా, పెట్టుబడులను మాత్రం గ్రహించి, ఫలితాన్ని పెట్టుబడిదారు లకు పంచని వాడు ఏమవుతాడు? ముందు దొంగ అవుతాడు. ఆ తరువాత ఋణగ్రస్తు డవుతాడు.

అలాగే, దేవతల రూపంలో ఉన్న పరమేశ్వరుని సంపదను అందుకొని ప్రత్యర్పణం లేకుండా జీవించే

వాడు కూడా చోరుడే అవుతాడు. ఋణగ్రస్తుడుగా మిగిలి పోతాడు. పదుగురికి సంబంధించిన భాగ్యాన్ని ఒక్కడే అనుభవిస్తే దొంగ గాక ఏమవుతాడు?

ఆకలిగా ఉందని భోజనానికి కూర్చుంటాం. విస్తరలో ఆహారం వడ్డించ బడింది. ఆరగించ డానికి ఉపక్రమిస్తున్నాం. ఆరగిస్తే ఆకలి తీరి పోతుంది. తృప్తి కలుగుతుంది. మనకు తృప్తి నిచ్చేందుకు విస్తరలో ఆహారం సిద్ధంగా ఉంది.

అది ఆహారమా? లేక ఈశ్వరుని అనుగ్రహ ప్రసాదమా? ఆకలి తీర్చే అన్నాన్ని సృష్టించింది ఎవరు? మనం మాత్రం కానే కాదు. వంటవార్పులే మనవి. అన్నదాత భగవంతుడే.

ధరణి లేకుండా ధాన్యం లేదు. ధరణి లోని సత్తువ ఎవరిది? ధాన్యాన్ని సృష్టించిం దెవరు? ఆదిబీజాన్ని అనుగ్రహించిం దెవరు? వర్ష రూపంలో ఉన్న దెవరు? సౌరశక్తి ఎవరిది? అగ్ని రూపంలో పక్వం చేసిం దెవరు? ఓషధు లెలా వచ్చాయి? పంచభూతాల నుండి సూర్యచంద్రుల వరకు అందరూ చేతులు కలిపితేనే నా చేతి నిండా ఈ క్షణం అన్నపు ముద్ద ఉంది. అందుకే ఆ ముద్ద నోటి లోకి చేరే లోగా ఈ భాగస్వాము లందరూ కళ్ళ ముందు మెదుల్తున్నారు. దానిని వారికి సమర్పించి ఆ తరువాత భోం చేయాలి. మనం చేసే ప్రత్యర్పణంలో ధర్మం ఉంది. మనకు బాధ్యత ఉంది. వారికి హక్కూ ఉంది. కృతజ్ఞతా భావంతో వారి వంతు వారికి అర్పించి ఆ తరువాతే మనం ఆరగించాలి. అది, ధర్మ జీవనం. అలా కాకుండా స్వార్థంతో మనమే ఆరగించడం దొంగ జీవనం. అలాంటి స్వార్థపరుడు దొంగే ***(స్తేనః)*** అవుతాడు అంటున్నాడు గీతాచార్యుడు.

ఒక నిర్దోషి శిక్షకు గురి అయి నపుడు, 'నేను ఏ దోష మెరుగను. నాపై దురుద్దేశంతో నిందను మోపారు. నేను నిర్దోషిని. సత్య మేమిటో ఆ భగవంతుడికే తెలుసు' అంటూ ఉండటం మనము తరచుగా వింటూ ఉంటాము. లోకం దోషిగా పరిగణించినా, దైవదృష్టిలో తాను నిర్దోషియే నని ఆ వ్యక్తి అభిప్రాయము.

మరొక కోణంలో చూచి నపుడు, ప్రజల దృష్టిలో నిర్దోషిగా, ధర్మజ్ఞుడుగా పేరు పొందిన వ్యక్తి, దైవం దృష్టిలో దోషి అయి నపుడు, అధర్మపరుడు అయి నపుడు, ఆ వ్యక్తి మనస్సు ఎలా ఉంటుంది? నేను పాపిని. ఈ విషయాన్ని లోకం గుర్తించలేక పోవచ్చు. చట్టం పసికట్టలేక పోవచ్చు. అయినా నా పాపం భగవంతుడికి తెలియకుండా పోతుందా? దైవం దృష్టిలో నేను శిక్షార్హుణ్ణే కదా! అని తనలో తాను కుమలి పోతూ ఉంటాడు.

దొంగల పరిస్థితి ఎప్పుడైనా, ఎక్కడైనా ఇలాగే ఉంటుంది. దేవతలు ప్రసాదించిన భోగాలను ప్రత్యర్పణం చేయకుండా, స్వార్థంతో తానే అనుభవించువాడు రాజైనా దొంగే. దైవ సంపదను అపహరించి మనుషులు దొంగలు కాకూడదు. ధర్మ జీవనాన్ని సాగించి, ఈశ్వరార్పణ బుద్ధితో ప్రత్యర్పణం చేసి, ఋణ విముక్తులు కావాలి. భోగాలను అనుభవించి, ఋణము లేనివాడుగా కానివాడు ***(ఆనృణ్యమ్ అకృత్వా)*** దొంగే. చోరుడే ***(స్తేనః ఏవ తస్కరః ఏవ)***. ఎందుకో తెలుసా? దేవతల సంపదను అపహరించిన వాడు అయ్యాడు కనుక ***(సః దేవాది స్వాపహారీ)***. 'ఆనృణ్యమ్' అనేది భాష్యం లోని పదం. ఆనృణ్యము అంటే 'ఋణము లేని వారు అగుట' అని అర్థము.

దేవతల రూపంలో ఉన్న పరమేశ్వరుని అనుగ్రహంతో లభించిన భోగాలను ముందుగా పరమేశ్వరునికి సమర్పించి, ఆ తరువాత ప్రసాదంగా స్వీకరించు వారు ఏ పాపాన్ని అంటరు. ప్రసాదాన్ని భుజించేవారు ప్రసన్నచిత్తు లవుతారు. అలా కాకుండా, కేవలం స్వార్థ జీవనాన్నే కొనసాగించు వారు భుజించేది ప్రసాదం కాదు. పాపమే అంటోంది గీత. ఈ విషయాన్ని తరువాత శ్లోకంలో చూడబోతున్నాం.

యజ్ఞశిష్టాశిన స్సన్తో ముచ్యన్తే సర్వకిల్బిషైః ।
భుఞ్జతే తే త్వఘం పాపా యే పచ న్త్యాత్మకారణాత్ ॥ 13

యజ్ఞశిష్టాశినః-సంతః-ముచ్యంతే-సర్వకిల్బిషైః
భుంజతే-తే-తు-అఘం-పాపాః-యే-పచంతి-ఆత్మకారణాత్

యే తు	= ఎవరైతే	భుంజతే	= తింటున్నారు
ఆత్మకారణాత్	= తమ శరీర పోషణార్థము	యజ్ఞశిష్టాశినః	= యజ్ఞశేషమును ఆరగించు
పచంతి	= వండుకొంటున్నారో	సంతః	= సత్పురుషులు
పాపాః	= పాపులైన	సర్వకిల్బిషైః	= సమస్త పాపముల నుండి
తే	= వారు	ముచ్యంతే	= విడిపోతున్నారు
అఘం	= పాపమును		

యజ్ఞ శేషమును ఆరగించే సత్పురుషులు సర్వ పాపాల నుండి విడిపడు తున్నారు. అలా కాక, ఎవరైతే, కేవలం తమ కొరకే వండు కొంటున్నారో, అట్టి పాపాత్ములు పాపాన్నే ఆరగిస్తున్నారు.

వ్యాఖ్య

జీవించడానికి మనిషి భుజించి తీరాలి. భుజించకుండా జీవించడం ఎవ్వరికీ సాధ్యం కాదు. అందరూ భుజిస్తూనే జీవిస్తారు. అందరూ ఆహారాన్నే భుజిస్తారు. ఈ విషయం అందరికీ తెలుసు. కాని, ఆహారాన్ని ఎవ్వరూ భుజించరు అనేది శాస్త్రము యొక్క అభిప్రాయం.

ఎవరు ఏది భోం చేస్తారు? ఏ పదార్థాన్ని భుజిస్తారు? అనేది అప్రధానమైన విషయం. అమృతాన్ని భుజిస్తున్నారా? పాపాన్ని తింటున్నారా? అనేది ముఖ్యమైన చర్చనీయాంశం. మనిషి తీసుకొనేది ఆహారమే అయినా, ఆ ఆహార రూపంలో అమృతమైనా ఉంటుంది, లేదా పాపమైనా ఉంటుంది. అమృతాహారమైనా ఉంటుంది, లేదా పాపాహారమైనా ఉంటుంది.

యజ్ఞములను ఆచరించి, దేవతాదులకు సమర్పించిన తరువాత మిగిలిన యజ్ఞ శేషమును భుజించే వారు అమృతమును భుజించిన వారై, సమస్త పాపముల నుండి విడిపడి పోతున్నారు. అలా కాకుండా, యజ్ఞ జీవనానికి దూరులై, కేవలం తమ కొరకే ఎవ్వరైతే వండుకొని తింటున్నారో, వారు పాపాన్నే భుజిస్తున్నారు. ఇదే గీతామాత నిర్దేశము. గీతాచార్యుని ఆదేశము.

యజ్ఞము అంటే పంచ మహాయజ్ఞములు అని శాస్త్ర నిర్ణయము. దేవయజ్ఞము, పితృయజ్ఞము, ఋషి యజ్ఞము, మనుష్య యజ్ఞము, భూత యజ్ఞము - ఈ ఐదు యజ్ఞాలను 'పంచమహా యజ్ఞములు' అంటారు. ఈ పంచమహా యజ్ఞాలను నిర్వహించి, యజ్ఞశేషంగా ప్రాప్తించిన ఆహారాన్ని భుజించే వారు అమృతాహారాన్ని ఆరగించిన వారవుతున్నారు. అంతేకాదు. అమృతాహార సేవనము యొక్క ఫలితంగా సమస్తమైన పాపాల నుండి విముక్తు లవుతున్నారు.

పాపాలు - పరిహారాలు

కర్మాచరణంలో తెలిసో తెలియకో హింస జరిగిపోతూ ఉంటుంది. హింస వలన కలిగే పాపాలు ఐదు విధాలుగా ఉంటాయి. వీటినే 'పంచ మహాపాతకాలు' అంటారు. ప్రతి మనిషి ఈ ఐదు పాపాలను ప్రతి రోజు తెలిసో, తెలియకో ఆచరిస్తూ ఉంటాడు.

కణ్డనీ పేషణీ చుల్లీ చోదకుంభీ చ మార్జనీ
పంచ సూనా గృహస్థస్య పంచయజ్ఞా త్ప్రణశ్యతి ॥

రోలు, లేక కత్తిపీట (**కణ్డని**), నూరెడి రాయి, లేదా రుబ్బు రాయి (**పేషణి**), పొయ్యి (**చుల్లి**), నీళ్ళకుండ (**ఉదకుంభః**), చీపురు (**మార్జనీ**) - ఈ ఐదింటిని సూనాస్థానములు అంటారు. అంటే, హింస జరిగే స్థానములు, లేదా హింసకు కారణమైన స్థానములు అని అర్థము. ఈ ఐదింటికి సంబంధించిన కార్యాలలో అనివార్యంగా జరిగే హింస ఐదు విధాలుగా ఉంటుంది. అవే పంచపాపాలు. శాస్త్రంలో వీటిని 'పంచసూనాలు' అంటారు.

రోటిలో దంచే టప్పుడు (గ్రైండర్ త్రిప్పే టప్పుడు), కత్తిపీటతో లేదా కత్తితో ముక్కలు కోసే టప్పుడు, పప్పు లేదా పిండి రుబ్బే టప్పుడు, పొయ్యి లేక స్టవ్ వెలిగించే టప్పుడు, పొయ్యి మండే టప్పుడు, చల్లని జలపాత్రను ఉంచు నపుడు, ముఖ్యంగా ఇంటిని శుద్ధి చేసే టప్పుడు మన కర్మల ఫలితంగా అనేక సూక్ష్మ జీవులు నశిస్తాయి. అది తెలియక చేసినదే అయినా చేయ దగింది మాత్రం కాదు. తెలిసి జరిగినా, తెలియక జరిగినా హింస హింసే.

దోమల మధ్య నిద్ర పోలేము. అందుకని, దోమ నివారక ద్రవ్యాల్ని ఇళ్ళల్లో ఉపయోగిస్తాము. దాని వల్ల దోమలు నశిస్తాయి. ఈగలు, బొద్దింకలు చని పోతాయి. ఇదంతా పాపమే. ప్రతి గృహస్థుడు ఈ విధమైన పంచసూనా దోషాలను అనివార్యంగా చేస్తూ ఉంటాడు. ఆ దోష నివారణార్థం పంచ యజ్ఞాలను నిర్వహించి పాపము నుండి విముక్తిని పొందుతూ ఉంటాడు (***పంచసూనా గృహస్థస్య పంచయజ్ఞా త్ప్రణశ్యతి***).

ప్రసాదమే పరిహారము

పంచసూనాది పాపాలను ప్రక్షాళనం చేసుకొనేందుకు పంచ మహాయజ్ఞాలు నిర్వహిస్తారు. దేవయజ్ఞము, పితృయజ్ఞము, ఋషి యజ్ఞము, మనుష్య యజ్ఞము, భూతయజ్ఞము - ఈ అయిదింటిని పంచ మహాయజ్ఞాలు అంటారు. ఈ పంచ మహాయజ్ఞాలను నిర్వహించి, యజ్ఞ శిష్టమైన అశనమును లేదా ఆహారమును భుజించి వారు యజ్ఞశిష్టాశులై సమస్తమైన పంచసూనాది పాపాల నుండి విముక్తు లవుతారు. అందుకనే యజ్ఞ శిష్టమైన ఆహారమును అమృతము అన్నారు.

ప్రతి నిత్యం అనివార్యంగా జరిగి పోయే పంచసూనాది దోషాలను పరిహరించు కోవాలి. లేకపోతే, మనిషి పాపాల చేత బద్ధు డవుతాడు. పాప విముక్తికై చేసే ప్రతిక్రియలే పంచ మహాయజ్ఞాలు.

(1) దేవ యజ్ఞము :- వేదాధ్యయనము, దేవతార్చన, జపహోమాదులు మొదలైనవి దేవయజ్ఞము క్రిందికి వస్తాయి.

(2) పితృయజ్ఞము :- పితృదేవతలను సంతోషపెట్టే కార్యాలను పితృయజ్ఞము అంటారు. శ్రాద్ధ తర్పణాలు పితృయజ్ఞాలే.

(3) ఋషి యజ్ఞము :- ఋషులు ప్రసాదించిన జ్ఞానము వలన మనం అభ్యుదయ నిశ్శ్రేయసలను సాధిస్తున్నాము. అట్టి ఋషుల యొక్క ఋణాన్ని తీర్చుకొనే ప్రయత్నంలో ఋషి యజ్ఞాన్ని నిర్వహించాలి. స్వాధ్యాయ ప్రవచనాదులను నిరంతరము కొనసాగించుటయే ఋషి యజ్ఞము.

(4) మనుష్య యజ్ఞము :- ఎందరో వ్యక్తుల సహకారం వల్లనే మన జీవితం సాగుతూ ఉంది. అట్టి మానవులను తృప్తి పరచే కార్యక్రమంలో మనుష్య యజ్ఞమును నిర్వహించాలి. అతిథి అభ్యాగతులను సత్కరించడం, మాననీయులను సన్మానించడం మనుష్య యజ్ఞ మవుతుంది.

(5) భూత యజ్ఞము :- పశుపక్ష్యాదులు ఎన్నో విధాలుగా మన జీవనానికి సహకరిస్తాయి. వాటిని తృప్తి పరచేందుకు నిర్వహించే కార్యక్రమాలు భూత యజ్ఞంగా పిలువ బడతాయి.

ఈ విధంగా పంచయజ్ఞ విధులను నిర్వర్తిస్తూ, యజ్ఞ శేషాన్ని ప్రసాదంగా స్వీకరిస్తూ, ప్రమాదకృత హింసాది జన్యములైన పంచసూనాది దోషాల నుండి మానవులు విముక్తులు కావాలి.

సర్వమూ సమర్పణమే

ఇంతవరకు రెండు, మూడు అధ్యాయాలలో ఏ 'కర్మయోగ' తత్త్వాన్ని మనం అర్థం చేసుకున్నామో, దానినే ఇక్కడ 'యజ్ఞము' అనే విషయంగా అభిభాషిస్తున్నాడు. కర్మయోగంలో దేనిని 'ప్రసాదం'గా అర్థం చేసుకున్నామో, దానినే ఇక్కడ 'యజ్ఞశేషం'గా చెప్పుకుంటున్నాము.

ప్రసాదం విషయంలో ఎలాగైతే భావనే ప్రధాన మైందో, యజ్ఞశేషం విషయంలో కూడా భావనే ప్రధానం. ప్రసాదం ఎలా వస్తువు కాదో, యజ్ఞశేషం కూడా అన్నం కాదు. యజ్ఞశిష్టము ప్రసాదమే కనుక, అది పదార్థం కాదు, భావన.

ఆహారాన్ని ముందుగా పరమేశ్వరునికి బ్రహ్మార్పణం అని సమర్పించి, ఆ తరువాత యజ్ఞ శేషాన్ని అమృతంగా స్వీకరిస్తాము. కొందరు భోజనంలో మొదటి ముద్దను బ్రహ్మార్పణం చేసి, పవిత్రంగా నేత్రాలకు అద్దుకొని, దానిని ప్రక్కన ఉంచి, ఆ తరువాత యజ్ఞశేషాన్ని భుజిస్తారు. భోజనానంతరం ఆ అన్నపు ముద్దను పక్షులకు గాని, జంతువులకు గాని సమర్పించి, వాటిలో పరమేశ్వరుని దర్శిస్తూ తృప్తి చెందుతారు.

వంట పూర్తి కాగానే, కొంత పదార్థాన్ని పరమేశ్వరార్పణం గావించి, దానిని ప్రక్కన ఉంచి, ఆ తరువాత యజ్ఞశేషాన్ని అమృతంగా స్వీకరిస్తారు. తదనంతరం వేరుగా ఉంచిన అర్పణ పదార్థాన్ని యాచకులకో, పక్షులకో సమర్పించి తృప్తి చెందుతూ ఉంటారు. ఈ సదాచారం ఇప్పటికీ సంప్రదాయవాదుల గృహాలలో కనిపిస్తూ ఉంటుంది.

ఈశావాస్య మిదగ్ం సర్వం యత్కించ జగత్యాం జగత్
తేన త్యక్తేన భుంజీథా మాగృధః కస్య స్విద్ధనమ్ ॥

ఈ సమస్త చరాచర ప్రపంచము ఈశ్వరునిచే పరివ్యాప్తమై ఉంది. త్యాగం చేసి అనుభవించు. ఏ ఒక్కరి ధనాన్ని ఆశించకు అని అద్భుతంగా ప్రవచించింది ఈశావాస్యోపనిషత్తు.

త్యాగము చేసి అనుభవించు ***(తేన త్యక్తేన భుంజీథా, తేనత్యక్తేన త్యాగేన ఇత్యర్థః, భుంజీథాః పాలయేథాః).*** ఇదే యజ్ఞజీవనము. యజ్ఞశేషమైన అమృతమును భుజించే సత్పురుషుల జీవన వైభవము. అలాంటి సంతులు సర్వ పాపముల నుండి విడిపడు తున్నారు.

చేయవలసిన కర్మలను ప్రమాద వశాత్తు చేయక పోవడం వల్ల సంక్రమించిన పాపము, చేయకూడని కర్మలను బుద్ధి పూర్వకంగా చేయడం వల్ల ప్రాప్తించిన పాపము, స్పృహ లేకపోయినా, నడవడంలో గాని, పరుండటంలో గాని, కాళ్ళు చేతులు అప్రయత్నం గానో, ప్రయత్న పూర్వకం గానో కదిలించడంలో గాని అవశంగా ప్రాప్తించిన పాపములు - ఈ విధమైన సమస్త పాపముల నుండి, పాప ఫలితాల నుండి, యజ్ఞ శేషమును ఆరగించు పావనాత్ములు విముక్త లవుతున్నారు.

ఏకా క్రియా ద్వ్యర్థకరీ బభూవ - ఒక కార్యము రెండు ప్రయోజనాలను కలిగిస్తుంది అనే న్యాయము ననుసరించి యజ్ఞ శిష్టాశులైన సత్పురుషులు యజ్ఞ జీవనమును సాగిస్తూ అటు లోక కళ్యాణానికి దోహదం

చేయడమే గాక, ఇటు సత్త్వశుద్ధి ద్వారా మోక్షానికి సిద్ధపడుతూ ఉన్నారు. అమృతమును ఆరగిస్తున్నారు. అమృతత్వానికి మార్గాన్ని సుగమం చేసుకుంటున్నారు.

అలా కాకుండా, ఎవరైతే యజ్ఞభావ విముఖులై, అనర్థమైన స్వార్థమే పరమార్థ మని భావించి, తమ దేహ పోషణార్థమే వండుకొని తింటున్నారో, వారు పాప భోజనులే అవుతున్నారు.

పాపమే పరమాన్నము

యజ్ఞ శేషమును భుజించే పావనాత్ముడు తయారు చేసుకున్న పాపాల నుండి విడిపడి పోతూ ఉంటే, యజ్ఞదూరులై, కేవలం ఆత్మంభరులై చరించు పాపులు పని కట్టుకొని లేని పాపాలను తయారు చేసుకుంటున్నారు. పాపాన్నే భుజిస్తూ ఉన్నారు ***(భుంజతే, తే అఘం పాపం).***

పంచ మహాయజ్ఞాలకు దూరులైన వారు తమ కుక్షిని నింపుకొనుటకే వండుకుంటారు. అటు దేవతలకు సమర్పించరు. ఇటు భూతాలకు అర్పించరు. కనుక వారు అన్న రూపంలో ఉన్న పాపాన్ని భుజిస్తున్నారే గాని అన్నాన్ని భుజించడం లేదు. కేవలం తన స్వార్థం కొరకే భుజించువాడు పాపాన్నే భుజిస్తున్నాడు అన్నది ఋగ్వేదము.

యజ్ఞ విముఖుడైన స్వార్థపరుడు ఫలశూన్యమైన ఆహారాన్ని పొందు తున్నాడు ***(మోఘమన్నం విన్దతే అప్రచేతాః - ఋగ్వేదము).*** 'అప్రచేతాః' అంటే సద్బుద్ధి లేనివాడు అని అర్థము.

కేవలాఘో భవతి కేవలాదీ - 'కేవలాదీ' అంటే కేవలం తన పొట్ట కోసమే తినేవాడు అని అర్థం. 'కేవలాఘోభవతి' అంటే కేవలం పాపాన్నే భక్షించే వాడు అవుతున్నాడు అని వేదవచనము.

కుక్షింభరులు యజ్ఞ విముఖులు. భగవ న్నివేదనమును చేయరు. అతిథులను ఆదరించరు. శకున శునకాది భూతాలకు కూడా సంతర్పణము చేయరు. కనుకనే వారు పాప విముక్తులు కాలేక పోతారు. ఇలా స్వార్థ జీవనమును సాగించువాడు పాపము నుండి విడిపడడు అని 'శతపథ బ్రాహ్మణము' తెలుపుతూ ఉంది *(న సః పాప్మనో వ్యావర్తతే).*

తే.గీ ॥ అతిథి పితృదేవతా పూజ లాచరించి
కాని గృహమేధులకు భోజ్యమైన గుడువ
దగదు యజ్ఞశిష్టం బమృతంబుగాగ
నార్య జనములు సెప్పుదు రధిపవర్య?

అని 'ఆంధ్ర మహాభారతము' - శాంతి పర్వములో తిక్కనార్యుని తీపి పద్యము.

సృష్టి చక్రంలో యజ్ఞచక్ర మనేది అతి ప్రధానమైన, ప్రశస్తమైన అంగము. కనుక ఈ యజ్ఞ చక్రాన్ని సర్వులూ అనుసరించాలి. **ముచ్యంతే సర్వకిల్బిషైః** అంటూ అది సర్వ పాపాల నుండి మనలను విరమింప చేస్తూ ఉంది. అలాగే, **నైష్కర్మ్యం పురుషోఽ శ్నుతే** అంటూ మోక్షానికి కూడా దారి చూపిస్తూ ఉంది. అందుకే ఈ కర్మయజ్ఞ చక్ర గమనాన్ని తరువాత వరుసగా మూడు శ్లోకాలలో చెబుతున్నాడు.

అన్నా ద్భవన్తి భూతాని పర్జన్యా దన్నసమ్భవః ।
యజ్ఞా ద్భవతి పర్జన్యో యజ్ఞః కర్మసముద్భవః ॥ 14

అన్నాత్-భవంతి-భూతాని-పర్జన్యాత్-అన్నసంభవః
యజ్ఞాత్-భవతి-పర్జన్యః-యజ్ఞః-కర్మసముద్భవః

చైతన్య భగవద్గీత

అన్నాత్	= అన్నము వల్ల	యజ్ఞాత్	= యజ్ఞము వల్ల
భూతాని	= ప్రాణులు	పర్జన్యః	= మేఘం
భవంతి	= పుడుతున్నాయి	భవతి	= పుడుతూ ఉంది
పర్జన్యాత్	= మేఘము వల్ల	యజ్ఞః	= యజ్ఞము
అన్నసంభవః	= అన్నము కలుగుతూ ఉంది	కర్మసముద్భవః	= కర్మము వలన పుడుతుంది

కర్మ బ్రహ్మోద్భవం విద్ధి బ్రహ్మాక్షర సముద్భవమ్ ।
తస్మాత్సర్వగతం బ్రహ్మ నిత్యం యజ్ఞే ప్రతిష్ఠితమ్ ॥ 15

కర్మ-బ్రహ్మోద్భవం-విద్ధి-బ్రహ్మ-అక్షరసముద్భవం
తస్మాత్-సర్వగతం-బ్రహ్మ-నిత్యం-యజ్ఞే-ప్రతిష్ఠితం

కర్మ	=కర్మను	తస్మాత్	= అందువలన
బ్రహ్మోద్భవం	=వేదము వలన ఉత్పన్న మైనదిగ	సర్వగతం	= సర్వవ్యాపకమైన
విద్ధి	=తెలుసుకో	బ్రహ్మ	= బ్రహ్మము
బ్రహ్మ	=వేదము	నిత్యం	= సదా
అక్షర సముద్భవం	=పరబ్రహ్మము నుండి ఉత్పన్న మైనదిగ	యజ్ఞే	= యజ్ఞము నందు
		ప్రతిష్ఠితం	= ప్రతిష్ఠితమై ఉంది

అన్నము వలన ప్రాణులు పుడుతున్నాయి. మేఘము వలన అన్నము కలుగుతూ ఉంది. యజ్ఞము వలన మేఘము ఏర్పడుతూ ఉంది. యజ్ఞము కర్మ వల్లనే సాధ్య మవుతూ ఉంది.

కర్మ వేదము వలన కలుగుతూ ఉంది. వేదము అక్షర రూపుడైన బ్రహ్మము నుండి ఉత్పన్నమైంది. అందుచేత, సర్వగతమైన బ్రహ్మము సదా యజ్ఞము నందే స్థిరపడి ఉంది.

వ్యాఖ్య

ప్రజలతో పాటు యజ్ఞములను కూడా సృష్టించాడు ప్రజాపతి యైన బ్రహ్మదేవుడు. తండ్రి తన బిడ్డలకు వ్యాపార నిమిత్తం కొంత డబ్బు ఇచ్చినట్లు, సుఖ జీవనానికి, పురుషార్థ సాధనకు బ్రహ్మదేవుడు యజ్ఞములను పెట్టుబడిగా మనకు ప్రసాదించాడు. తండ్రి ఇచ్చిన ధనముతో బిడ్డలు వ్యాపారమును వృద్ధి చేసుకున్నట్లు, పరమేశ్వరుడు ప్రసాదించిన యజ్ఞములతో యజ్ఞ వ్యాపారమును విరివిగా సాగించి, విశిష్టమైన ఫలాలను ఈ లోకంలో మనం కూడా పొందాలి. అదే యజ్ఞ వైభవము.

యజ్ఞము మనతో కలిసి పుట్టింది. మధ్యలో వచ్చి కలిసింది కాదు. కనుక యజ్ఞము సోదరి వంటిది. భార్య వంటిది కాదు. భార్యను భర్త చూసి, నిర్ణయించుకొని వరిస్తాడు. వరించి వివాహ మాడుతాడు. ఈ సంబంధము మధ్యలో కలిగింది. అందుచేత మధ్య లోనే తెగిపోతుంది. యజ్ఞము సోదరి లాగా మనతో కలిసి పుట్టింది. సోదరి రక్తమే మనలో ఉంటుంది. మన రక్తమే సోదరిలో ఉంటుంది. మనుషుల విషయంలో యజ్ఞం కూడా అంతే. కాని, ఇక్కడ సోదరి ఉపమానం కూడా ఏకదేశీయమే. వాస్తవానికి, మనతో కలిసి పుట్టిన యజ్ఞం, సముద్రంలో కలిసే వరకు నదికి వేగం తోడుగా ఉన్నట్లు, మనతో కలిసే ఉంటుంది. కనుక, యజ్ఞమును త్యజించ కూడదు. యజ్ఞం కూడా కర్మే కనుక కర్మను త్యజించ కూడదు అనేదే ఇక్కడ ప్రధానమైన విషయం. అటు సృష్టి చక్రాన్ని, ఇటు జీవన చక్రాన్ని అందంగా, అద్భుతంగా త్రిప్పేది, నడిపేది యజ్ఞచక్రమే.

దేవతలను, మానవులను అనుసంధానం చేసేది యజ్ఞమే. యజ్ఞకర్మ మనల్ని అటు దేవతల తోను, ఇటు మానవుల తోనూ కలుపుతుంది. యజ్ఞకర్మ ద్వారా మనం దేవతల్ని తృప్తి పరుస్తాము. తృప్తి చెందిన దేవతలు అనుగ్రహించే భోగాలను అందుకొని, వాటిని మానవులలో పరమేశ్వరుని దర్శిస్తూ, యజ్ఞ భావనతో వారికి సమర్పణం గావిస్తూ, మిగిలిన యజ్ఞశేషమును ప్రసాదంగా స్వీకరిస్తాం. ప్రశాంతతను అనుభవిస్తూ, సమస్త కల్మషాల నుండి విడి పడతాం. మోక్షమార్గంలో మహోన్నత స్థాయికి చేరుకుంటాం.

ఇచ్చి పుచ్చుకోవడాలే యజ్ఞంలో ప్రధానంగా కనిపిస్తాయి. పుచ్చుకొని తిరిగి ఇవ్వక పోవడం ధర్మం కాదు. ఇవ్వకుండా పుచ్చుకొనే వైఖరి సమంజసం కాదు. ఇస్తూ పుచ్చుకోవాలి. పుచ్చుకుంటూ ఇవ్వాలి. ఈ రెండిటిలో ఈశ్వరభావన తోడుగా ఉండాలి. అప్పుడే ఆ ఇచ్చి పుచ్చుకోవడాలు యజ్ఞకార్యా లవుతాయి.

సాగరం నుండి ఉద్భవించిన నదులు తిరిగి సముద్రాన్ని చేరి శాంతిస్తాయి. అది నిత్య ప్రవాహం. అదే ప్రవాహ నిత్యత్వం. ప్రభాతంలో సూర్యుడి నుండి వెడలిన కిరణాలు ప్రదోషంలో తిరిగి సూర్యుని లోనే లయించి విశ్రమిస్తాయి. ఉదయ కాలంలో చెట్టును వీడి ఎగిరి పోయిన పక్షులు అస్తమయ కాలానికి చెట్టును చేరి విశ్రమిస్తాయి. బ్రహ్మమును వీడి జగత్తులో ప్రవేశించిన మనం తిరిగి బ్రహ్మమును చేరి శాంతించాలి. జనన మరణ చక్రంలో పడి శోకమయ జీవనాన్ని కొనసాగించడం కాకుండా యజ్ఞ చక్రాన్ని ఆలంబనగా పట్టుకొని సుఖమయంగా, శాంతిమయంగా బ్రతుకును కడతేర్చు కోవాలి. బ్రహ్మము యజ్ఞము నందే ప్రతిష్ఠితమై ఉన్నాడు.

అన్నం నుండే ఆవిర్భావం

అన్నం నుండే ప్రాణులు పుడుతున్నాయి. ప్రాణుల ఆవిర్భావము అన్నము వల్లనే జరుగుతూ ఉంది. అంటే, ప్రాణులు కేవలం అన్నం వల్ల పుట్టవు. పాత్రల్లో ఉండే అన్నం వల్ల మనుషులు పుట్టరు. ఆ అన్నాన్ని తల్లిదండ్రులు ఆరగించడం వల్ల పుడతారు. కనుకనే, భాష్యంలో 'అన్నాత్' అనే పదానికి 'భుక్తాత్' అనే అర్థం చెప్పారు. 'భుక్తాత్' అంటే తిన బడినది అని అర్థం. అంటే, తల్లిదండ్రులు తినిన ఆహారము శుక్ల శోణిత రూపంగా (రేతో రూపంగా పురుషుడిలో, శోణిత రూపంగా స్త్రీలో) పరిణమించి ప్రాణుల ఆవిర్భావానికి కారణ మవుతూ ఉంది. కనుక సర్వప్రాణులు అన్నము నుండే పుడుతున్నాయి అని చెప్పడం జరిగింది ***(అన్నాత్ భుక్తాత్ లోహిత రక్త పరిణతాత్ ప్రత్యక్షం భవన్తి జాయన్తే భూతాని).***

అన్నాద్ధ్యేవ ఖల్విమాని భూతాని జాయన్తే జాతాని అన్నేన వర్ధన్తే

భూతము లన్నీ అన్నము వల్లనే పుడుతున్నాయి. పుట్టిన భూతములు అన్నము వల్లనే వృద్ధి చెందు తున్నాయి అని తైత్తిరీయశ్రుతి. మరి, ప్రాణుల ఆవిర్భావానికి కారణమైన అన్నము ఎక్కడ నుండి వస్తూ ఉంది? పర్జన్యం నుండి అన్నం పుడుతూ ఉంది.

పర్జన్యం నుండే ప్రసాదం

ప్రాణుల ఆవిర్భావానికి హేతువైన అన్నము పర్జన్యము నుండి పుడుతూ ఉంది. 'అన్నాత్' అన్నప్పుడు 'భుక్తాత్' అని ఎలా లక్షణం చెప్పుకున్నామో, అలాగే ఇక్కడ 'పర్జన్యము' అంటే 'వర్షము' అని లక్షణం చెప్పుకోవాలి. వర్షము వల్లనే కదా మనకు అన్నాదులు కలుగుతున్నాయి! ***(పర్జన్యాత్ వృష్టేః అన్నస్య సంభవః అన్నసంభవః).***

పర్జన్యము అంటే వర్షము అని, వర్షమేఘము అని, వర్షరూపుడైన వరుణదేవుడు అని కూడా అర్థం చెప్పుకోవచ్చు. అంతేకాదు. పర్జన్యుడు అంటే సూర్యుడు అనే అర్థం కూడా ఉంది.

ఆగ్నౌ ప్రాస్తాహుతిః సమ్యగాదిత్యం ఉపతిష్ఠతే
ఆదిత్యా జ్జాయతే వృష్టిః వృష్టేః అన్నం తతః ప్రజా ॥

అగ్ని యందు అర్పించిన ఆహుతి సూర్యుని చేరుతుంది. సూర్యుని వల్ల వర్షం కలుగుతుంది. వర్షం వల్ల అన్నము, అన్నము వలన ప్రాణులు పుడుతున్నాయి అని బృహదారణ్య కోపనిషత్తులో జనక యాజ్ఞవల్క్య సంవాదంలో ప్రతిపాదింప బడింది. మనుధర్మ స్మృతిలో కూడా ఈ శ్లోకం ఉంది. కనుక పర్జన్య శబ్దానికి సూర్యుడు అని గ్రహించినా అంగీకారమే. అలాగే సముద్రము అని చెప్పుకున్నా విరోధం లేదు. ఎందుకంటే, సముద్రం వల్లనే మేఘాలు తయా రవుతున్నాయి. కాకపోతే, పర్జన్యానికి ఎన్ని అర్థాలు చెప్పుకున్నా, ఇవన్నీ పరమేశ్వరుని కన్నా వేరుగా లేవు అనే సత్యాన్ని మాత్రం విస్మరించ కూడదు. పర్జన్యుడు అంటే పరమేశ్వరుడు అని అర్థం. విష్ణుసహస్రనామంలో 'పర్జన్యః' అనేది కూడా ఒక పవిత్రనామం (810 వ నామం - **కుముదః కున్దరః కున్దః పర్జన్యః పావనోఽ నిలః**).

కనుక పర్జన్య మెవరో కాదు, పరమేశ్వరుడే. మేఘరూపంలో ఉన్న పరమేశ్వరుడు వర్షించి ధరణిని చల్ల బరచినట్లు, పర్జన్య నామధేయుడైన పరమేశ్వరుడు అనుగ్రహ వర్షాన్ని కురిపించి తాపత్రయమును తొలగిస్తాడు (***పర్జన్యవత్ ఆధ్యాత్మికాది తాపత్రయం శమయతి***). అంతేకాదు. వర్షించే మేఘము అన్నాది ఫలాలను అనుగ్రహించునట్లు, పర్జన్యుడైన పరంధాముడు సమస్త కామములను అభివర్షిస్తాడు. సమస్త కోర్కెలను తీర్చుతాడు అని అర్థము (***సర్వాన్ కామాన్ అభివర్షతీతి వా, పర్జన్యః***). అంతా భగవత్ప్రసాదమే. ప్రాణులు ప్రసాదం. ప్రాణుల పుట్టుకకు కారణమైన అన్నాదులు ప్రసాదం. అన్నాదులను సృష్టించే వర్షాలు కూడా ప్రసాదమే. మరి, ఈ వర్షానికి కారణం? యజ్ఞము నుండి పర్జన్యం పుడుతుంది.

యజ్ఞ మేఘం

యజ్ఞము వల్ల వర్షం కలుగుతుంది (***యజ్ఞాత్ భవతి పర్జన్యః***). యజ్ఞము పవిత్రము కనుక యజ్ఞభావన కూడా పవిత్రమే. స్థూలంగా ఆచరింపబడే యజ్ఞకర్మకు ఫలం ఉన్నట్లే, సూక్ష్మమైన యజ్ఞభావనకు కూడా సూక్ష్మ ఫలితం ఉంటుంది. అదే యజ్ఞము యొక్క సుకృతం. దాని వల్లనే వర్షం పుడుతుంది. పడుతుంది.

యజ్ఞం వల్ల వర్షం కలుగుతుంది అంటే, యజ్ఞము చేయక పోతే వర్షాలు ప్రాప్తించవు అని అర్థము. వర్షాలు పడితే క్షేమం. వర్షాలు పడక పోతే క్షామం. తన స్వకర్మ చేత పరోపకారం జరిగితే అది యజ్ఞకర్మ అవుతుంది. యజ్ఞాలలో పరోపకారవాంఛ ఉంది. యజ్ఞఫలమైన పర్జన్యము కూడా పరోపకారార్థమే వర్షిస్తూ ఉంది.

మేఘాలు గగనంలో కదుల్తూ ఉంటాయి. అవసరానికి పరోపకార దృష్టితో వర్షిస్తాయి. ఆకాశంలో మేఘాలు నిరాధారంగా తిరుగుతూ ఉంటాయి. తమ పైనే తాము ఆధారపడి ఉంటాయి. పరులకు సహకరిస్తూ ఉంటాయి. ఇదే యజ్ఞజీవనము.

వృక్షాలు కదుల్తూ ఉంటాయి. గాలిని చలింప చేస్తూ ఉంటాయి. తమ కాళ్ళ మీదనే తాము నిలబడి ఉంటాయి. ఇతరుల భుజాల పైన ఎక్కి స్వారి చేయవు. కాని తమ శాఖ లనే చేతుల్ని మెల్లగా ఊపుతూ సర్వులకు చల్లని గాలిని, హాయిని ఇస్తాయి. పువ్వులను రాలుస్తాయి. పండ్లను అందిస్తాయి. ప్రాణులకు నీడ నిస్తాయి. మేఘాలు ద్రవించుటకు సహకరిస్తాయి. ఇదంతా తమ హద్దులో తాము ఉంటూనే నిర్వహిస్తాయి. సర్వులను పోషిస్తాయి. తమ పోషణకు ఎవరిపైనా ఆధార పడకుండా ఉంటాయి. ఇదే యజ్ఞజీవనం. విశ్వకళ్యాణానికి ఆచరించ వలసిన విశిష్టకార్యం. ఆడంబరాలకు అవకాశ మివ్వకుండా, అహంకారము అవరోధం కాకుండా, పవిత్రమైన అంతఃకరణతో, ఉదార స్వభావంతో ఆచరించే కార్యమే యజ్ఞకర్మ.

ఉదార చరితులైన మహర్షులలో విశ్వామిత్ర మహర్షి అగ్రగణ్యుల కోవకు చెందుతారు. విశ్వానికి మేలు చేసే మిత్రుడు కనుక ఆయన విశ్వామిత్రుడు. ఆయన ఆచరించిన ప్రతి కార్యము విశ్వ కళ్యాణార్థమే జరిగింది. సీతారాముల కళ్యాణంతో శ్రీకారం చుట్టి, విశ్వకళ్యాణంతో తృప్తి చెందిన మహర్షి శ్రీ విశ్వామిత్రుడు.

సమాజంలో కళ్యాణశోభను ఆవిష్కరించ డానికి ముందే విశ్వామిత్రుడు అరణ్యంలో యజ్ఞాన్ని నిర్వహించాడు. యజ్ఞం చేయనిదే విశ్వకళ్యాణం జరగదని ఆ మహాత్మునికి తెలుసు. అందుకనే, ముందుగా యజ్ఞాన్ని నిర్వహించాడు. యజ్ఞమేఘమే అభ్యుదయ ఫలాన్ని అందిస్తుందని గుర్తించాడు. గ్రహించాడు.

అభ్యుదయమే ప్రధాన మైనపుడు అహంకారం అగుపించదు. అందుకనే అరణ్యంలో యజ్ఞాన్ని నిర్వహించాడు. అక్కడ జన సందోహం లేదు. ఆర్భాటాలు అసలే లేవు. అసంస్కారులైన అడవిజాతి వారి మధ్యే యజ్ఞాన్ని నిర్వహించాడు.

విశ్వామిత్రుడు అరణ్యంలో కాకుండా అయోధ్యలో యజ్ఞమును నిర్వహించి ఉంటే, ఏ ఆపద ఉండేది కాదు. ఏ ఉత్పాతము ఉత్పన్న మయ్యేది కాదు. ఆపదలు వచ్చినా, వస్తాయని తెలిసినా తాను మాత్రం అరణ్యం లోనే యజ్ఞాన్ని నిర్వహించాలని దృఢంగా సంకల్పించాడు.

జనారణ్యం మధ్య ఆడంబరాలను, అహంకారాలను ఆరబోసుకుంటూ, పది మంది మెప్పు కోసం సాగించే వినోద ప్రదర్శనం యజ్ఞం కాబోదని విశ్వామిత్రుడు అభిప్రాయ పడ్డాడు. విశ్వకళ్యాణం జరగాలే గాని అది విశ్వానికి తెలియ వలసిన అవసరం లేదని అభిప్రాయ పడ్డాడు. కాకపోతే, రామలక్ష్మణుల్ని తనకు తోడుగా ఉంచు కున్నాడు.

రాముడు దైవం. లక్ష్మణుడు వివేకం. యజ్ఞ జీవనమును సాగించే వారు వివేకాన్ని పోగొట్టుకో కూడదు. అలాగే దైవారాధనకు దూరం కాకూడదు. చిత్త ప్రసాదము, దైవానుగ్రహము - ఈ రెండిటిని పొందినవారు విశ్వకళ్యాణ కారకు లవుతారు. రామలక్ష్మణు లున్నచోట యజ్ఞాలు ఫలప్రద మౌతాయి. సంపదలు నిండుతాయి. విజయాలు ప్రాప్తిస్తాయి. ధర్మం శోభిస్తుంది. ఈ విషయాన్నే గీతను సమాప్తం చేస్తూ సంజయుడు కూడా వినిపిస్తాడు (***యత్ర యోగేశ్వరః కృష్ణో యత్ర పార్థో ధనుర్ధరః, తత్ర శ్రీర్విజయో భూతిః ధ్రువా నీతి ర్మతిర్మమ***).

కనుక, సమాజంలో కళ్యాణ శోభ గోచరించాలన్నా, విశ్వము వెలుగులతో వికసించాలన్నా యజ్ఞ జనిత వర్షమే కారణ మవుతుంది. ఈ సందర్భములో, కొందరిలో అనివార్యంగా కొన్ని సంశయాలు ఉత్పన్నం కావచ్చు.

యజ్ఞాలు లేకపోయినా వర్షాలు పడుతూ ఉన్నాయి కదా! పంటలు కూడా పండుతూనే ఉన్నాయి కదా! శాంతిరూపమైన యజ్ఞాలు లేకపోవడమే గాక, అశాంతి మయమైన హింసలు కూడా విలయతాండవం చేస్తూ ఉన్నాయి. అయినా పాడిపంటలు అందుతూనే ఉన్నాయి కదా! లేకపోతే, ప్రజలు ఎలా జీవిస్తున్నారు? యజ్ఞాలు లేకపోయినా ప్రజా జీవనానికి ఆటంకం లేనపుడు, యజ్ఞాలను నిర్వహించ వలసిన అవసర మేమిటి? అని కొందరు సంశయగ్రస్తులు ప్రశ్నిస్తూ ఉంటారు కూడా.

అరిష్టాలు చెప్పిరావు

పనులే మనకు కనిపిస్తాయి. ఫలితాలు అగుపించవు. వర్తమానం లోనే మనస్సు వర్తిస్తుంది. భవిష్యత్తును స్పష్టంగా వీక్షించ లేదు. సదాచారవంతుడు అనారోగ్యం పాలైతే, దురాచారవంతుడు, త్రాగుడుకు బానిస అయిన అప్రయోజకుడు ఆరోగ్యంగా తిరుగుతూ ఉంటాడు. అంతమాత్రాన వాడు అమృతాన్ని సేవిస్తున్నాడు అని అర్థమా?

సమాజంలో ఎక్కువ మంది ఇలాగే అర్థం చేసుకుంటున్నారు. మోతాదు మించక పోతే, అంతకు మించి

కలియుగంలో వైకల్యాలే కైవల్యాలు మేలు చేసే మిత్రులు ఉండబో రని వైద్యులు కూడా నొక్కి వక్కాణిస్తున్నారు. కాబోలు. కొద్దికొద్దిగా పుచ్చుకుంటే విషం హాని చేయదు అని భావించడంలో ఎంత సత్య ముందో, ఈ మోతాదు మించని మంత్రంలో తంత్రం కూడా అంతే ఉంది.

'నేను కొట్టుకోలేక పోతున్నాను' 'నువ్వు త్రాగకు. నేను పాడై పోతున్నాను' అని కాలేయము కబురు చేయదు. అని గుండె గంట కొట్టి చెప్పదు. 'నేనిప్పుడిప్పుడే కొద్దికొద్దిగా, దేహంలో ప్రాకుతున్నాను' అని క్యాన్సరు కార్డుముక్క వ్రాయదు. వచ్చిన తరువాత నయం చేసుకొనే యత్నం కన్నా, రాక ముందే నివారించుకొనే ప్రయత్నమే ఎప్పుడైనా, ఎవరికైనా శ్రేయోదాయకము.

యజ్ఞాలు లేకపోయినా, హింసలు విరివిగా విస్తరించినా వర్షాలు పడుతున్నాయి. అది ఎవరూ కాదనడం లేదు. వర్షాలు పడుతున్నాయి. కాని, సకాలానికి పడుతున్నాయా? పంటను పండించే వర్షాలు పడుతున్నాయా? పంటను పాడు చేసే వర్షాలే పడుతున్నాయి. పాడిపంటల్ని వృద్ధి చేసే వర్షాలు పడటం లేదు. పైగా అంటురోగాలను వ్యాపింప చేసే వానలు కురుస్తున్నాయి.

వానలు కురుస్తున్నాయి. కాని వాటి వల్ల క్షేమం కలగక పోగా క్షామం ఏర్పడుతూ ఉంది. వానలు పడి మల్లెలు పూస్తున్నాయి. కాని మల్లెలలో సువాసన ఏది? మామిడికాయలు కాస్తున్నాయి. కాని ఫలాలలో మాధుర్య మేది? యజ్ఞఫలాలు కానివి రుచిగా ఉండవు. శుచిగా ఉండవు. కనుక యజ్ఞజనిత పర్జన్యాలే పవిత్రమైన ఫలితాల నిస్తాయి. వర్షం కోసం ఆకాశాన్ని చూచే సమాజం సుఖశాంతులతో వర్ధిల్లుతుందే గాని, సముద్రం వైపు చూచే సమాజం సుఖశాంతులకు నోచుకోదు. మరి, వర్షానికి కారణమైన యజ్ఞానికి కారణ మేమిటి? కర్మయే యజ్ఞానికి కారణము.

చేస్తేనే యజ్ఞము

యజ్ఞము కర్మ వల్ల పుడుతుంది ***(యజ్ఞః కర్మ సముద్భవః)***. యజ్ఞానికి కారణం కర్మే గాని కర్మ చేయక పోవడం కాదు. యజ్ఞం కార్యం కనుక, అకార్యం నుండి కార్యం ఉత్పన్నం అయ్యే అవకాశం లేనందున యజ్ఞమునకు కర్మ కారణ మవుతూ ఉంది.

ఇక్కడ అర్థవంతమైన సంశయం ఒకటి తలెత్తుతుంది. యజ్ఞము కర్మ వల్ల పుడుతుంది అంటున్నాడ గీతాచార్యుడు. మరి, యజ్ఞ మేమిటి? యజ్ఞం కర్మ కాదా? యజ్ఞము కర్మ అయినపుడు, యజ్ఞము కర్మ వ జనిస్తుంది అంటే, కర్మ కర్మ వల్ల పుడుతుంది అని చెప్పినట్లు అవుతుంది కదా! ఇది సమంజసమా? కా కాదు. కర్మ కర్మ వల్ల జనిస్తుంది అని చెప్పడం అయుక్తం. అసంగతం. కనుక 'అన్నము', 'పర్జన్యము' అ పదాలను లక్షణాన్ని ఆశ్రయించి ఎలా అర్థం చేసుకున్నామో, 'యజ్ఞం' విషయంలో కూడా లక్షణాశ్రయ అనివార్యం అవుతూ ఉంది.

'యజ్ఞము' అంటే 'అపూర్వము' అని అర్థము ***(యజ్ఞః అపూర్వమ్)***. అపూర్వం అనే కర్మ వల్ల యజ్ఞ పుడుతుంది అని అర్థము. అంటే, ఋత్విక్కులు, యజమాని మొదలైన వారు నిర్వహించే మంత్ర, తంత్ర హోమాది వైదిక కర్మ వల్ల యజ్ఞము జరుగుతుంది అని అర్థము.

వేద ప్రమాణము

కర్మ బ్రహ్మము నుండి పుడుతుంది. అంటే, ఏ కర్మకు వేదం కారణమో, అట్టి వేదమే ఇక్కడ బ్రహ శబ్దంతో చెప్ప బడింది ***(బ్రహ్మ వేదః)***. కనుక యజ్ఞకర్మ బ్రహ్మోద్భవము, అంటే వేదోద్భవము అని అర్థమ ఋత్విక్కులు మరియు యజమానుల యొక్క వ్యాపార రూపంగా గోచరించే యజ్ఞకర్మ వేదమునే ప్రమాణం

కలిగి ఉంది కనుక, ఇక్కడ వేదమే బ్రహ్మ శబ్దంతో చెప్పబడింది ***(యజమానాది వ్యాపార రూపం కర్మ బ్రహ్మ వేదః, కర్మ తస్మాత్ ప్రవృత్తమ్ - శ్రీధరవ్యాఖ్య)***. కర్మ స్వభావాన్ని తెలుపుతుంది కనుక 'బ్రహ్మము' అంటే 'వేదము' అని అర్థం చేసుకోవాలి. మరి బ్రహ్మము అనే వేదం ఎక్కడ నుండి ఆవిర్భవించింది?

వేదపురుషుని నుండే వేదజ్ఞానము

వేదము బ్రహ్మము నుండి పుడుతుంది. వేదము బ్రహ్మమే. వేద నారాయణుడూ బ్రహ్మమే. అంటే 'బ్రహ్మము' అని చెప్పబడిన వేదము 'అక్షరము' అని చెప్పబడే బ్రహ్మము నుండి పుట్టింది అని భావము ***(బ్రహ్మ వేదాఖ్యం అక్షర సముద్భవమ్)***. అక్షరమైన బ్రహ్మమే వేదానికి కారణము. సమస్త విషయాలను ప్రకాశింప చేస్తూ సర్వజ్ఞమై శోభిస్తున్న వేదానికి బ్రహ్మమే కారణం ***(మహతః ఋగ్వేదాదేః శాస్త్రస్య, సర్వజ్ఞ కల్పస్య యోనిః కారణం బ్రహ్మ)***.

అక్షర రూపుడు, జగత్కారణమైన బ్రహ్మము నుండే నిశ్వాస రూపమున వేదము ఆవిర్భవించింది కనుక వేదమునకు బ్రహ్మమే కారణమని వేదమే చెబుతూ ఉంది ***(అస్య మహతో భూతస్య నిశ్వసిత మేత దృదృగ్వేదో యజుర్వేదః సామవేదోఽథర్వాంగిరసః*** - బృహదారణ్యకోపనిషత్తు).

బ్రహ్మము అని చెప్పబడిన వేదము అక్షర రూపుడైన పరబ్రహ్మము నుండి నిశ్వాస లాగా బహిర్గత మైంది. అంటే అవలీలగా, అనాయాసంగా, అప్రయత్నంగా వెలువడిందని భావము.

శ్వాసక్రియలో గాలిని వదలడం అంటే, లోపల ఉన్న గాలిని విడిచి పెట్టడ మనే గాని, గాలిని సృష్టించి విడిచి పెట్టడం అని అర్థం కాదు. సర్వజ్ఞమైన వేదమును నిశ్వసించడం అంటే, బ్రహ్మము కన్నా వేరు గాని జ్ఞానమును ప్రకాశింప చేయడమనే గాని, జ్ఞానమును సృష్టించి బహిర్గతం చేయడమని భావం కాదు.

వేదము అంటే జ్ఞానము. జ్ఞానాన్ని సృష్టించడం సాధ్యం కాదు కనుక, వేదం కూడా సృష్టింప బడింది కాదు. అది అపౌరుషేయము. అంటే, ఏ పురుషుని యొక్క కార్యము కాదని అర్థము.

వేదము జ్ఞాన స్వరూపమే అయినా, అది సృష్టింప బడిందే గాని అపౌరుషేయము కాదు అని కొందరి అభిప్రాయము. అలాంటి వారే వేదానికి కాలాన్ని నిర్ణయిస్తారు. అంటే, వేదము ఒక కాలంలో ఆవిర్భవించినట్లు చెబుతారు. ఇదంతా సంప్రదాయం అర్థం గాని వ్యక్తులు సాగించే వింత సంభాషణము.

జ్ఞానము ఒక కాలంలో పుట్టింది అంటే, అది పుట్టక ముందు జ్ఞానం లేదనే కదా అర్థం? పుట్టడం అంటేనే లేనిది కలగడం అని అర్థం. అంతవరకు లేని జ్ఞానం క్రొత్తగా పుట్టింది అంటే, జ్ఞానం పుట్టక ముందు ఏముంది? జ్ఞానము యొక్క అభావం ఉంది. అదేమిటి? అజ్ఞానము. అంటే, అజ్ఞానం నుండి జ్ఞానం కలిగింది అని అర్థమా? అలాగే అంగీకరిద్దాం. మరి అజ్ఞానం నుండి జ్ఞానం కలిగింది అంటే, కార్యమైన జ్ఞానానికి అజ్ఞానం కారణం అని చెప్పినట్లు అయింది కదా! అదే వాస్తవ మైతే, జ్ఞానం కలిగిన తరువాత అజ్ఞానం ఉందా, లేదా?

జ్ఞానం కలిగిన తరువాత అజ్ఞానం ఉండదు. ఎలా ఉంటుంది? వెలుగు వచ్చిన తరువాత చీకటి ఎలా ఉంటుంది? అదే వాస్తవ మైతే, మరి కార్యమైన జ్ఞానానికి అజ్ఞానం కారణమై నపుడు, కార్యంలో ఉన్నది కారణమే కనుక, కారణమైన అజ్ఞానం పోతే కార్యమైన జ్ఞానం ఎలా ఉంటుంది? అజ్ఞానమే పోకుండా ఉన్నప్పుడు, ఇక జ్ఞాన మెక్కడుంది? చీకటి ఉంది అంటే, వెలుగు లేదు అనే కదా అర్థం? వెలుగు, చీకటి రెండూ ఉన్నాయి అంటారా? అలాంటప్పుడు చీకటిని అర్థం చేసుకోవడం కష్టం కాదు గాని, వెలుగు విషయమే ప్రశ్నార్థక మవుతుంది. చీకటితో కలిసి కాపురం చేసే వెలుగు కూడా ఒక వెలుగేనా? చీకటిని పోగొట్ట లేనిది వెలుగు ఎలా అవుతుంది?

కనుక జ్ఞానము ఉన్నదే. జ్ఞానం విషయంలో ఉన్న దానిని కనుగొనడమే గాని లేని దానిని కల్పించడం కుదరదు. బ్రహ్మము, బ్రహ్మము యొక్క జ్ఞానము వేరు కావు. కనుక అక్షర పరబ్రహ్మము బ్రహ్మ మని చెప్పబడే వేదానికి కారణమైంది.

బ్రహ్మము, బ్రహ్మజ్ఞానము వేరు కావు కనుక, అక్షర పరబ్రహ్మము, సర్వజ్ఞమైన వేదము వేరు కావు. బ్రహ్మజ్ఞానము కలిగితే బ్రహ్మము తెలిసినట్లే. బ్రహ్మజ్ఞానము వేదము నందే ఉండటం చేత బ్రహ్మము వేదంలో ప్రతిష్ఠితమై ఉన్నాడు. వేదము బ్రహ్మరూపము కనుక, వేదరూపమైన కర్మలో కూడా బ్రహ్మమే ఉన్నాడు. వేద ప్రతిపాదిత కర్మ నుండి యజ్ఞము ఆవిర్భవించింది కనుక యజ్ఞములో కూడా బ్రహ్మమే ఉన్నాడు. యజ్ఞ రూపుడుగా ఉన్నాడు ***(యజ్ఞోవై విష్ణుః)***. యజ్ఞము వల్లనే వర్షం ఉత్పన్న మైంది కనుక వర్షరూపంలో కూడా తానే ఉన్నాడు.

తపామ్యహ మహం వర్షం నిగృహ్ణా మ్యుత్సృజామి చ

'అర్జునా! నేను తపింప చేస్తున్నాను. వర్షాన్ని ఆకాశంలో నిలిపేది నేనే. వర్షాన్ని కురిపించేది నేనే' అని రాజవిద్యా రాజగుహ్య యోగంలో భగవానుడే స్వయంగా చెబుతాడు.

వర్షం వల్ల అన్నం ఏర్పడుతూ ఉంది కనుక, అన్నరూపంలో కూడా తానే ఉన్నాడు ***(అన్నం బ్రహ్మేతి వ్యజానాత్*** - తైత్తిరీయ శ్రుతి). అన్నం వల్లనే ప్రాణులు ఉత్పన్న మౌతున్నాయి కనుక, ప్రాణులలో ఉన్నది కూడా తానే. ఈ విధంగా బ్రహ్మము సర్వవ్యాపకమై, సర్వత్ర ప్రతిష్ఠితమై ఉన్నాడు ***(తస్మాత్ సర్వగతం బ్రహ్మ)***. కనుక యజ్ఞము నందు ఉన్నది ఎవరో కాదు. యజ్ఞము నందు బ్రహ్మమే ప్రతిష్ఠితమై ఉన్నాడు ***(నిత్యం యజ్ఞే ప్రతిష్ఠితమ్)*** .

బ్రహ్మము సర్వగత మని నిర్ధారణ చేస్తూ, మళ్ళీ యజ్ఞము నందే ప్రతిష్ఠిత మని చెప్పడం వైరుధ్యం కాదా? కానే కాదు. యజ్ఞము బ్రహ్మము కన్నా వేరై నపుడే అది విరుద్ధ మవుతుంది. సర్వగత మైన బ్రహ్మమునకు అన్యంగా ఏదీ లేదు. కాకపోతే, ప్రస్తుతం యజ్ఞచక్ర వైభవము చర్చింప బడుతూ ఉన్నందున బ్రహ్మము యజ్ఞము నందు సుప్రతిష్ఠితం అని చెప్పడం జరిగింది ***(సర్వగత మపి సత్ నిత్యం, సదా యజ్ఞవిధి ప్రధానత్వాత్ యజ్ఞే ప్రతిష్ఠితమ్)***.

కనుక, ఈ కర్మచక్రమును, యజ్ఞ చక్రమును విస్మరించి జీవనం సాగించడం సాధ్యం కాదు. అలా విస్మరిస్తే, ఫలితాలు కూడా విషమిస్తాయి. ఎలాగో వినండి.

ఏవం ప్రవర్తితం చక్రం నానువర్తయ తీహ యః ।
అఘాయు రిన్ద్రియారామో మోఘం పార్థ స జీవతి ॥ **16**

ఏవం-ప్రవర్తితం-చక్రం-న-అనువర్తయతి-ఇహ-యః
అఘాయుః-ఇంద్రియారామః-మోఘం-పార్థ-సః-జీవతి

పార్థ	= అర్జునా!	న అనువర్తయతి	= అనుసరించి జీవించడో
ఏవం	= ఈ విధముగా	సః	= వాడు
ప్రవర్తితం	= త్రిప్ప బడుచున్న	అఘాయుః	= పాపమే ఆయువుగా గలవాడై
చక్రం	= సృష్టి చక్రమును	ఇంద్రియారామః	= ఇంద్రియ లోలుడై
ఇహ	= ఈ లోకము నందు	మోఘం	= వ్యర్థముగా
యః	= ఎవడు	జీవతి	= జీవించు చున్నాడు

అర్జునా! ఆ విధంగా తిరుగుతున్న కర్మ చక్రాన్ని అనుసరించి ప్రవర్తించని వాడు పాప జీవనం గడుపు తున్నాడు. ఇంద్రియ లోలుడై వ్యర్థ జీవిగా బ్రతుకు తున్నాడు.

వ్యాఖ్య

ధర్మచక్రము

విశ్వచక్రం విశిష్టంగా తిరుగుతూ ఉంది. ధర్మమునే ప్రధానంగా చేసుకొని తిరుగుతూ ఉంది కనుక ఇది ధర్మచక్రము. ఈ చక్రము త్యాగ నిరతితో చరిస్తూ ఉంది కనుక ఇది యజ్ఞచక్రము. సమయాలను, నియమాలను పాటిస్తూ పరిభ్రమిస్తూ ఉంది కనుక ఇది కాలచక్రము. ఈశ్వరాజ్ఞ చేత ఈ జగచ్చక్రము తిరుగుతూ ఉంది ***(ఏవం ఈశ్వరేణ జగచ్చక్రం ప్రవర్తితం)***.

ఈ సృష్టి చక్రమును కదిపిన వాడు పరమేశ్వరుడు. నడిపేవాడు కూడా తానే. చక్రం ఆగకుండా తిరుగుతూ ఉంది. చక్రము అంటే కేవలం బండిచక్ర మని కాదు. చక్రము వలె తిరిగేది అని అర్థము ***(చక్రవత్ భ్రామ్యతి ఇతి)***.

ప్రతిక్షణం ఈ చక్రభ్రమణంలో క్రొత్తవి ఎన్నో, ఎన్నెన్నో గోచరిస్తూ ఉంటాయి. ఋతువులు తిరిగి పోతూ ఉంటాయి. కాలాలు కదలిపోతూ ఉంటాయి. మొక్కలు పుష్పిస్తూ ఉంటాయి. చెట్లు చిగురిస్తూ ఉంటాయి. కాయలు కాస్తూ ఉంటాయి. ఆకులు రాలుతూ ఉంటాయి. ఒక వైపు ప్రసూతి గృహాలు విరివిగా పంపుతూ ఉంటే, మరో వైపు శ్మశాన వాటికలు విచ్చలవిడిగా పట్టుకు పోతూ ఉంటాయి.

చక్రంలో ఏ ఆకు ఎక్కడ ఉండాలో అక్కడే ఉంది. ఏ అంగము ఏ కార్యం చెయ్యాలో అదే చేస్తూ ఉంది. ఇది చిన్నది - అది పెద్దది అనే తారతమ్యం లేదు. ఏ చిన్నది దారి తప్పినా చాలా పెద్దది ఆగిపోతుంది. అన్నీ ఒకే చక్రంలో ఇమిడి ఉన్నాయి. కనుక, దేని ప్రాధాన్యత దానికే ఉంది.

పనసతొనలు తియ్యగా ఉంటాయి. కాకరకాయలు చేదుగా ఉంటాయి. అవి అలా ఉండటంలో ఆశ్చర్యం లేదు. అలా ఉండకుండా మరో విధంగా ఉన్నప్పుడు ఆలోచించ వలసి వస్తుంది. ఏది ఎలా ఉండాలో అలా ఉండటం నియతి. నియతికి భిన్నంగా చరించడం దోషం. నియతి రూపంలో ఎవరో లేరు. నియంతయే ఉన్నాడు. ధర్మమే నియతి. ధర్మరూపంలో ఉన్నది దైవమే. ధర్మచక్రాన్ని త్రిప్పేది దైవమే. అందుకే ఆయన చక్రధారి. చక్రపాణి. చక్రమును చేతి యందు కలవాడు చక్రపాణి ***(చక్రం పాణౌ యస్య సః)***. ధర్మచక్ర రూపంలో ఉన్న చక్రపాణి త్రిప్పే విశ్వచక్రంలో, విడ్డూరంగా ప్రవర్తించడం అంటే దైవానికి ప్రతికూలంగా చరించడమే అని అర్థము. అధర్మంగా చరించడమే అని భావం.

నీవు, నేను, మనం అందరమూ ఈ కాలచక్రంలో అంగాలై ఉన్నాము. నియతితో సాగే ఈ యజ్ఞచక్రంలో మన కర్తవ్యాన్ని మనం నిర్వహిస్తూ పోవాలి. విశ్వం ఎంత గొప్పదైనా కావచ్చు. విశ్వమంత గొప్పగా వ్యక్తి కనిపించక పోవచ్చు. కాని, వ్యక్తి విశ్వంలో ఉండ దగిన వాడే. ఉండదగిన వాడు కాకపోతే ఎందుకు ఉంటాడు? ఉన్నాడు అంటే, చేయ వలసింది ఉంది కనుకనే ఉన్నాడు. చేయ వలసింది ఉండి నపుడు చేయకుండా ఉండటం అధర్మం అవుతుంది.

దారి తప్పితే దగా పడినట్లే

చేయవలసింది చేయనివాడు ఏం చేస్తాడు? చేయకూడనిది చేస్తాడు. అదే అధర్మం. అదే పాపం. అది ఎంతవరకు చేస్తాడు? అదే చేయడానికి అలవాటు పడ్డాడు కనుక బ్రతికి ఉన్నంత వరకు పాపమే చేస్తాడు.

అంటే జీవనమే పాపభూయిష్ట మైందని అర్థము. ఆయుర్దాయ మంతా పాపాచరణకే సరిపోతుంది. అందుకనే, అట్టి వానిని **అఘాయుః** అంటున్నాడు గీతాచార్యుడు.

'అఘము' అంటే పాపము. 'ఆయుః' అంటే జీవనము. అఘాయువు అంటే, పాపమే ఆయువుగా గల వాడు, లేదా పాపజీవనుడు అని అర్థము. ధర్మచక్రాన్ని అనుసరించని వాడే పాపజీవనుడు.

'అఘాయువు' పాపజీవనుడు కనుక ధర్మచక్రంలో ఇమడడు. మరి ఎక్కడ చరిస్తాడు? ఇంద్రియ సుడిగుండంలో పడి పరిభ్రమిస్తూ ఉంటాడు. అందుకనే అఘాయువును ఇంద్రియారాముడు అని అంటున్నాడు భగవానుడు.

ఇంద్రియాలతో ఇంద్రియ విషయాల యందు రమించేవాడు, క్రీడించే వాడు ఇంద్రియారాముడు ***(ఇంద్రియైః ఆరామః ఆక్రీడా విషయేషు యస్య సః ఇంద్రియారామః).***

అట్టి వాని జీవితము వృథా అంటున్నాడు వాసుదేవుడు ***(మోఘం వృథా, హే పార్థ సః జీవతి).*** కనుక ఆత్మజ్ఞానం లేనివాడు కర్మాధికారి కనుక కర్మలు యజ్ఞభావనతో చేస్తూనే ఉండాలి అనేది ప్రస్తుత ప్రసంగ సారాంశం ***(తస్మాత్ అధికృతేన కర్తవ్య మేవ కర్మ ఇతి ప్రకరణార్థః).***

మూడవ అధ్యాయమైన ఈ కర్మయోగమును ప్రారంభిస్తూ, సాంఖ్యులకు, అనగా సన్యాసులకు జ్ఞాన యోగమును, యోగులకు, అనగా సన్యాసులు కాని వారికి, లేదా గృహస్థులకు కర్మయోగమును విస్పష్టంగా తెలియ చేయడం జరిగింది.

తదేకం వద నిశ్చిత్య అంటూ ఈ రెండిటిలో ఏదో ఒక దానిని నిశ్చయించి చెప్ప వలసిందిగా అర్జునుడు రెండవ శ్లోకంలో అభ్యర్థించాడు. దానికి సమాధానంగా ***న కర్మణా మనారంభాత్*** అంటూ నాల్గవ శ్లోకంలో కర్మయోగాన్ని ప్రారంభించి, **నియతం కురు కర్మత్వం** అంటూ ఎనిమిదవ శ్లోకంలో శాస్త్ర విహిత కర్మలను ఆచరించ మని ఉపదేశించడం జరిగింది. ఆ తరువాత, ***యజ్ఞార్థాత్ కర్మణోన్యత్ర*** అనే తొమ్మిదవ శ్లోకం నుండి, ఇప్పుడు మనం అధ్యయనం చేస్తున్న ***ఏవం ప్రవర్తితం చక్రం*** అనే పదహారవ శ్లోకం వరకు ఆత్మవేత్తలు కానివారు అవశ్యం కర్మలను ఎందుకు ఆచరించాలో తెలుపుతూ, కర్మలు చేయక పోవడం ఎలా అయుక్తమో, దోషమో కూడా విపులంగా చర్చించడం జరిగింది.

ఆత్మజ్ఞానం లేని కర్మాధికారులు కర్మలను తప్పక అనుష్ఠించాలి అంటున్నాడు కదా! మరి, ఆత్మానందమును అనుభవించు ఆత్మజ్ఞానులు కర్మలను ఆచరించాలా లేదా? అనే సంశయానికి సమాధానం చెబుతున్నాడు.

యః స్త్వాత్మరతి రేవ స్యా దాత్మతృప్తశ్చ మానవః ।
ఆత్మన్యేవ చ సంతుష్ట స్తస్య కార్యం న విద్యతే ॥ **17**

యః-తు-ఆత్మరతిః-ఏవ-స్యాత్-ఆత్మతృప్తః-చ-మానవః
ఆత్మని-ఏవ-చ-సంతుష్టః-తస్య-కార్యం-న-విద్యతే

యః మానవః తు	= ఏ మానవుడైతే			
ఆత్మరతిః ఏవ	= ఆత్మ యందే ప్రీతి గలవాడై	స్యాత్	=	ఉంటాడో
ఆత్మతృప్తః చ	= ఆత్మ చేతనే తృప్తిని పొందువాడై	తస్య	=	అట్టి వానికి
ఆత్మని ఏవ	= ఆత్మ యందే	కార్యం	=	చేయ దగింది
సంతుష్టః చ	= సంతోష పడువాడై	న విద్యతే	=	ఉండదు

ఆత్మ యందే రమించువాడు, ఆత్మ యందే తృప్తి పొందువాడు, ఆత్మ యందే సంతసించు వాడు చేయవలసిన కార్య మేదీ లేదు.

వ్యాఖ్య

ఇంద్రియ విషయాల యందు రమిస్తూ బ్రతుకును వృథా చేసుకొనే ఇంద్రియారాముణ్ణి గూర్చి గడచిన శ్లోకంలో చర్చించిన భగవంతుడు, సదా ఆత్మ యందే రమిస్తూ, ఆత్మ యందే తృప్తి చెందుతూ, ఆత్మ యందే ఆనందిస్తున్న ఆత్మారాముణ్ణి గూర్చి ఇప్పుడు చెబుతున్నాడు. విషయం వేరు పడిందని చెప్పడానికి 'తు' శబ్దాన్ని ప్రయోగించాడు.

సూర్యుడు ఉదయించాడు అంటే వెలుగులను విరజిమ్ముతాడు. సూర్యుని ప్రకాశాన్ని ఎవ్వరూ ఆపలేరు. తాను కూడా ఆపుకోలేడు. ప్రకాశమే తన స్వరూపము. స్వరూపాన్ని దాచుకోవడం సాధ్యం కాదు.

మల్లెలు విరబూసాయి అంటే, పరిమళాలను వెదజల్లుతాయి. వానలు ఎక్కడైనా, ఎప్పుడైనా చల్లగానే కురుస్తాయి. ఆత్మజ్ఞాని సర్వత్ర, సదా ఆత్మానందం లోనే ఉంటాడు. ద్వంద్వాలను అధిగమించిన ఆ మహాత్ముని చిత్తము ఆత్మ యందే రమిస్తూ ఉంటుంది. అతని అనంతానందము యొక్క రహస్యం అదే (***యస్య బ్రహ్మణి రమతే చిత్తం నందతి నందతి నందత్యేవ*** - భజగోవిందం).

ఆత్మరతుడు

ఆత్మజ్ఞాని సదా ఆత్మ యందే రమిస్తూ ఉంటాడు. అంటే, ఆత్మ కన్నా అన్యమైన విషయాల యందు రమించడు అని నిశ్చితార్థం ***(ఆత్మరతిః ఆత్మని ఏవ రతిః న విషయేషు).***

సుఖపడాలి అనుకొనే వారే అందరూ. సుఖ మెక్కడుందో తెలిసిన వారు ఎందరు? అందుకనే, సుఖ పడటానికి కొందరు వస్తువుల్ని కోరుకుంటారు. కొందరు వ్యక్తుల్ని వాంఛిస్తారు. కొందరు కొన్ని ప్రత్యేక సన్నివేశాలను తయారు చేసుకుంటూ ఉంటారు. వాటి వల్ల కూడా సుఖం కలగవచ్చు. కాని, అట్టి సుఖం తాత్కాలికం. అనిత్యం. నిత్యసుఖ మనేది పరిమిత విషయాలలో లభించదు. అది మానవుని స్వభావం. స్వరూపం. తానే సుఖం. అది తెలిసిన వాడు తన సుఖానికి మరొక దానిని కోరుకోడు. ఏదో అనుకూలంగా ఉంటేనే తనకు సుఖం అనే అవివేకం నుండి ఆత్మజ్ఞాని ఎప్పుడో విడి పోయాడు. తన సుఖానికి తానే కారణం అని తెలిసిన వాడు ఆత్మజ్ఞాన నిష్ఠుడు. తాను తనతో ఉంటే చాలు అనే సత్యాన్ని దృఢంగా ఎరిగిన వాడు. ఆత్మ సదా సుఖ స్వరూపము అనే జ్ఞానం స్థిరంగా కలవాడు ***(యస్య స్థితా భవేత్ ప్రజ్ఞా).*** ఆత్మ నిత్యము కనుక ఆత్మసుఖము కూడా అఖండము. ఆత్మ తానే అనే జ్ఞానము గల ఆత్మవేత్త యొక్క సుఖము కూడా అఖండమే ***(యస్య ఆనందః నిరంతరః).*** ప్రపంచంలో ఏదీ తన సుఖానికి అనుకూలంగా ఉండ నవసరం లేదు. కనుక, ఆత్మసుఖంలో రమించే జ్ఞాననిష్ఠునికి ప్రపంచము విస్మృతప్రాయము ***(ప్రపంచో విస్మృత ప్రాయః).*** ఇక, తాను తనకు అనుకూలంగా ఉండటాన్ని కాదనే వాళ్ళు ఎవరున్నారు? అందుకే అతడు సదా ఆత్మరతుడు.

ఆత్మతృప్తుడు

ఆత్మజ్ఞాన నిష్ఠుడు ఆత్మ యందే తృప్తి చెంది ఉంటాడు. అంటే, ఆత్మ కన్నా అన్యములైన విషయాల యందు తృప్తి చెందడు అనేది పరమార్థం ***(ఆత్మతృప్తః ఆత్మని ఏవ తృప్తః న అన్నరసాదినా).***

తృప్తః భవిష్యామి - నేను తృప్తి పడాలి అనుకొనే వారే అందరూ. తృప్తి చెందిన వారు ఈ ప్రపంచంలో ఎందరు? అందరూ తృప్తి చెందే వారే. మళ్ళీ అసంతృప్తితో అలమటించే వారే. ఆకలి తీరని వారెవ రున్నారు?

అలా చూచి నపుడు, ఆకలి తీరినవారు మాత్రం ఎవరున్నారు? అనుభవించి నపుడు తృప్తితో 'చాలు' అనుకుంటారు. ఆ తరువాత ఎంతో సేపు పట్టదు 'చాలదు' అనే అసంతృప్తిని వ్యక్తం చేయడానికి. తృప్తి అనేది మానవునికి కుందేటి కొమ్ము లాంటిది. కాని ఆత్మజ్ఞాని అంతటా 'అలం' బుద్ధిని సాధించినవాడు. 'అలం' అంటే చాలు అని అర్థం. అందుకే అతడు నిత్యతృప్తుడు. తన తృప్తికి మరొక దానిపై ఆధార పడేవాడు కాడు కనుక నిరాశ్రయుడు. ఆత్మకు మించినది మరొకటి లేదని ఎరిగిన వాడు (*న దేవః స్వాత్మనః పరః* - తన ఆత్మకు మించిన దేవుడు లేడు - ఉపనిషత్తు). అందుచేత ఆత్మ తృప్తికి మించిన తృప్తి, లేదా సుఖము మరొకటి ఉండదని క్షుణ్ణంగా తెలిసిన వాడు (*న హి ఆత్మ తృప్తేః పరం సుఖం* - యోగశిఖోపనిషత్తు).

ఆత్మ సంతుష్టుడు

ఆత్మజ్ఞాని ఆత్మ యందే సంతుష్టుడు. అంటే, ఆత్మ కన్నా వేరైన విషయాల యందు సంతోషించాలనే వాంఛ లేనివాడు (***ఆత్మని ఏవ సంతుష్టః సంతోషః హి బాహ్యార్థ లాభే సర్వస్య భవతి, తమ్ అనపేక్ష్య ఆత్మని ఏవ చ సంతుష్టః***).

విషయాలలో ఆనందించాలి అనే అభిలాష లేనివాడు. సంతోష మనేది కేవలం తనకు సంబంధించిన విషయ మని, ఆత్మజ్ఞాన జనిత ఫలమని పూర్ణంగా తెలిసిన వాడు. అందరూ ప్రపంచంలో ఆనందిస్తూ ఉంటే, వారందరికీ విలక్షణంగా ఆత్మవిదుడు తనలో తాను ఆనందిస్తూ ఉంటాడు. ఇతరుల సంతోషానికి నిమిత్తాలు ఉన్నాయి. తనది నిర్నిమిత్తానందము. ఏదో లభిస్తే సంతోషము అనే దురవగాహన నుండి విడిపడి తనకు తాను దూరం కాకుండా ఉంటేనే సంతోషము అనే పరమార్థ జ్ఞానం కలిగినవాడు. నదులన్నీ సాగర రూపాన్ని దాల్చినట్లు, ప్రపంచం లోని సమస్తమైన సంతోషాలు ఏ ఆనందసాగర రూపమై ఉన్నాయో, ఆ సుఖ సాగరము తానే అనే జ్ఞానము కలవాడు (***ఆనందాబ్ధిః యత్పరః సోऽహమస్మి*** - మైత్రేయోపనిషత్తు). అలాంటి మహాత్ముడు ఏమి చెయ్యాలి? దేని కోసం చెయ్యాలి?

కిం కర్తవ్యం?

అసంతృప్తితో ఉండేవారు దానిని పోగొట్టు కొనేందుకు ఏదేదో చేస్తూ ఉంటారు. ఏవేవో పొందాలని, తద్వారా తృప్తి చెందాలని ఉబలాట పడుతూ ఉంటారు. ఏమేమి చేసి ఏవేవి పొందాలో అవన్నీ ఆత్మవిదుడు పొందే ఉన్నాడు కనుక ఆయన చేయ వలసింది ఏమీ లేదు. సర్వఫలమును పొందిన వాడై ఉన్నాడు కనుక చేయవలసిన వన్నీ చేసినవాడే అయ్యాడు (***కృత్స్న కర్మకృత్***).

ఆత్మే తానని తెలిసిన వాడు ఆత్మజ్ఞాన నిష్ఠుడు. ఆత్మ పూర్ణ స్వరూపము కనుక అది అసంగము. ఏకమైన ఆత్మకు దేనితో సంగత్వం ఉంటుంది? సంగత్వం లేనపుడు కర్మ ఎక్కడుంది? ఆత్మలో కర్మ లేనపుడు ఆత్మ ఎలా ఉంది? కర్మ చేయనిదిగా ఉంది. అంటే నిష్క్రియత్వంతో ఉంది. అకర్తగా ఉంది. ఆత్మ అకర్త అని గ్రహించి నపుడు, తానే ఆత్మ అని తెలుసు కొనిన ఆత్మవిదుడు ఎలా ఉంటాడు? అకర్తగా ఉంటాడు. పొంద వలసింది ఉంటేనే చేయ దగింది ఉంటుంది. పొంద వలసింది లేనపుడు చేయ వలసింది మాత్రం ఏముంటుంది? ఇలాంటి జ్ఞానము కల ఆత్మవిదునికి చేయవలసింది ఏదీ లేదు అని అర్థం (***యః ఈదృశః ఆత్మవిత్ తస్య కార్యం కరణీయం న విద్యతే, నాస్తి ఇత్యర్థః***).

ఆత్మజ్ఞాన నిష్ఠుడు కర్మలు చెయ్యవచ్చు. చెయ్యకుండా కూర్చోవచ్చు. ఎలా ఉన్నా తాను అకర్తే. ఆత్మజ్ఞానము కర్తను అదృశ్యం చేసింది. కనుక, ఆత్మవిదుడు కర్మను చేసినా తాను కర్త అనే భావం లేకుండా ఉంటాడు. కర్మల నుండి నేను ఎప్పుడు విడిపడతాను? అని ఆత్మజ్ఞాని పలకడు. సర్వ కర్మల నుండి విడిపడి

ఉన్న ఆత్మనే నేను అనే జ్ఞానంతో ఉంటాడు. ఇక దేహం అంటారా? ఉంటుంది. తాను దేహమనే భావన ఆత్మనిష్ఠునికి ఉండదు కనుక ప్రారబ్ధ ఫలంగా కదులుతున్న దేహం ఆత్మజ్ఞానిని నీడ లాగా వెంబడిస్తూ ఉంటుంది (***ఛాయావత్ అనువర్తినీ*** - వివేక చూడామణి).

కర్మలు చేసి ఆత్మజ్ఞాని పొందేది ఉండదు. కర్మలు చేయకుండా పోగొట్టుకొనేదీ ఉండదు. గుణ దోషాలకు అతీతుడైన జ్ఞాని నిరాశ్రయుడు. ఈ సత్యాన్నే ప్రవచిస్తున్నాడు.

నైవ తస్య కృతే నార్థో నాకృతే నేహ కశ్చన । 18
న చాస్య సర్వభూతేషు కశ్చి దర్థవ్యపాశ్రయః ॥

న-ఏవ-తస్య-కృతేన-అర్థః-న-అకృతేన-ఇహ-కశ్చన
న-చ-అస్య-సర్వభూతేషు-కశ్చిత్-అర్థవ్యపాశ్రయః

తస్య	= అతనికి	న	=లేదు
ఇహ	= ఈ లోకము నందు	చ	=మరియు
కృతేన	= కర్మ చేయడం చేత	అస్య	=ఇతనికి
అర్థః	= ప్రయోజనము	సర్వభూతేషు	=సర్వభూతముల యందును
న ఏవ	= లేనే లేదు	అర్థవ్యపాశ్రయః	=లాభాన్ని ఆశించి ఆశ్రయించడం
అకృతే న	= కర్మము చేయక పోవుట చేత	కశ్చిత్	=ఏది కూడా
కశ్చన	= ఏమియును	న	=లేదు

అట్టి ఆత్మజ్ఞానికి ఈ లోకము నందు కర్మలు చేయుట వలన ప్రయోజనము ఏమీ ఉండదు. కర్మ చేయక పోయినా ఏమీ ఉండదు. అతనికి సమస్త ప్రాణుల యందు ఫలం కొరకు సంబంధము ఏ మాత్రము ఉండదు.

వ్యాఖ్య

ప్రయోజనాన్ని ఆశించ కుండా కర్మ చేయడం జరగదు. కర్మ జరిగింది అంటే ఫలం ఉండి తీరాలి. ఇంతవరకు మనం అర్థం చేసుకున్న దానిని బట్టి కర్మఫలము నందు ఆసక్తి కలిగి కర్మ చేసేవాడు కర్మి. కర్మ ఫలాసక్తి లేకుండా చిత్తశుద్ధి కొరకు కర్మలు ఆచరించే వాడు కర్మయోగి. అసలు కర్మలకే అంటక, నైష్కర్మ్య స్థితిలో ఉండే మహితాత్ముడు జ్ఞాని. అతని వైభవాన్నే ప్రస్తుతం మనం చూస్తున్నాము.

ఉండి లాభం లేదు

కర్మ యొక్క ఫలం రెండు విధాలుగా మనకు అర్థమైంది. మొదటిది బాహ్య ప్రపంచంలో లభించే కర్మఫలం. రెండవది బాహ్యంలో కాకుండా తన లోనే, అంటే తన మనస్సు లోనే ప్రాప్తించే అంతఃకరణ శుద్ధి. ఈ రెండు ఫలాలను దృష్టిలో ఉంచుకొనే కర్మాచరణం చేయాలి. జ్ఞాని ఈ రెండు ఫలాలకు అతీతుడు. అతడు ఆత్మ యందే ఆనందాన్ని పొందుతూ ఉన్నాడు కనుక అతనికి (***తస్య పరమాత్మ రతేః***) కర్మ చేసి పొంద వలసిన ప్రయోజనము ఏదీ కనిపించడం లేదు (***కృతేన కర్మణా ప్రయోజనం నాస్తి***).

కర్మ జన్యమైన సుఖము అనిత్యమని అతనికి తెలుసు. నిరంతరం బ్రహ్మానంద రసానుభూతిలో అఖండంగా అలరారుతున్న ఆత్మవిదుడు, తాను పొందే ఉన్న ఆత్మజ్ఞానానికి అవసరమైన అంతఃకరణ శుద్ధి కొరకు కర్మలు ఆచరించే పని లేదు.

ఆత్మ అకర్త కనుక కర్మలో కూడా జ్ఞాని అకర్మనే చూస్తాడు. అలాంటి వాడు కర్మ చేసి పొందేది

ఏముంటుంది? కర్మ చేయనంత మాత్రాన పోగొట్టు కొనేది ఏముంటుంది? ఆత్మ అకర్త అనే జ్ఞానం జారి పోయేది కాదు. పారిపోయేది కాదు. జ్ఞాని పొంద వలసింది ఏదీ లేనందున అతడు అకర్తే. కర్మ చేయని వాడే. అలాంటి జ్ఞాని నుండి అనాయాసంగా కర్మలు దొర్లితే అవి సూర్యుని ప్రకాశం లాగా, చంద్రుని వెన్నెల లాగా ప్రపంచానికి ఆశీస్సులు అవుతాయి. అంతేగాని, కర్మలలో ఉన్నందున ఆత్మజ్ఞానికి ఏదో ఒరుగుతుంది అని మాత్రం కాదు.

సరే. జ్ఞాని ప్రత్యేకంగా పొంద వలసింది ఏమీ లేదు కనుక కర్మల యొక్క అవసరం అతనికి లేదు అనే అనుకుందాం. మరి, మనం రెండవ అధ్యాయంలో చూసినట్లు, చేయ వలసిన కార్యాన్ని చేయక పోవడం చేత ప్రాప్తించే ప్రత్యవాయ దోషం జ్ఞానికి అంటదా? జ్ఞానికి ఏదీ అంటదు. అందుకే అతడు నిస్సంగుడు.

పోతే నష్టం లేదు

చెయ్య వలసింది చెయ్యక పోతే మనకు నష్టం వాటిల్లుతుంది. దీనినే కర్మ ప్రస్థానంలో ప్రత్యవాయ దోషంగా తెలుసుకున్నాం. జ్ఞాని కర్మలు చేయక పోయినా అతడికి ప్రత్యవాయ దోషం అంటదు.

ఉన్నది ఆత్మ ఒక్కటే. అది ఏకం, అద్వయము అనే జ్ఞానం ఆత్మవిదునికి స్థిరంగా ఉంది. తత్ఫలితంగా ఈ ప్రపంచమంతా అతనికి మిథ్యా స్వరూపమే. **మాయా మాత్ర మిదం ద్వైతమ్** - ఈ ద్వైత ప్రపంచము అంతా మాయే నని అతనికి తెలుసు కనుక, మాయలో కర్మలను ఆచరింపక పోవడం వల్ల కలిగే నష్టం కూడా ఏదీ ఉండదు అని అతనికి తెలుసు.

అప్పు తీసుకున్న వాడు తిరిగి ఇవ్వక పోతే శిక్షార్హుడు. స్వప్నంలో అప్పు తీసుకున్న వాడు మేలుకున్న తరువాత చెల్లించక పోతే శిక్షార్హు డవులాడా? స్వప్నము లోని కర్మజనిత దోషం జాగ్రదవస్థలో వర్తిస్తుందా? ఇదీ అంతే.

ఆత్మ జ్ఞానామృతమును పానం చేసి తృప్తి చెందిన ఆత్మవిదునికి, కృతకృత్యుడైన జ్ఞానికి ఏ కొద్దిపాటి కర్తవ్యం కూడా లేదు. ఒకవేళ కర్తవ్యము ఉండి తీరాలి అంటే మాత్రం, అలా ఉన్నవాడు ఆత్మజ్ఞాని కానే కాడు అని శాస్త్రం నిర్ధారించింది (**జ్ఞానామృతేన తృప్తస్య కృతకృత్యస్య యోగినః నైవాస్తి కించి త్కర్తవ్య మస్తి చేత్ న స తత్త్వవిత్**).

మరి, అర్జునుడు ఇప్పుడు ఏమి చేయాలి? కర్మను త్యజించాలా? లేక ఆచరించాలా? అదే తరువాత శ్లోకం.

తస్మాదసక్తః సతతం కార్యం కర్మ సమాచర ।
అసక్తో హ్యాచర న్కర్మ పర మాప్నోతి పూరుషః ॥ 19

తస్మాత్-అసక్తః-సతతం-కార్యం-కర్మ-సమాచర
అసక్తః-హి-ఆచరన్-కర్మ-పరం-ఆప్నోతి-పూరుషః

తస్మాత్	= అందువలన	అసక్తః	= ఆసక్తి లేనివాడై
అసక్తః	= ఫలాసక్తి లేనివాడవై	కర్మ	= కర్మను
సతతం	= ఎల్లప్పుడు	ఆచరన్	= చేయుచున్న
కార్యం	= చేయ దగిన	పూరుషః	= పురుషుడు
కర్మ	= కర్మమును	పరం	= మోక్షమును
సమాచర	= చక్కగా ఆచరించు	ఆప్నోతి హి	= పొందుతాడు గదా!

అందుచేత, నువ్వు ఫలాపేక్ష లేకుండా, చేయదగిన కర్మను చేస్తూ ఉండు. ఫలాపేక్ష లేకుండా కర్మ నాచరించే వాడు మోక్షమును పొందుతున్నాడు.

వ్యాఖ్య

జ్ఞాని నిత్యతృప్తుడు. నిత్యానంద స్వరూపుడు. తన ఆనందానికి తానే కారణమైన వాడు. అలాంటి వాడు తృప్తి చెంద డానికి చేయ వలసింది ఏముంటుంది? అలాగని ఏదీ చేయకుండా కూర్చుంటే మాత్రం అతనికి వచ్చే నష్ట మేముంటుంది? అందుకే జ్ఞాని నిత్యతృప్తుడు. నిరాశ్రయుడు. తాను పొంద వలసిన ప్రయోజనం ప్రత్యేకంగా ఏదీ లేనందున, అతడు ఆశించి చేయ దగిన పని కూడా ఏమీ ఉండదు. ఈ విషయాన్ని పద్దెనిమి దవ శ్లోకంలో చూశాం.

కృష్ణా! అలాంటప్పుడు నేను కూడా జ్ఞానమార్గాన్ని ఆశ్రయించి కర్మలను విడిచి పెడతాను. కర్మలు చేసి సాధించే దేమీ లేదు కనుక, జ్ఞాన నిష్ఠాపరుడు కర్మలను త్యజించినట్లు నేను కూడా త్యజిస్తాను అని అర్జునుడు అభిప్రాయ పడతా డేమో అని ఆశంకించి, అర్జునా! నువ్వు కర్మలను ఆచరించి తీరాలి అని బోధించేందుకు ఈ శ్లోకాన్ని చెబుతున్నాడు గీతాచార్యుడు. జ్ఞాని అయిన వాడు కర్మలను ఆచరించ వచ్చు. లేదా, విరమించ వచ్చు. అలాగని, జ్ఞానము లేనివా రందరూ కర్మ చేసి సాధించే దేమీ లేదు కనుక కర్మల్ని త్యజిస్తాము అని అభిప్రాయ పడితే, అలాంటివాళ్ళు కర్మలను విడిచిన వాళ్ళు అవుతారే గాని, బంధాలను తొలగించుకొన్న వాళ్ళు కాలేరు.

ఆఖ్యాయిక

సంగీత శిక్షణను ఇచ్చే ఒక గురువు గారి వద్ద సంగీతం నేర్చుకోవాలని ఒక విద్యార్థి చేరాడు. గురువు గారి వద్ద కొన్ని సంవత్సరాలు అభ్యాసం చేశాడు. అయినా అతడికి సంగీతం ఏమాత్రం అబ్బ లేదు.

'గురువుగారూ! మీరు గొప్ప సంగీత విద్వాంసులు. మీ వద్ద శిక్షణ పొందితే నేను కూడా గొప్ప విద్వాంసుణ్ణి కావచ్చు నని ఆశపడి మిమ్మల్ని ఆశ్రయించాను. కాలం గడిచి పోయిందే గాని కళ రాలేదు' అన్నాడు దీనంగా.

బద్ధకస్తుడైన ఆ పిల్లవాణ్ణి చూచి గురువు, 'మూడు పూటలా పుష్టిగా తిని కూర్చుంటే సంగీతం వస్తుందా? మాకు అలా రాలేదులే' అన్నాడు విసుగ్గా. ఆ తరువాత, నాలుగు రోజులు గడిచాయి. శిష్యుడు గురువు గారిని మళ్ళీ వచ్చి కలిశాడు.

'గురువుగారూ! నాలుగు రోజులు గడచి పోయాయి. ఈ నాలుగు రోజులూ మీరు చెప్పినట్లే చేశాను. అయినా, ఫలితం శూన్యం. ఇక, నేను చెయ్య దగింది ఏమిటి?' అని అడిగాడు.

గురువు ఆలోచనలో పడ్డాడు. నాలుగు రోజుల క్రితం ప్రత్యేకించి వీడికి నేను ఏమి చెప్పాను? సంవత్సరాలు తరబడి శిష్యరికం చేసినా సంగీతం అబ్బని వీడికి, నాలుగు రోజుల్లో అది ప్రాప్తించేటట్లు, నేను ఏ మంత్రం చెప్పాను? అని ఆలోచనలో పడ్డాడు. చివరికి శిష్యుణ్ణే అడిగేశాడు, 'నేను నీకు ఏం చెప్పాను?' అని.

'గురువుగారూ! మూడు పూటలా తిని కూర్చుంటే సంగీతం రాదన్నారు కదా! అందుకని ఈ నాలుగు రోజులు మూడు పూటలా తినకుండానే పడుకున్నాను. అయినా సంగీతం రాలేదు' అన్నాడు.

సాధన తోనే సాధ్యం

సంగీత జ్ఞానం పూర్ణంగా కలిగిన విద్వాంసుడు సాధన చేయక పోయినా పాడ గలడు. సంగీత జ్ఞానము లేనివాడు తిని కూర్చున్నా, తినకుండా పడుకున్నా, అతడు తినినవాడు, తినని వాడు అవుతాడే గాని సంగీతం

వచ్చినవాడు మాత్రం కాలేడు. ***అనగ ననగ రాగ మతిశయిల్లుచు నుండు*** - సంగీత సాధన చేస్తూ ఉంటే సంగీత విద్య వస్తుంది. విద్వాంసుడైన వాడు అభ్యసించడం లేదని సాధకుడు కూడా అభ్యసించడం మానేస్తే, అతడు ప్రయత్నాన్ని విరమించిన వాడు అవుతాడే గాని, అనుకున్నది సాధించిన వాడు కాలేడు. ***సాధనమున పనులు సమకూరు ధరలోన*** - 'చేసుకున్న వారికి చేసుకున్నంత' అనేది ఒక అద్భుతమైన సత్యవచనం.

జ్ఞాని కర్మలు చేయడం లేదని, జ్ఞాని కానివాడు కూడా కర్మల్ని మానేస్తే, అట్టివాడు కర్మను విడిచిన వాడు అవుతాడే గాని జ్ఞాని కాలేడు. ప్రస్తుతం జ్ఞానిగా శోభిస్తున్న వ్యక్తి కూడా గతంలో కర్మలను ఆచరించి తత్ఫలితంగా అకర్త అయిన వాడే గాని, కర్మ చేయకుండా నైష్కర్మ్యాన్ని పొందిన వాడు కాడు ***(న కర్మణా మనారంభాత్ నైష్కర్మ్యం పురుషోఽ శ్నుతే*** *- 3 వ అ - 4 వ శ్లో).*

అర్జునా! ఆత్మజ్ఞాని పొంద వలసింది లేదు కనుక చేయ వలసింది కూడా ఏమీ లేదు. ఆత్మజ్ఞానము లేని వారందరు కర్మలను అవశ్యం చేయాలి. జ్ఞానోదయం జరగ నపుడు, జ్ఞానదీపాన్ని వెలిగించుకొనే ప్రయత్నాన్ని విరమించు కోవడం అవివేకం. ***తస్మాత్*** - అందువలన. అంటే, నీవు జ్ఞానివి కానందు వలన కర్మను ఆచరించి తీరాలి.

ప్రస్తుత శ్లోకాన్ని 'తస్మాత్' అని ఆరంభించడములో అంతర్భావం ఇదే. జ్ఞానులు కర్మలను విడిచిపెట్టి ఆత్మరతిలో ఆత్మతృప్తులై ఆత్మానందాన్ని అనుభవిస్తుంటారు కనుక, నేను కూడా అలాగే సంతుష్టుడనై ఉంటాను అని జ్ఞానం లేనివాడు భావిస్తే, ప్రగతి లేకపోగా, పతనం తప్పదని తెలుపుతూ, ***తస్మాత్ జాగ్రత జాగ్రత*** అని హెచ్చరిస్తున్నాడు.

చెయ్యదగింది చెయ్యి

ఏవి ఎలా జరగవలసి ఉందో అవి అలా జరుగుతాయి. నేను చేయగలిగింది చేస్తాను అనేది సాధకుని భావన కావాలి. మనం చేయవలసినవి ఎన్నో ఉన్నాయి. అవి చేయడం కోసమే మనం ఈ ప్రపంచంలో ఉన్నాము. చేయ వలసినవే చేయ లేనపుడు, చేయ లేనివి ఎలా చేస్తాము?

కర్మ బంధాన్ని సృష్టిస్తుందా? జడమైన కర్మ బంధాన్ని ఎలా సృష్టిస్తుంది? కనుక కర్మ బంధము కాదు. కర్మల యందు ఆసక్తే బంధము. బంధము కాకుండా కర్మలు చెయ్యవచ్చు. ఆసక్తి లేకుండా కర్మ చేస్తే కర్మ బంధించదు. కనుకనే, అర్జునా! చేయవలసిన కర్మను ***(కార్యం కర్తవ్యం కర్మ)*** ఎల్లప్పుడు ***(సతతం సర్వదా)*** చక్కగా ఆచరించు ***(సమాచర నిర్వర్తయ)***. కాకపోతే, కర్మ ఫలాసక్తి లేకుండా ఆచరించు ***(అసక్తః)***. ఫలాపేక్ష లేకుండా కర్మలు చేయడం అంటే, రాగద్వేషాల నుండి విడిపడి, ఈశ్వరార్పణ బుద్ధితో ఆచరించడం అని అర్థం ***(ఈశ్వరార్థమ్ కర్మ కుర్వన్)***. అలా కర్మలను ఆచరిస్తే, తద్వారా చిత్తశుద్ధిని సాధించి మోక్షాన్ని పొందుతావు ***(మోక్షం ఆప్నోతి ప్రాప్నోతి సత్త్వశుద్ధి ద్వారేణ ఇత్యర్థః)*** అనేది భగవానుని ఆదేశము.

ముక్తిమార్గం

కర్మ చేయకుండా ఉండటం సాధ్యం కాదు. కర్మలను ఆచరిస్తూ పోతే రాగద్వేషాలు నూతనంగా తయారు కాకుండా ఉండవు. మనస్సు రాగద్వేషాలకు చిక్కితే కర్మ బంధహేతువు అవుతుంది. కనుక కర్మలను చేస్తూనే అవి బంధాలు కాకుండా చూసుకోవాలి. అందుకు కర్మయోగమే అనువైన చక్కని మార్గము.

కర్తవ్యతా బుద్ధితో ఫలాకాంక్ష లేకుండా కర్మల్ని ఆచరించాలి. ఈశ్వరార్పణ బుద్ధితో చేస్తే రాగద్వేషాలు తటస్థ పడతాయి. దీనినే మహాత్ములు 'అనాసక్తి యోగము' అని పేర్కొన్నారు. ఈ విధమైన కర్మయోగమును ఆచరించు సుకృతాత్ములు చిత్తశుద్ధి ద్వారా మోక్షాన్ని పొందుతారు.

ధర్మరూపంలో ఉన్నది దైవమే అని ఇప్పటికే గ్రహించాం. ఈ ప్రపంచంలో ధర్మచక్రమే తిరుగుతూ ఉంది. ధర్మాన్ని ఆశ్రయించి, ధర్మమార్గాన చరించే వారికి రాగద్వేషాలు అంటవు కనుక, వారి మనస్సు స్వలక్ష్యము నందే ఉంటుంది. ఈశ్వరార్పణ బుద్ధితో కర్మల్ని ఆచరించడం అంటే, ధర్మరూపంలో ఉన్న దైవాన్ని హృదయం లోకి ఆహ్వానించడం అని అర్థం. అదే భక్తి. భక్తి కలిగిన వాడు భక్తుడు. భక్తుడు ఎవరో కాదు. కర్మయోగే భక్తుడు. భక్తుడైన కర్మయోగి, భక్తి ద్వారా, అంటే కర్మయోగము ద్వారా అంతఃకరణ శుద్ధిని పొందు తున్నాడు. ఈ విధంగా ముక్తిమార్గంలో చరించి మోక్షరూపు డవుతున్నాడు.

కర్మయోగి ధర్మ జీవనాన్ని సాగించడం చేత పాపమంతా ప్రక్షాళన మవుతుంది ***(ధర్మేణ పాప మపను దతి)***. పాపం నశించడం చేత బుద్ధిలో జ్ఞానం ఉదయిస్తుంది ***(జ్ఞాన ముత్పద్యతే పుంసాం క్షయాత్ పాపస్య కర్మణః)***. జ్ఞానం వలన మోక్షం సిద్ధిస్తుంది ***(జ్ఞానా దేవతు కైవల్యం)***. ఇది క్రమం. కర్మయోగి కార్యక్రమం.

ముముక్షువులైన వారు ఎందరో ఈ కర్మయోగ మార్గంలో చరించి తరించి పోయారు. ఇది పవిత్రమైన, సూటియైన మార్గం కనుక, తరించిన మహాత్ములు కూడా ఆదర్శాన్ని నిలిపేందుకు వారికి అవసరం లేకపోయినా, కర్మల్ని ఈ ప్రపంచంలో ఆచరించి చూపారు. వారెవరంటూరా? వినండి.

కర్మ ణైవ హి సంసిద్ధి మాస్థితా జనకాదయః ।
లోకసంగ్రహ మే వాపి సమ్పశ్య న్కర్తు మర్హసి ॥ **20**

కర్మణా-ఏవ-హి-సంసిద్ధిం-ఆస్థితాః-జనకాదయః
లోకసంగ్రహం-ఏవ-అపి-సంపశ్యం-కర్తుం అర్హసి

జనకాదయః	= జనకుడు మొదలగు వారు	లోకసంగ్రహం ఏవ	=లోక కళ్యాణమునే
కర్మణా ఏవ	= కర్మ చేతనే	సంపశ్యన్ అపి	=చూస్తున్న వాడవైనా కూడా
సంసిద్ధిం	= సిద్ధిని	కర్తుం	=కర్మ చేయుటకు
ఆస్థితాహి	= పొందిరి గదా	అర్హసి	=తగి యున్నావు

జనకుడు మొదలైన వారు కర్మ చేతనే సిద్ధిని పొందారు కదా! నీవు కూడా లోక హితమును దృష్టిలో ఉంచుకొని కర్మను ఆచరించడమే సముచితం.

వ్యాఖ్య

కర్మ చేసే ప్రతి వ్యక్తి అజ్ఞాని కాడు. అలాగే, కర్మ చేయకుండా ఉన్న ప్రతివాడూ జ్ఞాని కాడు. కర్మ చేసినంత మాత్రాన జ్ఞాని జ్ఞాని కాకుండా పోడు. కర్మ చేయనంత మాత్రాన అజ్ఞాని అజ్ఞానం నుండి విడి పడడు.

కర్మ చేయడం మోక్షానికి విరుద్ధ మని శాస్త్రం చెప్పలేదు. కర్మ మోక్షాన్ని ప్రసాదించ లేదు అని మాత్రమే చెప్పింది. ఫలాసక్తితో, రాగద్వేషాలతో కర్మలను ఆచరిస్తే అవి బంధహేతువు లవుతాయి. ఫలాసక్తి లేకుండా, ఈశ్వరార్పణ బుద్ధితో ఆచరిస్తే కర్మ కర్మయోగంగా మారుతుంది. అంతఃకరణ శుద్ధిని ప్రసాదిస్తుంది. చిత్తశుద్ధి మోక్షానికి హేతువు అవుతుంది. గతంలో తరించిన మహాత్ము లందరూ ఇలాగే తరించారు.

కర్మల విషయంలో అవగాహన చక్కగా ఉండాలి. జ్ఞాననిష్ఠకు అర్హులు కాని వారు కర్మల్ని సన్యసించి సాధించేది ఏమీ ఉండదు. అలాగని, కర్మలలో కూరుకు పోయినా ప్రయోజనం ఉండదు. కనుక కర్మల ద్వారా శుద్ధిపడే ప్రక్రియకు శ్రీకారం చుట్టాలి. అదే శ్రేయోమార్గం.

యుద్ధకర్మను అర్జునుడు సన్యసించడాన్ని శ్రీకృష్ణుడు సమర్థించడం లేదు. పైగా వ్యతిరేకిస్తున్నాడు కూడా. అలాగని, రాజు లందరు స్వార్థంతో, ఫలాభిసంధితో యుద్ధాలు చేసినట్లు, అర్జునుడు కూడా చేయాలి అని శ్రీకృష్ణుడు అభిప్రాయ పడటం లేదు. అర్జునుడు క్షత్రియుడు. క్షత్రియుడైన అర్జునుడు చేయవలసిన కర్మ (**కార్యం కర్మ**) ఏదయితే నిరీక్షిస్తూ ఉందో, దానిని చేయక తప్పదు అనేదే శ్రీకృష్ణుని అభిమతం. అలా చేయ దగిన కర్మను ఆసక్తి లేకుండా ఆచరిస్తే బంధము లేక పోవడమే గాక, మోక్షానికి మార్గం సుగమం అవుతుంది అనేదే గీతాచార్యుని నిశ్చితాభిప్రాయము.

ఇది కేవలం ఊహ మాత్రమే కాదు. ఆ విధమైన కర్మయోగ మార్గంలో ఎందరో విద్వత్తు కలిగిన క్షత్రియులు గతంలో తరించారు. మోక్షాన్ని పొందారు అని కూడా చెబుతున్నాడు (***కర్మణి ఏవ, పూర్వే క్షత్రియాః విద్వాంసః సంసిద్ధిం మోక్షం గన్తుమ్***). అలాంటి క్షత్రియులు ఎవరు? అని అడిగితే, జనకుడు మొదలైన వారు అని సమాధానం చెబుతున్నాడు (***జనకాదయః జనక అశ్వపతి ప్రభృతయః***).

కర్మయోగంలో చరించి గతంలో ఎందరో క్షత్రియులు సంసిద్ధిని పొందారు అంటున్నాడు. వారే జనకాదులు అని సోదాహరణంగా చెబుతున్నాడు. 'జనకాదులు' అనడం లోనే జనకుడు ఒక్కడే కాదు, ఇంకా చాలా మంది ఉన్నారు అని అర్థం. ఎవరు వారు? జనకుడు, అశ్వపతి, భగీరథుడు, ప్రహ్లాదుడు, అంబరీషుడు, ఇక్ష్వాకుడు మొదలైన వారు పురాణేతిహాసాలలో ఎందరో కనిపిస్తారు. వారందరూ జ్ఞానులయ్యారు. మోక్షాన్ని పొందారు.

అయితే వీరందరూ మోక్షాన్ని పొందడానికి కర్మను ఆచరించారా? లేక త్యజించారా? అనేది ఇక్కడ చర్చనీయాంశము. రెండూ చెయ్య లేదు. బంధ కారకములైన కర్మల్ని చేసినా ప్రయోజనం ఉండదు అని గ్రహించిన వారు కనుక, వారందరూ రాజులే అయినా, గృహస్థులే అయినా కర్మలలో కూరుకొని పోలేదు.

అలాగని, తమ క్షత్రియ ధర్మాన్ని, గృహస్థ ధర్మాన్ని విస్మరించి సన్యాసుల వలె చరించడం యుక్తం కాదని గ్రహించారు కనుక కర్మలను త్యజించనూ లేదు. కర్మలు ఆచరిస్తూనే కర్మలలో శుద్ధిపడే ప్రయత్నం చేశారు. చిత్తశుద్ధి ద్వారా జ్ఞానప్రాప్తిని, తద్వారా మోక్షాన్ని పొంది తరించారు.

చేసి తరించారా? తరించి చేశారా?

ప్రస్తుతం మనం అధ్యయనం చేస్తున్న ఈ శ్లోకం యొక్క మొదటి పాదాన్ని రెండు కోణాల నుండి దర్శించి అర్థం చేసుకోవాలి. జనకుడు మొదలైన రాజులు కర్మాచరణ ద్వారా సిద్ధిని పొందారా? లేక సిద్ధిని పొంది కర్మాచరణం చేశారా? ఈ రెండిటికి అవకాశా న్నిస్తున్న ఈ శ్లోక పాదాన్ని అలా రెండు విధాలుగా విశ్లేషించి అర్థం చేసుకుంటేనే విషయం స్ఫటికంలా స్పష్టంగా బుద్ధిలో నిలుస్తుంది.

ఏమీ చేయకుండా ఎవరూ ఏదీ పొందలేరు. అలాంటప్పుడు జనకాదులు మాత్రం అకర్మ ద్వారా సిద్ధిని ఎలా పొందుతారు? కనుక కర్మయోగంలో చరిస్తూనే పొందారు.

మరి ఈ శ్లోకంలో, ఆత్మజ్ఞానాన్ని పొందడానికి జనకాదులు కర్మను ఆచరించారా? లేక జ్ఞానాన్ని పొంది కర్మాచరణం సాగించారా? అనే మీమాంస తలెత్తుతూ ఉంది కనుక వారికి సమ్యగ్దర్శన ప్రాప్తి లభించిన తరువాతే కర్మల్ని ఆచరించారు అని గనుక చెప్పుకుంటే, వారు లోక కళ్యాణార్థం కర్మాచరణం చేశారు అని అర్థం చేసుకోవాలి (***యది తే ప్రాప్త సమ్యగ్దర్శనాః తతః లోక సంగ్రహార్థం***).

అలా కాకుండా, వారికి సమ్యగ్దర్శన ప్రాప్తి కలగలేదు కనుకనే కర్మను ఆచరించారు అని చెప్పుకుంటే అంతఃకరణ శుద్ధికి కర్మలను ఆచరించి, కర్మయోగం ద్వారా సంసిద్ధిని పొందారు అని ఈ శ్లోకంలో మొదటి

పాదాన్ని అర్థం చేసుకోవాలి (***అప్రాప్త సమ్యగ్దర్శనాః జనకాదయః కర్మణా, సత్త్వశుద్ధి సాధన భూతేన, క్రమేణ సంసిద్ధిం ఆస్థితాః***).

ఆత్మజ్ఞానం లేని వారే అయినా, చిత్తశుద్ధి కోసం క్షత్రియులైన జనకాదులు కర్మాచరణం చేసి, తద్వారా జ్ఞానాన్ని పొందారు కనుక, క్షత్రియుడైన అర్జునుడు కూడా వారి మార్గం లోనే చరించి, యుద్ధకర్మను ఆచరించి కూడా సిద్ధిని పొందవచ్చు అని అభిప్రాయము.

జనకాదులు ఆత్మజ్ఞానార్థమై, చిత్తశుద్ధి నిమిత్తం కర్మలను ఆచరించి ఉండవచ్చు. కాని, శ్రీకృష్ణుని గీతాబోధ వల్ల తనకు ఆత్మజ్ఞానం కలిగింది కనుక తాను కర్మను ఎందుకు చెయ్యాలి? అని అర్జునుడు భావిస్తాడేమో అని ఆశంకించిన అచ్యుతుడు, అలా అయినప్పటికి, అర్జునా! నువ్వు లోక సంగ్రహార్థం కర్మలు చెయ్యవచ్చు అంటున్నాడు.

జనకుడు మొదలైన వారు జ్ఞానాన్ని పొందిన తరువాత కూడా లోక సంగ్రహార్థం కర్మల్ని ఆచరించారు. తాము ఆత్మే నని వారికి తెలుసు. ఆత్మ అకర్త అనేది వారి అనుభవంలో ఉన్న విషయమే. అయినా, ప్రారబ్ధవశాత్తు దేహము కొనసాగుతూ ఉంది కనుక, దేహ ప్రారబ్ధానుసారము కర్మల్ని అవశ్యం చెయ్యాలి కనుక చేశారు.

శ్వాసల్ని పీల్చుకోకుండా జ్ఞాని దేహంలో ఉండ గలడా? మరి, శ్వాసక్రియ కర్మ కాదా! అలాగని, శ్రమించి ఎవరైనా శ్వాసలు పీల్చుకుంటున్నారా? శ్రమించి కంటిరెప్పలు వాల్చుతున్నారా? సామాన్యులు శ్వాసక్రియాది కర్మల్ని అనాయాసంగా, అప్రయత్నంగా ఆచరించినట్లు, జ్ఞానులు సర్వ కర్మల్ని స్పృహ లేకుండా చేయగలరు. కారణం, ఆత్మ అకర్త అనే జ్ఞానం వారిలో స్థిరపడి ఉంది కనుక.

జీవన్ముక్తులైన జనకాదులు దేహధారులై ఉన్నారు కనుక, క్షత్రియ ఉపాధితో క్షాత్ర ధర్మాన్ని నిస్సంగులై, ఆత్మరూపులై ఆచరించారు. వారికి రాజ్యం ఉండింది. కనుక చేయ వలసిన కార్యం ఉండింది (**కార్యం కర్మ**). ప్రజల కష్టాలను తీర్చేవారు. ధర్మయుతంగా రాజ్యాన్ని పాలించేవారు. ప్రజల బాధల్ని తీర్చి, లోక సంగ్రహార్థం కర్మాచరణం చేసేవారు. అదంతా లోకం కొరకే కాని, తమ కొరకు కాదు. ఇంతెందుకు? శ్రీకృష్ణ భగవానుని విషయం చూడండి. ఆయన రథాన్ని నడుపుతున్నది తన కొరకా? అర్జునుని కొరకా? తన స్వార్థం కొరకా? లోక కళ్యాణం కొరకా? జ్ఞాని చర్యలు ఎప్పుడైనా, ఎక్కడైనా ఇలాగే ఉంటాయి.

ఆత్మజ్ఞానం కలిగిన తరువాత, కర్మలు చెయ్యకూడదు అనే నియమం లేదు. జ్ఞానం కలిగి ఉండవచ్చు. అయినా ప్రారబ్ధాధీనంగా దేహం కొనసాగుతూ ఉంది కనుక (***ప్రారబ్ధ కర్మాయత్తః***) దేహ ప్రారబ్ధాన్ని అనుసరించి కర్మల్ని చెయ్యవచ్చు. కర్మల్ని విడిచి పెట్టి కూర్చోవచ్చు. రాజ్యాన్ని పాలించ వచ్చు. చెట్టు క్రింద నిష్క్రియుడై పడి ఉండవచ్చు. జ్ఞానికి విధి నిషేధాలు విధించే సాహసం ఇంతవరకు ఎవ్వరూ చెయ్యలేదు. జ్ఞాను లందరిలో జ్ఞానం ఒక్కటే. కాని, జ్ఞానం కలిగిన వారు అందరూ ఒకే విధంగా చరించరు. అది ప్రారబ్ధ భేదమే గాని జ్ఞానంలో భేదం కాదు.

పూర్ణ జ్ఞానరూపులైన శ్రీ ఆది శంకరాచార్య స్వామి ఆసేతు హిమాచల పర్యంతం పర్యటించి జ్ఞాన ప్రబోధం చేశారు. అరుణాచలంలో శ్రీరమణులు నిశ్చల రూపులై లోకాన్ని ఆశీర్వదించారు. అదంతా ప్రారబ్ధ భేదం వల్ల వచ్చిందే గాని జ్ఞానంలో భేదం వల్ల కాదు.

అర్జునా! జ్ఞానులైన జనకాదులే లోక సంగ్రహార్థం కర్మల్ని ఆచరించారు. నీవు జ్ఞానివి కాకపోయినా, కర్మల్ని త్యజించాలని ఉబలాట పడుతున్నావు. నువ్వు చేయవలసిన కర్మ ఉంది (**కార్యం కర్మ**). అదే నిన్ను ప్రస్తుతం కురుక్షేత్రానికి ఈడ్చుకొని వచ్చింది. చెయ్యవలసింది ఉండగా, చెయ్యను అని భీష్మించుకొని

కూర్చోవడం జ్ఞాని లక్షణం కాదు. యుద్ధం కావాలని నువ్వు అభిలషించావా? నేను ప్రయత్నించానా? అయినా అనివార్యంగా ప్రాప్తించిన యుద్ధంలో నీ పాత్రను పోషించేందుకే నువ్వు ఇక్కడ నిలబడి ఉన్నావు. అలా కాకుండా నువ్వు కూడా జ్ఞానివే అని గనుక నీ అభిమత మైతే, అప్పుడు కూడా యుద్ధ ప్రారబ్ధం కలిగిన దేహంతో లోక సంగ్రహార్థం నువ్వు యుద్ధానికి సిద్ధం కాక తప్పదు. లోకం సక్రమ మార్గంలో చరించ డానికి నువ్వు కర్మను ఆచరించే తీరాలి (***లోక సంగ్రహమ్ ఏవ అపి ప్రయోజనం సంపశ్యన్ కర్తుమ్ అర్హసి***).

క్షత్రియ ప్రారబ్ధంతో ఉన్న దేహంతో క్షత్రియ ధర్మం ఆచరింప బడాలి. తప్పదు. సర్వ ధర్మాలు రాజును ఆశ్రయించుకొని ఉన్నాయి (***సర్వేరాజాశ్రితా ధర్మాః***). కనుక రాజ దేహమును ధరించిన నీవు రాజ ధర్మానికి దూరం కాలేవు. రాజధర్మానికి కారకుడు రాజే కదా! (***రాజా ధర్మస్య కారకః***). కనుక క్షత్రియ ప్రారబ్ధ దేహధారి వైన నువ్వు ఆత్మజ్ఞానివి అయినా కర్మల్ని ఆచరించాలి (***లోక సంగ్రహార్థం***). ఆత్మజ్ఞానివి కాకపోయినా, కర్మల్ని ఆచరించాలి (***సత్త్వ సంశుద్ధి సాధనార్థం***). అర్జునా! కర్మను విరమించి నంత మాత్రాన బంధవిముక్తి జరగదు. కర్మ ద్వారానే జ్ఞానం కలగాలి. ఈ విషయంలో శాస్త్రం భిన్నంగా లేదు.

సర్పి రస్తి పయసీక్షు గో రస స్తైల మస్తి తిలమధ్యే ఏవతత్
లభ్యతే మథన యంత్ర కర్మణా కర్మణా హృదిగతా తథైవ చిత్ ॥

పాలల్లో నెయ్యి ఉంది. చెరకులో రసం ఉంది. నువ్వులలో నూనె ఉంది. కానీ మథించి నపుడే వాటిలో ఉన్నది లభ్య మవుతూ ఉంది. అలాగే, హృదయాంతర్యామి అయిన ఆత్మ కూడా కర్మ చేతనే ప్రాప్తిస్తుంది.

అర్జునా! జ్ఞానులు శ్రేష్ఠులు కదా! మరి జ్ఞానాన్ని పొందాలని యత్నించే సాధకులు కూడా శ్రేష్ఠులే కదా! కనుక శ్రేష్ఠులు ఎవరైనా ఇతరులకు ఆదర్శాన్నే అందిస్తారు. ఎందుకో తెలుసా! శ్రేష్ఠులు ఏది ఆచరిస్తే, అన్యులు దానినే అనుసరిస్తారు కనుక. విను.

యద్య దాచరతి శ్రేష్ఠ స్తత్త దే వేతరో జనః ।
స యత్ప్రమాణం కురుతే లోక స్త దనువర్తతే ॥ 21

యత్-యత్-ఆచరతి-శ్రేష్ఠః-తత్-తత్-ఏవ-ఇతరః-జనః
సః-యత్-ప్రమాణం-కురుతే-లోకః-తత్-అనువర్తతే

యత్ యత్	=	ఏయే కర్మను	యత్	=	దేనిని
శ్రేష్ఠ	=	శ్రేష్ఠుడు	ప్రమాణం	=	ప్రమాణముగ
ఆచరతి	=	ఆచరిస్తాడో	కురుతే	=	చేస్తాడో
తత్ తత్ ఏవ	=	ఆయా కర్మనే	లోకః	=	లోకము
ఇతరః	=	ఇతరమైన	తత్	=	దానినే
జనః	=	జనము	అనువర్తతే	=	అనుసరిస్తుంది
సః	=	అతడు			

శ్రేష్ఠుడు దేనిని ఆచరిస్తే ఇతరులు దానినే ఆచరిస్తారు. శ్రేష్ఠుడు ప్రమాణంగా గ్రహించిన దానినే అన్యులు కూడా ప్రమాణంగా స్వీకరిస్తారు.

వ్యాఖ్య

చెట్టుకు కొమ్మలు ఎన్నయినా ఉండ వచ్చు. కాని, ప్రధాన మైనది కాండము. దానిని ఆధారం చేసుకొనే శాఖలు విస్తరిస్తూ ఉంటాయి. అలాగే గృహంలో యజమాని ప్రధానమైన వాడు. అతని మార్గం లోనే గృహం లోని

సభ్యులు ప్రవర్తిస్తూ ఉంటారు. కార్యాలయంలో అధికారి ప్రధానుడు. దేశంలో రాజు ప్రధానుడు. ప్రధానుడైన వాణ్ణి శ్రేష్ఠుడుగా దర్శిస్తూ అన్యులు అనుసరిస్తూ ఉంటారు.

శ్రేష్ఠః ప్రధానః - శ్రేష్ఠుడు అంటే ప్రధానమైన వాడు అని అర్థము. శ్రేష్ఠుడు మార్గదర్శి. అతని బాటలో నడవాలని అందరూ అభిలషిస్తారు. అతని మాటను శిరోధార్యంగా సర్వులూ భావిస్తారు. అతని మాటే వేదం. అతని పాటే నాదం. అతడు ఆడిందే ఆట. అతడు పాడిందే పాట.

శ్రేష్ఠత్వము అనేది జ్యేష్ఠత్వము వల్ల కూడా వస్తుంది. కాకపోతే పరిమితంగా ఉంటుంది. గృహంలో జ్యేష్ఠుడే శ్రేష్ఠుడు. కాని అది ఆ కుటుంబానికి మాత్రమే వర్తిస్తుంది. సర్వులకు వర్తించదు. జ్యేష్ఠు డైనంత మాత్రాన శ్రేష్ఠుడని చెప్పలేము. కాని, శ్రేష్ఠత్వము ఉన్నవాడు జ్యేష్ఠుడు కాకపోయినా శ్రేష్ఠుడే. జ్యేష్ఠత్వము, శ్రేష్ఠత్వము, రెండూ ఒకే చోట అరుదుగా అగుపిస్తాయి.

అదే అందరికీ దారి

శ్రేష్ఠుడు ఎలా ప్రవర్తిస్తే ఇతరులు అలాగే ప్రవర్తించ డానికి ప్రయత్నిస్తారు. ఎలా ఆలోచిస్తే అందరూ అలాగే ఆలోచిస్తారు. శ్రేష్ఠుడైన వాడు ఏయే కర్మలను ఆచరిస్తాడో (***యద్యత్ కర్మ ఆచరతి శ్రేష్ఠః***) ఆయా కర్మలనే సామాన్య జనులు అనుసరిస్తూ ఆచరిస్తారు (***తత్తత్ ఏవ కర్మ ఆచరతి ఇతరః అన్యః జనాః తదనుగతః - కించ సః శ్రేష్ఠః***). అందుచేతనే అతడు శ్రేష్ఠుడు.

శ్రేష్ఠుడైన వాడు సమాజానికి మార్గదర్శకుడు కావాలి. అతడి ప్రవర్తన సమాజం మీద తీవ్ర ప్రభావాన్ని చూపుతుంది. శ్రేష్ఠుడైన వాడు దారి తప్పితే, సమాజం దగా పడి పోతుంది. శ్రేష్ఠుడు విబుధు డైతే, అతనిని అనుసరించే వారు బుధజను లవుతారు. శ్రేష్ఠుడు విప్లవకారు డైతే, అతడి అనుయాయులు ప్రతి చిన్న విషయానికి ఆవేశంతో ఊగిపోతూ ఉంటారు.

రాజు అనేవాడు రాజ్యానికి శ్రేష్ఠత్వము వహిస్తాడు. అతని మాటను అందరూ అంగీకరిస్తారు. అతడి నడవడికను అనుసరిస్తారు. అనుకరిస్తారు. రాజు సత్పురుషు డైతే జనులు సత్ప్రవర్తనలో ఉంటారు. జ్యేష్ఠుడు అనైతికంగా జీవిస్తే, అనుయాయులలో ఎక్కువ శాతం అధర్మ మార్గం లోనే ఉంటారు. ఈ సత్యం ప్రజాస్వామ్యంలో మరీ స్పష్టంగా, ముంజేతి కంకణం లాగా దర్శన మిస్తుంది. లంచగొండితనం, హింస మొదలైన పైశాచిక కృత్యాలు ప్రజాస్వామ్య వ్యవస్థలో విలయ తాండవం చేయడానికి శ్రేష్ఠత్వాన్ని, ప్రాధాన్యాన్ని కలిగి యున్న నాయకులే కారణము. ***యథా రాజా తథా ప్రజా*** అని కదా ఆర్యోక్తి!

కాకపోతే, ఇక్కడ కాస్త లోతుగా ఆలోచించ వలసిన విషయం ఒకటుంది. శ్రేష్ఠుడు దారి తప్పితే, అనుసరించే వారందరూ దారి తప్పుతారు అనేది అందరికీ సువిదితమే. కాని, దాని వల్ల అనుయాయులకే నష్ట మని భావిస్తూ ఉంటారు. అది వాస్తవమే అయినా, గాలివాన కొమ్మలనే కాదు, చెట్లను కూడా కూల్చేస్తుంది అన్నట్లు, అనాదర్శం వల్ల ఏర్పడే దుష్పరిణామం అనుయాయుల్నే కాదు, జ్యేష్ఠుని కూడా విడిచి పెట్టదు. వ్యవస్థే పాడై నపుడు, ఆ వ్యవస్థలో జీవించే వ్యక్తి విలక్షణంగా సుఖపడ గలడా? కనుక శ్రేష్ఠుడైన వాడు మెలకువతో ఉండాలి. మేలైన మార్గం లోనే చరించాలి. భిన్నంగా వ్యవహరిస్తే అది ఎవరికీ మంచిది కాదు.

ఆఖ్యాయిక

కార్తీక మాసంలో శ్రేష్ఠుడైన ఒక విప్రుడు నదీస్నానం చేయడానికి వెళ్ళాడు. తన చేతిలో ఒక రాగి చెంబు ఉంది. నది లోకి దిగబోయే ముందు దానిని తీరం లోనే ఉంచి, నదిలో ప్రవేశించడానికి ఉద్యుక్తు డయ్యాడు. అంతలోనే అతనికి ఒక సందేహం కలిగింది. ఆ రాగి చెంబును ఎవరైనా అపహరిస్తారేమో అనే సంశయం

కలిగింది. ఎవరూ అపహరించకుండా ఉండాలని ఒక ఉపాయాన్ని ఆలోచించాడు. తన రాగి చెంబును ఎవ్వరూ చూడకుండా ఇసుకలో పూడ్చి పెట్టేశాడు. స్నానానంతరం తీసుకోవచ్చు అని అభిప్రాయ పడ్డాడు.

అతనికి వెంటనే మరొక సందేహం కలిగింది. తీరమంతా ఇసుకే కదా, స్నానానంతరము వచ్చి తీసుకోవడానికి సంకేత మెలా? అని ఆలోచించి, ఎక్కడైతే తన రాగి చెంబును పూడ్చి పెట్టాడో, అక్కడ ఇసుకతో ఒక లింగాకారాన్ని చేశాడు. ఇక ఏ సందేహమూ అవసరం లేదు. రాగి చెంబు క్షేమంగా ఉంటుంది. స్నానం చేసి వచ్చి ఆ లింగాకారాన్ని గుర్తించి, చెంబును చేత పట్టుకొని వెళ్ళొచ్చని నిర్ణయించుకొని స్నానానికి నదిలో దిగాడు.

విప్రుడు వేదాధ్యయనం చేసిన శ్రేష్ఠుడు. నదీ స్నానానికి వచ్చిన చాలా మంది భక్తులు ఆయన చెంబును దాచడం చూడలేదు గాని, సైకత లింగాన్ని చేస్తూ ఉండటం చూశారు. కార్తీక మాసంలో అలా సైకత లింగాన్ని చేసి ఆ తరువాత స్నానం చేయడం శాస్త్ర విధి అయి ఉంటుందని విప్రుని ప్రవర్తనను వింతగా అర్థం చేసుకున్న ఆ భక్తులు తాము కూడా శ్రేష్ఠుని మార్గాన్నే అనుసరించాలని భావించి, ఒకొక్కరు ఒకొక్క సైకత లింగాన్ని తీరంలో చేసుకుంటూ పోయారు.

విప్రుడు స్నానం చేసి వచ్చి, తీరంలో నిలబడి ఆశ్చర్య పోయాడు. ఎక్కడ చూచినా సైకత లింగాలే. తన రాగి చెంబు ఏ లింగం క్రింద ఉందో అతడికి అర్థం కాలేదు. చెంబును దాచే ఉపాయమైతే ఆలోచించాడు గాని, అది తనకే అపాయం తెచ్చి పెడుతుందని, అందరికీ అనాదర్శం అవుతుందని ఊహించలేక పోయాడు.

గతానుగతికో లోకో న లోకః పారమార్థికః
తీరే సైకత లింగేన నష్టం మే తామ్రభాజనమ్ ॥

ఈ లోకం చాలా విచిత్ర మైంది. పోయేవాడి వెంట బడి గొర్రెదాటుగా పోవడమే గాని, వాస్తవాన్ని ఆలోచించి ఆచరించే వారు అరుదు. నదీ తీరంలో సైకత లింగాన్ని చేసిన కారణంగా, నా రాగి చెంబు నాకు దూరమైంది అని విప్రుడు చింతించాడు. శ్రేష్ఠత్వ మనేది ఉత్కృష్టంగా ఉండాలే గాని నికృష్టం కాకూడదు.

అర్జునా! శ్రేష్ఠుడు ఏది చేస్తే ఇతరులు అదే చేస్తారు. శ్రేష్ఠుడు దేనిని ప్రమాణంగా గ్రహిస్తే, ***(శ్రేష్ఠః యత్ ప్రమాణం కురుతే)***, అది లౌకికమైనా, వైదికమైనా ***(లౌకికం వైదికం వా)*** లోకం దానినే అనుసరిస్తుంది ***(లోకః తదనువర్తతే)***. దానినే ప్రమాణంగా స్వీకరిస్తుంది ***(తదేవ ప్రమాణీ కరోతి)***. ఇది చాలా నిగూఢమైన విషయం. సర్వ కాలాలకు ఉపకరించే విషయం. సమాజంలో ధార్మిక, ఆధ్యాత్మిక స్పృహకు సంబంధించిన విషయం. సాంఘిక స్థిరత్వం ధార్మిక చింతనముపై ఆధారపడి ఉంటుంది. సమాజంలో ధార్మిక చింతనము శ్రేష్ఠుని పైనే ఆధారపడి ఉంటుంది.

అదే ప్రమాణం

ప్రమాకరణం ప్రమాణం. 'ప్రమ' అంటే జ్ఞానము. ప్రమను, అంటే జ్ఞానాన్ని కలిగించేది ఏదో అదే ప్రమాణము. ఇది లౌకికం గానూ ఉండ వచ్చు. లేదా వైదికం గానూ ఉండ వచ్చు. లౌకిక వైదిక వ్యవహారా లన్నిటికీ వైదికులకు వేదమే ప్రమాణము. అందరికీ వేదం ప్రమాణం కాక పోవచ్చు. వేదమే ప్రమాణం అని భావించే వారికి కూడా శాస్త్ర లోతులు అర్థం కాకపోవచ్చు. శాస్త్ర మనేది మహాసాగరం. అగాధం. దానిని అందరూ ఈదలేరు. కనుక శ్రేష్ఠులైన వారిని అనుసరిస్తూ పోతారు. పోవాలి కూడా. అందుకు చాలా కారణాలు ఉన్నాయి.

తర్కో౽ప్రతిష్ఠః శ్రుతయో విభిన్నాః నైకో ఋషిర్యస్య మతం ప్రమాణం
ధర్మస్య తత్త్వం నిహితం గుహాయాం మహాజనో యేన గత స్స పన్థాః ॥

తర్కానికి స్థిరత్వము లేదు. వేదాలు విభిన్నంగా ఉన్నాయి. ఈ ఋషి పలికిందే వేదము అని చెప్పేందుకు వీలు లేదు. ధర్మతత్త్వము నిగూఢ మైనది. శ్రేష్ఠుడైన మహాత్ముడు ఏ మార్గాన చరిస్తే అదియే ఇతరులకు ఆదర్శ మార్గము అన్నది మహాభారతము.

కనుక శ్రేష్ఠుడైన రాజు దేనిని ప్రమాణంగా గ్రహిస్తే, ప్రజలు దానినే ప్రమాణంగా గ్రహిస్తారు. ఈ సత్యాన్ని ప్రవచించింది ఆర్షధర్మమే అయినా, దానిని ఎలా వినియోగించు కోవాలో బౌద్ధ ధర్మానికి తెలిసి నంతగా హిందూ ధర్మానికి తెలియదు అనేది నిర్వివాదాంశం. అంటే, అదేదో అర్థం గాని అమోఘమైన విషయం కావడం వల్ల హిందూ ధర్మాచార్యులు అర్థం చేసుకోలేక పోయారు అనేది నా అభిమతం కాదు.

హిందూ ధర్మము చాలా విశాలమైంది. కాని ధర్మాచరణంలో తన కంటూ కొన్ని పరిధు లున్నాయి. అవి కూడా ఇనుపగోడ ల్లాగా దుర్భేద్యంగా ఉన్నాయి. సత్యదృష్టే గాని మతవ్యాప్తి యందు హిందూ ధర్మానికి ఆసక్తి లేదు. ప్రచార ఆర్భాటాలు గాలికి, నిప్పుకు, నీళ్ళకు ఎలా లేవో, హిందూ ధర్మానికి కూడా అలాగే లేవు. హిందూధర్మము మతం కాక పోవడమే ఇక్కడ ప్రధానమైన విషయం.

విశిష్టమైన వేద ప్రమాణాన్ని రాజులు ఏయే కాలాలలో అనుసరించారో, ఆయా కాలాలలో ధర్మం చతుష్పాదాలతో నడిచింది. ప్రజలు సుఖశాంతులతో జీవించారు. హింసలు కుందేటి కొమ్ము లయ్యాయి. ప్రతి ఇంటి గుమ్మానికి శాంతి తోరణాలు అలంకరించ బడ్డాయి. ప్రతి మానవ హృదయం ప్రశాంతి సదనమై, దైవ మందిరమై విలసిల్లింది.

అవగాహన లేని ప్రభువులు శ్రేష్ఠులుగా చరించిన కాలా ల్లోనే ధర్మం చావుదెబ్బ తిన్నది. జనజీవనం అస్తవ్యస్త మైంది. క్రూరత్వానికి కాళ్ళొచ్చాయి. అశాంతికి రెక్క లొచ్చాయి. మరీ, ఇటీవల ప్రజాస్వామ్య భారతంలో జ్ఞానం లేని మతాలు, సంస్థలు బుద్ధిహీనులైన నాయకుల్ని బుట్టలో వేసుకొని తమ వ్యాపారాన్ని, వ్యవహారాన్ని ప్రబలంగా విస్తరింప జేస్తున్నాయి. ఇది సమాజానికి ఆరోగ్యకరం కాదు. అనాలోచిత మార్గాలు ఏదో ఒకనాడు సమాజాన్ని దిగ్భ్రాంతికి గురి చేస్తాయి. అందుకనే, రాజధర్మంలో ఉన్న అర్జునుణ్ణి ఆదర్శంగా జీవించమని, తన శ్రేష్ఠత్వాన్ని ఋజువు చేసుకోమని శ్రీకృష్ణుడు ఆదేశిస్తున్నాడు. జనకాదుల్ని దృష్టిలో ఉంచుకొని, జీవనయాత్రను సాగించ మని సాధువాక్యాన్ని వినిపిస్తున్నాడు. జ్ఞానం గల వారిని సర్వులూ అనుకరిస్తారు కనుక, అర్జునా! జ్ఞానంతో చరించడం అలవరచుకో అంటున్నాడు భగవానుడు.

ఎఱుక గలుగు నాతఁడేది యొనర్చిన
నదియు చేతు రితరులైన వార
లతఁడు సత్యమిట్టి దనెనేని లోకంబు
తత్త్వవర్తనమునఁ దగిలి యుండు ॥

అని భాగవతంలో పోతనామాత్యుని తీపి పద్యము.

చెప్పేందుకు ఎన్నైనా ఉంటాయి. చేసే వారికి కదా తెలుస్తుంది అని అర్జునుడు గుండెలో గుసగుస లాడతా డేమో నని ఊహించిన గోవిందుడు, అర్జునా! నేను చెప్పి చూచేవాణ్ణి కాను. చేసి చూపేవాణ్ణి. ఒకరెందుకు? నేనే నీకు ఆదర్శం. నన్ను చూచి నేర్చుకో! అంటూ పరమేశ్వరుడు తన సమగ్ర యశస్సును ఆవిష్కరిస్తున్నాడు.

న మే పార్థాస్తి కర్తవ్యం త్రిషు లోకేషు కించన । 22
నానవాప్త మవాప్తవ్యం వర్త ఏవ చ కర్మణి ॥

న-మే-పార్థ-అస్తి-కర్తవ్యం-త్రిషు-లోకేషు-కించన
న-అనవాప్తం-అవాప్తవ్యం-వర్తే-ఏవ-చ-కర్మణి

పార్థ	=	అర్జునా!	అనవాప్తం	=	పొంద బడనిది
మే	=	నాకు	అవాప్తవ్యం	=	పొంద వలసినది
త్రిషు లోకేషు	=	ముల్లోకాలలో	న	=	లేదు
కర్తవ్యం	=	చేయ దగినది	కర్మణి	=	కర్మము నందే
కించన	=	ఏదియు	వర్తే ఏవ చ	=	ప్రవర్తిస్తూనే ఉన్నాను
న అస్తి	=	లేదు			

పార్థా! ముల్లోకాలలో నేను చేయవలసిన కార్య మంటూ నాకు ఏదీ లేదు. నేను పొందనిది లేదు. పొంద దగిందీ లేదు. అయినా, నేను కర్మలను చేస్తూనే ఉన్నాను.

వ్యాఖ్య

అర్జునా! ఆత్మజ్ఞానమును పొందిన ఆప్తకాముడు కూడా లోకసంగ్రహార్థం కర్మల్ని ఆచరిస్తూనే ఉంటాడు. ఈ విషయంలో నీకు సందేహం ఉంటే, ఒకరి విషయం ఎందుకు? నా వైపు ఎందుకు చూడవు? ***(మాం కిం న పశ్యసి ?)*** అంటూ తననే ఉదాహరణంగా చూపిస్తున్నాడు షడ్గుణైశ్వర్య సంపన్నుడైన భగవానుడు. నన్ను చూడు. నా నడవడిని చూడు. నా చర్యల్ని చూడు. ప్రతిచర్యలు చూడు. క్షణం తీరిక లేదు - పైసా ఆదాయం లేదు. ఇదే ఆత్మవిదుని జీవన వైభవం.

కర్తవ్యం నాస్తి

ఎవరు ఏది చేసినా లేని దానిని పొందడానికి చేస్తారు. లేదా, ఉన్న దానిని వదిలించుకోవడం కోసమైనా చేస్తారు. లేనిది సుఖ కారణమైతే, ఆ లేని దానిని పొందాలని ప్రయత్నిస్తారు. ఉన్నది దుఃఖ కారణమైతే, ఆ ఉన్న దానిని వదిలించు కోవాలని ప్రయత్నిస్తారు. పొంద వలసింది ఉన్నప్పుడే చెయ్య వలసింది ఉంటుంది. పొంద వలసింది లేనపుడు చెయ్య వలసింది కూడా ఉండదు.

పడక కుర్చీలో కూర్చుని విశ్రాంతి తీసుకుంటున్న వ్యక్తిని, 'ఏమిటి? పని లేకుండా ఖాళీగా కూర్చొని ఉన్నారు?' అని ప్రశ్నిస్తే, 'అన్ని పనులూ అయిపోయా యండి. అందుకే విశ్రాంతి తీసుకుంటున్నా' అంటాడు.

అంటే, ఇక ఆయన చేయ వలసిన పనులు ఏవీ లేవని అర్థమా? కానే కాదు. ఆ సమయానికి లేవు అని అర్థం. ఆ ప్రదేశంలో లేవు అని అర్థం. ఇంట్లో పనులన్నీ పూర్తి అయ్యాయి అంటే, ఇక ఆఫీసులో పూర్తి చేయ వలసినవి ఉన్నాయి అని అర్థం. ఇదే కర్తవ్యం. అంటే చేయ దగిన కర్మ.

ప్రతి ఒక్కరికి ఏదో ఒక కర్తవ్యం ఉంటుంది. నేడు లేకపోయినా, రేపు ఉంటుంది. లేదా మరునాడైనా ఉంటుంది. ఇక్కడ లేకపోయినా వేరొకచోట ఉంటుంది. నేడు ఇక్కడ లేకపోయినా, రేపు ఇక్కడే ఉంటుంది. అందుకనే, చాలా మంది ప్రయాణాలు అర్థాంతరంగా ఆగిపోతూ ఉంటాయి. విధి నిషేధాలు ఉంటూ ఉంటాయి కనుక కర్మలు మారుతూ ఉంటాయి. కర్తవ్యాలు మారుతూ ఉంటాయి.

కాని, భగవంతుని విషయం వేరు. ఆయనకు ఏ కర్తవ్యమూ లేదు. ఎక్కడ లేదు? ఎక్కడా లేదు. ఎప్పుడు లేదు? ఎప్పుడూ లేదు. ముల్లోకాలలో ఆయనకు కర్తవ్యం అంటూ లేదు ***(త్రిషు లోకేషు కర్తవ్యం నాస్తి)***. అప్పుడు లేదు. ఇప్పుడు లేదు. ఎప్పుడూ లేదు ***(త్రిషు లోకేషు)***. అక్కడ లేదు. ఇక్కడ లేదు. ఎక్కడా లేదు ***(త్రిషు లోకేషు)***. ఎందుకని లేదు?

భగవంతుడు ఏమి పొందాలి? ఆయనకు లేని దేమిటి? పొంద వలసినది, ఆయన పొందకుండా ఉన్నది ఏమిటి? ఏది లేదని ఆయన దేనిని కోరుకోవాలి? ఆయనకు లభ్యము కానిది ***(అనవాప్తమ్)*** లేనే లేదు ***(న - నానవాప్తం)***. అప్రాప్త మైనది ఉంటే కదా, దానిని పొందాలి అనే కర్తవ్యం ఉంటుంది? చతుర్దశ భువనాలు తన లోనే ఉన్న పరమేశ్వరునికి లేనిదంటూ ఏముంది? కనుక ఆయన చేయదగింది కూడా లేదు ***(కర్తవ్యం నాస్తి)***. ఆయనకు లేనిది లేదు ***(న అప్రాప్తం)***. అలాగే ఉండ వలసింది లేకుండా పోయేదీ లేదు ***(న అవాప్తవ్యం)***. అయినా పరమేశ్వరుడు సదా కర్మల యందే ఉన్నాడు.

కార్యం అస్తి

చేయ వలసింది అంటూ ఏదీ లేకపోయినా, పొంద వలసిన దంటూ ప్రత్యేకంగా ఉండక పోయినా పరమేశ్వరుడు సదా కర్మల యందే ఉన్నాడు. కర్తవ్యమే లేకపోయినా, కర్మల యందే ఉన్నాడు ***(వర్త ఏవ చ కర్మణి)***.

తనకు ఏ అవసరం లేకపోయినా లోకసంగ్రహార్థం వాసుదేవుడు కర్మల్ని ఆచరించాడు. ఎంత చేస్తున్నా ఆనందానికి దూరం కాలేదు. నిర్విరామంగా శ్రీకృష్ణుడు కర్మలను ఆచరించినా, ఎప్పుడూ ఎవ్వరూ ఆయనను నీరసించినట్లు చూడలేదు. అలసి పోతే కదా నీరసం వచ్చేది? సంవత్సరాలు ఆడుతున్నా శ్వాసలు అలసి పోవడం లేదు. ఇక శ్వాసల్ని నడిపే పరమేశ్వరుడు అలసి పోతాడా?

కర్మల లోనే ఉన్నా, ఎన్నడూ కేశవుడు నిరాశ చెందలేదు. ఆశ ఉంటే కదా నిరాశ? లోక కళ్యాణార్థం సాగే మంగళ కార్యాలలో శోభే గాని క్షోభ ఉండదు. సమస్త కోరికలు తీరిన జ్ఞానులు లోకసంగ్రహార్థం కర్మలు చేస్తారు. అందుకు నిదర్శనం వాసుదేవుడే. జన్మించింది మొదలు శ్రీకృష్ణుడు కర్మకు దూరమైంది ఎప్పుడు? అలాగని కర్మల చేత బద్ధుడైనది ఎప్పుడు?

ఎప్పుడు చూచినా, ఎక్కడ చూచినా ఏదో ఒకటి చేస్తూనే కనిపించాడు. ఒకొక్కప్పుడు గోవుల్ని పూజిస్తూ కనిపిస్తాడు. మరొకప్పుడు కోతులకు వెన్న పెడుతూ అగుపిస్తాడు. రాక్షసుల్ని మట్టు బెడుతూ ఉంటాడు. గోపులను రక్షిస్తూ ఉంటాడు. ఆలమందల మధ్య పాడుతూ ఉంటాడు. అబలల మధ్య ఆడుతూ ఉంటాడు. బండి ఎక్కి హస్తినలో కనిపిస్తాడు. బండి దిగి ద్వారకలో దర్శన మిస్తాడు. ఆపదలో ఉన్నవాళ్ళను ఆదుకొంటూ ఉంటాడు. కవ్విస్తాడు. నవ్విస్తాడు. కనికరించి కడ తేరుస్తాడు.

రాయబారిగా పోయి రమ్మంటే రాజు లాగా పోయాడు. బండి తోలమంటే, బదులు చెప్పకుండా భారాన్ని భుజాన వేసుకున్నాడు. ధనంజయుడు దిగాలు పడి కూర్చుంటే, దివ్యంగా నిలబడి భగవద్గీతను బోధించాడు. అందరి మధ్యే ఉన్నా, అన్నీ చేస్తూ ఉన్నా అందం చెడకుండా శోభించాడు. వేడుకే గాని ఏడుపు తెలియని వాడు. ప్రమతో సదా వెలిగి పోయాడే గాని, భ్రమలో ఎప్పుడూ కుమిలి పోలేదు. అందించిన వాడే గాని అందుకున్న వాడు కాదు. అటుకులతో తృప్తి చెందాడు. అక్షయ సంపదల్ని అనుగ్రహించాడు.

మడుగులో దూకాడు. మేడల్లో కులికాడు. యమునలో ఈదాడు. వేణువును ఊదాడు. మన్ను అయినా వెన్న అయినా ఒకటే నన్నాడు. నిరంతరం చిరంతనమే. చిద్విలాసమే. అంతా లోకసంగ్రహార్థమే. పాలిచ్చిన తల్లికి మోక్షమే. విష మిచ్చిన రాక్షసికీ మోక్షమే. దగ్గర చేరిన వారందరూ దరి చేరి పోయారు. ఆయనకు సాటివాడే లేడు. ఇక మేటివాడు ఎలా వస్తాడు? అందుకే, **కృష్ణస్తు భగవాన్ స్వయమ్** - అంటూ భాగవతం నోరార కీర్తించింది.

అర్జునా! నేను శ్రేష్ఠుణ్ణి. జ్యేష్ఠుణ్ణి కూడా. అందుకే కర్తవ్యం లేక పోయినా ఆదర్శం కొరకు దివ్యంగా

కర్మల్ని ఆచరించాను. నాకు కర్తవ్యం లేదని నేను కర్మల్ని మానేస్తే, నన్ను చూచి కర్తవ్యం ఉన్నవాళ్ళు కూడా కర్మల్ని మానేస్తారు. శ్రేష్ఠుడు ఆ విధంగా అనాదర్శం కాకూడదు. ఎందు కంటావా? చెబుతాను, విను.

యది హ్యహం న వర్తేయం జాతు కర్మ ణ్యతన్ద్రితః ।
మమ వర్త్మానువర్తన్తే మనుష్యాః పార్థ సర్వశః ॥ 23

యది-హి-అహం-న-వర్తేయం-జాతు-కర్మణి-అతంద్రితః
మమ-వర్త్మ-అనువర్తన్తే-మనుష్యాః-పార్థ-సర్వశః

పార్థ	= అర్జునా!	మనుష్యాః	= మనుషులు
అహం	= నేను	సర్వశః	= అన్ని విధాల కూడా
జాతు	= ఎప్పుడైనా	మమ	= నా యొక్క
అతంద్రితః	= అప్రమత్తుడనై	వర్త్మ	= మార్గమును
కర్మణి	= కర్మ యందు	అనువర్తంతే	= అనుసరిస్తారు
న వర్తేయం యది	= ప్రవర్తించ నట్లైతే		

పార్థా! నేను అప్రమత్తుణ్ణై కర్మల్ని ఆచరిస్తూ ఉంటాను. అలా కాకపోతే, జను లందరు నా మార్గమునే అనుసరిస్తారు. నా లాగే ప్రవర్తిస్తారు.

వ్యాఖ్య

అశ్రేష్ఠః శ్రేష్ఠానుసారీ - సామాన్యుడు శ్రేష్ఠుడైన వానిని అనుసరిస్తాడు అనే న్యాయాన్ని బట్టి శ్రేష్ఠులైన వారు సామాన్యులకు మార్గదర్శకులుగా ఉండాలి. ఇది చాలా ప్రశస్తమైన విషయం కనుక సర్వులలో జ్యేష్ఠుడు, సర్వులకు శ్రేష్ఠుడు అయిన సర్వేశ్వరుడే ఆచరించి ఆదర్శాన్ని నెలకొల్పాడు.

శ్రేష్ఠుడు అంటే ప్రధానమైన వాడు అని ముందు శ్లోకంలో చెప్పుకున్నాం. ఈ శ్రేష్ఠత్వము తరతమ భేదాలతో ఉంటుంది. ఒకరిని మించిన శ్రేష్ఠత్వము మరొకరిలో గోచరిస్తూ ఉంటుంది. అందరి కన్నా శ్రేష్ఠుడు పరమేశ్వరుడు. ఆయనే శ్రేష్ఠతముడు. శ్రేష్ఠు లందరూ పురుషులు. శ్రేష్ఠతముడైన భగవంతుడు పురుషోత్తముడు. సర్వులను అతిశయించిన ఐశ్వర్యము కలవాడు కనుక శ్రేష్ఠుడు (**సర్వాతిశయత్వాత్ శ్రేష్ఠః**). అలాగే, సర్వాతిశయుడైన పరమేశ్వరుడు సర్వులకు కారణమైన వాడు కనుక జ్యేష్ఠుడు (**సర్వ కారణత్వాత్ జ్యేష్ఠః**). సర్వమును సృష్టించిన భగవానుడు స్వయంగా మధురలో అవతరించి నపుడు సర్వ మానవాళికి ఆదర్శాన్ని అందించి, జ్యేష్ఠత్వానికి, శ్రేష్ఠత్వానికి పరిపూర్ణతను కలిగించాలని సదా కర్మల నాచరిస్తూ కనిపించాడు.

అనుకరణ అనేది ప్రతి వ్యక్తి లోను కొద్దో గొప్పో ఉంటుంది. అనుకరణ అనేది అసలే లేనివారు ఉండరు. అది ప్రతి మనిషికి జన్మ తోనే వస్తుంది. అందుకే అది సహజాతము (**జన్మనా సహ జాయతే**). ఈ సహజాత లక్షణం చేత మనుషులు శ్రేష్ఠుడైన వానిని అనుసరిస్తారు. అందుచేత శ్రేష్ఠుడు కర్మల విషయంలో అప్రమత్తుడై ఉండాలి. సోమరి కాకుండా ఉండాలి. అలసత్వము లేకుండా ఉండాలి. శ్రేష్ఠునిలో అజాగ్రత చోటు చేసుకుంటే, అనుకరించే వారు పరమ అజాగ్రత స్వరూపులై ఉంటారు. కనుకనే, అర్జునా! సోమరితనము లేకుండా, నేను ఈ విధంగా కర్మలలో ఉండక పోయినట్లైతే, జనులందరు నన్నే అనుసరిస్తారు. అందుకే అన్యులకు ఆదర్శంగా ఉండాలని కర్మల్ని ఆచరిస్తున్నాను. అది కూడా అలసత్వము లేకుండా ఆచరిస్తూ ఉన్నాను.

ప్రయాణము - ప్రమాదము

'తంద్రత' అంటే అలసత్వము, కునికిపాటు అని అర్థము. కార్యంలో అవశత్వమే 'తంద్రత'. శ్రీకృష్ణుడు

కార్యాచరణములో ఈ అవగుణానికి అవకాశం ఇవ్వలేదు (***అతన్ద్రితః అనలసః***). అప్రమత్తుడై కర్మల్ని ఆచరించాను అంటున్నాడు. తాను పొంద వలసింది ఏమీ లేకపోయినా, కర్మ చేయ వలసిన అవసరం తనకు లేకపోయినా, లోక సంగ్రహార్థం కర్మలు చేయడమే కాకుండా, ఆ కర్మల్ని అప్రమత్తుడై ఆచరించడం అద్భుతమైన విషయము. శ్రీకృష్ణు డంతటి శ్రేష్ఠతముడే అలా అప్రమత్తుడై ఉంటే, ఇక సామాన్యులైన మానవులు ఎంత జాగ్రతతో వ్యవహరించాలి? ఈ ఆలోచన సామాన్యులలో కలిగించడమే ఆదర్శము. ఆధ్యాత్మిక ప్రయాణంలో అలసత్వానికి మించిన శత్రువు మరొకటి ఉండదు. సర్వ నాశనాన్ని సృష్టించేది సోమరితనమే. సోమరి చిత్తము దయ్యాల కొంప అని ఆంగ్ల సామెత. అలసత్వాన్ని, ఏమరుపాటును పొరపాటుగా కాకుండా పిడుగుపాటుగా భావించారు మన పెద్దలు. అందుకే దానికి 'ప్రమాదము' అని పేరు పెట్టారు. ప్రమాదము, నిద్ర, అలసత్వము అనేవి తమోగుణ లక్షణా లని పద్దెనిమిదవ అధ్యాయంలో భగవంతుడే చెబుతాడు. అక్కడ ఈ మోహ జాడ్యాన్ని వివరంగా చర్చించు కుందాము.

మన సంస్కృతిలో అలసత్వాన్ని, అతినిద్రను చావు కన్నా హీనంగా చూశారు మన పెద్దలు. ఇదొక ప్రమాదావస్థ. అందుకే నేమో, నిద్ర మరణంతో సమాన మన్నారు. సామాన్యులు ఇలా అంటూ ఉండటం మనం విన్నాం. వింటున్నాం. కానీ మహాజ్ఞాని, బ్రహ్మపుత్రుడైన సనత్సుజాతుడు కూడా ధృతరాష్ట్రునితో అదే మాట అన్నాడు. **ప్రమాదో వై మృత్యుః** - ఈ ప్రమాదావస్థ చావుతో సమానము అన్నాడు. ఆధ్యాత్మిక మార్గంలో చరించే సాధకునికి నిద్ర, అలసత్వము, ప్రమాదము - వీటి స్వరూపమైన తంద్రత అశనిపాతము వంటిది అని శ్రీ ఆది శంకరాచార్య స్వామి కూడా నిర్ధారణ చేశారు.

ప్రమాదో బ్రహ్మనిష్ఠాయాం న కర్తవ్యః కదాచన

ఆధ్యాత్మిక మార్గంలో చరించే సాధకునికి అజాగ్రత్త, నిద్ర, మరపు అనే ప్రమాదావస్థ ఉండనే కూడదు అని ప్రకరణ గ్రంథంలో వ్యాఖ్యానించారు శ్రీ శంకరులు. ప్రమాదమే మృత్యువు (***ప్రమాదో మృత్యు రితి***) అని కూడా హెచ్చరించారు.

ప్రమాదావస్థలో మనిషి ఏం చేస్తాడు? అలసత్వ మున్నవాడు ఆచరించే దేముంటుంది? నిద్రించే వాడు చూసే దేముంటుంది? చేసే దేముంటుంది? ఏదీ చేయకుండా ఉండేవాడు ఏమి పొందుతాడు? ఏదీ చేయలేని కారణానికి ఏదీ పొందలేని కార్యమే గదా ఫలితం! అదే చావు అని ఆచార్యుల అభిప్రాయం.

అర్జునా! అందుచేతనే చేయ వలసిం దంటూ నాకు ప్రత్యేకంగా ఏదీ లేకపోయినా, ప్రమాదానికి గురి కాకుండా కర్మల్ని ఆచరిస్తున్నాను. నేను కనుక కర్మల్ని విడిచి పెడితే, శ్రీకృష్ణుడి కన్నా శ్రేష్ఠు లెవరు? మనం కూడా ఆయన మార్గం లోనే పోదామని వాళ్ళ బలహీనతకు వాళ్ళే బలాన్ని చేకూర్చు కుంటారు. అందుకే అలాంటి అలసత్వానికి అవకాశం ఇవ్వకుండా నేను కర్మల నాచరించి నా శ్రేష్ఠత్వాన్ని నిరూపించు కుంటున్నాను.

కృష్ణా! నీవు షడ్గుణైశ్వర్య సంపన్నుడవు కదా! నీలో కళ్యాణ గుణాలు అనేకం ఉన్నాయి. జ్ఞాన సంపద సమగ్రంగా ఉంది. ఆ విషయాలలో కూడా జనులు నిన్ను అనుకరించ వచ్చు కదా! మరి, అలా అనుకరించడం లేదు ఎందుకని?

అర్జునా! మనస్తత్త్వ శాస్త్రం తత్త్వశాస్త్రంలో ఒక అంశం. ఇది మనస్తత్త్వ శాస్త్రానికి సంబంధించిన ప్రశ్న. అనుకరణలో ఒక విధమైన ఉన్మాదం విచిత్రంగా చోటు చేసుకొని ఉంటుంది. అనుకరించ వలసిన విషయాలు ఎదుటి వ్యక్తిలో అనేకం కనిపిస్తూ ఉన్నా, వాటిలో తన మనస్తత్త్వానికి, తన అభిరుచికి అనుగుణమైన దానినే అనుకరించే వాడు ఎన్నుకుంటాడు. ఇదొక మానసిక దౌర్బల్యం.

శ్రేష్ఠుడు భోంచేస్తాడు. పని చేస్తాడు. అనుకరించే వాడు భోజనాన్ని మాత్రమే అనుసరిస్తాడు. పని చేయడాన్ని అనుకరించడు. ఎందుకని? పని చేయడం కన్నా చెయ్యకుండా ఉండటమే అతడికి ఇష్టం. ఈ ప్రపంచంలో ఏది చెయ్యాలన్నా ఒళ్ళు వంచక తప్పదు. అది ఎవ్వరికీ ఇష్టం ఉండదు. ఏమి చెయ్యకుండానే అన్నీ వచ్చి ఒడిలో పడాలి అనేదే అందరికీ ఇష్టం. ఎవరైనా ఇష్ట మైనదే కదా చేస్తారు?

శ్రేష్ఠుడు ఆలయానికి వెళ్తాడు. అలాగే సినిమాకు కూడా వెళ్తా డనుకోండి. అనుసరించే వాడు ఆలయానికి వెళ్ళాలని సంకల్పించడు. సినిమాకు పోవడానికే సిద్ధ పడతాడు. అదేమంటే శ్రేష్ఠుణ్ణి కారణంగా చూపిస్తాడు. కనుక, అనుసరించే వాడి బలహీనతను కూడా దృష్టిలో ఉంచుకొని శ్రేష్ఠుడు అప్రమత్తుడై వ్యవహరించాలి. తాను అదే చేస్తున్నట్లు పరమేశ్వరుడు చెబుతున్నాడు.

ఒకవేళ, శ్రేష్ఠుడైన తాను అలా జీవించక పోతే ఏమి జరుగుతుందో కూడా చెబుతున్నాడు.

ఉత్సీదేయు రిమే లోకా న కుర్యాం కర్మ చేదహమ్ ।
సంకరస్య చ కర్తా స్యా ముపహన్యా మిమాః ప్రజాః ॥ 24

ఉత్సీదేయుః-ఇమే-లోకాః-న-కుర్యాం-కర్మ-చేత్-అహం
సంకరస్య-చ-కర్తా-స్యాం-ఉపహన్యాం-ఇమాః-ప్రజాః

అహం	= నేను	సంకరస్య చ	= సంకరానికి కూడా
కర్మ	= కర్మను	కర్తా	= కారకుణ్ణి
న కుర్యాం చేత్	= చేయనిచో	స్యాం	= అవుతాను
ఇమే	= ఈ	ఇమాః	= ఈ
లోకాః	= లోకములు	ప్రజాః	= ప్రజలను
ఉత్సీదేయుః	= నశిస్తాయి	ఉపహన్యాం	= చెడగొట్టిన వాడ నవుతాను

నేను కర్మ చేయడం మానేస్తే, ప్రజలు కూడా కర్మలు చేయకుండా చెడి పోతారు. కర్మ సంకరానికి నేను కర్త నవుతాను. ప్రజల్ని పాడు చేసిన వాణ్ణి కూడా అవుతాను.

వ్యాఖ్య

ప్రారబ్ధ కర్మను అనుభవించ డానికి పుట్టిన వాళ్ళం మనం. విశ్వ ప్రభుత్వమును నడిపే నియంత పరమేశ్వరుడు. ఏవేవో కావాలని తాపత్రయపడే వాళ్ళం మనం. ముల్లోకాలలో పొంద వలసింది అంటూ ఏదీ లేని పురుషోత్తముడు భగవంతుడు. అయినా, ధర్మ సంస్థాపనార్థం అవతారాన్ని ధరించి నపుడు, సర్వ మానవాళికి ఆదర్శాన్ని నిర్దేశించేందుకు తాను మానవులు ఆచరించే సామాన్య కర్మల్ని ఆచరించాడు. వాటినే మహిమాన్వితంగా ఆచరించి మహికి మహోజ్వలంగా కర్మయోగ దిశా నిర్దేశం చేశాడు.

అకర్మ అనాదర్శం

అర్జునా! అకర్మ కారణంగా లోకాలు నశిస్తాయి. లోకులు కూడా నశించి పోతారు. కనుక, జగత్తు యొక్క స్థితికి కర్మ అవశ్యమై ఉంది. అలాంటి కర్మ విషయాన్ని నేను ఉపేక్షిస్తే లోక నాశనానికి కారణ మవుతాను.

కర్మ లేకపోతే యజ్ఞాలు ఎలా జరుగుతాయి? యజ్ఞాలు జరగక పోతే దేవతలకు హవిర్దానము ఎలా అందుతుంది? హవిస్సులతో దేవతలు సంతృప్తి చెందక పోతే, వర్షా లెలా వస్తాయి? ఒకవేళ వచ్చినా, అతివృష్టి, సునామీలు వస్తాయి. అలాంటపుడు పాడిపంటలు సమృద్ధిగా ఉంటాయా? ఉండవు. ఇక లోకం నశించకుండా

ఎలా ఉంటుంది? అందుకే నాకు అవసరం లేకపోయినా నేను కర్మను ఆచరిస్తున్నాను. నేను కనుక కర్మను ఆచరించడం మానేస్తే ***(న కుర్యాం కర్మ చేత్ అహం)*** ఈ లోకాలన్నీ ***(ఇమే సర్వే లోకాః)*** నశించి పోతాయి ***(ఉత్సీదేయుః వినశ్యేయుః)***. ఈ విధంగా కర్మ సంకరానికి, లోక వినాశానికి నేను కారణ మవుతాను. నేను చేయడం లేదని అందరూ చేయడం మానేస్తారు.

అర్జునా! చేతులు కనిపిస్తాయి కనుక అందరూ చూడ గలుగుతారు. బుద్ధిని చూడ గలిగే సూక్ష్మదర్శిని ఎవరి వద్ద ఉంది? నేను చేసే కర్మల్ని అందరూ చూడ గలరు. నాలోని జ్ఞానాన్ని చూచే శక్తి ఎవరి కుంది? జ్ఞానం బుద్ధిలో అర్థం చేసుకునేది కనుక అది అందరికీ సాధ్య పడదు. కర్మలు కళ్ళకు కనిపిస్తూ ఉంటాయి కనుక, అర్థం కాక పోయినా అందరూ అనుసరించ గలరు. అలాంటపుడు నేను కర్మలు చేయకుండా ఎలా ఉంటాను? జ్ఞానైశ్వర్యంతో శోభించే నేనే కర్మలు ఆచరించే టప్పుడు, జ్ఞానము లేని వాళ్ళు ఆచరించకుండా ఎలా ఉండ గలరు? అయినా, జ్ఞానం లేని వాళ్ళు కర్మల్ని మానేస్తే జ్ఞానం వస్తుందా? కర్మల్ని మానేసి మరే విధంగా జ్ఞానాన్ని పొందుతారు? చూడు అర్జునా! త్రాగేది పాలే అయినా, పట్టడానికి పాత్ర ఉండాలి. పాలు ఇవ్వండి అంటే గ్లాసుతో తెచ్చిస్తారు. నేను అడిగింది పాలు కదా, గ్లాసు ఎందుకు తెచ్చావు, అంటే ఎలా? గ్లాసును ఎవ్వరూ మ్రింగరు. కాని, గ్లాసు లేకుండా ఎవ్వరూ పాలు త్రాగలేరు. జ్ఞానామృతాన్ని పానం చేయడానికే అందరూ ఉన్నారు. కాని, కర్మపాత్ర లేకుండా జ్ఞానక్షీరాన్ని పానం చేయడం సాధ్యం కాదు. జ్ఞానాత్పూర్వం కర్మను త్యజించడం వినాశానికి దారి తీస్తుంది.

దూరమైతే దుర్గతే

జ్ఞానం లేని వారు కర్మకు దూరమైతే దుర్గతి ప్రాప్తిస్తుందే గాని సద్గతి లభించదు. భౌతికం గాను, బౌద్ధికం గాను వినాశమే దాపురిస్తుంది. ప్రగతి అనేది పని చేయడం మీదే ఆధారపడి ఉంటుంది. తరతమ భేదాలు పని చేసి నపుడే గోచరిస్తాయి. ఏ పనీ చేయని వారిలో తరతమ వ్యత్యాసాలు ఎలా ఉంటాయి?

జ్ఞానం లేని మనిషి మనస్సులో ఏముంది? అజ్ఞానము ఉంది. అజ్ఞానము ఎప్పుడైతే ఉందో, దాని నంటి పెట్టుకొని రాగద్వేషా లుంటాయి. స్వార్థం ఉంటుంది. అభిమానం ఉంటుంది. అహంకారం ఉంటుంది. మమకారం ఉంటుంది. వీటి మధ్య జ్ఞానం నిలుస్తుందా? మరి ఇవన్నీ దూరం అయ్యే దెలా? కర్మ చేయక పోతే ఇవన్నీ ఎలా అదృశ్య మవుతాయి?

కర్మ చేయక పోతే పోవలసినవి పోవు. రావలసినవి రావు. మనిషిలో జ్ఞానాభిలాష ఉండవచ్చు. కాని, జ్ఞానాశ చిగురించదు. కాంతి కనిపించదు. అంతా చీకటే ఉంటుంది. నిరాశే అలుము కుంటుంది. నిరాశా జీవి తానేమి సుఖ పడతాడు? సమాజాన్ని ఏమి సుఖ పెడతాడు?

మొక్కలో పువ్వు లాగా సమాజంలో మనిషి శోభించాలి. మొక్కలో ఎండిపోయిన కట్టెపుల్ల లాగా సమాజంలో వ్యక్తి ఉండ కూడదు. అలా ఉండటం వల్ల తనకు వెలుగు ఉండదు. సమాజానికి శోభ ఉండదు.

కర్మకు దూరమైన సమాజం ఈ విధంగా దుఃఖభూయిష్ఠ మవుతుంది. నిరాశా జీవులకు నిలయమైన సమాజం నిర్వీర్యమై నీరసించి పోతుంది. నవ్వుతూ, నవ్వించే వాడు ప్రక్కనే ఉంటే, నవ్వలేని వాడు కూడా నవ్వుతూ ఉంటాడు. ఏడ్చేవాడు ప్రక్కన చేరితే, నవ్వేవాడు కూడా కొంత కాలానికి నవ్వును మరచి పోతాడు. ఒక దశలో, నవ్వంటే ఏమిటి? అని ప్రశ్నించినా మనం ఆశ్చర్యపో నవసరం లేదు.

ముసిముసి నవ్వుల పసితనాన్ని మొగ్గ లోనే త్రుంచేసి, నవ్వు ముసలిదైన తరువాత, మైదానాలలో నిలబెట్టి, కొనితెచ్చుకొని కేరింతలు కొట్ట మనడం నవ్వు అవుతుందా? లేక నవ్వులాట అవుతుందా? హో - హో అంటూ కేరింతలు కొడితే నవ్వు వస్తుందా? రాని నవ్వుకు ఆహ్వానం ఇలాగేనా?

నవ్వును కర్మగా భావించడం ఈ దురవస్థకు కారణం. నవ్వు పువ్వు లాంటి దని తెలియక పోవడం వల్లే కేరింతలకు కాళ్ళొచ్చాయి. మొగ్గను నలిపితే సువాసన రాదు. పువ్వు వికసిస్తే పరిమళాన్ని ఎవ్వరూ ఆపలేరు. నవ్వు వస్తే ఆపుకో గలరా? నవ్వు రానపుడు తెచ్చుకో గలరా? నవ్వు కనుక కర్మే అయితే, ఆపడం కష్టం కాదు. ప్రయత్నించి పొందడమూ కష్టం కాదు. కానీ, అది సాధ్యమయ్యే పనేనా?

బ్రతుకు పువ్వు కావాలి
పువ్వే నవ్వుగా రావాలి
పలుకులు కావాలి పూలరేకులు
కమ్మని భావాలు పరిమళాలు
సుమ సౌందర్యమె జీవనము
నిత్యానందమే మకరందము
రామ రామ జయ రాజారామ్
రామ రామ జయ సీతారామ్

తృప్తిగా భోం చేసిన వాడే త్రేపుతాడు. భోం చేయడం కర్మ. కాని త్రేపు మాత్రం ప్రయత్నంతో చేసే కర్మ కాదు. తృప్తిగా భోం చేయడం వల్ల కలిగిన ఫలితం. భోజనం అనే కర్మే జరగ నపుడు, త్రేపు ఎలా వస్తుంది? ఆకలితో ఉన్నవాడు తృప్తిగా భోజనం చేసినట్లు అభినయిస్తూ, మైదానాలలో నిలబడి త్రేపినట్లు శబ్దాలు చేస్తే అది నిజంగా త్రేపడం అవుతుందా?

యుద్ధకర్మను ఆచరించడం అనే దోషం వల్ల జాతి సంకరం ఏర్పడు తుందని (**వర్ణసంకర కారకైః**), తద్వారా ఏర్పడే ధర్మచ్యుతి వల్ల నరకం ప్రాప్తిస్తుందని (**నరకే నియతం వాసః భవతి**) తాను పూర్వం విని ఉన్నట్లు (**అనుశుశ్రుమ**) అర్జునుడు తన విషాదంలో ఆలపించాడు.

దానికి వ్యతిరిక్తమైన భావనను భగవంతుడు ఈ సందర్భంలో వినిపిస్తున్నాడు. అర్జునా! ఒకవేళ నువ్వు అలా గతంలో విని ఉంటే విని ఉండ వచ్చు. కాని, అది మాత్రం విన దగింది కాదు. విన దగింది ఏమిటో నేను వినిపిస్తాను. విను. కర్మ చేస్తే కాదు సంకరం ఏర్పడేది, కర్మ చేయక పోవడం వల్ల ఏర్పడుతుంది. సంకరం ప్రాప్తిస్తుందని నువ్వు కర్మ మానేస్తాను అంటున్నావు. కర్మ చేయక పోతే నేను సంకరానికి కారణ మవుతానని నేను కర్మ చేస్తున్నాను.

అర్జునా! కర్మ నాశనానికి దారి తీస్తుందని నువ్వు కర్మను త్యజించాలి అంటున్నావు. కర్మను మానేస్తే వినాశం వస్తుందని నేను కర్మ చేస్తున్నాను అంటూ, అర్జునుడు వినిపించిన మాటల్నే తిరిగి పలుకుతూ, కర్మకు నూతన భాష్యాన్ని వినిపిస్తున్నాడు భగవంతుడు.

అర్జునా! నేను ప్రజల్ని అనుగ్రహించ వలసిన వాణ్ణి. కాని, కర్మ చేయడం మానేస్తే, వాళ్ళ వినాశానికి కారణ మవుతాను (**ప్రజానామ్ అనుగ్రహాయ ప్రవృత్తః ఉపహతిమ్ ఉపహననం, కుర్యామ్ ఇత్యర్థః**). అలా చేయడం భగవంతుణ్ణే అయిన నాకు తగిన దేనా? చెప్పు (**మమ ఈశ్వరస్య అననురూపమ్ ఆపద్యేత**). అందుకే అవసరం లేకపోయినా కర్మాచరణలో ఉన్నాను. నేనే ఆచరించే టప్పుడు, నువ్వు ఆచరించకుండా ఎలా ఉంటావు? పార్థా! అందరూ కర్మలు చేయాల్సిందే.

కాకపోతే, అజ్ఞానులు ఫలాపేక్షతో సకామ కర్మల యందు నిమగ్నమై ఉంటారు. జ్ఞానులు ఫలాపేక్ష లేకుండా లోక సంగ్రహార్థం కర్మలు చేస్తూ ఉంటారు. అదే తేడా. విను.

సక్తాః కర్మ ణ్యవిద్వాంసో యథా కుర్వన్తి భారత ।
కుర్యా ద్విద్వాం స్తథాఽసక్త శ్చికీర్షు ర్లోకసంగ్రహమ్ ॥ 25

సక్తాః-కర్మణి-అవిద్వాంసః-యథా-కుర్వంతి-భారత
కుర్యాత్-విద్వాన్-తథా-అసక్తః-చికీర్షుః-లోకసంగ్రహం

భారత	= అర్జునా!	తథా	= అట్లే
అవిద్వాంసః	= అవివేకులు	విద్వాన్	= జ్ఞాని
కర్మణి	= కర్మ యందు	లోకసంగ్రహం	= లోక సంగ్రహమును
సక్తాః	= ఫలాపేక్ష కలిగి	చికీర్షుః	= చేయ దలచిన వాడై
యథా	= ఏ విధంగా	అసక్తః	= ఫలాపేక్ష లేకుండా
కుర్వంతి	= చేస్తారో	కుర్యాత్	= చెయ్యాలి

అర్జునా! జ్ఞానము లేని వారు ఫలాపేక్షతో కర్మలను ఆచరిస్తూ ఉంటారు. జ్ఞాని కూడా అలాగే కర్మలు చేస్తూ ఉంటాడు. కాకపోతే, ఫలాపేక్ష లేకుండా ఉంటాడు. లోక హితార్థము చేస్తూ ఉంటాడు.

వ్యాఖ్య

జ్ఞాననిష్ఠలో ఉన్న కొందరు కర్మల విషయంలో విముఖతను చూపుతూ ఉంటారు. జీవితాన్ని ఎంతో చూశాము. చేయ వలసిన కర్మ లన్నీ చేశాము. కర్మల వల్ల సాధించేది ఏముంటుంది? కర్మల నుండి విరమించే సమయం ఆసన్నమైంది. ఇక విరామమే ఆరామం. నైష్కర్మ్యమే కర్తవ్యం అని చాలా మంది భావిస్తూ ఉంటారు. చేసింది చాలు. చూసింది చాలు. ఇక ఏమి చెయ్యాలి? ఏమి చూడాలి? నాలో నన్ను చూసుకోవడమే చేయ వలసింది అనుకొంటూ ఉంటారు. ఈ అభిప్రాయంతో గీతాచార్యుడు ఏకీభవించడం లేదు.

వైఖరి లోనే వ్యత్యాసం
వ్యవహారంలో కాదు

ఆత్మజ్ఞానము కలవారు విద్వాంసులు. ఆత్మజ్ఞానం లేనివారు అవిద్వాంసులు. ఉభయులూ కర్మల లోనే ఉంటారు. వారు చేసే కర్మలు ఒకే విధంగా ఉంటాయి. కాని, ఆ కర్మల విషయంలో వారి వైఖరి యందు అజగజాంతర వ్యత్యాసం ఉంటుంది. అంటే, మేకకు ఏనుగుకు ఉన్నంత తేడా ఉంటుంది. ఒక విధంగా చెప్పాలంటే సామ్యమే ఉండదు.

అజ్ఞాని కర్మలు చేస్తాడు. జ్ఞాని కూడా కర్మలు చేస్తాడు. ఇద్దరూ కర్మల లోనే ఉంటారు. కాని, కర్మాచరణంలో వారి దృక్పథాలు భిన్నంగా ఉంటాయి. కర్మ ఫలాపేక్షతో అజ్ఞాని కర్మ చేస్తాడు. ఫలాసక్తి లేకుండా జ్ఞాని కర్మలను ఆచరిస్తాడు. 'నేను చేస్తున్నాను' అనే కర్తృత్వ బుద్ధి అజ్ఞానిలో ఉంటుంది. 'చేయదగింది కనుక చెయ్యాలి' అని, కర్తృత్వ బుద్ధి లేకుండా జ్ఞాని కర్మను ఆచరిస్తాడు.

కర్మ ఫలాపేక్ష ఉంది కనుక అజ్ఞానులు కర్మలకు అంటుకొని పోతారు (*సక్తాః*). ఆప్తకాముడైన జ్ఞానికి ఫలాపేక్ష లేనందున ఆసక్తి లేకుండా కర్మ నాచరిస్తాడు (*అసక్తః*). అజ్ఞాని ఆచరించే కర్మమార్గము బంధాన్ని కలిగించి, జన్మల్ని అందిస్తుంది. జ్ఞాని ఆచరించే కర్మలు బంధాలను తొలగించి, మోక్షాన్ని అనుగ్రహిస్తాయి.

తాము భోగించ డానికే ఈ ప్రపంచం ఉంది అని భావించి అజ్ఞానులు కర్మల్ని ఆచరిస్తారు. కర్తృత్వంతో కర్మలకు అంటుకు పోతారు. అలాగే భోక్తృత్వం వల్ల ఫలాలతో సంగత్వం కలిగి ఉంటారు.

సృష్టి లోని నియతిని అర్థం చేసుకుంటూ, చేయవలసిన కర్మను జ్ఞాని లోక సంగ్రహార్థం ఆచరిస్తాడు. కర్తృత్వాభిమానం లేకుండా నిష్కామంగా చేస్తాడు కనుక జ్ఞాని కర్మలకు అంటడు. పరానుగ్రహార్థం ఆచరిస్తాడు కనుక ఫలాభిసంధి లేకుండా ఉంటాడు.

అజ్ఞానిలో అంతా స్వార్థమే. తన కొరకే తాను కర్మల్ని ఆచరిస్తాడు. జ్ఞానిలో అంతా పరార్థమే. లోక సంగ్రహార్థమే జ్ఞాని కర్మల్ని ఆచరిస్తాడు. అజ్ఞానికి తన దేహమే సర్వం. సర్వాన్ని తన కొరకు వినియోగించు కోవడానికి ఏ మాత్రం వెను కాడని స్వభావమే సొంతం. జ్ఞానికి సర్వం తన దేహమే. సర్వానికి తన సేవల్ని విస్తరించ డానికి నిరంతరం ధర్మ జీవనాన్ని కొనసాగించడమే సొంతం.

కర్మలు చేయడంలో ఉభయులు ఒకే విధంగా కనిపిస్తారు. అజ్ఞాని కర్మల్ని ఎంత ఉత్సాహంతో చేస్తాడో, జ్ఞాని కూడా అంతే ఉత్సాహాన్ని ప్రదర్శిస్తూ కర్మల్ని ఆచరిస్తాడు. వ్యవహారంలో ఇద్దరూ ఒకే విధంగా కనిపించినా, వైఖరిలో చాలా వ్యత్యాసం ఉంటుంది. జ్ఞాని చాలా విలక్షణంగా అగుపిస్తాడు. కర్తృత్వ బుద్ధి లేకుండా ఉండటం, ఫలాసక్తి లేకుండా కర్మల్ని ఆచరించడం, సాకల్య వైకల్యాల యందు, అంటే కర్మ సఫలమైనా, నిష్ఫలమైనా, పూర్ణంగా ఫలించినా పాక్షికంగా ఫలించినా, హర్షవిషాదాలకు లోను గాకుండా ఉండటం జ్ఞాని లోని వైలక్షణ్యము.

కళ్యాణప్రదం

రాగద్వేషాలు మనస్సు నుండి రాలిపోతాయి. ఫలాసక్తి బుద్ధి నుండి జారి పోతుంది. స్వార్థం కళ్ళ ముందే కరిగి పోతుంది. సంయమవంతు డైన జ్ఞాననిష్ఠుడు సదా కర్మలలో కదులుతూనే ఉన్నా బంధం లేకుండా ఉంటాడు. సదా ఆనంద మగ్నుడై ఉంటాడు.

ఫలాసక్తి ఎప్పుడైతే లేదో, కర్మలలో తారతమ్యం అర్థం కాదు. చెయ్య వలసింది చెయ్యడమే గాని, ఇష్టాయిష్టాలు కర్మాచరణంలో కనిపించవు. లేకపోతే, విశ్వసారథి విజయసారథి అవుతాడా? గుఱ్ఱాలను శుభ్రం చేసినా, రథాన్ని సిద్ధం చేసినా, మునికోలను చేత పట్టినా, మునీశ్వరుడై వేదాంత రహస్యాలను విశిష్టంగా బోధించినా - ఆ రూపంలో మార్పు లేదు. ఆ స్వరూపంలో మార్పు లేదు. ఆ నవ్వులో మార్పు లేదు. ఆయన నడకలో మార్పు లేదు. వ్యవహారం మారుతూ ఉందే గాని వైభవం మారడం లేదు.

అందుకే నేమో! ఆ రూపాన్ని ఎంత చూచినా తనివి తీరడం లేదు (**రూపం అత్యద్భుతం హరేః**). గొప్ప ఆశ్చర్యం కలుగుతోంది (**విస్మయః మే మహాన్**). క్షణక్షణం ఆనంద వీక్షణమే (**హృష్యామి చ పునః పునః**) అని పరమాత్మ రూప వైభవాన్ని వర్ణిస్తూ సంజయుడు పరవశించి పోయాడు కురుక్షేత్రంలో.

రూపాన్ని చూచి సంజయుడు పులకరిస్తే, అమృత వాక్యాలను విని అర్జునుడు తన్మయు డవుతున్నాడు. మళ్ళీ మళ్ళీ మాట్లాడమని అర్థిస్తున్నాడు. చెవులను దోసిళ్ళుగా చేసికొని గీతా పీయూషాన్ని ఎంత పానం చేసినా తృప్తి కలగడం లేదని కురుక్షేత్రంలో కుంతీ నందనుడు కదిలి పోతున్నాడు (**భూయః కథయ తృప్తిర్హి శృణ్వతో నాస్తి మేఽ మృతమ్**).

ఇదంతా జ్ఞానంతో కర్మలలో చరిస్తున్న జ్ఞాని వైభవం. మాటలకు అందని మాధవ వైభవం. మనస్సుకు చిక్కని మధుసూదనుని ప్రాభవం. లోక కళ్యాణార్థం నిష్కామంగా ఆచరింప బడే అలౌకిక కర్మ వైభవం.

చిట్టి నా పొట్టకు శ్రీరామరక్ష - చిన్ని నా ఇంటికి మరొక లక్ష అనే మంత్రాన్ని సదా జపిస్తూ, స్వార్థపరుడు ఉత్సుకతతో సంసారంలో ఊగుతూ ఉంటే, **ధర్మస్య జయోఽస్తు - విశ్వస్య కళ్యాణమస్తు** అనే విశిష్ట భావనతో, నిష్కాముడైన జ్ఞాననిష్ఠుడు పరమోత్సాహంతో ప్రపంచంలో ఊరేగు తున్నాడు.

అజ్ఞానులు ఏ విధమైన అభినివేశంతో ఆసక్తులై కర్మలు ఆచరిస్తున్నారో, జ్ఞాని కూడా అదే అభినివేశంతో అసక్తుడై కర్మల్ని ఆచరిస్తూ ఉంటాడు. వ్యత్యాస మంతా వైఖరి లోనే గాని వ్యవహారంలో కాదు. భేద మంతా మనస్సు లోనే గాని మనుగడలో కాదు.

రెండు సరోవరాలు ఉన్నాయి. జలపూర్ణంగా గోచరిస్తున్నాయి. గట్టున నిలబడి చూస్తే రెండిటిలో భేదం లేదు. వాటి లోకి దిగితే భేదం అర్థ మవుతుంది. ఒక సరోవరం లోని జలం బురదతో నిండి ఉంటుంది. మరొక సరోవరం లోని జలం స్వచ్ఛంగా, నిర్మలంగా ఉంటుంది.

బురద నిండిన సరోవరం లాగా ఫలాసక్తి గల అజ్ఞాని మనస్సు ఉంటే, నిర్మలోదకంతో పవిత్రంగా ఉన్న సరోవరం లాగా నిష్కాముడైన జ్ఞాని మనస్సు ఉంటుంది. అందుచేతనే జ్ఞాననిష్ఠుని కర్మలు నిర్మలంగా ఉంటాయి. పవిత్రంగా ఉంటాయి. పరానుగ్రహార్థం శోభిస్తూ ఉంటాయి.

ఇదంతా జ్ఞాని ఎందుకు చేస్తున్నట్లు? (**తద్వత్ కిమర్థం కరోతి**) లోక సంగ్రహార్థమే జ్ఞాని ఇదంతా చేస్తున్నాడు (**చికీర్షుః లోక సంగ్రహమ్**). పరానుగ్రహార్థమే పరమేశ్వరుడు కూడా ప్రస్తుతం రథాన్ని నడుపు తున్నాడు.

చేసే చేతలలో, పలికే పలుకులలో, చూచే చూపులలో - జ్ఞాని ఎక్కడున్నా, ఏమి చేసినా అతని హృదయంలో జ్ఞానజ్యోతి సదా ఆరకుండా వెలుగుతూ ఉంటుంది. అందుకే ఫలాసక్తిని వీడి పరానుగ్రహార్థం (**లోక సంగ్రహమ్**) సదా చికీర్షుడై ఉంటాడు. **చికీర్షుః** అంటే **కర్తుం ఇచ్ఛుః** - అంటే, చెయ్యడానికి ఇచ్ఛ కలిగి ఉంటాడు అని అర్థం.

క్రతువు లోన వసంత ఋతువు లోన
వేదనాదము వినిపించు యెదల లోన
యతుల హృదయాన వెలిగేటి వెలుగు నీవు
నీ అడుగుల కడ పడి ఉందు నీలకంఠా!

అని విశ్వనాథుని విమల చరణ సన్నిధిలో ఒక విబుధిపండు.

అజ్ఞానులు ఆసక్తితో ఉంటారు. అది వారికి సహజం. అలాగని, వాళ్లను నిరసించ కూడదు. తాను ఆచరించే కర్మల ద్వారానే జ్ఞాని అజ్ఞానులను సన్మార్గంలో ఉంచాలి. అదే చెబుతున్నాడు.

న బుద్ధిభేదం జనయే దజ్ఞానాం కర్మసఙ్గినామ్ । 26
జోషయే త్సర్వకర్మాణి విద్వా న్యుక్తః సమాచరన్ ॥

న-బుద్ధిభేదం-జనయేత్-అజ్ఞానాం-కర్మసంగినాం
జోషయేత్-సర్వకర్మాణి-విద్వాన్-యుక్తః-సమాచరన్

కర్మసంగినాం	= కర్మఫలాసక్తు లైన	యుక్తః	= అభియుక్తుడై
అజ్ఞానాం	= అజ్ఞానులకు	సర్వ కర్మాణి	= సమస్త కర్మలను
బుద్ధిభేదం	= బుద్ధి చలనమును	సమాచరన్	= చక్కగా ఆచరిస్తూ
న జనయేత్	= కలిగించ కూడదు	జోషయేత్	= చేయించాలి
విద్వాన్	= జ్ఞాని		

జ్ఞాని యైనవాడు అజ్ఞానుల బుద్ధిని కలతపెట్ట కూడదు. తాను యోగయుక్తుడై సమస్త కర్మలను నేర్పుతో ఆచరిస్తూ ఉండాలి. ఇతరులు కూడా అలాగే ఆచరించేటట్లు చూడాలి.

వ్యాఖ్య

తాను పొంద వలసింది ఏదీ లేకపోయినా, లోక సంగ్రహార్థం జ్ఞాని కర్మలను ఆచరిస్తూనే ఉన్నాడు. కానీ, జ్ఞానం ప్రతి ఒక్కరు పొంద దగినదే అయినా, అజ్ఞానులను జ్ఞానం వైపు త్రిప్పి వారి బుద్ధిని జ్ఞాని కలత పెట్ట కూడదు. కర్మాసక్తులైన వారి బుద్ధికి పట్టని తాత్త్విక విషయాలను వారికి బోధించి మనస్సును కలవర పరచ కూడదు.

అవసరమే కాదు - అర్హత కూడా ఉండాలి

కర్మల యందు ఆసక్తి గల అజ్ఞానుల బుద్ధిలో భేదాన్ని కలిగించ కూడదు అంటున్నాడు భగవానుడు. బుద్ధిభేదం అంటే బుద్ధిలో అస్థిరత్వం అని భావము. 'భేదనం' అంటే చాలనం. చలింప చేయడం అని అర్థం. మరి, చలింప చేసేది దేనిని? అంతవరకు ఏదైతే చలనం లేకుండా స్థిరంగా ఉండిందో దానిని. మరి అంత వరకు కర్మాసక్తులైన అజ్ఞానులలో చలించ కుండా స్థిరంగా ఉన్న దేమిటి?

'నేను ఈ కర్మ చెయ్యాలి; ఆ ఫలితాన్ని అనుభవించాలి' (**మయా ఇదం కర్తవ్యమ్, భోక్తవ్యం చ అన్య కర్మణః ఫలమ్**) అనే నిశ్చితమైన బుద్ధి అజ్ఞానులలో స్థిరంగా ఉంటుంది. అట్టి బుద్ధిని చలింప చేయడమే 'బుద్ధిభేదం'. దానిని కలిగించ కూడదు (**తం న జనయేత్, న ఉత్పాదయేత్**) అంటున్నాడు. జ్ఞానులైన వారికి, జ్ఞానం కలిగి ఇతరులకు బోధ చేసే వారికి శ్రీకృష్ణుడు అనుగ్రహిస్తున్న సందేశం ఇది.

'దేవుణ్ణి ఏ కోరికలు కోర కూడదు. మోక్షాన్నే కోరుకోవాలి. మోక్షం జ్ఞాన రూపంలో ఉంది. కనుక జ్ఞానాభ్యాసం చెయ్యాలి. కర్మలు అజ్ఞాన జనితం. కర్మల్ని త్యజించాలి. నేను అకర్తను - అభోక్తను అని సదా భావిస్తూ ఉండాలి. . .' ఇలాంటి మాటలతో సకామ కర్మలను ఆచరించే వారి బుద్ధిని జ్ఞాని కలత పెట్ట కూడదు.

పైన పలికిన వాక్యాలు సత్యాలే కావచ్చు. ప్రతి ఒక్కరికి వాటి అవసరం ఒకనాడు కలగవచ్చు. అలాగని కర్మ ఫలాపేక్షతో కర్మల్ని ఆచరించే అజ్ఞానులకు, జ్ఞానార్హత లేని వారికి అవన్నీ బోధించి ఏమి ప్రయోజనం?

దేవుణ్ణి ఏదీ కోరకూడదు అంటే ఎలా? భగవంతుని ముందు కాకపోతే మరెవరి ముందు చెయ్యి చాపాలి? ఆయనను మించిన దాత ఎవరు? అడిగింది ప్రాప్తిస్తుందా, లేదా? అనేది వేరే విషయం. అడగ వలసిన అవసరం వచ్చి నపుడు దృష్ట నష్ట స్వభావం కలిగిన ఈ ప్రపంచం ముందు మోకరిల్లడం కన్నా, భక్తవత్సలు డైన పరమేశ్వరుని ముందు నిలబడి ప్రార్థించడం యుక్తం కాదా? ఆ విధంగా నైనా రెండు చేతులెత్తి భగవంతునికి నమస్కరించే అదృష్టం ఆర్తుడికి లభిస్తుంది.

పిల్లవాడు చందమామను కోరుకోవడం తప్పా? కోరిక కదలి నప్పుడు తల్లిదండ్రుల్ని గాక మరెవరిని అడుగుతాడు? అడిగి నంత మాత్రాన వస్తుందా, అనే పిడివాద మెందుకు? పిల్లవాడు కనుక అర్థం గాక అడిగాడు. అర్థం గాక పిల్లవాడు అడిగితే, అతనికి అర్థం గాని తార్కిక విషయాలను వినిపించి సాధించే దేముంటుంది? అది అడగ దగింది కాదు అనేది అర్థమైతే, ఎందుకు అడుగుతాడు? అజ్ఞాన దశ లోనే చిత్రమైన అభ్యర్థనలు ఉంటాయి. అలాంటి విషయాలను అర్థం చేసుకోవాలే గాని అభ్యంతరం చెప్పకూడదు.

జ్ఞాన రుచి కలిగిన నాడు అర్థించే వాడే తన ఆశలలో అరుచిని చూస్తాడు. జ్ఞానము నందే అనన్య భావాన్ని, దానికి విరుద్ధమైన విషయాలలో చెప్పకుండానే ఉదాసీనతను పెంచు కుంటాడు. అనురాగం స్థానంలో విరాగాన్ని దర్శిస్తాడు. అంత వరకు అతణ్ణి మెల్లగా అనునయిస్తూ దిశా నిర్దేశం చేస్తూ పోవాలి. 'నీవు అకర్తవు - అభోక్తవు' అంటూ మ్రింగుడు పడని విషయాలను అదే పనిగ ఏకరువు పెడితే, అతడు ఏకంగా కర్మలు చేయడమే మానేస్తాడు.

ఈ రోజుల్లో ఈ విధమైన విపరీత ధోరణి బాగా ప్రబలి పోయింది. ఒకటి రెండు సంవత్సరాలు, అక్కడ ఇక్కడ తిరగడం, నాలుగు వేదాంత వాక్యాలు మ్రింగడం, ఆ తరువాత అజీర్ణంతో బాధపడుతూ, 'నామం వల్ల ఏమొస్తుంది? నామిని తెలుసుకో! జపం చేస్తే ఏమొస్తుంది? జపం చేసే వాడెవడో వెతికి పట్టుకో! నువ్వెవరో తెలుసుకో!' అంటూ అజీర్ణ త్రేపుల్ని త్రేపుతూ, విచిత్ర వేషధారణతో ఊరూరూ విద్దూరంగా తిరుగుతూ ఉంటారు. ఇలాంటి శుష్క వాదనలను వినిపించే శూన్య హృదయుల్ని ఈ శ్లోకంలో మందలిస్తున్నాడు మధుసూదనుడు.

అజ్ఞానులు ఫలాసక్తులే గాని ధర్మాసక్తులు కారు. జ్ఞానాసక్తులు అసలే కారు. ఆసక్తి లేనిచోట అవధానం ఉండదు. అవగాహన కలుగదు. అవగాహన కలిగే వరకు వారిని కర్మలలో కొనసాగే టట్లు చూడాలి. అంతేగాని, కలవర పెట్టి కర్మల్ని విరమింప చేయ కూడదు.

క్రొత్త బట్టలు దొరికే వరకు చిరిగిన బట్టలే మేలు చేస్తాయి. చిరిగి పోయాయని వాటిని త్యజించమని చెప్పకూడదు. కుట్టుకొని వేసుకోమని చెప్పాలి. ఉతుక్కొని ధరించ మని తెలియ చేయాలి. అంతేకాదు. మనం కూడా ఖరీదైన బట్టల్ని ధరించ కుండా, సాధారణ దుస్తుల్ని ధరిస్తే, మనం అతనికి ఆదర్శంగా ఉంటాము. మాటల కన్నా చేతలే దివ్యంగా బోధిస్తాయి. శోభిస్తాయి.

అనుసరించేటట్లు జీవించాలి

అజ్ఞానుల విషయంలో చేతులకు పని కల్పించాలే గాని చెవులకు చిలుము పట్టించ కూడదు. కర్మాసక్తులైన వారు చేసే కర్మలను ఆపడం కాకుండా, ఆ కర్మలనే జ్ఞాని కూడా యోగయుక్తుడై శ్రద్ధతో ఆచరించాలి. అప్పుడే ఆదర్శం అందల మెక్కుతుంది.

జ్ఞాని కూడా ఆదర్శం కోసం అజ్ఞానుల లాగే కర్మల్ని ఆచరిస్తే, తాను కూడా కర్మ సుడిగుండంలో చిక్కుకొని బద్ధుడు కాడా? కానే కాడు. అందుకే అతడు యుక్తుడు. అతడు చేసే కర్మల వెనుక జ్ఞానం ఉంది. వ్యవహారం ఒకే విధంగా ఉన్నా, వైఖరిలో భేదం ఉన్నందున బద్ధుడు కాడు. కనుక, ఫలాసక్తి గలవారు చేసినట్లే సర్వ కర్మల్ని, ఫలాసక్తి లేకుండా, శ్రద్ధతో ఆచరించి అజ్ఞానులకు జ్ఞాని ఆదర్శం కావాలి (**సర్వ కర్మాణి విద్వాన్ స్వయం తదేవ అవిదుషాం కర్మ, యుక్తః అభియుక్తః సమాచరన్**). అంతేకాదు, తాను చేయడమే గాక, వారి చేత కూడా చేయించాలి (**జోషయేత్ కారయేత్**).

కర్మలు - కైంకర్యాలు

జ్ఞాని తాను ఆచరించి చూపాలి. ఇక్కడ **యుక్తః** అంటే, జ్ఞానంతో కూడిన జ్ఞాననిష్ఠుడు అని అర్థం (**జ్ఞానేన యుక్తః**). కర్మాసక్తి కలిగి ఫలాపేక్షతో చరించే కర్మికి కర్మల నుండి విడిపడి పొమ్మని బోధించడం కంటే, ఆ కర్మల్నే ఫలాసక్తి లేకుండా ఎలా ఆచరించాలో చేసి చూపడం మంచిది అంటున్నాడు భగవానుడు.

కర్మ ప్రవాహంలో కొట్టుకు పోయే వ్యక్తిని దారి మళ్ళించడం చాలా కష్టము. అయుక్త మైన మాటలతో అతణ్ణి మళ్ళించే ప్రయత్నం చేయడానికి బదులు, జ్ఞాననిష్ఠుడు ఆత్మస్థితుడై, ఫలాసక్తి లేకుండా పరానుగ్రహార్థం నిర్మలంగా కర్మల్ని ఆచరిస్తూ ఉంటే, అట్టి ప్రశాంత జీవనాన్ని చూచి సకామ కర్మలను ఆచరించే వారు కూడా నిష్కామ కర్మయోగం వైపు ఆకర్షితు లవుతారు. ఈ విధంగా జ్ఞాననిష్ఠుడు తాను ఆచరిస్తూ కర్మాసక్తులను ఆకర్షించి వారి చేత కూడా చేయించాలి (**జోషయేత్ కారయేత్**).

ఈ శ్లోకంలో **జోషయేత్** అనే పదానికి **యోజయేత్** అనే పాఠాంతరం కూడా ఉంది. అజ్ఞానులైన వారికి ఆత్మజ్ఞానాన్ని బోధించ కుండా వారి చేత కర్మలు చేయించాలి అని అర్థం.

జోషయేత్ - జుషీ ప్రీతి సేవనయోః అని ధాత్వర్థము. అంటే, వారికి ప్రీతి కలిగించాలి (**జోషయేత్**). ఆచరించే టట్లు చూడాలి (**యోజయేత్**).

ప్రీతి ఎలా కలుగుతుంది? ఆచరించి చూపడం లోనే ప్రీతి కలుగుతుంది. జ్ఞాననిష్ఠుడు తిలకధారణ చేసి చరిస్తూ ఉంటే, ఆ తరువాత ఆ శ్రేష్ఠుని మార్గాన్ని అందరూ అనుసరిస్తారు. అన్ని విషయాలలో అతడు అలాగే ఆదర్శం కావాలి.

సదాశివ బ్రహ్మేంద్ర స్వాముల వారు అద్వైతానుభూతిని పొందిన మహాజ్ఞాని. అయినా, సామాన్య జనులకు అనుకూలంగా ఎన్నో కీర్తనలు రచించారు. అద్వైతాచార్యులైన శ్రీ శంకర భగవత్పాదులు అనేక ఆలయాలను పునరుద్ధరించారు. వివిధ దేవతామూర్తులపై స్తోత్రాలు రచించారు. పూజాదికాలు నిర్వహించారు. ఇవన్నీ సామాన్యులను సన్మార్గంలో నడిపించ డానికే.

ఇక్కడ మరొక్క ముఖ్య విషయాన్ని మనం అర్థం చేసుకోవాలి. జ్ఞాననిష్ఠుడు తాను ఆచరిస్తూ, కర్మాసక్తులను ఆకర్షించి సన్మార్గంలో ఉంచాలి అంటే, ఈ అనుసరణము కర్మయోగ పరిధి లోనిదే గాని జ్ఞానయోగానికి సంబంధించింది కాదు.

అనుసరించడం అనేది కర్మయోగంలో సాధ్య పడుతుందే గాని, జ్ఞానయోగంలో సాధ్య పడదు. జ్ఞాని కర్మయోగాన్ని ఆచరిస్తూ ఆదర్శాన్ని ఆవిష్కరించాలి. అంతేగాని జ్ఞానాన్ని ప్రదర్శించ కూడదు. దానిని ప్రవచించ వలసిందే గాని దర్శించడం వీలు పడదు. కాకపోతే, కర్మాసక్తుడైన వాడు జ్ఞాననిష్ఠుని ఆదర్శంతో ముందు కర్మయోగిగా మారితే, ఆ తరువాత అతడే జ్ఞానార్థియై మోక్షాన్ని పొందుతాడు.

కర్మయోగాన్ని అనుసరిస్తూ అభ్యసించ వచ్చు. జ్ఞానాన్ని ఆలకించ వలసిందే గాని అనుసరించడం, అనుకరించడం కుదరదు. కనుకనే, మనవాళ్ళు, **రాముడు చేసినట్లు చెయ్యి - కృష్ణుడు చెప్పినట్లు చెయ్యి, కృష్ణుడు చేసినట్లు చెయ్యకు)** అని చెబుతూ ఉంటారు.

రాముడు ధర్మ మార్గాన్ని ఆదర్శంగా నిలిపాడు కనుక, ఆ మార్గంలో మనమూ చరించ వచ్చు. కానీ, కృష్ణుడు బోధించిన గీతను మనం అర్థం చేసుకొని ఆచరించాలి. అంతేగాని ఆయన జీవితంలో చేసిన వన్నీ చేయాలి అనుకుంటే, అది సాధ్య పడదు. రాసలీలలో నాట్యం చేయడం వీలు పడుతుందేమో గాని, ఆయన లాగా కార్చిచ్చును అమాంతం మ్రింగడం, కొండనెత్తి వేలిపై నిలబెట్టడం సాధ్యమయ్యే పనులేనా!

కనుక, జ్ఞాననిష్ఠలో ఉన్నవారు అజ్ఞానులను తాత్త్విక సందేశాలతో కలత పెట్టకూడదు. వారు కర్మలు చేస్తున్నట్లే తాము కూడా కర్మల్ని ఆచరిస్తూ, ఫలాకాంక్ష లేకుండా జీవించి, సామాన్యులకు ఆదర్శాన్ని నెలకొల్పాలి. తాము చేస్తూ, తాము చేసే కర్మలలో వారికీ ప్రీతి కలిగేటట్లు చూడాలి. ఆ తరువాత, వారి చేత కూడా నిష్కామంగా చేయించాలి.

వివేకం పెరుగుతూ ఉంటే, ఫలాసక్తి నశిస్తూ ఉంటుంది. కర్మలలో అవగాహన ఏర్పడితే, సకామ కర్మలు నిష్కామ కర్మ లవుతాయి. సదాచార జీవనము అలవడుతుంది. అది సర్వాత్మ భావానికి దారి తీస్తుంది. అంతేగాని, ప్రారంభం లోనే మ్రింగుడు పడని విషయాల జోలికి పోకూడదు. **సర్వం బ్రహ్మమయం** అనేది అందరి స్థాయికి దిగి రాలేని సత్యము. ముందు ఆలయంలో భగవంతుణ్ణి దర్శించి, అర్చించి, శుద్ధి పడితే, ఆ తరువాత జ్ఞానప్రాప్తి ద్వారా అంతటా సమదర్శనం ప్రాప్తిస్తుంది.

ఆద్యుడు ఎవరో తెలియని నాడు
ఆలయమే మనకు ఆశ్రయము
అనంతుడు తానని తెలిసిన నాడు
ఏది కాదు ఆలయము?
విశ్వమంతా సుందరము
ఏది చూసినా శివమయము
రామ రామ జయ రాజారామ్
రామ రామ జయ సీతారామ్ అని రామజోగి చిట్కా.

మనిషి కర్మ చేత ఎలా బద్ధు డవుతున్నాడో తరువాత శ్లోకంలో స్పష్టం చేస్తున్నాడు.

ప్రకృతేః క్రియమాణాని గుణైః కర్మాణి సర్వశః । 27
అహంకార విమూఢాత్మా కర్తాఽహ మితి మన్యతే ॥

ప్రకృతేః-క్రియమాణాని-గుణైః-కర్మాణి-సర్వశః
అహంకార విమూఢాత్మా-కర్తా-అహం-ఇతి-మన్యతే

ప్రకృతేః	= ప్రకృతి యొక్క	అహం	= నేను
గుణైః	= గుణముల చేత	కర్తా ఇతి	= చేసేవాణ్ణి అని
సర్వశః	= అన్ని విధాలుగా	అహంకార విమూఢాత్మా	= అహంకారము చేత వివేకమును కోల్పోయిన వాడు
క్రియమాణాని	= చేయబడుతున్న	మన్యతే	= భావిస్తున్నాడు
కర్మాణి	= కర్మలను		

చేయబడే కర్మ లన్నీ ఏ విధంగా చూచినా ప్రకృతి యొక్క గుణముల చేతనే చేయబడుతూ ఉంటాయి. ఆత్మ జ్ఞానము లేని అహంకారి నేనే కర్తను అని భావిస్తూ ఉంటాడు.

వ్యాఖ్య

జ్ఞాని, అజ్ఞాని ఇద్దరూ కర్మలు ఆచరిస్తున్నారు. కర్మలు చేస్తున్నా జ్ఞాని బద్ధుడు కాడు. కాని అజ్ఞాని కర్మల చేత బద్ధుడు అవుతాడు. ఈ బంధము కర్మభేదాన్ని బట్టి వచ్చింది కాదు. భావ వ్యత్యాసాన్ని బట్టి వచ్చింది. భావభేదం వల్ల అజ్ఞాని బద్ధు డవుతున్నాడు, జ్ఞాని బద్ధుడు కావడం లేదు. అజ్ఞాని ఎలా బద్ధు డవుతున్నాడో ఇరవై ఏడవ శ్లోకం లోను, జ్ఞాని ఎలా బద్ధుడు కావడం లేదో ఇరవై ఎనిమిదవ శ్లోకం లోను స్పష్టంగా వివరిస్తున్నాడు.

ప్రకృతి పురుషులు

'ప్రకృతి' అంటే మాయ, లేక అవిద్య. మాయ త్రిగుణ మిళితం. త్రిగుణమయం. మాయ లోని త్రిగుణాలే ఇరవై నాలుగు తత్త్వాలుగా మార్పు చెందాయి. పంచభూతాలు, పంచ జ్ఞానేంద్రియాలు, పంచ కర్మేంద్రియాలు, శబ్దాది విషయాలు ఐదు, అంతఃకరణ చతుష్టయం - ఇవే ఇరవై నాలుగు తత్త్వాలు.

బాహ్య ప్రపంచము, దేహేంద్రియ మనోబుద్ధుల సంఘాతము, అన్నీ 'ప్రకృతి' అనబడే మాయ యొక్క కార్యాలే. ప్రకృతి వికారాలే. ఒక్క మాటలో చెప్పాలంటే, దేహేంద్రియ ప్రాణ మనస్సులు, ఈ దృశ్యమాన ప్రపంచము దేని నుండి వచ్చాయో, ఆ కారణమే మాయ, లేదా 'ప్రకృతి'.

మాయ కారణము. మాయ నుండి వచ్చిన వన్నీ కార్యాలు. మాయా కార్యాలు. ప్రకృతి కార్యాలు. ప్రకృతి నుండి వచ్చిన ఏ కార్యంలో అయినా ప్రకృతి గుణాలే ఉంటాయి. అందుచేత అవి ప్రకృతి కార్యాలు (**ప్రకృతేః** *గుణైః క్రియమాణాని కర్మాణి*).

ప్రకృతి గుణమయం అని చెప్పుకున్నాం. ఈ ప్రపంచ మంతా ప్రకృతి కార్యమే కనుక సత్త్వరజ స్తమో గుణాలు అనే ఇటుకల పైనే ఈ విశ్వసౌధం నిర్మిత మైంది. బాహ్యంలో ఉన్నవీ గుణాలే. మనలో ఉన్నవీ గుణాలే. బాహ్య ప్రపంచం లోను, వ్యక్తి దేహేంద్రియ మనోబుద్ధుల లోను ఉన్న వన్నీ గుణాలే కనుక, బాహ్యం లోని గుణ సముదాయం వ్యక్తి లోని గుణ సముదాయం పరస్పరం ఆకర్షించుకొంటూ ఉంటాయి. ఆ విధంగా సమరస మవుతూ ఉంటాయి.

విషయాల కొరకు ప్రాకు లాడేది ఇంద్రియాలు కాదు. దేహమూ కాదు. మనలో ఉన్న గుణాలే బాహ్యం లోని గుణాల వైపు పరుగులు పెడుతున్నాయి. *గుణాః గుణేషు వర్తన్తే* - గుణాలు గుణాలలో తిరుగు తున్నాయి అనే సత్యం జ్ఞానికే అర్థ మవుతుంది. ఈ విషయాన్ని తరువాత శ్లోకంలో చూస్తాం కూడా.

ప్రకృతి యొక్క గుణాలే నానా విధాలైన కార్యాలను ఈ విశ్వంలో సాగిస్తున్నాయి. ఈ సత్యాన్ని తెలుసుకున్న వాడు జ్ఞాని. 'గుణాలు గుణాలలో ప్రవర్తిస్తున్నాయి. నేను ఏమి చేయడం లేదు. నేను కర్తను కాను' అని జ్ఞాని భావిస్తాడు. అందుచేత అతడు ప్రకృతి కార్యాల చేత బద్ధుడు కాడు. ఈ సత్యం అర్థం గాని అజ్ఞాని 'నేనే కర్తను' అని భావిస్తూ ఉంటాడు (*అహం కర్తా ఇతి మన్యతే*). అందుకే అతనిని *అహంకార విమూఢాత్మా* అని పిలుస్తున్నాడు గీతాచార్యుడు.

ఈ ప్రపంచ మంతా ప్రకృతి కార్యమే కనుక, ప్రకృతి నుండి జనించినదే కనుక, ఏదయినా ప్రకృతి వికారమే. ఈ మూల ప్రకృతి పురుషునిపై ఆధారపడి ఉంది. 'పురుషుడు' అంటే చైతన్యము, ఆత్మ, బ్రహ్మము అని అర్థం చేసుకోవాలి. కనుక, త్రిగుణ మిళితమైన ప్రకృతి, లేదా మాయ బ్రహ్మమును ఆశ్రయించుకొని ఉంది (*బ్రహ్మాశ్రయా సత్త్వరజస్తమో గుణాత్మికా మాయా అస్తి*).

కార్యకరణాభిమాని

మూల కారణంగా తెలుస్తూ ఉన్న మాయ నుండి కార్యరూప జగత్తు ఆవిర్భవించింది. ప్రకృతి వికారమే కనుక ప్రపంచములో కూడా గుణ వికారాలే గోచరిస్తున్నాయి. అలాగే మానవ దేహము కార్యమైతే, ఇంద్రియ ప్రాణ మనోబుద్ధులు కరణాలై ఉన్నాయి. ఈ కార్యకరణ సంఘాతమునకు ప్రకృతి, లేదా మాయ మూల కారణంగా ఉంది.

ప్రకృతి, లేదా మాయ పురుషుని, లేదా బ్రహ్మమును ఆశ్రయించుకొని ఉంది. అలాగే మన దేహేంద్రియ ప్రాణ మనోబుద్ధులు అనే కార్యకరణ సంఘాతము ఆత్మను ఆధారం చేసుకొని ఉంది. ఇంతకీ, నీ వెవరు? నీవు ఆత్మవే గాని గుణ వికారమైన కార్యకరణ సంఘాతము కాదని రెండవ అధ్యాయం లోనే అర్థం చేసుకున్నాము. అలాంటప్పుడు ప్రపంచంలో నడిచే గుణ సమన్వయ కార్యాలకు నీవు కర్తవు ఎలా అవుతావు?

కార్యకరణ సంఘాతమైన దేహేంద్రియ ప్రాణ మనోబుద్ధుల యందు 'అహం' భావన, లేక 'నేను' అనే భావన కలిగి ఉన్నందున, తానే కర్త అని అజ్ఞాని భావిస్తుంటాడు. అలాంటప్పుడు 'నీవు అకర్తవు - అభోక్తవు' అని జ్ఞాని వినిపించే బోధ ఫలితా న్నిస్తుందా? కర్మ చేసి నపుడే కదా కర్త ఉంటాడు? 'నేను కర్తను' అనే భావనతో అజ్ఞాని కర్మలను ఆచరిస్తు న్నప్పుడు, 'నీవు కర్తవు కావు' అని జ్ఞాని చేసే బోధ ఫలిస్తుందా? అందుకనే, జ్ఞాని అజ్ఞానిని కలత పెట్టకూడదు అని ఇరవై ఆరవ శ్లోకంలో భగవంతుడు విస్పష్టంగా వినిపించాడు.

అహం కర్తా అహంకారః - దేహేంద్రియాదిక మైన అనాత్మ యందు 'నేను' అనే బుద్ధి ఏదయితే ఉందో, అదే అహంకారము. అట్టి అహంకారము చేత మూఢమైన బుద్ధి గలవాడు అహంకార విమూఢుడు. గుణ ధర్మాలను తన యందు ఆరోపించుకొని ఆవేదన చెందే అజ్ఞాని. ఈ విధంగా అజ్ఞాని కర్మల చేత బద్ధు డవుతున్నాడు.

ఇదే సంసారము. 'తాను కానిది తాను' అనే భావనే బంధము. సర్వ దుఃఖాలకు, సమస్త దోషాలకు అదే కారణము.

దేహోఽ హ మితి సంకల్పం తద్దుఃఖ మితి చోచ్యతే
దేహోఽ హ మితి యజ్ఞానం తదేవ నరకం స్మృతమ్ ॥

'నేను దేహము' అనే భావనే దుఃఖమయమైన సంసారము. 'నేను కార్యకరణ సంఘాతము' అనే భావనే నరక బాధలకు కారణ మవుతూ ఉంది అన్నది తేజోబిందూపనిషత్తు.

అవివేకము చేత తాను కర్త అని భావించిన అజ్ఞాని బద్ధుడవుతూ ఉంటే, గుణకర్మల వాస్తవ స్థితిని తెలిసిన జ్ఞాని, తాను కర్త కాదు అని భావిస్తూ, ఆసక్తి లేకుండా కర్మలను ఆచరిస్తున్నాడు. అది కూడా చెప్పుకుందాం.

తత్త్వవిత్తు మహాబాహో గుణకర్మ విభాగయోః । 28
గుణా గుణేషు వర్తన్త ఇతి మత్వా న సజ్జతే ॥

తత్త్వవిత్-తు-మహాబాహో-గుణకర్మవిభాగయోః
గుణాః-గుణేషు-వర్తంతే-ఇతి-మత్వా-న-సజ్జతే

మహాబాహో =అర్జునా!
గుణకర్మ విభాగయోః=గుణ, కర్మల విభాగముల యొక్క
తత్త్వవిత్ తు =తత్త్వమును తెలిసిన వాడైతే
గుణాః =గుణములు
గుణేషు = విషయముల యందు
వర్తంతే ఇతి = ప్రవర్తిస్తున్నాయి అని
మత్వా = తలచి
న సజ్జతే = ఆసక్తి లేకుండా ఉంటాడు

అర్జునా! గుణకర్మల విభజనము యొక్క వాస్తవమును తెలిసిన వాడు జ్ఞాని. ఇంద్రియాలు అనే గుణాలు విషయాలు అనే గుణాల యందు ప్రవర్తిస్తూ ఉన్నాయని భావిస్తాడు. వాటి యందు ఆసక్తి లేకుండా ఉంటాడు.

వ్యాఖ్య

కారణమైన ప్రకృతి, లేదా మాయలో త్రిగుణాలు ఉన్నాయి. అవి పరిణామం చెంది సూక్ష్మ, స్థూల భూతాలు గాను, శ్రోత్రాది సూక్ష్మ స్థూల ఇంద్రియాలు గాను జనించాయి. ప్రపంచ మంతా పంచభూతాల సమ్మేళనమే కనుక ప్రపంచంలో త్రిగుణాలే ఉన్నాయి. అలాగే మానవ దేహం, ఇంద్రియ మనోబుద్ధులు కూడా గుణ వికారాలే. అందువల్ల, బాహ్యప్రపంచం లోని గుణాలు, వ్యక్తి లోని గుణాలను ఆకర్షిస్తున్నాయి. ఈ విధంగా కర్మలు జరుగుతూ ఉంటే, వీటి యథార్థ స్వరూపమును తెలియక, తానే కర్త అని భావించి 'అహంకార విమూఢాత్ముడు' బద్ధు డవుతున్నాడు. అతనికి భిన్నంగా తత్త్వవిదుడు ప్రవర్తిస్తున్నాడు. కర్మల యందు ఆసక్తి లేకుండా ఉంటూ ముక్తు డవుతున్నాడు.

గుణాల యొక్క, కర్మల యొక్క యథార్థ స్వరూపం తెలిసి, వాటి నుండి తనను వేరు చేసుకొని శోభించే వాడు తత్త్వవిదుడు (*గుణ విభాగస్య కర్మ విభాగస్య చ తత్త్వవిత్ ఇత్యర్థః*). అది తెలిసిన వాడు కనుక

గుణాలు గుణ విషయాల యందు ప్రవర్తిస్తున్నాయి అని గ్రహిస్తాడు. అంటే, ఇంద్రియ మనోబుద్ధులు అనే గుణాలు, లేదా కరణాలు (*గుణాః కరణాత్మకాః*) గుణాల యందు, అంటే విషయాల యందు (***గుణేషు విషయాత్మకేషు***) ప్రవర్తిస్తున్నాయి (***వర్తన్తే***) అని యథార్థంగా తెలుసు కుంటాడు. అలా ఎప్పుడైతే తెలుసు కుంటాడో, ఆత్మ ప్రవర్తించడం లేదు అనే సత్యాన్ని గ్రహించి (***న ఆత్మా ఇతి మత్వా***). కర్తృత్వం లేకుండా ఉంటాడు. కర్మల యందు ఆసక్తి లేకుండా ఉంటాడు (***న సజ్జతే సక్తిం న కరోతి***).

ఇంద్రియాలకు ఇంద్రియ విషయాల తోనే సంబంధం. గుణాలకు గుణవిషయాల తోనే సంబంధం. ఆత్మకు ఇటు ఇంద్రియాలతో గాని, అటు ఇంద్రియ విషయాలతో గాని; ఇటు గుణాలతో గాని, అటు గుణ విషయాలతో గాని సంబంధం లేదు. సంగత్వం లేదు. కనుక ఆత్మ అసంగము. ఈ సత్యం తెలిసిన వాడు కనుక తత్త్వవిదుడు అసంగుడు (*అసంగః సంగ వర్జితః*).

శుద్ధ చైతన్య స్వరూపుడైన పురుషుడు లేదా ఆత్మ, దృక్‌శక్తి, లేదా దృక్చైతన్యము. వాస్తవానికి చూచే వాడు తానే. చైతన్యాత్మ చూచేందుకు సాధనమైన బుద్ధి, దర్శనశక్తి. దృక్‌శక్తికి, దర్శనశక్తితో ఏర్పడిన సంయోగము వల్లనే *అహం కర్తా*. 'నేను కర్తను' అనే భ్రాంతి కలుగుతూ ఉంది. దృక్‌శక్తిని దర్శనశక్తిగా భావించ డానికి అజ్ఞానమే కారణం (*తస్య హేతుః అవిద్యా* - యోగసూత్రం). కనుక అజ్ఞానం వల్ల సంసారం ఉత్పన్న మవుతూ ఉంది. 'నేను కర్తను' అని భావించేవాడు (*కర్తాఽ హ మితి మన్యతే*) బద్ధుడై సంసారి అవుతున్నాడు. ఈ విషయాన్ని పతంజలి మహర్షి యోగదర్శనంలో స్పష్టం చేశాడు.

ద్రష్టృ దృశ్యయోః సంయోగో హేయహేతుః

దృగ్దృశ్యముల సంయోగమే హేయమైన దుఃఖరూప సంసారానికి హేతువు అని పతంజలి యోగసూత్రం.

చంద్రునికి జలముతో సంబంధము లేదు. కాని, చంద్రుడు జలములో ప్రతిబింబించడం చేత చంద్రునికి జలముతో సంబంధం ఉన్నట్లు అగుపిస్తూ ఉంటుంది. అలాగే నిర్వికారుడైన పురుషునికి, గుణ వికారమైన బుద్ధికి ఏ విధమైన సంబంధం లేదు. కాని దృక్చైతన్యం బుద్ధిలో ప్రతిఫలించడం చేత పురుషునికి బుద్ధితో సంబంధం ఉన్నట్లు కనిపిస్తూ ఉంది. అనిపిస్తూ ఉంది.

తత్త్వవిదుడు గుణకర్మల యొక్క విభాగమును వాస్తవముగ తెలిసిన వాడు కనుక, అజ్ఞానము నుండి విడిపడి ఉన్నాడు. అజ్ఞానం లేని కారణం చేత, పురుష, బుద్ధుల యొక్క సంయోగము లేని వాడై ఉన్నాడు. కనుక దుఃఖము తెలియని వాడై ఉన్నాడు. ఇదే తత్త్వవిదుని మోక్షము. ఈ క్రమం పతంజలి యోగసూత్రంలో సుస్పష్టంగా తెలుస్తుంది. అవిద్య యొక్క అభావం వల్ల సంయోగము యొక్క అభావము సంభవము. ఈ సంయోగ అభావమే 'హానమ్'. హానము' అంటే దుఃఖ రాహిత్యము. అదే దృక్చైతన్య మైన పురుషుని కైవల్యము, లేదా మోక్షము (***తదభావాత్ సంయోగ అభావః హానం తద్దృశేః కైవల్యమ్*** - యోగసూత్రమ్).

మోక్షరూపుడైన తత్త్వవిదుడు ప్రపంచంలో చరిస్తూ ఉన్నా, తామరాకు మీద నీటిబొట్టు లాగా ఉంటాడు కనుక, అతనికి కర్మసంగం లేదు. ఫలసంగం లేదు. భువిలో చరిస్తున్నా, దివి నుండి దిగి వచ్చిన దివ్యాత్ముడా! అనిపిస్తూ ఉంటాడు.

ఈ విధమైన గుణకర్మల యదార్థ జ్ఞానము లేకపోవడం చేత, గుణకర్మల యందు ఆసక్తి కలిగి, కర్తృత్వాభిమానంతో కర్మలను ఆచరించే మందమతులను విద్వాంసులు కలతపెట్ట కూడదు కనుక, **న బుద్ధిభేదం జనయేత్** అంటూ ఇరవై ఆరవ శ్లోకంలో ఉపక్రమించిన విషయాన్ని ఇక్కడ ఉపసంహరిస్తున్నాడు.

ప్రకృతే ర్గుణసమ్మూఢాః సజ్జన్తే గుణకర్మసు ।
తా నకృత్స్నవిదో మన్దా న్కృత్స్నవి న్న విచాలయేత్ ॥ 29

ప్రకృతేః-గుణసమ్మూఢాః-సజ్జంతే-గుణకర్మసు
తాన్-అకృత్స్నవిదః-మందాన్-కృత్స్నవిత్-న-విచాలయేత్

ప్రకృతేః	= ప్రకృతి యొక్క	మందాన్	= మందమతులైన
గుణసమ్మూఢాః	= గుణములచే మోహితులై	తాన్	= వారిని
గుణకర్మసు	= గుణకర్మముల యందు	కృత్స్నవిత్	= విద్వాంసుడు
సజ్జన్తే	= ఆసక్తు లౌతున్నారో	న విచాలయేత్	= కలత పెట్ట కూడదు
అకృత్స్నవిదః	= అల్పజ్ఞులైన		

అల్పజ్ఞులైన మందమతులు ప్రకృతి యొక్క గుణముల చేత మోహితులై ఉంటారు. గుణముల యొక్క కార్యాలలో ఆసక్తులై ఉంటారు. అట్టి కర్మజీవులను సర్వజ్ఞుడైన జ్ఞాని కలత పెట్ట కూడదు.

వ్యాఖ్య

గుణముల యొక్క, కర్మల యొక్క యథార్థ స్వరూపమును గ్రహించలేని అవివేకులు ఫలాసక్తితో కర్మల యందు నిమగ్నమై ఉంటారు. వీరు బద్ధులు. అల్పజ్ఞానం కలిగిన వారు. అవిద్వాంసులు. వీరిని ***అకృత్స్నవిదః*** అంటున్నాడు భగవానుడు. 'అకృత్స్నవిదులు' అంటే పూర్ణజ్ఞానం లేనివారు అని అర్థము. పాక్షికమైన జ్ఞానం కలవారు అని భావం. అంటే కేవలం ఫలితాన్ని మాత్రమే దర్శించేవారు అని అర్థము (***అకృత్స్నవిదః కర్మఫల మాత్ర దర్శినః***). వీరిని మందబుద్ధులు, లేదా మందమతులు అంటున్నాడు. అంటే, అల్పప్రజ్ఞ కలిగిన వారు అని భావము (***మందాన్ మంద ప్రజ్ఞాన్***). సంస్కృతంలో 'మన్దః' అనే పదానికి చాలా అర్థాలున్నాయి. 'మన్దః' అంటే సోమరి, ఉత్సాహం లేనివాడు, బలహీనుడు. 'విలంబము' అంటే ఆలస్యము చేసేవాడు. ఇతడు చేసినా ఆలస్యమే. చూసినా ఆలస్యమే. ఇతడికి ఏదైనా అర్థం చేసుకోవడానికి చాలా సమయం కావాలి అని అర్థం. 'మన్దః' అంటే 'శని' అని అర్థం కూడా ఉంది. శనిని దర్శించాలంటే తూర్పు గోదావరి జిల్లాకు పోవాలి. అక్కడ 'మందపల్లి' అనే గ్రామంలో శనీశ్వరుని ఆలయ ముంది. శని ఉండటం చేత ఆ గ్రామానికి 'మందపల్లి' అనే పేరు వచ్చింది.

మందమతులు, 'అకృత్స్నవిదు' లైతే, విద్వాంసులు, లేదా ఆత్మవిదులు 'కృత్స్నవిదులు' (***కృత్స్నవిత్ ఆత్మవిత్ స్వయం***). అలాంటి తత్త్వవిదులు మందభాగ్యులైన వారిని చలింప చేయకూడదు (***న విచాలయేత్***). ఇక్కడ చలింప చేయడము అంటే మనం ముందే చూచినట్లు బుద్ధి భేదం కలిగించడం అని అర్థము (***బుద్ధి భేద కరణ మేవ చాలనం***). అలా విద్వాంసులు మందమతులను చలింప చేయ కూడదు, లేదా కలతపెట్ట కూడదు అని అర్థం (***తత్ న కుర్యాత్ ఇత్యర్థః***).

ఈ శ్లోకం లోని విషయం ఇరవై ఆరవ శ్లోకంలో చెప్పిందే. అక్కడ అజ్ఞానిగా పేర్కొన్న మూర్ఖుడికి ఇక్కడ మందభాగ్యుడనే బిరుదు ప్రదానం చేయడం కన్నా అన్యమైన విషయం ఈ శ్లోకంలో నాకు కనిపించడం లేదు. అలాగని చాలా అవసరమైన, అతిముఖ్యమైన, ఉపేక్షింప దగని గంభీరమైన విషయం కనుకనే, భగవానుడు పునః ప్రవచించాడు గాని, పునరుక్తికి తెర తీయలేదు.

ప్రబోధాలు చేసే వారికి, ప్రవచనాలు సాగించే వారికి, శిష్యులను ప్రోగు చేసుకొనే గురువులకి ఈ

సత్యం వంట బట్టక పోతే, ఇది చాలా హానికరమైన పరిణామాలకు దారి తీస్తుందని భగవానుడు పరోక్షంగా హెచ్చరిస్తున్నాడు.

అజీర్ణపు రోగికి ఆహారం పెట్టే కొద్ది ఆరోగ్యం చెడిపోతూ ఉంటుంది. బాగా కాలిన భూమి మీద చల్లటి నీళ్ళు పోస్తే ఆవిర్లు పైకి లేస్తాయి. పోసిన వాణ్ణే వేడెక్కిస్తాయి. అర్హత లేని వ్యక్తికి ఆత్మను గూర్చి బోధిస్తే, దాని వల్ల మేలు జరగక పోగా, అతనిలో నిరాశ అలుము కుంటుంది. మందబుద్ధులపై అతిప్రేమను కుమ్మరిస్తే ప్రాప్తించేది అనర్థమే గాని పరమార్థం కాదు.

చంచల స్వభావుల్ని కర్మల నుండి విరమింప చేయ కూడదు. నాకేం జరుగుతుంది? నా కేమి వస్తుంది? అంటూ పలవరించే మంద ప్రబుద్ధుల్ని కర్మల లోనే కొనసాగ నివ్వాలి. జ్ఞాననిష్ఠను గూర్చి అసలు చెప్ప కూడదు. కర్మయోగాన్ని కూడా క్రమంగా ప్రవేశ పెట్టాలే గాని, ఒక్కసారిగా బోధించ కూడదు. 'మందం' అంటేనే సంస్కృతంలో గాని, తెలుగులో గాని మెల్లగా అని అర్థం.

మందబుద్ధులు మూఢులు కనుక, 'నీవు అకర్తవు - అభోక్తవు' అంటూ కలవర పెట్టకుండా 'ఏదైనా అస్థిరమే, అశాశ్వతమే' అంటూ వైరాగ్య వచనాలతో ఊదర పెట్టకుండా, మెల్లగా, అంటే మందంగా భగవన్నామ సంకీర్తనం చేయించడం చాలా మంచిది. ఉత్తమమైన సాధన. పరివర్తనను గమనిస్తూ, సోపానక్రమంగా ముందుకు నడిపించాలి. ఈ కారణం చేతనే శ్రీ శంకరాచార్యస్వామి *గోవిందం భజ మూఢమతే!* అని చక్కగా ప్రవచించారు.

ఇటు మందమతి కాక, అటు తత్త్వవిదుడు కాలేక, ప్రస్తుతం ముముక్షువుగా కొనసాగుతున్న వ్యక్తి యొక్క కర్తవ్యం ఏమిటి? చెబుతున్నాడు.

మయి సర్వాణి కర్మాణి సంన్య స్యాధ్యాత్మ చేతసా ।
నిరాశీ ర్నిర్మమో భూత్వా యుధ్యస్వ విగతజ్వరః ॥ 30

మయి-సర్వాణి-కర్మాణి-సంన్యస్య-అధ్యాత్మ చేతసా
నిరాశీః-నిర్మమః-భూత్వా-యుధ్యస్వ-విగతజ్వరః

సర్వాణి	= సమస్తమైన	నిరాశీః	= ఆశ లేని వాడవు
కర్మాణి	= కర్మలను	నిర్మమః	= మమకారము లేని వాడవు
మయి	= నా యందు	విగత జ్వరః	= సంతాప రహితుడవు
అధ్యాత్మచేతసా	= అధ్యాత్మ చిత్తముతో	భూత్వా	= అయి
సంన్యస్య	= ఉంచి	యుధ్యస్వ	= యుద్ధము చెయ్యి

సమస్త కర్మలను వివేక బుద్ధితో నా యందు సమర్పించు. ఆశను విడిచి పెట్టేయ్! మమతను వదలి పెట్టేయ్! దుఃఖానికి దూరమై యుద్ధంలో పోరాడు.

వ్యాఖ్య

కర్మలను ఆచరించ నంత మాత్రాన మానవులు నైష్కర్మ్యమును పొంద లేరు. అలాగే, కర్మలను విడిచి నంత మాత్రాన మోక్షాన్ని పొంద లేరు అని నాల్గవ శ్లోకంలో ప్రారంభించిన కర్మయోగ ప్రకరణాన్ని ఈ శ్లోకంతో సమాప్తం చేస్తున్నాడు భగవంతుడు. కర్మను అవశ్యం ఆచరించాలి అంటూ ఇరవై కారణాలను పేర్కొన్నాడు. అందుచేతనే ఈ ముగింపు శ్లోకంలో 'యుద్ధం చెయ్యి' (*యుధ్యస్వ*) అని ఆదేశిస్తున్నాడు.

కర్మయోగ ప్రకరణాన్ని ఉపసంహారం చేస్తూ, యుద్ధం చెయ్యమని చెప్పడంలో ప్రధానమైన విషయం

కర్మాచరణమే గాని యుద్ధం కాదు. అర్జునుడు యుద్ధభూమిలో ఉన్నాడు కనుక యుద్ధం చెయ్యమంటున్నాడు. అంతే. ఎవరెవరు ఏయే కర్మక్షేత్రాలలో ఉంటే ఆయా కర్మల్ని ఆచరించాలి అని దాని అర్థం. ఎవరెవరికి ఏయే కర్మలు చేయ దగినవో (*కార్యం కర్మ*) వాటిని వారు ఆచరించి తీరాలి అనేది నిర్ణయం.

రైతు వ్యవసాయం చెయ్యాలి. వైద్యుడు వైద్యం చెయ్యాలి. ఉపాధ్యాయుడు బోధించాలి. ప్రభువు పాలించాలి. ఉద్యోగస్థులు ఉద్యోగాలు చెయ్యాలి. వ్యాపారస్థులు వ్యాపారాలు చెయ్యాలి. 'చెయ్యాలి' అనేదే కేంద్ర విషయం. కర్మయోగ ప్రకరణంలో ప్రధానమైన విషయం. మరి, ఎలా చెయ్యాలి? అంటే, అధ్యాత్మ చిత్తంతో సర్వ కర్మలను పరమేశ్వరుని యందు సమర్పించాలి అంటున్నాడు.

సమస్తములైన కర్మల్ని సన్యసించి యుద్ధం చెయ్యడం ఎలా? కర్మ లన్నిటినీ త్యజించడం అంటే, యుద్ధం కూడా కర్మే కనుక యుద్ధాన్ని కూడా త్యజించాలి. పైగా సమస్త కర్మలను త్యజించిన వాడు, ఇంతవరకు మనం అర్థం చేసుకున్న దానిని బట్టి, జ్ఞాననిష్ఠకు అర్హుడు కావాలి. అంతేగాని కర్మనిష్ఠకు కాదు. ఆచార్యుని ఆశ్రయించి శ్రవణం చేయదగిన వాడై ఉండాలే గాని కర్మక్షేత్రంలో పోరాడే వాడు కాలేడు.

కనుక, సమస్తమైన కర్మలను నా యందు సన్యసించి అని భగవంతుడు పలికిన వాక్యంలో 'సన్యసించి' అంటే ఉంచి అని అర్థము (*సంన్యస్య నిక్షిప్య*). ఇక్కడ **మయి** నా యందు ఉంచి అనడంలో ఉద్దేశ్యం సర్వజ్ఞుడు, సర్వాత్మ స్వరూపుడు, పరమేశ్వరుడు అయిన వాసుదేవుని యందు ఉంచి అని అర్థం (***మయి వాసుదేవే పరమేశ్వరే సర్వజ్ఞే సర్వాత్మని, సర్వాణి కర్మాణి సంన్యస్య నిక్షిప్య***). అంటే, సగుణబ్రహ్మము నందు సమర్పించి అని భావం.

మరి, వాసుదేవ పరబ్రహ్మము నందు కర్మల్ని సమర్పించేది ఎలా? కర్మ అనేది వస్తువు కాదు. పదార్థం కాదు. పత్రం కాదు. పుష్పం కాదు. మరి కర్మల్ని ఎలా సమర్పించాలి? అందుకనే, అధ్యాత్మచిత్తముతో సమర్పించాలి అంటున్నాడు. అధ్యాత్మచేతము అంటే 'వివేకబుద్ధి' అని అర్థము (***అధ్యాత్మ చేతసా వివేక బుద్ధ్యా***)

'వివేకబుద్ధి' అంటే కర్తృత్వము లేని బుద్ధి. అలాగని 'అహం అకర్తా' అనే బుద్ధి కాదు. 'కర్తను నేనే. కాని కర్తృత్వ బుద్ధి నాకు లేదు' అని అర్థం. కర్మ చేస్తున్నాను. కాని, సేవకుడు లాగా చేస్తున్నాను. యజమాని ఆదేశించిన కర్మను చేస్తున్నాను. నిర్దేశించిన కర్మను చేస్తున్నాను. చేయదగిన కర్మను చేస్తున్నాను. ఈశ్వరుని భృత్యుణ్ణై చేస్తున్నాను. ఈశ్వరుడు ప్రభువు. నేను భృత్యుడు - ఇదే వివేకబుద్ధి, ఈ విధమైన బుద్ధితో పరమేశ్వరునికి సర్వ కర్మల్ని నైవేద్యంగా సమర్పించాలి. ఇలా సమర్పించే కర్మయోగి వైఖరి ఎలా ఉండాలి అంటే, మూడు విషయాలను అందంగా ప్రతిపాదిస్తున్నాడు. (1) ఆశను విడిచి పెట్టాలి. (2) మమకారం లేకుండా ఉండాలి. (3) సంతాపము, లేక శోకము లేకుండా ఉండాలి. అప్పుడే కర్మలు పవిత్ర నైవేద్యా లవుతాయి.

ఆశను ఆగనీ

అందరి కర్మల వెనుక ఆశలు ఉన్నాయి. ఆశ ఏదో కాదు, కామం. ఒక విధంగా చెప్పాలంటే విషయ దాహం. అది వర్తమానానికి సంబంధించింది అయినా కావచ్చు. లేదా, భవిష్యత్తుకు సంబంధించింది అయినా కావచ్చు. గతానికి సంబంధించింది మాత్రం కాలేదు. గతానికి సంబంధించి అనుభవాలు, నిరాశలు ఉంటాయే గాని, ఆశలు ఉండవు. నెరవేరాలి అనే కోరికే ఆశలో ప్రధానంగా ఉంటుంది. గతం ఎలాగూ తిరిగి రాదు కనుక ఆశలు గతానికి సంబంధించి ఉండవు.

నేడు ఎలా ఆశలు కదుల్తున్నాయో గతంలో కూడా అలాగే కదిలాయి. మనిషి ఆశాజీవి. ఆశలు మనిషికి

క్రొత్తవి కావు. గతం లోని ఆశలే నేడు వీస్తున్న నిరాశా గాలులు. అలాగే నేటి ఆశలే భవిష్యత్తులో నిస్పృహల్ని ప్రసరింప చేస్తాయి. ఇంత వరకు ఆశామార్గంలో చరించి అన్యాయమై పోయాం. ఇక ఆశల్ని విడిచి పెట్టి ప్రయాణం సాగించాలి. కర్మయోగి అదే చేస్తాడు. అందుకే అతడు **నిరాశీ** అయ్యాడు (***నిరాశీః త్యక్తాశీః***). 'నిరాశీ' అంటే ఆశను విడిచి పెట్టిన వాడు. లోకాన్ని మరచిన వాడు. లోకేశ్వరుని మరవని వాడు. అతడే కర్మయోగి. అతడే భక్తుడు.

మమతను మాసిపోనీ

'ఇది నాది - అది నాది' అనే మమకారము మరుగున పడాలి (***నిర్గత మమభావః***). ఈశ్వరుని కొరకు కర్మల్ని ఆచరించే భృత్యుడికి మమకారం ఎలా ఉంటుంది? 'నాది - నాది' అంటూ ఇంతవరకూ ప్రోగు చేసుకున్న మమకార దోషాన్ని 'నీదే - నీదే' అంటూ ఇకనైనా కడిగేసు కోవాలి. **త్వమేవ శరణం మమ దేవ దేవ** అంటూ మమతను వీడి, సేవా జీవనాన్ని ప్రారంభించాలి. అదే కర్మయోగ వైభవం. కర్మయోగి ప్రాభవం.

సంతాపం సడలిపోనీ

జ్వరః అంటే దుఃఖము, వేడి, జ్వరము అని అర్థాలున్నాయి. వీటి నుండి విడి పడటమే ఇక్కడ విగత జ్వరము (***విగతజ్వరః విగత సంతాపః విగత శోకః విగత జ్వరః***). భౌతికంగా దేహానికి వచ్చే జ్వరము శారీరిక జ్వరము. మనస్సును పీడించే సంతాపము, లేదా దుఃఖము మానసిక జ్వరము. ఇదే సంసార తాపము. కర్మయోగి సంసార తాపము నుండి విడిపడిన వాడు. ఆశ లేనివాడు కనుక ఏదో రాలేదని దుఃఖించడు. మమకారం లేనివాడు కనుక ఏదో పోయిందని బాధ పడడు. 'పరమేశ్వరుని భృత్యుడు' అనే పాత్రను పవిత్రంగా పోషిస్తాడు కనుక ప్రశాంత జీవనాన్ని కొనసాగిస్తాడు. అర్జునా! ఇదే కర్మయోగ వైభవం. ఇప్పుడు ఆలోచించు. కర్మల్ని విడిచిపెట్టి ఏమి సాధిస్తావు? వైభవం అంతా కర్మయోగం లోనే ఉంది. కర్మయోగము నందు శుద్ధిపడిన వాడే జ్ఞానప్రాప్తి ద్వారా మోక్షాన్ని పొంది తరిస్తాడు.

పరమేశ్వరుడు అనుగ్రహించిన ఈ బోధను ఎలా ఆచరించాలో, ఆచరిస్తే కలిగే ఫలితం ఏమిటో చెబుతున్నాడు.

యే మే మత మిదం నిత్య మనుతిష్ఠన్తి మానవాః ।
శ్రద్ధావన్తోఽ నసూయన్తో ముచ్యన్తే తేఽ పి కర్మభిః ॥ 31

యే-మే-మతం-ఇదం-నిత్యం-అనుతిష్ఠంతి-మానవాః
శ్రద్ధావంతః-అనసూయంతః-ముచ్యంతే-తే-అపి-కర్మభిః

శ్రద్ధావంతః	= శ్రద్ధ కలవారై	నిత్యం	= ఎల్లప్పుడు
అనసూయంతః	= అసూయ లేనివారై	అనుతిష్ఠంతి	= అనుసరిస్తారో
యే మానవాః	= ఏ మనుజులు	తే అపి	= వారు గూడ
మే	= నా యొక్క	కర్మభిః	= కర్మల చేత
ఇదం మతం	= ఈ అభిప్రాయమును	ముచ్యంతే	= విడి పడతారు

నా ఈ అభిప్రాయాన్ని సదా అనుసరించే వారు శ్రద్ధావంతు లవుతారు. అసూయ లేని వారు అవుతారు. కర్మల నుండి విడిపడతారు.

వ్యాఖ్య

అర్జునా! నేను బోధించిన ఈ కర్మయోగాన్ని గతంలో ఆచరించిన వారందరూ తరించి పోయారు.

అనాదిగా ఎందరికో జ్ఞానభిక్ష పెట్టిన పవిత్ర మార్గమిది. అందుచేతనే జ్ఞానాన్ని పొందిన జనకాదులు కూడా పరానుగ్రహార్థం కర్మల్ని ఆచరించారు. ఇంతెందుకు? ఇతరుల విషయం అలా ఉంచు. నన్ను చూడు! నేను పొంద దగింది ఏదీ లేకపోయినా, నీ బండిలో కూర్చుని సారథ్యం వహిస్తున్నానా, లేదా? పరానుగ్రహార్థం చేసే కర్మలలో పోగొట్టుకొనేది ఏమీ ఉండదు. పైపెచ్చు అట్టి కర్మలు లోకసంగ్రహార్థం సాగుతుంటాయి కనుక వాటి ద్వారా ప్రపంచం లబ్ధిని పొందుతుంది.

అర్జునా! ఎవరో తరించారని ఇతిహాసాల నుండి ఉదహరిస్తే, ప్రస్తుతం ఉన్న వాళ్ళు తరించరు అని భావం కాదు. నీళ్ళు ఏ కాలంలో అయినా, ఏ వ్యక్తికైనా దాహాన్ని తీరుస్తాయి. నేను బోధించిన జ్ఞానం కూడా అలాంటిదే. అది ఎవరినైనా, ఎప్పుడైనా తరింప చేస్తుంది. కాకపోతే, ఈ మార్గాన్ని నిరంతరం ఆచరించాలి. అంతేకాదు, ప్రస్తుతం మనకున్న వాటిలో కొన్నిటిని తొలగించు కోవాలి, లేని వాటిని కొన్నిటిని తగిలించు కోవాలి. అవేమిటో చెబుతాను. విను.

కర్మయోగంలో చరించే భక్తులు **(1)** శ్రద్ధావంతులై ఉండాలి. **(2)** అసూయ లేనివారై ఉండాలి. అంటే, శ్రద్ధను గట్టిగా పట్టుకోవాలి. అసూయను ప్రయత్నించి పోగొట్టు కోవాలి. శ్రద్ధ లేని వారికి ఈ యోగము ఎలా వంట పట్టదో, అసూయాపరులకు కూడా అలాగే వంట పట్టదు.

శ్రద్ధ అంటే శాస్త్ర విషయం లోను, శాస్త్రమును బోధించే సద్గురువు విషయం లోను అకుంఠితమైన విశ్వాసమును కలిగి ఉండటం. ఇక్కడ శాస్త్రము గీతాశాస్త్రము. గీత మోక్షశాస్త్రము. ప్రమాణ రూపంలో ఉన్న ప్రసాదము. ప్రసాదాన్ని కళ్ళకు అద్దుకొని స్వీకరించినట్లు, గీతాశాస్త్రాన్ని పవిత్రంగా, ప్రమాణంగా విశ్వసించి ఆచరణలో పెట్టు కోవాలి.

శ్రద్ధ కలవారై ఉండాలి. అసూయ లేనివారై ఉండాలి. అసూయ అనేది ఒక విచిత్రమైన దుర్గుణం. అది నిప్పు లేకుండా లేచే పొగ. నేల విడిచి సాము చేసే ప్రక్రియ. మన కన్నా ఆధిక్యాన్ని, అభివృద్ధిని సాధించిన వాళ్ళను చూచి నపుడు మనస్సును ద్వేషంతో నింపే ఒకానొక దుర్గుణం అసూయ అని సాధారణంగా భావిస్తూ ఉంటారు. అది ఉండ కూడని అవలక్షణమే. కాని, అది అసూయ కాదు, మాత్సర్యము. ఇతరులలో ఉన్న దానిని చూచి ఓర్వలేని గుణము. అసూయ అది కాదు. అసూయ అంటే, లేని దానిని ప్రయత్న పూర్వకంగా ఆరోపించడం. గుణాలలో దోషాన్ని దర్శించడం (***గుణేషు దోష దర్శనం***). ఉన్న మంచిని చూడలేక పోగా, లేని దోషాన్ని ఆరోపించి చూడటం అసూయ అనే దుర్గుణం.

ఎవరైనా పవిత్రంగా దానం చేస్తూ ఉంటే, అసూయాపరుడు జీర్ణించుకో లేడు. ఆ దానకర్మ వెనుక ఏదో లబ్ధిని పొందాలనే ఉద్దేశం ఉందని ప్రసంగం సాగిస్తాడు. ఇలా అసూయాపరులు విశృంఖలంగా వ్యవహరిస్తూ ఉంటారు. ఇలాంటి దుర్గుణము లేకుండా ఉంటేనే కర్మయోగము ఫలితా న్నిస్తుంది.

అర్జునా! మోక్ష శాస్త్రమైన గీతాశాస్త్రము నందు శ్రద్ధ ఉండాలి. అసూయ ఉండ కూడదు. అలాగే, గీతా శాస్త్రాన్ని బోధిస్తున్న సద్గురువు నైన నా విషయంలో కూడా శ్రద్ధ ఉండాలి. అలాగే, నా విషయంలో అసూయ ఉండ కూడదు (***అనసూయన్తః అసూయాం మయి గురౌ వాసుదేవే అకుర్వన్తః***).

శాస్త్రం బోధించే విషయంలో సందేహాలు ఉండ వచ్చు. వాటిని ప్రయత్నించి, పరిప్రశ్నించి తొలగించు కోవాలి. శాస్త్ర విషయంలో సందేహాలు ఉండవచ్చు. అలాగని శాస్త్రాన్ని సందేహించ కూడదు. ప్రమాణగత సంశయం ప్రమాదాన్ని సృష్టిస్తుంది. శాస్త్రం విషయంలో శ్రద్ధ కలవాడు శాస్త్రాన్ని సందేహించడు. శాస్త్రం విషయంలో తన అవగాహనను సందేహిస్తాడు. ఇదే సంప్రదాయం.

అర్జునుడికి శ్రద్ధ ఉంది. అయినా, సందేహాలను జగద్గురువైన గీతాచార్యుని ముందు పరుస్తూ నివృత్తి చేసుకున్నాడు. సందేహం కలిగి నపుడు శాస్త్రాన్ని ప్రశ్నించ లేదు. తన అవగాహనను ప్రశ్నించుకున్నాడు. గురుబోధలో దోషాన్ని చూడ లేదు. తన అవగాహనను తాను పున: పరిశీలించు కున్నాడు. ప్రశ్నించు కున్నాడు. తన బుద్ధికి విన్న విషయం అస్పష్టంగా ఉన్నట్లు నిర్ణయించు కున్నాడు **(వ్యామిశ్రేణ ఇవ)**. ఇదే శ్రద్ధ.

అర్జునా! ఇలాంటి శ్రద్ధ కలిగి, అనసూయాపరు లైన వారు, సదా ఈ యోగాన్ని అనుసరిస్తే **(నిత్యం అనుతిష్ఠన్తి)** కర్మ సుడిగుండం నుండి తప్పక బయట పడ గలరు. కాకపోతే, ఇది నిత్యానుష్ఠానం కావాలి. సదా ఆచరించాలి. కర్మలు సదా సాగుతూ ఉంటాయి కనుక, కర్మలలో యోగబుద్ధి సదా ఉండాలి.

కర్మయోగి ఎవరో కాదు, భక్తుడే కర్మయోగి. అందుచేత కర్మయోగి పూజ చెయ్యవచ్చు. అది బహిరంగ సాధన. అలాగే, కర్మయోగి కళ్ళు మూసుకొని సగుణబ్రహ్మ ధ్యానాన్ని కొనసాగించ వచ్చు. అది అంతరంగ సాధన. సాధనలకు సమయాలు ఉంటాయి. కాని, కర్మలు నిరంతరం సాగుతూనే ఉంటాయి. అట్టి కర్మలలో యోగబుద్ధిని కలిగి ఉండటం నిత్యసాధన.

శ్రద్ధ అనేది ఆధ్యాత్మిక మార్గంలో అమృతము వంటిది. శాస్త్ర విషయంలో, సద్గురువు విషయంలో ఎవరికి ఎంత శ్రద్ధ ఉంటే, అంత ఫలం అందుతూ ఉంటుంది. ఇక, అసూయ అంటారా! అది విషం లాంటిది. గురువు ప్రసాదించే జ్ఞానామృతంలో అసూయ అనే విషం కలిస్తే, ఆ తరువాత ప్రమాణఫలం ప్రాప్తించే అవకాశమే ఉండదు. కనుక ఈ శ్లోకంలో పరమేశ్వరుడు సూచించిన రెండు ప్రధాన విషయాలను సాధకులు సదా మనస్సులో నింపుకొని ముక్తి మార్గంలో పయనించాలి.

అలా కాకుండా, పైన చెప్పిన దానికి భిన్నంగా, విపరీతంగా చరించే మూఢులు ఏమవుతారో తరువాత శ్లోకంలో చెబుతున్నాడు.

యే త్వేత దభ్యసూయన్తో నానుతిష్ఠన్తి మే మతమ్ ।
సర్వజ్ఞాన విమూఢాం స్తా న్విద్ధి నష్టా నచేతసః ॥ 32

యే-తు-ఏతత్-అభ్యసూయంతః-న-అనుతిష్ఠంతిః-మే-మతం
సర్వజ్ఞాన విమూఢాన్-తాన్-విద్ధి-నష్టాన్-అచేతసః

యే తు	= ఎవరైతే	తాన్	= వారిని
మే	= నా యొక్క	అచేతసః	= అవివేకులుగా
ఏతత్ మతం	= ఈ అభిప్రాయమును	సర్వజ్ఞాన విమూఢాన్	= ఏ జ్ఞానము లేని వాళ్ళుగా
అభ్య సూయంతః	= అసూయాపరులై	నష్టాన్	= చెడిపోయిన వాళ్ళుగా
న అనుతిష్ఠంతి	= అనుసరించరో	విద్ధి	= తెలుసుకో

అసూయాపరులు నా అభిప్రాయాన్ని అనుసరించరు. వారు మూర్ఖులు. వారిని సర్వ జ్ఞాన శూన్యులుగా, భ్రష్టులుగా తెలుసుకో!

వ్యాఖ్య

శ్రద్ధ కలవారై, అసూయా రహితులై పరమేశ్వరుని అభిమతానికి **(ఈశ్వరస్య మతం)** అనుగుణంగా చరించే వారు జ్ఞానవంతులై తరించి పోతారు. దానికి భిన్నంగా, అసూయాపరులై, ఆచార్యుని యందు, ప్రమాణము నందు శ్రద్ధ లేనివారై, భగవంతుడు ఉపదేశించిన మార్గమును విడిచిన వారై, ఇటు కర్మ సంబంధ మైన జ్ఞానము లేక, అటు బ్రహ్మ సంబంధమైన జ్ఞానము లేక భ్రష్టులై పోతారు.

అలాంటి వారు అవివేకులు **(అచేతసః)**. వ్యర్థమైన వాదాలతో, శుష్క వచనాలతో బ్రతుకును బుగ్గి చేసుకుంటారు. తత్ఫలితంగా వారు నశిస్తారు అంటున్నాడు భగవంతుడు **(నష్టాన్ నాశం గతాన్)**.

ఇక్కడ నష్ట మేమిటో కూడా అర్థం కావాలి. నష్ట మంటే ఉన్న దానిని పోగొట్టుకోవడం అని కాదు. వచ్చే దానిని రాబట్టుకోలేక పోగొట్టుకోవడం అని అర్థం. ఈ ప్రపంచం లోకి మనం లక్ష్యసాధన కోసం వచ్చాం. ఇక్కడ మోక్ష సాధన కొరకే ఉన్నాం. ఈ అవకాశం దేవతలకు కూడా లేదు. ఒక్క మానవుడికే ఉంది. అందుచేతనే గడచిన శ్లోకంలో **మానవాః** అని ప్రత్యేకించి చెప్పి, తరించే అవకాశం ఒక్క మానవుడికే ఉందని తెలిపాడు. అలాంటి అవకాశాన్ని జారవిడుచు కోవడం కన్నా మించిన నష్టం ఏముంటుంది? అందుకే సర్వజ్ఞాన విమూఢులై **(సర్వజ్ఞాన విమూఢాన్)** నశించి పోతారు అంటున్నాడు భగవంతుడు.

ఇక్కడ అన్ని రకాలైన జ్ఞానాల విషయంలో వివేకం లేనివాడు కనుక సర్వజ్ఞాన విమూఢుడు అని అర్థం కాదు. అన్ని విషయాలలో జ్ఞానం లేకపోవడ మేమిటి? నిరుపయోగ మైన అనేక విషయాలకు సంబంధించిన జ్ఞానం అవివేకికి బాగా ఉంటుంది. శాస్త్రాన్ని, గురువును విమర్శించే జ్ఞానం ఉంది కదా? అది జ్ఞానమా, అజ్ఞానమా - అనేది వేరే విషయం. అసలే జ్ఞానం లేకుండా మాత్రం లేదు. మూఢుడికి మూఢ జ్ఞానము ఉంది. కాని, సర్వజ్ఞానం లేదు. అందుకే అతడు సర్వజ్ఞాన విమూఢుడు.

భగవంతుడికి 'సర్వం' అని పేరు. అంటే 'సర్వుడు' అని అర్థం **(సర్వః సర్వస్య సర్వదా జ్ఞానాత్ సర్వమ్)**. సర్వ రూపుడు కనుక పరమేశ్వరుడు సర్వుడు. సర్వుడైన ఈశ్వరునికి సంబంధించిన జ్ఞానము సర్వజ్ఞానము. అట్టి సర్వ జ్ఞానమునకు సంబంధించిన వివేకము లేనివాడు సర్వజ్ఞాన విమూఢుడు. కనుక శ్రద్ధ లేనివారు, అసూయా పరులైన మూర్ఖులే విమూఢులు. సంశయగ్రస్తులు. వీరు ప్రమాణ, ప్రమేయ, ప్రయోజన విషయాలలో మూఢులై ఉంటారని ఆనందగిరి శంకర భాష్యానికి రచించిన టీకలో తెలిపారు.

కృష్ణా! పవిత్రమైన నీ మార్గాన్ని వీళ్ళు ఎందుకు అనుసరించరు? పరధర్మాన్ని ఎందుకు ఆశ్రయిస్తారు? దోషాల నుండి బయటపడి తోషంతో జీవించాలని ఎందుకు అభిలషించరు? అనే సందేహాలకు సమాధానం చెబుతున్నాడు.

సదృశం చేష్టతే స్వస్యాః ప్రకృతే ర్జ్ఞానవా నపి ।
ప్రకృతిం యాన్తి భూతాని నిగ్రహః కిం కరిష్యతి ॥ 33

సదృశం-చేష్టతే-స్వస్యాః-ప్రకృతేః-జ్ఞానవాన్-అపి
ప్రకృతిం-యాంతి-భూతాని-నిగ్రహః-కిం-కరిష్యతి

జ్ఞానవాన్ అపి	= జ్ఞానవంతుడు కూడా	ప్రకృతిం	= స్వభావాన్నే
స్వస్యాః	= తనదైన	యాంతి	= పొందుతూ ఉంటాయి
ప్రకృతేః	= స్వభావానికి	నిగ్రహః	= నిగ్రహము
సదృశం	= తగినట్లుగా	కిం	= ఏమి
చేష్టతే	= ప్రవర్తిస్తాడు	కరిష్యతి	= చేయగలదు?
భూతాని	= ప్రాణులు		

జ్ఞానవంతు డయినా తన స్వభావానికి అనుగుణం గానే ప్రవర్తిస్తున్నాడు. ప్రాణులన్నీ తమ స్వభావాన్ని అనుసరించే నడుస్తున్నాయి. కాబట్టి, నిగ్రహము ఏమి చేస్తుంది?

వ్యాఖ్య

అతడు ఎందుకలా ప్రవర్తించాడు? ఆమె ఆ విధంగా ఎలా మాట్లాడ గలిగింది? ఎంత చెప్పినా అలాగే చేస్తా డెందుకని? ఆ వ్యక్తి ఇక మారే అవకాశమే లేదా? అనే ప్రశ్నలు ఎదురైన నపుడు, ఏం చేద్దామండీ! అది అతని స్వభావం. అతడు అంతే. అది ఆమె స్వభావం. ఆవిడ మారదు అనే మాటలు జవాబులుగా వినపడుతూ ఉంటాయి. ఈ మాటలు సాధారణంగా సామాన్యుల నోటి నుండి వింటూ ఉంటాం. కాని, అవే మాటలు సాక్షాత్తు భగవంతుని ముఖతః ప్రస్తుతం వింటున్నాము.

ప్రకృతిని బట్టే ప్రవృత్తి

సమస్త ప్రాణులు తమ స్వభావాన్ని అనుసరించే ప్రవర్తిస్తూ ఉంటాయి. జ్ఞాని కూడా తన స్వభావానికి అనుగుణం గానే ప్రవర్తిస్తూ ఉంటాడు. తన ప్రకృతిని, లేదా స్వభావాన్ని నిగ్రహించడం ఎవరికీ సాధ్యమయ్యే పని కాదు అంటున్నాడు గీతాచార్యుడు.

పూర్వజన్మ సంస్కారాలు ప్రస్తుత జన్మలో అభివ్యక్త మవుతూ ఉంటాయి. అదే ప్రకృతి, లేదా స్వభావము (*ప్రకృతిః నామ పూర్వకృత ధర్మాది సంస్కారః వర్తమాన జన్మాదౌ అభివ్యక్తః*). పూర్వ జన్మములో ఆచరించిన ధర్మాధర్మాలు, రాగద్వేషాది కర్మల వలన ఏర్పడిన సంస్కారమే నేటి జన్మలో మానవుని స్వభావంగా ఉంటుంది. అదే మానవ ప్రకృతి అంటే. తన ప్రకృతికి అనుగుణం గానే మనిషి ప్రవర్తిస్తూ ఉంటాడు. స్వభావానికి భిన్నంగా ప్రవర్తించడం ఎవరికీ సాధ్యమయ్యే విషయం కాదు. గత జన్మ సంస్కార జనిత వాసనలకు అనుగుణమైన ప్రదేశాల లోనే ప్రాణులు పుడుతూ ఉంటాయి.

వైద్య విద్యను అభ్యసించిన వ్యక్తి వైద్యశాల లోనే ఉంటాడు. పాఠశాలలో ఉండడు. ఉపాధ్యాయ వృత్తిలో శిక్షణ పొందిన వ్యక్తి పాఠశాలలో బోధిస్తూ ఉంటాడే గాని వైద్యశాలలో వైద్యం చేస్తూ కనిపించడు. జన్మ సంస్కార ప్రవృత్తి కూడా ఇలాగే ఉంటుంది.

గత జన్మ సంస్కారాలే ప్రస్తుత జన్మలో స్వభావంగా ఉన్నపుడు, తన ప్రకృతికి భిన్నంగా చరించడం ఎవ్వరికీ సాధ్యపడదు. స్వభావమే మనిషి చేత కర్మ చేయిస్తుంది. స్వభావ సిద్ధములైన గుణాల చేత నెట్టబడి ప్రతి వ్యక్తి అస్వతంత్రుడై కర్మల్ని ఆచరిస్తాడు అని కర్మయోగము - ఐదవ శ్లోకం లోనే భగవానుడు చెప్పి ఉన్నాడు (**కార్యతే హి అవశః కర్మ సర్వః ప్రకృతిజై ర్గుణైః**). ప్రకృతి అధీనంలో ఉన్నవారు ప్రవృత్తికి ఎలా దూర మవుతారు? ఒక కర్మను ఆపడం అంటే, మరొక కర్మను ఆరంభించడం అని అర్థం. స్వభావమే కర్మల్ని చేయిస్తుంది. ఆహారం తినను అని కూర్చున్న వ్యక్తి చేత కూడా ఆకలి ఎలా తినేలా చేస్తుందో, కర్మ చేయను అని కూర్చున్న వ్యక్తి చేత కూడా స్వభావం కర్మ చేయిస్తుంది.

గత జన్మ కృత పుణ్యపాప కర్మల వలన ఏర్పడిన సంస్కారము మనస్సు లోతుల్లో వాసనల రూపంలో ఉంటుంది. అదే స్వభావము, లేదా ప్రకృతి. అనుకూల పరిస్థితులలో, సమయాలలో బహిర్గత మయ్యేందుకు యత్నిస్తూ ఉంటుంది. బావి లోని నీటిని చేదతో తోడి బయటికి తీసినట్లు, ఇంద్రియాలు నిగూఢంగా ఉన్న వాసనల్ని బాహ్యానికి ఈడుస్తాయి. ఆ ప్రవాహాన్ని ఆపడం ఎవ్వరికీ సాధ్యం కాదు. ప్రకృతి వేగాన్ని ఎవ్వరూ ఆపలేరు. ఒకవేళ ఆపే ప్రయత్నం చేసినా, నదిని నిరోధించినట్లే ఉంటుంది. గాలిని అరచేతిలో బంధించినట్లే ఉంటుంది. అందుచేతనే, ***నిగ్రహం కిం కరిష్యతి*** - స్వభావాన్ని నిగ్రహించడం ఎలా కుదురుతుంది? అని భగవంతుడే ప్రశ్నిస్తున్నాడు. స్వభావాన్ని నియంత్రించడం అసంభవం అంటున్నాడు. శ్రీ శంకరాచార్యస్వామి తమ భాష్యంలో, స్వభావ ప్రవాహంలో కొట్టుకుపోయే వారిని, అన్యుల మాట అటుంచి, స్వయంగా భగవంతుడు కూడా ఆపలేడు అన్నారు (***నిగ్రహః కిం కరిష్యతి, మమ వా అన్యస్య వా***).

నిజమే కదూ! తమ వాసనలకు (**స్వస్యాః ప్రకృతేః**) అనుగుణం గానే (**సదృశమ్**) మనిషి ప్రవర్తించే టప్పుడు (**చేష్టతే**) అలా ప్రవర్తించడం వెనుక నియతి ఉందా, లేదా? నియతి రూపంలో ఉన్నది నియంతే కదూ! మరి నియతిని నియంత అతిక్రమిస్తాడా? ధర్మాన్ని దైవమే ఉల్లంఘిస్తాడా? స్వభావాన్ని ఆపడం అందుకే అసంభవము. స్వభావాన్ని నిగ్రహించలేక పోవడం చేతనే పరమేశ్వరుని బోధను మానవులు అనుసరించలేక పోతున్నారు. అందుకే మార్పు బాధాకరం. మనిషిని మార్చడం కష్టతరం. స్వభావ ప్రేరణతో ప్రకోపించిన సుయోధనుని వాసుదేవుడే మార్చలేక పోయాడు.

పల్లవి : **మారిన దెవరు? మార్చే దెవరు?**
మార్పు మనిషికి సాధ్యమా మనసా! ॥ మారిన ॥
అనుపల్లవి : **కురిసే మబ్బును నిలిపే దెవరు?**
మారే మనసును ఆపే దెవరు? ॥ మారిన ॥
చరణము : **నీది కానిది నీకు లేనిది**
ఇవ్వలేరు ఇలలో దేవతలైనా
కర్కశమైన కౌరవపతిలో
మార్పును చూశాడా కేశవుడైనా ॥ మారిన ॥

అని నిగ్రహింప బడని ప్రకృతిని పల్లవితో ముడి వేసి, చరణంలో చర్చించింది చైతన్య గీతిక.

జ్ఞాని ప్రత్యేకం కాదు

సామాన్యులే కాదు, జ్ఞాని కూడా తన ప్రకృతికి అనుగుణం గానే ప్రవర్తిస్తాడు అంటూ విస్మయాన్ని గొలిపే విషయాన్ని వినిపిస్తున్నాడు (***జ్ఞానవాన్ అపి స్వస్యాః ప్రకృతేః సదృశం చేష్టతే***). తాను అకర్తగా శోభిస్తున్నా, జ్ఞాని ఆచరించే కర్మలు స్వభావాన్ని అనుసరించే సాగుతున్నాయి అంటున్నాడు.

ప్రారబ్ధానుసారం జ్ఞాని దేహం ద్వారా కర్మలు ఎలా జరుగుతూ ఉన్నాయో, గత జన్మ సంస్కార జనిత వాసనల కనుగుణంగా జ్ఞాని కర్మలలో ప్రవర్తిస్తూ ఉంటాడు. కాకపోతే, జ్ఞాని స్వభావం పవిత్రంగా ఉంటుంది కనుక, ఆయన ద్వారా పవిత్రమైన కర్మలే అప్రయత్నంగా సాగిపోతూ ఉంటాయి. దేహంలో గుండె ఆడినట్లు, రక్తం పారినట్లు, రెప్పపాట్లు పడినట్లు, శ్వాసలు అల్లలాడినట్లు, మనస్సు లోని స్వభావము అప్రయత్నంగా ప్రవర్తిస్తూ ఉంటుంది.

మరి, స్వభావ ఆగ్రహాన్ని నిగ్రహించ లేనపుడు, అందరూ ప్రారబ్ధం చేతిలో కీలుబొమ్మలే కదా? అంతా ప్రారబ్ధ ప్రాభవమే కదా? ఇక పురుషార్థానికి స్థాన మెక్కడుంది? పురుషార్థ సాధనకు అవకాశమే లేనపుడు శాస్త్రము యొక్క ప్రయోజన మేమిటి? ***సత్యం వద - ధర్మం చర*** - సత్యాన్ని పలుకు - ధర్మంగా నడుచుకో అంటోంది శాస్త్రం. మరి, స్వభావం అసత్య భాషణంతో, అధర్మ ఆచరణతో నిండి ఉన్నపుడు, శాస్త్రం చెప్పిన దానిని ఆచరించే అవకాశ మెక్కడుంది? స్వభావాన్ని నిగ్రహించడం సాధ్యపడదని భగవంతుడే చెబుతున్నాడు కదా! అలాంటప్పుడు విహిత కర్మాచరణ ఎలా సాధ్యం?

ఈ సంశయాన్ని తరువాత శ్లోకంలో నివారిస్తున్నాడు.

ఇన్ద్రియ స్యేన్ద్రియ స్యార్థే రాగద్వేషౌ వ్యవస్థితౌ ।
తయో ర్న వశ మాగచ్ఛే త్తౌ హ్యస్య పరిపన్థినౌ ॥ 34

ఇంద్రియస్య-ఇంద్రియస్య-అర్థే-రాగద్వేషౌ-వ్యవస్థితౌ
తయోః-న-వశం-ఆగచ్ఛేత్-తౌ-హి-అస్య-పరిపంథినౌ

ఇంద్రియస్య	= ప్రతి ఇంద్రియమునకు	వశం	= వశమును
ఇంద్రియస్య అర్థే	= ఇంద్రియ విషయము నందు	న ఆగచ్ఛేత్	= పొంద గూడదు
రాగద్వేషౌ	= రాగద్వేషములు	తౌ	= ఆ రాగద్వేషములు
వ్యవస్థితౌ	= ఏర్పడి ఉన్నాయి	అస్య	= సాధకునికి
తయోః	= ఆ రాగద్వేషములకు	పరిపంథినౌ హి	= శత్రువులు గదా

ప్రతి ఇంద్రియానికి దానికి సంబంధించిన ఇంద్రియ విషయము నందు రాగద్వేషాలు ఏర్పడి ఉన్నాయి. రాగద్వేషాలకు ఎవ్వరూ వశపడ కూడదు. రాగద్వేషాలు సాధకునికి ప్రబల శత్రువులు కదా!

వ్యాఖ్య

ఏ వ్యక్తి కూడా తన ప్రకృతికి, లేదా స్వభావానికి భిన్నంగా ప్రవర్తించ లేడని అర్థం చేసుకున్నాం. స్వభావమే జీవితాన్ని నడుపుకుంటూ పోతూ ఉంది. మన కర్మల్ని స్వభావమే నిర్ణయిస్తూ ఉంది అని గ్రహించాం.

స్వభావాన్ని అనుసరించే అందరూ ప్రవర్తిస్తున్నారు అన్నప్పుడు స్వభావం లేనివారు ఎవరుంటారు? ఎవ్వరూ ఉండరు (*న చ ప్రకృతి శూన్యః కశ్చి దస్తి*). ఒకవేళ, అలాంటి వారు ఎవరైనా ఉంటే, వారికి మాత్రమే శాస్త్రం ఉపయోగ పడుతుందని, స్వభావ ప్రేరణతో ప్రవర్తించే వారికి శాస్త్రం ఉపయోగ పడదని అర్థం. అలాంటప్పుడు ఇక శాస్త్రాధ్యయనం ఎందుకు? ఆ సందేహానికి సమాధానమే ఈ శ్లోకం.

స్వభావం కర్మలను నిర్ణయించ వచ్చు. స్వభావ సిద్ధమైన కర్మలు బంధాన్ని కలిగించవు. రాగద్వేషాలతో కలిసి నపుడే కర్మలు బంధిస్తాయి. రాగద్వేషాల విషయంలో మనం జాగ్రత్తగా ఉంటే, స్వభావజనిత కర్మలు బంధహేతువులు కావు. స్వభావాన్ని మనం నిగ్రహించలేక పోవచ్చు. కాని, వివేకంతో చరిస్తే రాగద్వేషాలను కట్టడి చేయగలం.

రాగద్వేషాలు

ప్రతి ఇంద్రియానికి తత్సంబంధమైన ఇంద్రియ విషయము నందు రాగద్వేషాలు ఉంటాయి. **ఇంద్రియస్య ఇంద్రియస్య** అని రెండుసార్లు చెప్పడాన్ని సంస్కృత భాషా ప్రక్రియలో **వీప్సా** అంటారు. అంటే, ద్విరుక్తి అని అర్థము. 'ఇంద్రియస్య ఇంద్రియస్య' అంటే సమస్తమైన ఇంద్రియముల యొక్క **అర్థే** - విషయముల యందు; అనగా రూపము నందు, శబ్దము నందు, రసము నందు, స్పర్శము నందు, గంధము నందు అని అర్థము. ప్రతి ఇంద్రియానికి తత్సంబంధమైన ఇంద్రియ విషయము ఇష్టమైతే రాగము ఏర్పడుతుంది (*ఇష్టే రాగః*). అనిష్ట మైతే ద్వేషము కలుగుతుంది (*అనిష్టే ద్వేషః*).

విషయాలను గుర్తించ డానికి ఇంద్రియాలు ఉపకరిస్తాయే గాని, రాగద్వేషాలను ఇంద్రియాలు కదిలించ లేవు. రాగద్వేషాలు కదల డానికి స్వభావమే కారణము. అందుచేత కళ్ళు చూపించిన వన్నీ మనం కోరుకోము. వాటికి సంబంధించిన వాసనలు మన వద్ద ఉన్నప్పుడే అవి మనల్ని ఆకర్షిస్తాయి. ఆకర్షించిన వాటినే మనం కోరుకుంటాము.

ఎంత విశిష్టమైన వస్తువునైనా అందరూ అభిలషించలేక పోవడానికి స్వభావమే కారణము. మనము దేనిని కోరుకున్నా, ఆ కోరిక వెనుక స్వభావ ప్రేరణ ఉంటుంది. కాని, అది మనకు కనిపించదు. మెదడు యొక్క లోతుల్లో ఉంటుంది కనుక అర్థం కాదు కూడా. 'ఏం చేద్దాం! నేను అలాగే ప్రవర్తిస్తూ ఉంటాను. అది నా

స్వభావం' అని మనుషులు చెప్పుకోవడం కూడా వింటూ ఉంటాము. స్వభావం ముందు మనిషి ఎంత అశక్తుడో ఆ మాటల్ని విశ్లేషిస్తే అర్థ మవుతుంది.

ఒక పువ్వును నచ్చినా, ఒక మనిషిని మెచ్చినా, ఒక పండును కోరినా, ఒక బట్టను ధరించినా, ఒక పదార్థాన్ని ఆశించినా, ఒక ప్రదేశాన్ని నిరసించినా వాటి వెనుక కారణా లున్నాయి. అవన్నీ స్వభావంలో దాగి ఉన్నాయి. వ్యక్తుల స్వభావాలు భిన్నంగా ఉన్నాయి కనుక, రాగద్వేషాలలో వ్యత్యాసాలు గోచరిస్తూ ఉన్నాయి.

పెళ్ళిచూపులలో అనేక మందిని చూడటానికి ఇదే కారణము. వాస్తవానికి అక్కడ చూస్తున్నవి కళ్ళు కాదు. మనస్సూ కాదు. మనస్సులో అంతర్లీనంగా ఉన్న స్వభావం. స్వభావమే సానుకూలమైన వ్యక్తి కొరకు అన్వేషిస్తూ ఉంది. ఎందరో అందమైన అబ్బాయిలను చూసిన తరువాత, సాధారణ రూపాన్ని చూసి అమాంతం పెళ్ళికుమార్తె నచ్చేస్తుంది. అందమైన వాళ్ళను ఎందరినో చూచి కాదన్నావు. చివరికి ఈ చింతపండు నచ్చాడా? అని ఎవరైనా ఎగతాళి చేస్తే, నా కళ్ళతో చూస్తే మీకు అర్థ మవుతుంది అంటుంది పెళ్ళి కుమార్తె. నిజమే. అది అక్షర సత్యం. దృశ్యం అందరి నేత్రాలకు ఒకే విధంగా కనిపిస్తుంది. కాని, నచ్చడం అనేది చూడటం మీద ఆధారపడి లేదు. స్వభావం మీద ఆధారపడి ఉంది. ఆ స్వభావ జనిత ఆకర్షణే నేత్రాల ద్వారా ప్రసరించి నచ్చడం లేదా మెచ్చడం జరుగుతుంది.

ఏది నచ్చినా, ఏది నచ్చక పోయినా వాటి వెనుక రాగద్వేషా లున్నాయి. ఈ రాగద్వేషాలను స్వభావం కదిలిస్తూ ఉంటుంది. తదనుగుణంగా అస్వతంత్రుడైన మనిషి ప్రవర్తిస్తూ ఉంటాడు. మనస్సులో నిక్షిప్తమై ఉన్న సంస్కారం మీద మానవునికి ఆధిపత్యం లేదు. స్వభావం మనిషి అధీనంలో ఉండదు. కాని, చేసే కర్మలలో మనిషికి స్వేచ్ఛ ఉంది. ఒక కర్మను చెయ్యవచ్చు (*కర్తుం శక్యం*). చేయక పోవచ్చు (*అకర్తుం శక్యం*). మరో విధంగా చెయ్యవచ్చు (*అన్యథావా కర్తుం శక్యం*). కనుక స్వభావం ముందుకు తోస్తున్నా, స్వభావాన్ని నిగ్రహించ లేని వ్యక్తి కర్మల విషయంలో తన కున్న స్వేచ్ఛను వినియోగించుకో వచ్చు. రాగద్వేషాలను మార్చలేక పోవచ్చు నేమో గాని, రాగద్వేషాలకు చిక్కకుండా కర్మల్ని ఆచరించ వచ్చు. ఇదే కర్మయోగంలో దాగి ఉన్న వైభవం.

ఉంటే ఉండనీ - కలిసి ఉండకు

స్వభావం కర్మల్ని నిర్ణయించ వచ్చు. ప్రవర్తనను నియంత్రించ వచ్చు. కాని, మన కర్మస్వేచ్ఛను నిషేధించ లేదు. పూర్వజన్మ సంస్కార జనిత వాసనలు ఒక వైపు ప్రవాహ రూపంలో ప్రేరేపిస్తున్నా, ప్రస్తుత జన్మలో పురుష ప్రయత్నంతో సాగుతున్న పరమార్థ సాధనను అవగాహనతో కొనసాగిస్తే, రాగద్వేషాలకు వశం కాకుండా కర్మల్ని ఆచరించ వచ్చు. స్వభావము స్వధర్మంగా రూపు దాల్చినా, రాగద్వేషాలు లేకుండా స్వధర్మాన్ని ఆచరించి కర్మబంధం నుండి విడిపడ వచ్చు. స్వభావం ఎలా వ్యక్త మవుతుంది? రాగద్వేషాల ద్వారానే వ్యక్తం కావాలి. రాగద్వేషాలను ఎప్పుడైతే తటస్థ పరచామో, ఆ తరువాత కోరలు తీసిన పాము లాగా కర్మలు నిర్వీర్య మవుతాయి. బంధాన్ని కలిగించ కుండా ప్రారబ్ధం కరిగి పోతూ ఉంటుంది. అందుచేతనే, 'రాగద్వేషాలకు వశపడకు' అంటున్నాడు భగవంతుడు (*తయోః రాగద్వేషయోః వశం న ఆగచ్ఛేత్*). అంతేగాని, 'రాగద్వేషాలు లేకుండా ఉండు' అని చెప్పలేదు. ఎందుకంటే, అవి స్వభావంలో ఉంటాయి. వాటిని నియంత్రించ లేము. కనుక, వాటికి వశపడకు అన్నాడు. ఇది కర్మస్వేచ్ఛను ఆవిష్కరిస్తోంది.

రాగద్వేషాలను తటస్థ పరచ గలిగితే కర్మలు బంధించవు. కనుక రాగద్వేషాలను అవశ్యం తటస్థ పరచాలి. అది కర్మయోగం ద్వారానే సాధ్యం. ఈశ్వరార్పణ బుద్ధితో కర్మలను నైవేద్యంగా సమర్పించి, ఫలితాల్ని ప్రసాదంగా స్వీకరించి నపుడు ఇక రాగ మెక్కడుంది? ద్వేషం ఎలా ఉంటుంది? రాగద్వేషాలు లేనపుడు

ఇక బంధ మెక్కడుంది? రాగద్వేషాలే మనిషికి ప్రబల శత్రువులు. శ్రేయో మార్గంలో అవే విఘ్నాలు. ప్రతిబంధకాలు. కనుక అవే శత్రువులు అంటున్నాడు (**పరిపన్థినః హి**).

స్వభావజనిత రాగద్వేషాల చేత ప్రేరేపింప బడిన వాడు పరధర్మం కూడా అనుసరణీయమే అని భావిస్తాడు. అది యుక్తం కాదు. ఆ విషయాన్ని చెబుతున్నాడు.

శ్రేయా న్స్వధర్మో విగుణః పరధర్మా త్స్వనుష్ఠితాత్ ।
స్వధర్మే నిధనం శ్రేయః పరధర్మో భయావహః ॥ 35

శ్రేయాన్-స్వధర్మః-విగుణః-పరధర్మాత్-స్వనుష్ఠితాత్
స్వధర్మే-నిధనం-శ్రేయః-పరధర్మః-భయావహః

స్వనుష్ఠితాత్	= బాగుగా ఆచరింప బడిన	స్వధర్మే	= తన ధర్మము నందు
పరధర్మాత్	= పరధర్మము కంటె	నిధనం	= మరణమైనా
విగుణః	= గుణము లేనిదైనా	శ్రేయః	= శ్రేయస్కరము
స్వధర్మః	= తన ధర్మము	పరధర్మః	= పరుల ధర్మము
శ్రేయాన్	= శ్రేష్ఠమైంది	భయావహః	= భయాన్ని కలిగిస్తుంది

చక్కగా ఆచరింప బడిన అన్యుల ధర్మము కన్నా, గుణము లేని దైనా స్వధర్మమే మేలు. స్వధర్మము నందు మరణ మైనా మంచిదే. పరధర్మము భయంకరము.

వ్యాఖ్య

మన ప్రకృతికి, లేదా స్వభావానికి అనుకూల మైనది ఏదో అదే స్వధర్మము. ప్రకృతిని అనుసరించి ప్రవృత్తి ఉంటుంది. ఇదే స్వధర్మానుష్ఠానము. స్వధర్మాన్ని ఆచరించడంలో మనం శాస్త్ర విహిత కర్మల్ని ఆచరిస్తూ పోవాలి. విపరీతంగా చరిస్తే పరిస్థితులు వికటిస్తాయి. ఫలితాలు విడ్డూరంగా ఉంటాయి.

హింస చేయ కూడదు (**హింసాం న కుర్యాత్**). మద్యపానం చేయ కూడదు (**సురాం న పిబేత్**). మాంస భక్షణం చేయ కూడదు (**కలంజం న భక్షయేత్**). ఇవి శాస్త్ర ప్రతిపాదిత నిషేధాలు. కాని, స్వభావంలో వీటి యందు రాగబుద్ధి ఉంటే, అవి నిషేధాలే అయినా వాటిని మనిషి విధిగా గ్రహిస్తాడు.

స్నాన సంధ్యాదులు, నిత్య నైమిత్తిక కర్మలు శాస్త్ర విహితాలే అయినా, వాటి యందు ద్వేషబుద్ధి ఉంటే వాటిని త్యజిస్తాడు. కనుక చేయకూడని నిషిద్ధ కర్మలు చేయడానికి, చేయవలసిన విహిత కర్మలు చేయక పోవడానికి రాగద్వేషాలే కారణాలని తేలి పోయింది. ఈ రాగద్వేషాలు స్వభావ జనితాలు కనుక వీటికి స్వభావమే ప్రబల కారణము.

స్వభావమే స్వధర్మమై ఉంటుంది. స్వభావ ప్రేరణతో స్వధర్మాన్ని ఆచరించే టప్పుడు, మనకు కర్మస్వేచ్ఛ ఉంది కనుక, శ్రద్ధతో శాస్త్రానుసారం కర్మల్ని కర్మయోగంగా మార్చుకుంటే, పూర్వ సంస్కారాలు ఖర్చయి పోతాయి. నూతన వాసనలు తయారు కావు. కనుక శాస్త్రానుసారం స్వధర్మానుష్ఠానం అనివార్యం. అవసరం కూడా.

స్వధర్మం భవ్యం - పరధర్మం భయరూపం

స్వః ధర్మః స్వధర్మః - తనదైన ధర్మమే స్వధర్మము. తన ప్రకృతికి అనుగుణమైన ధర్మమే స్వధర్మము. అలాంటిది గుణహీనంగా ఉండవచ్చు కూడా (**విగుణః అపి**). అయినా అదే శ్రేయస్కరము (**శ్రేయాన్**). అదే ప్రశస్త మైనది. చక్కగా ఆచరింప బడిన పరధర్మము కంటే స్వధర్మమే ప్రశస్తము.

స్వధర్మాన్ని ఆచరించ డానికి అనుకూలమైన స్వభావము మనస్సులో ఉంది. సంస్కార ప్రేరిత కర్మను, లేదా స్వధర్మాన్ని రాగద్వేషాలు లేకుండా, ఈశ్వరార్పణ బుద్ధితో ఆచరిస్తే, ధర్మరూపంలో దైవమే ఉన్నందున, స్వధర్మానుష్ఠానంలో వాసనలు ప్రక్షాళన మవుతాయి. సుగుణాలతో కూడినదే అయినా పరధర్మము అనుష్ఠింప దగింది కాదు. పరధర్మాన్ని అనుసరించ డానికి ప్రేరణ నిచ్చే అనుకూలమైన స్వభావము మన వద్ద లేకపోవడమే అందుకు కారణము.

ఒక వైపు స్వభావ ప్రేరిత స్వధర్మాన్ని విస్మరించడము వల్ల పూర్వ వాసనలు ప్రక్షాళనం కావు. మరొక వైపు పరధర్మం స్వభావంలో లేనందున ప్రేరణ కరువై పరధర్మాన్ని ఆచరించడం సాధ్యం కాదు. అందుచేత, జీవించినంత కాలము చేసే కర్మలలో ఘర్షణను అనుభవిస్తూ బ్రతక వలసి వస్తుంది. ఇలా బ్రతకడం కన్నా చావడమే మేలు అంటున్నాడు భగవంతుడు. పరధర్మంలో బ్రతకడం కన్నా స్వధర్మంలో మరణించడమే శ్రేయస్కరము (***స్వధర్మే స్థితస్య నిధనం మరణ మపి శ్రేయః పరధర్మే స్థితస్య జీవితాత్***).

స్వధర్మం తల్లి లాగా జన్మతః సంక్రమించింది. భౌతికంగా బిడ్డ పుట్టడానికి తల్లి ఎలా కారణమో, అలాగే జీవి ఆవిర్భావానికి స్వభావం కారణము. స్వధర్మాన్ని మార్చడం సాధ్యం కాదు. ఇష్టం లేకపోతే మళ్ళీ పెళ్ళి చేసుకొని భార్యను మార్చుకోవచ్చు. అలా తల్లిని మార్చడం సాధ్యం కాదు. స్వమాతను కాదని, పరమాత గర్భం నుండి మళ్ళీ పుట్టడం సాధ్యం కాదు. అలాగే స్వధర్మాన్ని నిరసించి, పరధర్మాన్ని స్వీకరించడం కూడా సాధ్యం కాదు.

అర్జునుడు క్షత్రియుడు. క్షత్రియ స్వభావం కలవాడు. క్షత్రియ ధర్మం స్వధర్మంగా కలవాడు. అందుకే అరణ్యంలో కూడా అస్త్రశస్త్రాలు సాధించు కోవడానికి తపస్సు చేశాడు. క్షత్రియ ధర్మమైన యుద్ధకర్మను చేయడానికి కురుక్షేత్రంలో ప్రవేశించాడు. తీరా ప్రవేశించాక, ఏ కారణం చేతనో యుద్ధం కన్నా భిక్షాటనమే శ్రేయస్కర మని భావించాడు. దీనిని వాసుదేవుడు వారిస్తున్నాడు.

యుద్ధం అర్జునుడికి స్వధర్మం. తన ప్రకృతికి సంబంధించింది. భిక్షాటన స్వధర్మం కాదు. పరధర్మం. అర్జునుడు కర్మనిష్ఠకు సంబంధించిన వాడే కాని, జ్ఞాననిష్ఠకు సంబంధించిన వాడు కాడు. అలాంటప్పుడు సన్యాసి ధర్మాన్ని ఎలా ఆచరించగలడు? భిక్షాటన సమయంలో ఎవరైనా ఛీ కొడితే, అర్జునుడు సహించ గలడా? కాని సన్యాసి సంతోషంగా ఆ తిరస్కారాన్ని స్వీకరించ గలడు. అర్జునుడు క్షత్రియ ఆవేశం కలవాడు కనుక, అలా నిందించిన వాణ్ణి శిరచ్ఛేదం చేసినా చేస్తాడు. ఆ చేసేదేదో, దారిన పోయేవాణ్ణి చేసే కన్నా, దుష్టుడైన దుర్యోధనుణ్ణి చేయవచ్చు కదా? పరధర్మమైన భిక్షాటన అర్జునుడికి ఎలా శ్రేయస్కరము? పైకి పెట్టుబడి లేని వ్యాపారంగా కనిపించ వచ్చు. కాని, లోపల భిక్షాటనకు అనుకూలమైన స్వభావము ఏది?

ఇంతెందుకు? అర్జునుడి అన్నగారు భీమసేనుల వారు ఏకచక్రపురంలో మారువేషంలో భిక్షాటన చేశారు కదా! అప్పుడేమైంది? రూపము బ్రాహ్మణ రూపమే గాని, స్వరూప ప్రదర్శన మంతా క్షత్రియునిదే.

భిక్షాటనలో అన్యుల ఇళ్ళ ముందు నిలబడి, 'మాతా! భిక్షాందేహి!' అనలేక పోయాడు. అందుకని ఇళ్ళ ముందు నిలబడి హుంకరించే వాడు. ఆ శబ్దానికి భయపడి తల్లులు భిక్షం వేసేవారు. భిక్షం యాచించినట్లు ఉండేది కాదు, పన్ను వసూలు చేసినట్లే ఉండేది అన్నాడు వ్యాసుడు. ***భిక్షాటనం చ హుంకారాత్, కరవత్ వైశ్యతో౽గ్రహీత్*** - వ్యాపారస్థుల నుండి ప్రభువు సుంకం వసూలు చేసినట్లు భిక్షను సంగ్రహించేవాడట భీమసేనుడు. ఇదెక్కడన్నా ఉందా! ఎందుకు ఉండదు? పరధర్మంలో తప్పక ఉంటుంది.

ఒకవేళ స్వధర్మమైన యుద్ధం దోషపూరితంగా ఉందని, ఏ కష్టము, దోషము లేకుండా భిక్షాటన హాయిగా

ఉంటుందని భావించి, నేడు అర్జునుడు యుద్ధాన్ని మాని, కురుక్షేత్రం నుండి పలాయనమై హరిద్వార్‌లో ఆశ్రమం పెట్టుకున్నా, ప్రక్క ఆశ్రమం సన్యాసితో పోట్లాడుతాడే గాని పద్మాసనంలో కూర్చుని ధ్యానం చేయలేడు. ఒకవేళ చేసినా, ఆ ధ్యానంలో దుర్యోధనుడు దర్శన మిస్తుంటాడే గాని దేవుడు ఉండడు.

ఎవరి వేలిముద్రలు వారివే. ఎవరి చూపు వారిదే. ఎవరి జీర్ణశక్తి వారిదే. ఎవరి స్వధర్మము వారిదే. బాగుగా అనుష్ఠింపబడే పరధర్మం కన్నా గుణహీనంగా కనిపించినా స్వధర్మమే మేలు. భయంకరమైన పరధర్మాన్ని ఆచరించడం కన్నా, స్వధర్మంలో మరణించడమే ఉత్తమము. నేడు మరణించినా, రేపు స్వభావానికి అనుకూలమైన జన్మ వస్తుంది. పరధర్మంలో బ్రతికి పాడు కావడం కన్నా, స్వధర్మంలో మరణించి, తిరిగి జన్మించిన తరువాత స్వధర్మానుష్ఠానాన్ని కొనసాగించడం ఉత్తమం.

పాలు గొప్పవే కావచ్చు. నీళ్ళు పాల లాగా విశిష్ట మైనవి కాక పోవచ్చు. అయినా, చేప నీళ్ళ ల్లోనే బ్రతుకుతుంది. విశిష్ట మైనవి కదా అని చేపను పాలల్లో ఉంచితే చచ్చిపోతుంది. స్వధర్మ పరధర్మాలు ఇలా జీవన్మరణాలకు కారణ మవుతాయి.

ఇక్కడ, ఈ సందర్భంలో అర్జునుని బుద్ధి సంశయంలో పడింది. స్పష్టత కోసం తపిస్తూ ఉంది. ఎందుకని మనిషి అనివార్యంగా పాపం చేస్తున్నాడో తెలుసు కోవాలని భావించి ప్రశ్నిస్తున్నాడు.

అర్జున ఉవాచ :

అథ కేన ప్రయుక్తోऽయం పాపం చరతి పూరుషః ।
అనిచ్ఛ న్నపి వార్ష్ణేయ బలాదివ నియోజితః ॥ 36

అథ-కేన-ప్రయుక్తః-అయం-పాపం-చరతి-పూరుషః
అనిచ్ఛన్-అపి-వార్ష్ణేయ-బలాత్-ఇవ-నియోజితః

వార్ష్ణేయ	= కృష్ణా!	నియోజితః ఇవ	= ఆజ్ఞాపింప బడ్డాడా అన్నట్లు
అథ	= అయితే	కేన	= దేని చేత
అయం	= ఈ	ప్రయుక్తః	= ప్రేరేపింప బడిన వాడై
పూరుషః	= పురుషుడు	పాపం	= పాపాన్ని
అనిచ్ఛన్ అపి	= ఇష్టము లేకున్నా కూడా	చరతి	= చేస్తున్నాడు?
బలాత్	= బలవంతంగా		

అర్జునుడు అడుగుతున్నాడు :

కృష్ణా! తనకు ఇష్టం లేకున్నా, ఎవరో బలవంతంగా ఆజ్ఞాపించినట్లు మనిషి పాపం చేస్తున్నాడు. మనిషిని అలా ప్రేరేపించేది ఏది?

వ్యాఖ్య

తప్పులే చెయ్యని వారు ఎవరున్నారు ఈ ప్రపంచంలో? తమలో దోషాలే లేవని ఎవరు చెప్పగలరు? అందరూ చెడిపోయిన వాళ్ళు కారు. కాని, కొద్దో గొప్పో చెడు చేయకుండా ఎవ్వరూ లేరు. మరి, చెడు చేసే వారికి అది చెడు అని తెలిసి చేస్తున్నారా? లేక తెలియక చేస్తున్నారా? తెలిసే చేస్తున్నారు. తెలియకుండా ఎలా చేస్తారు? అలా తెలియకుండా జరిగితే అది పిల్లల్లో జరగాలి. పిల్లలు చేసేది చెడు కాదు. పొరపాట్లు, అంతే.

ఎవరు తప్పు చేసినా తెలిసే చేస్తారు. అధర్మపరులు ధర్మాధర్మాలు తెలియని వారు కారు. దొంగతనము

చేసే వారికి అది తప్పు అని తెలియక కాదు. అది తప్పు కాదని వాళ్ళ అభిప్రాయమైతే, రహస్యంగా ఎందుకు చేస్తారు?

తెలిసే తప్పు చేసే టప్పుడు, అలా చేయడం వారికి ఇష్టమేనా? తప్పు చెయ్యడానికి మనిషి ఎంత ఘర్షణకు గురి కావాలి! మనస్సు ఘర్షణకు గురి కావడం ఎవరికి ఇష్టం? అయినా, మనిషి తప్పు చేస్తూనే ఉన్నాడు. ఇష్టం లేకపోయినా చేస్తున్నాడు. పైగా చెయ్యకూడదు అనుకున్నా ఎవరో బలవంతంగా నెట్టినట్లు చేస్తున్నాడు. లేదా రాజు చేత ఆజ్ఞాపించ బడిన సేవకుని లాగా చేస్తున్నాడు. ఇదంతా ఎందుకు జరుగుతోంది? నే నెందుకు పాపం చేస్తున్నాను? అని మౌనంగా ప్రతి మనిషి తన మనస్సులో వేసుకొనే ప్రశ్ననే అర్జునుడు మనందరి ప్రతినిధిగా శ్రీకృష్ణుని బాహాటంగా అడుగు తున్నాడు.

మనిషి ఇష్టపడి తప్పు చేస్తే ఈ ప్రశ్న ఉత్పన్నం కాదు. ఇష్టం లేకున్నా ***(స్వయమ్ - అనిచ్ఛన్ అపి)*** ఎందుకు పాపాన్ని చేస్తున్నాడు? ఇష్టం లేనిది చేయడం అంటే, వెనుక దేని ప్రోద్బలమో ఉండాలి. లేదా ఎవరైనా ప్రేరేపిస్తూ ఉండాలి. అలా ప్రేరేపించే దెవరు? భగవంతుడా? ప్రారబ్ధమా? అజ్ఞానమా? కామమా? ఎవరి చేత, లేదా దేని చేత ***(కేన)*** ఆజ్ఞాపించ బడి మానవులు పాపాచరణం చేస్తున్నారు? అనేది అర్జునుని ప్రశ్న.

కేన అని అర్జునుడు ఏ పదంతో ప్రశ్నించాడో, ఆ పదం నామధేయం గానే ఒక ఉపనిషత్తు ఉంది. అదే కేనోపనిషత్తు. ***కేనేషితం పతతి ప్రేషితం మనః*** - మనస్సు విషయాల మీదికి పరుగు లెత్తడానికి కారణ మెవరు? అలా అభిలషించే దెవరు? ప్రేరేపించే దెవరు? అనే ప్రశ్నతో కేనోపనిషత్తు ప్రారంభమైంది.

దుర్యోధనుడు కూడా ***కేన*** అనే పలికాడు. తాను చేసేది పాప మని, అధర్మ మని దుర్యోధనునికి తెలుసు. ధర్మ మేమిటో తెలియక అలా చేశాడేమో అని అనుకోవ డానికి వీల్లేదు. అతనికి ధర్మం కూడా తెలుసు. కాని ధర్మ మార్గంలో జీవించడం తెలియదు. అతని వింత ప్రవర్తనను విచిత్రమైన అతని మాటల్లోనే చెప్పు కుందాం.

జానామి ధర్మం న చ మే ప్రవృత్తిః జానా మ్యధర్మం న చ మే నివృత్తిః
కేనాపి మార్గేన హృది స్థితేన యథా నియుక్తోऽస్మి తథా కరోమి ॥

ధర్మం నాకు తెలుసు. కాని అనుసరించాలి అనుకోలేదు. నాకు అధర్మం కూడా తెలుసు. కాని విడిచి పెట్టడం జరగలేదు. ఎవరో నన్ను నియమిస్తూ నడిపిస్తూ ఉంటే నేను అలా నడిచాను. ఆ నడిపిం దెవరో నా మనస్సు లోనే ఉండాలి అన్నాడు.

పాపం అనర్థ మని, వినాశ హేతువు అని అర్జునునికి తెలుసు. దుర్యోధనునికి కూడా తెలుసు. కాకపోతే, అనర్థానికి మూల మేమిటో తెలుసుకొని దానిని పరిహరించు కోవాలి అనే ఆలోచన దుర్యోధనునికి లేదు. కాని, అర్జునుడు మాత్రం పాపానికి హేతువు ఏమిటో తెలుసుకొని, దానిని పరిహరించు కోవాలని శ్రీకృష్ణుని అడుగు తున్నాడు. కారణం అర్థమైతే కదా నివారించు కొనేది? అందుకనే ***అథ*** అంటూ ప్రశ్నను ప్రారంభించాడు. ***అథ*** శబ్దము అర్థాంతర బోధకము.

భగవంతుని బోధలో ఇంత వరకు వినాశానికి అనేక కారణాలు చెప్పబడ్డాయి. ***ధ్యాయతో విషయాన్ పుంసః*** *(2 - 62)*, ***భుంజతే తే త్వఘం పాపా యే పచన్త్యాత్మ కారణాత్*** *(3 - 13)*, ***ప్రకృతేర్గుణ సమ్మూఢాః*** *(3-29)*, ***తౌ హ్యస్య పరిపన్థినౌ*** *(3 - 34)* - ఇవన్నీ అనర్థానికి హేతువులు గానే గోచరిస్తున్నాయి. అనర్థానికి ఇవన్నీ సమాన ప్రాధాన్యం గల కారణాలా? లేక, వీటిలో ఒకటి ప్రధానము, మిగిలినవి అప్రధానములా? లేక సహకారులా? కృష్ణా! నీవు విషయాన్ని ఎంతో విస్తరించి చెప్పావు. నాకు మాత్రం అంతా అనిశ్చితంగా ఉంది.

కనుక నీవే నిశ్చితమైన విషయాన్ని సంక్షిప్తంగా చెప్పు! తద్వారా ఈ అనర్థం నుండి బయట పడి ఆత్మానందాన్ని అనుభూతం చేసుకుంటాను అని అర్జునుడు ప్రశ్నిస్తున్నాడు. ఇదంతా ఆ శ్లోకంలో ఎక్కడుంది బాబూ? తమరి పైత్యాన్ని పార్థునిపై రుద్దడ మేమిటి? అని సంశయిస్తున్నారా? ఏనుగు పాదంలో అన్ని పాదాలు ఇమిడినట్లు, శ్రీకృష్ణుని 'వార్ష్ణేయా!' అని పిలవడం లోనే పార్థుని హృదయం సుస్పష్టంగా ఆవిష్కరింప బడింది.

వార్ష్ణేయా అంటే వృష్ణి వంశంలో పుట్టిన వాసుదేవా! అని అర్థం **(వృష్ణి కుల ప్రసూత)**. కాని, మరొక గంభీరమైన, తాత్త్వికమైన అర్థం కూడా ఉంది. బ్రహ్మజ్ఞానులైన వారిలో బ్రహ్మానంద పీయూషాన్ని వర్షింప చేయునది 'వృష్ణిః'. ఈ విధమైన సమ్యక్ బోధ ద్వారా తెలియ దగిన వాడు వార్ష్ణేయుడు **(బ్రహ్మవిదాం బ్రహ్మానందామృతం వర్షతీతి వృష్ణిః ! సమ్యగ్బోధేన తేన అవగమ్యతే ఇతి వార్ష్ణేయః)**.

సర్వానర్థ హేతువైన ఏ శత్రువును గూర్చి చెప్పమని అర్జునుడు ప్రశ్నించాడో, ఆ శత్రువు యొక్క చిరునామాను తెలియ చేస్తున్నాడు చిద్విలాస చిదానంద స్వరూపుడు.

శ్రీ భగవానువాచ :

కామ ఏష క్రోధ ఏష రజోగుణ సముద్భవః ।
మహాశనో మహాపాప్మా విద్ధ్యేన మిహ వైరిణమ్ ॥ 37

కామః-ఏషః-క్రోధః-ఏషః-రజోగుణ సముద్భవః
మహాశనః-మహాపాప్మా-విద్ధి-ఏనం-ఇహ-వైరిణం

ఏషః	=ఇది	మహాపాప్మా	= గొప్ప పాపము గలది
రజోగుణసముద్భవః	=రజోగుణము వలన పుట్టిన	ఏనం	= దీనిని
కామః	=కామము	ఇహ	= ఇక్కడ
ఏషః	=ఇది	వైరిణం	= శత్రువుగా
క్రోధః	=క్రోధము	విద్ధి	= తెలుసుకో
మహాశనః	=తృప్తి పొందనిది		

శ్రీ భగవానుడు చెబుతున్నాడు :

రజోగుణము వలన పుట్టిన కామమే పాప కారణము. క్రోధమే పాప కారణము. దీనికి తృప్తి లేదు. మహా పాపాలకు కూడా ఇదే కారణము. ఈ కామాన్ని, క్రోధాన్ని ఇక్కడ శత్రువని తెలుసుకో.

వ్యాఖ్య

పాపం అనేది కార్యం. చెయ్యబడేది కార్యం. చెయ్యాలి అనే కోరిక లేకుండా చెయ్యడం అనే కార్యం జరగదు. **అకామస్య క్రియా నాస్తి** అనే న్యాయాన్ని అనుసరించి, ఎక్కడ ఏ కార్యం జరిగినా దానికి కారణంగా కోరిక ఉంటుంది. పాపము అనే కార్యం జరగాలి అంటే పాప సంకల్పం మనస్సులో కదలాలి. అదే కోరిక. పాప కార్యానికి హేతువు. ఎవరు ఏ పాపకార్యం చేసినా అది కామము యొక్క కార్యమే అని వేదం కూడా ప్రవచించింది **(యద్యద్ధి కురు తే జన్తుః తద్ధి కామస్య చేష్టితమ్)**.

వివేక ప్రధానమైన సత్త్వగుణం ప్రచ్ఛన్న మైనపుడు క్రియాశీలమైన రజోగుణం ప్రభవిస్తుంది. రజస్సు యొక్క గుణము రాగము. రంజనాత్మకమైన విషయము నందు రజోగుణము వల్ల రాగం ఏర్పడుతుంది. ఆ తరువాత భోగేచ్ఛ కదుల్తుంది. అదే కామము. కనుక, కామము అనేది రజోగుణము నుండి పుడుతుంది **(రజోగుణ సముద్భవః)**.

కామము సర్వప్రాణి ప్రత్యక్షం. కోరిక లేని దెవరు? కోరిక తెలియని దెవరికి? అందుకనే **ఏషః** - 'ఇది' అంటున్నాడు భగవానుడు. 'ఇది' అంటే, అందరికీ తెలిసింది. ఇది కామం **(ఏషః కామః)**. ఇది క్రోధం **(ఏషః క్రోధః)**. రెండిటికి 'ఏషః' - 'ఇది' అని ఏకవచన ప్రయోగం చేయడంలో, కామము, క్రోధము అనే రెండు పేర్లు ఇక్కడ వినపడు తున్నా, ఆ రెండూ ఒక్కటే అని అర్థం. క్రోధము కూడా కామమే. తీరని కామమే క్రోధంగా మారుతుంది. ఈ కామం వల్లనే పాప కార్యాలు సాగుతాయి. కామం పోతే క్రోధం ఉండదు.

తృప్తి లేనిది

కామానికి తృప్తి తెలియదు. 'చాలు' అనే పదం కామానికి అర్థం కాదు. సంస్కృతంలో **అలం** అంటే 'చాలు' అని అర్థం. అదే తృప్తి. అలం బుద్ధి. కామానికి అలం బుద్ధి లేదు. అందుకే అది 'అనలం'. 'అనలం' అంటే నిప్పు. ఎంత వేసినా, ఎన్ని వేసినా అగ్ని దహించి వేస్తుంది. ఇక చాలు అనదు. అందుకే అది అనలమైంది.

కామం కూడా అంతే. కామం భోగం కొరకే అయితే, భోగించిన తరువాత కామం లేకుండా పోవాలి. కానీ మన అనుభవం అందుకు భిన్నంగా ఉంది. భోగ్య వస్తువులను అనుభవిస్తున్నా, భోగేచ్ఛ తీరడం లేదు. అనుభవించే కొద్ది పెరుగుతూ ఉందే గాని తరగడం లేదు.

న జాతు కామః కామానా ముప భోగేన శామ్యతి
హవిషా కృష్ణ వర్త్మేవ భూయ ఏవాభి వర్ధతే ॥

కాములను ఎంతగా అనుభవించినా కామము శమించదు. నెయ్యి పోస్తూ ఉంటే అగ్ని ఎలా వృద్ధి చెందుతుందో, అనుభవించే కొద్ది కామము పెరుగుతూనే ఉంటుంది అని మహాభారతము లోను, మనుధర్మ శాస్త్రం లోను చెప్ప బడింది.

భోగిమంటలో కట్టెలు వేస్తూ ఉంటాము. ఎన్ని వేసినా కట్టెలు కాలిపోతూ ఉంటాయే గాని, మంట ఆరదు. పైగా విజృంభిస్తూ ఉంటుంది. అలాగే భోగి ఎంతగా కామాన్ని తృప్తిపరచా లనుకున్నా, అనుభవించడం జరుగుతుందే గాని కామము శాంతించదు. తృప్తి చెందదు. అందుచేతనే తృప్తి చెందాలని భావిస్తూ నూతనంగా కోరికల్ని తయారు చేసుకుంటూ ఉంటాడు. అనుభవించిన తరువాత మళ్ళీ అసంతృప్తిలో పడుతూ ఉంటాడు. ఒకవైపు అనర్థాన్ని చూస్తూనే, మరో వైపు కామాన్ని తృప్తి పరచే ప్రయత్నంలో ఉంటాడు అన్నది వేదం **(అనర్థ పరిపాకత్వ మపి జానన్ ప్రవర్తతే)**. అనర్థ మని తెలిసి కూడా కామాన్ని విడిచి పెట్టడు.

తృప్తిని దూరం చేసి, శాంతిని కాల రాచి, పాప కూపంలో పడేసే ఈ కామాన్ని శత్రువుగా అభివర్ణించాడు గీతాచార్యుడు. బ్రతుకును బుగ్గి చేసేవాడు శత్రువు అవుతాడు తప్ప మిత్రుడు అవుతాడా? పాప స్వభావం గల కామం మనిషి చేత ఘోర పాపాలు చేయిస్తుంది. కామం ప్రేరేపించి నపుడే మనిషి పాపం చేస్తాడు అన్నారు శ్రీశంకరాచార్యస్వామి **(కామేన హి ప్రేరితః జన్తుః పాపం కరోతి)**. అందుచేత, అర్జునా! ఈ సంసారంలో **(ఇహ సంసారే)** ఈ కామమే **(ఏనం కామమ్)** శత్రువు అని **(వైరిణమ్)** తెలుసుకో **(విద్ధి)** అన్నాడు భగవంతుడు.

మనం నివసించే గ్రామంలో లేదా పట్టణంలో మనకు గొప్ప శత్రువు ఉన్నాడు అని తెలిస్తే, ప్రమాదాన్ని ఊహించి ఎంతగానో బాధ పడతాము. ఒకవేళ, ఆ శత్రువు మన వీధి లోనే మకాం పెట్టాడని తెలిసిం దనుకోండి, ఎలా ఉంటుంది? వీధిలో కూడా ఎక్కడో కాదు, మనం అద్దెకున్న ఇంట్లోనే మరొక వాటాలో అద్దెకు ఉంటున్నాడు అని తెలిస్తే, అప్పుడెలా ఉంటుంది? అది కూడా కాదు. భయంకరమైన ఆ శత్రువు మన మనస్సు లోకి ప్రవేశించాడని తెలిసిం దనుకోండి, మన పరిస్థితి ఎలా ఉంటుందో చెప్పడానికి మాటలు సరిపోతాయా? ఇప్పుడు మన అందరి పరిస్థితి అదే కదా! మహాపాపి, భయంకరమైన కామ శత్రువు, క్రోధ శత్రువు మన

చిత్తాన్ని ఛిద్రం చేసేస్తున్నాడు. ఇది అర్థం కాకపోవడం చేత మన ప్రమాద మేమిటో కూడా మనకు తెలిసి రావడం లేదు. అందుకే 'విద్ధి' తెలుసుకో అంటున్నాడు భగవంతుడు.

గతంలో చేసిన పాపాలకు నేడు పశ్చాత్తాపంతో కుమిలి పోతూ ఉన్నాం కదా! దురదృష్టాన్ని, దుర్గతిని అనుభవిస్తూ, **తృష్ణయా హి అహంకారితః** - దురాశే నాకీ దుర్దశను కలిగించింది అని దుఃఖిస్తున్నాం కదా! అలాంటి పరిస్థితి భవిష్యత్తులో రాకుండా ఉండాలి అంటే, పాపాన్ని చేయించే కామాన్ని మనస్సు నుండి గెంటేయాలి.

ఆశ ఉంటే కలదు నిరాశ
కల గంటేనే కలవరము
శ్వాస లాగినా ఆశలు పోవు
అంటి ఉంటాయి మరుజన్మకు
ఆశే మనిషికి పాశము
బ్రతుకును త్రుంచే యమపాశము
రామ రామ జయ రాజారామ్
రామ రామ జయ సీతారామ్ అని రామజోగి చిట్కా.

కామము ఎలాంటి శత్రువో, ఏ విధంగా శత్రువో దృష్టాంతముతో వివరిస్తున్నాడు.

ధూమే నావ్రియతే వహ్ని ర్యథాదర్శో మలేన చ ।
యథోల్బే నావృతో గర్భ స్తథా తే నేద మావృతమ్ ॥ 38

ధూమేన-ఆవ్రియతే-వహ్నిః-యథా-ఆదర్శః-మలేన-చ
యథా-ఉల్బేన-ఆవృతః-గర్భః-తథా-తేన-ఇదం-ఆవృతం

యథా	=	ఏ విధంగా	ఉల్బేన	=	మావి చేత
ధూమేన	=	పొగ చేత	గర్భః	=	గర్భస్థ శిశువు
వహ్నిః	=	అగ్ని	ఆవృతః	=	కప్పబడుతుందో
ఆవ్రియతే	=	కప్పబడుతుందో	తథా	=	అలాగే
యథా	=	ఏ విధముగా	తేన	=	దాని చేత
ఆదర్శః	=	అద్దము	ఇదం	=	ఇది
మలేన చ	=	మాలిన్యము చేత	ఆవృతం	=	కప్ప బడింది

పొగ చేత అగ్ని కప్పబడినట్లు, ధూళి చేత అద్దము కప్పబడినట్లు, మావి చేత గర్భము నందు శిశువు ఆవరింప బడినట్లు, కామము చేత జ్ఞానము కప్పబడి ఉంది.

వ్యాఖ్య

సర్వ అనర్థాలకు కారణమైన శత్రువు కామము. ఈ కామము యొక్క పరిణామమే క్రోధము. రజోగుణము వలన పుట్టిన కామము, రజోగుణము తోనే ప్రవర్తిస్తూ ఉంటుంది. సర్వ పాపాలకు కారణం కావడం చేత కామము మహాపాపము. తృప్తి తీరనిది కనుక **మహాశనము**. అందుకే సంసారంలో కామమే అప్రతిహతమైన శత్రువు. మోక్షమార్గంలో ప్రధాన శత్రువు అయిన కామమును మూడు దృష్టాంతముల చేత వివరిస్తున్నాడు.

సూర్యాస్తమయం జరిగిన తరువాత ప్రపంచాన్ని చీకటి కప్పివేసినట్లు, ఈ కామమనే శత్రువు జ్ఞానాన్ని కప్పేస్తుంది. ఎలా అంటే, అగ్నిని పొగ కమ్మినట్లు, అద్దాన్ని దుమ్ము కప్పినట్లు, గర్భస్థ శిశువును మావి ఆవరించినట్లు అంటున్నాడు.

నిప్పు - పొగ

నిప్పు నుండే పుట్టిన పొగ నిప్పును కప్పేస్తుంది. నిప్పుకు ప్రకాశం ఉంది. ధూమము అప్రకాశం. నివురు కప్పినపుడు నిప్పు కూడా ప్రకాశం లేనట్లే అప్రకాశంగా అగుపిస్తుంది. వాస్తవానికి ప్రకాశాత్మక మైన అగ్నిలో వెలుగు లేకుండా పోలేదు. పొగ కప్పి ఉండటం చేత అగ్ని అప్రకాశాత్మకంగా అగుపిస్తోంది. నివురును తొలగిస్తే నిప్పు కనిపిస్తుంది. ప్రకాశిస్తూ గోచరిస్తుంది. అంతేకాదు. నివురు కప్పి నపుడు కూడా నిప్పులో ఉన్న వెలుగు కనిపించలేదే గాని, అందులోని దాహకశక్తి పోలేదు. నివురు కప్పినా ముట్టుకుంటే నిప్పు కాలి తీరుతుంది.

నిప్పును పొగ కమ్మినట్లు మానవుని వివేకాన్ని కామము కప్పేస్తుంది. మంచిచెడు లేమిటో, ధర్మాధర్మా లేమిటో గ్రహించే వివేకము కామము వల్ల మరుగున పడి పోతుంది. కామాన్ని తొలగిస్తే జ్ఞానము మళ్ళీ బుద్ధిలో యథావిధంగా ప్రకాశిస్తూ గోచరిస్తుంది.

ముకురము - మురికి

నిప్పును పొగ ఎలా కప్పేసిందో, అద్దాన్ని దుమ్ము అలా కప్పేస్తుంది. కాకపోతే, నిప్పును పొగ కమ్మినపుడు నిప్పు కనిపించ లేదు. ఉన్నట్లు కూడా తెలియ లేదు. కాని, దర్పణాన్ని ధూళి ఆవరించినా, దర్పణము దర్శనీయం గానే ఉంటుంది. అద్దం కనిపిస్తూనే ఉంటుంది. కాకపోతే, అద్దంలో మన ప్రతిబింబం కనిపించదు. దుమ్ము చేరడం వల్ల దర్శనానికి అద్దం ఉపకరించడం లేదు. అంతమాత్రాన అద్దం తన దర్శన శక్తిని కోల్పోలేదు. దుమ్ము దులిపితే, అద్దము మళ్ళీ రూపాన్ని ప్రతిబింబిస్తుంది.

నిప్పును పొగ కప్పినట్లు, అద్దాన్ని దుమ్ము మూసినట్లు, జ్ఞానాన్ని కామం కప్పేస్తుంది. అద్దంలో మన ప్రతిబింబాన్ని మనం చూసుకోవ డానికి దుమ్ము ఎలా ప్రతిబంధక మైందో, మన స్వరూపాన్ని మనం దర్శించుకోవ డానికి కామం ప్రతిబంధక మైంది. అద్దంపై ఉన్న దుమ్మును దులిపి శుభ్రం చేస్తే అద్దం ఉపయోగ పడినట్లు, కామాన్ని బుద్ధిలో అదృశ్యం చేస్తే జ్ఞానం దివ్యంగా సత్య దర్శనానికి ఉపకరిస్తుంది.

శిశువు - మావి

నిప్పును పొగ, ముకురాన్ని మురికి కప్పినట్లు, గర్భస్థ శిశువును మావి కప్పేసింది. నివురు కప్పిన నిప్పు కనిపించదు. అయినా ముట్టుకుంటే కాలుతుంది. దర్పణము కంటికి కనిపిస్తూ ఉంటుంది. అయినా ప్రతిరూపాన్ని ప్రదర్శించ లేదు. మావి చేత కప్పబడిన గర్భస్థ శిశువు తల్లి గర్భంలో ఉంది. మావి కనిపించదు. తొలగించే అవకాశాన్ని ఇవ్వదు. బిడ్డ జననం వరకు నిరీక్షించ వలసిందే గాని, నిప్పుపై నివురును, ముకురంపై మురికిని తొలగించినట్లు, శిశువును ఆవరించిన మావిని తొలగించను సాధ్యపడదు. అది కాలం లోనే తొలగాలి.

గర్భస్థ శిశువును మావి కప్పినట్లు, కామం వివేకాన్ని దట్టంగా ఆవరించింది అంటున్నాడు. తొలగించను సాధ్యపడని విధంగా కప్పేసింది అంటున్నాడు. అది కాలంలో తొలగ వలసిందే గాని, వెంటనే తొలగించడం సాధ్యపడదు అనే సంకేతాన్ని కూడా ఇస్తున్నాడు.

కామ విన్యాసాలు

నిప్పును కప్పిన నివురును విసనకర్రతో విసిరితే పోతుంది. ఊదితే ఉండదు. కాని దర్పణాన్ని కప్పిన

ధూళి ఊదినా, విసిరినా పూర్తిగా పోదు. తుడిస్తేనే పోతుంది. కడిగితేనే పోతుంది. కాని శిశువును కప్పిన మావిని అటు ఊదనూ లేము. ఇటు కడగనూ లేము. కనిపెట్టుకొని కూర్చోవడం కన్నా ఏమీ చెయ్యలేము.

కొందరిలో కామము నివురు లాగా ఉంటుంది. ఊదగానే నివురు అదృశ్య మైనట్లు, గురూపదేశముతో వారి లోని కామము కనుమరు గవుతుంది.

మరి కొందరిలో కామము దర్పణంపై ధూళి లాగా ఉంటుంది. ఊదడం కాకుండా తుడిస్తేనే, కడిగితేనే దర్పణం శుద్ధి పడినట్లు, కేవలం గురూపదేశమే కాక, వీరిలో పురుష ప్రయత్నం కూడా జరగాలి. సాధనావశ్యకత ఉంటుంది. అభ్యాస వైరాగ్యాలతో అనుష్ఠానంలో స్థిరపడి తేనే అది పోతుంది.

ఇంక కొందరిలో కామము గర్భస్థ శిశువును మావి కప్పినట్లు ఉంటుంది. ప్రయత్నించినా సద్య: ఫలితం రాదు. అలాంటి వారు నిరీక్షణ లోనే నిరాశకు దూర మవుతారు. ఫలితాన్ని అందుకుంటారు. వీరికి కాలం లోనే అన్నీ కలిసి వస్తాయి.

నిప్పు లోని ప్రకాశాన్ని నివురు నిరోధించినట్లు, వివేకాన్ని కప్పిన కామం మనిషి లోని అందాన్ని, ప్రకాశాన్ని దూరం చేస్తుంది. దర్పణాన్ని ధూళి మలినం చేసినట్లు, కామం హృదయాన్ని కలుషితం చేస్తుంది. మావిని తొలగించటానికి ప్రయత్నాలు విఫల మైనట్లు, ఎంత ప్రయత్నించినా నిగ్రహింపబడక కామం సాధకుని నిస్సహాయునిగా మార్చేస్తుంది.

ఎంత చేసినా, ఏమి చేసినా తృప్తి చెందని కామము మనిషిని దీనుణ్ణి చేసి దిగులు పుట్టిస్తుంది. కామము ప్రతిహత మైనపుడు పుట్టుకొచ్చే క్రోధము (**కామాత్క్రోధోభి జాయతే:** *2 - 62*) ప్రపంచంలో శత్రువుల్ని ప్రోగు చేస్తూ మనిషికి శాంతి లేకుండా చేస్తుంది. అందుచేతనే ఈ కామక్రోధాల్ని నిరోధించడానికి, ఈశ్వరుణ్ణి, ఈశ్వర జ్ఞానాన్ని ఆశ్రయించాలి.

దిగులుతో దినములన్నీ కారిపోయె
పగలతో ప్రపంచమె మారిపోయె
దరి చేర్చాలి నన్ను నీవు దారి చూపి
నీ అడుగుల కడ పడి ఉందు నీలకంఠా! అని ఈశ్వర పూజనంలో ఒక విబూది పండు.

జ్ఞానాన్ని పొందాలని యత్నించే సాధకునికి కామము ఎలా నిత్య శత్రువుగా నిలిచి ఉందో వివరిస్తున్నాడు.

ఆవృతం జ్ఞాన మేతేన జ్ఞానినో నిత్యవైరిణా ।
కామరూపేణ కౌన్తేయ దుష్పూరే ణానలేన చ ॥ 39

ఆవృతం-జ్ఞానం-ఏతేన-జ్ఞానినః-నిత్యవైరిణా
కామరూపేణ-కౌంతేయ-దుష్పూరేణ-అనలేన-చ

కౌంతేయ	=	అర్జునా!			
దుష్పూరేణ	=	నింప శక్యము కానిది	నిత్యవైరిణా	=	నిత్య శత్రువు
అనలేన చ	=	అగ్ని వంటిది	ఏతేన	=	దీని చేత
కామరూపేణ	=	ఆశారూప మైనది	జ్ఞానం	=	జ్ఞానము
జ్ఞానినః	=	జ్ఞానికి	ఆవృతం	=	కప్పు బడినది

అర్జునా! కామము ఎన్నటికీ నిండనిది. అగ్ని లాగా తృప్తి చెందనిది. ఆశా రూప మైనది. జ్ఞానికి నిత్య శత్రువు. కామం తోనే జ్ఞానం కప్పబడి ఉంది.

వ్యాఖ్య

శ్రేయో మార్గంలో అప్రతిహత మైన విరోధిగా ప్రతిబంధకాలను సృష్టించే కామం మానవులను వివిధము లైన పొరలతో ఎలా కప్పి వేసిందో, అలాగే ప్రతి వ్యక్తిని వివిధంగా ఎలా అడ్డగిస్తూ ఉందో, మూడు దృష్టాంతాల ద్వారా తెలుసుకున్నాం. మానవుని జ్ఞానాన్ని మూసేసిన ఈ కామం జ్ఞానాన్ని పొందాలని ఆశించే ముముక్షువుకు నిత్యవిరోధి అంటున్నాడు.

శత్రువు - నిత్య శత్రువు

అజాత శత్రువులు ఈ ప్రపంచంలో ఉండరు. ప్రతి ఒక్కరికి కొందరు శత్రువులు ఉండనే ఉంటారు. కారణం లేకుండా శత్రుత్వము ఉండదు. ఆ కారణం ఎదుటి వ్యక్తే కానవసరం లేదు. ***తన కోపమే తన శత్రువు*** అని సుమతి శతక కర్త తెలిపినట్లు, తన లోని ఈర్ష్యాసూయలే ఎదుటి వ్యక్తిలో శత్రువును చూపించ వచ్చు.

ఏది ఎలా ఉన్నా, శత్రువు అనే వాడు ఉంటాడు. శత్రువు మన ముందే ఉండ నవసరం లేదు. మనస్సులో కదిలినా చాలు, మనిషి ఏదో అసౌకర్యాన్ని అనుభవిస్తూ ఉంటాడు. నేడు శత్రువై బాధిస్తున్న వ్యక్తి, కాలంలో మిత్రుడుగా మారితే, ఆ తరువాత అతడు శత్రువుగా ఉండడు. బాధను కలిగించడు.

ఒకవేళ శత్రువు మిత్రుడుగా మారక పోయినా, ఏ కారణం చేత నైనా అతడు దేశాంతరం వెళ్ళి దూర మైతే, శత్రుత్వము మరుగున పడి పోతుంది. ఒకవేళ మనిషే మరణిస్తే, ఆ తరువాత ఉండమన్నా ఉండదు. అందుకే మరణంలో శత్రుత్వము లేదు అంటూ ఉంటారు. మరణం ఎవరి దైనా కావచ్చు. అందరికీ మరణం ఉంది. శత్రువు మరణించ వచ్చు. శత్రువును చూచేవాడూ మరణించ వచ్చు. ఇలా చూచి నపుడు ప్రతి మనిషికి శత్రువు లున్నారే గాని నిత్యశత్రువు కనిపించడు.

కాని, కామం మనిషికి శత్రువు. జ్ఞానవంతునికి నిత్యశత్రువు (***జ్ఞానినో నిత్య వైరిణా***) అంటున్నాడు గీతాచార్యుడు.

శత్రువు మరొక కాలంలో మిత్రుడు కావచ్చు. కామం ఏ కాలం లోనూ మిత్రుడు కాలేదు. ఏ ప్రదేశం లోనూ మిత్రుడు కాలేదు. ఎప్పుడూ శత్రువే. శత్రువు దూర ప్రాంతాలకు వెళ్ళినట్లు, కామం మనల్ని విడిచి దూరంగా పోదు. ఇక చావంటారా! కామానికి అది లేనే లేదు. మనల్ని చంపుతుందే గాని అది చావదు. ఒకవేళ మనం మరణిస్తే, అంతటితో ఆగుతుందేమో అని ఆశించడానికి వీలు లేదు. ఈ జన్మను చాలించి, మనం మరో జన్మను ఎత్తినా, అక్కడ కూడా కామం మనకు ఎదురేగి ఆహ్వానం పలుకుతుంది. అందుకే కామాన్ని నిత్యవిరోధిగా భగవంతుడు అభివర్ణిస్తున్నాడు.

నిత్యము తోడుగా ఉంటుంది. కనుకనే కామము నిత్యశత్రువు. జన్మాంతరాలలో కూడా విడిచి పెట్టదు కనుక నిత్యవిరోధి. ప్రపంచంలో మనకు విరోధులు ఉండ వచ్చు. అందరి విషయంలో కాకపోయినా, కొందరి విషయంలో నైనా మనది పై చేయిగా ఉంటుంది. వారిపై మనదే విజయంగా ఉంటుంది.

కామం విషయం అలా కాదు. కామ శత్రువుకు జయమే గాని అపజయం తెలియదు. క్రోధ శత్రువుకు గెలుపే గాని ఓటమి లేదు. కామాన్ని ఎందరో ఎదిరించి పోరాడారు. ఎవరు గెలిచారో చెప్పడానికి మన వద్ద దాఖలాలు లేవు.

కామ వేగానికి పండితులు సైతం పరాజితు లయ్యారు. కామం చేతిలో రాజులు కూడా రాలిపోయారు. కామం చేతిలో సన్యాసులు సడలి పోయారు. బలవంతులు బలహీను లయ్యారు. యువకులు బలి అయ్యారు. అందరూ అపజయాన్ని చవి చూచిన వారే.

జ్ఞానా జ్ఞానములు

జ్ఞానికి కామము నిత్యవిరోధి. అజ్ఞానికి కూడా నిత్యశత్రువు. కామం యొక్క ప్రభావం ఉభయులపై ఉన్నా, కామం విషయంలో వారిరువురి మధ్య అవగాహనలో వ్యత్యాసము గోచరిస్తూ ఉంది అంటారు శ్రీశంకరులు.

కామం కదిలి నపుడే, శత్రువు కదులు తున్నాడు అని జ్ఞానం కల వాడు గుర్తిస్తాడు. అందుకే కామ కదలికతో కలత చెందుతూ ఉంటాడు. నన్ను కదిలిస్తున్న కామం నాకు అనర్థాన్ని తెచ్చి పెడుతుంది అని జ్ఞానికి ముందే తెలుసు ***(జ్ఞానీ హి జానాతి అనేన అహమ్ అనర్థే ప్రయుక్తః ఇతి పూర్వమేవ)***. అందుచేత కామం కదిలినా, క్రోధం కదిలినా జ్ఞాని దుఃఖిస్తూ ఉంటాడు ***(దుఃఖీ చ భవతి నిత్యమేవ)***.

మూర్ఖుడు, లేదా అజ్ఞానికి కూడా కామము నిత్య శత్రువే అయినా, అది కదిలి నపుడు జ్ఞాని గుర్తించి నట్లు, అజ్ఞాని దానిని శత్రువుగా గుర్తించడు. పైగా మిత్రుడని భ్రమిస్తాడు. కోరిక కలిగి నపుడు కామాన్ని మూర్ఖుడు విరోధిగా భావించడు. అట్టి కామ ఫలితంగా దుఃఖం ప్రాప్తించి నపుడే దానిని శత్రువుగా పరిగణిస్తాడు. కనుక ఉభయులకు కామం శత్రువే అయినా, నిత్యవిరోధి జ్ఞానికే గాని, అజ్ఞానికి కాదు ***(అతః అసౌ జ్ఞానినః నిత్య వైరీ న తు మూర్ఖస్య)***. మరి, జ్ఞానికి నిత్యవిరోధి అయిన కామము ఏ రూపంలో ఉంటుంది? ***(కిం రూపేణ ?)*** చెబుతున్నాడు.

స్వభావ స్వరూపాలు

కామము యొక్క రూపాన్ని మూడు విషయాల ద్వారా చూపెడు తున్నాడు. (1) కోరిక అనే రూపం కలది (2) నింప శక్యము కానిది (3) చాలు అనేది లేనిది. ఇవే కామము యొక్క స్వరూప స్వభావాలు.

కామం కోరుతూ ఉంటుంది. విసుగు లేకుండా కోరుతుంది. విరామం లేకుండా కోరుతుంది. సాధ్యా సాధ్యాలను పట్టించుకో కుండా కోరుతుంది. యుక్తాయుక్తాలను విశ్లేషించ కుండా కోరుతుంది. ఇదే కామం యొక్క మొదటి రూపం ***(కామ రూపేణ)***.

కామము యొక్క రెండవ రూపం అపూర్ణం. అంటే నిండనిది. ఎంత నింపినా నిండనిది. అనాదిగా ఈ ప్రపంచంలో ఎంత వర్షం కురిసిందో! నిర్విరామంగా ప్రవాహ రూపంలో ఎన్ని నదులు సాగరంలో కలిశాయో! ఇంకా కలుస్తూనే ఉన్నాయి. ఇక నింపుకో లేను, నేను నిండి పోయాను అని ఒక్క మాట సముద్రం ఇంత వరకు అనలేదు. కామం కూడా సాగర రూపం ధరించి ఉంటుంది. ఎన్ని భోగాలు అందించినా, నేను నిండిపోయాను అని అనదు. జల్లెడలో నీళ్ళు పోసినట్లే ఉంటుంది. ప్రయత్నమే గాని ఫలితం ఉండదు. అదే కామరూపం. నింప శక్యము కానిది ***(దుష్పూరః - దుఃఖేన పూరణమ్ అస్య ఇతి)***.

కామము యొక్క మూడవ రూపము అనలం. 'అలం' అంటే చాలు అని అర్థం. చాలు అనేది లేనిది 'అనలం'. అనలం అంటే నిప్పు. ఎన్ని కట్టెలు వేసినా అగ్ని కాల్చి భస్మం చేస్తుందే గాని చాలు అని అనదు అందుకే అది అనలం. కామం కూడా అంతే. ఎన్ని అనుభవించినా అనలం గానే చెలరేగుతూ ఉంటుంది ***(అనలేన)***.

ఇంతకీ ఈ కామవిరోధి ఉండే దెక్కడ? అదీ చెబుతున్నాడు.

ఇన్ద్రియాణి మనోబుద్ధి రస్యాధిష్ఠాన ముచ్యతే।
ఏతై ర్విమోహయ త్యేష జ్ఞాన మావృత్య దేహినమ్॥ 40

ఇంద్రియాణి-మనః-బుద్ధిః-అస్య-అధిష్ఠానం-ఉచ్యతే
ఏతైః-విమోహయతి-ఏషః-జ్ఞానం-ఆవృత్య-దేహినం

అస్య	= దీనికి		ఏషః	=	ఇది
ఇంద్రియాణి	= ఇంద్రియములు		ఏతైః	=	వీని చేత
మనః	= మనస్సు		జ్ఞానం	=	జ్ఞానమును
బుద్ధిః	= బుద్ధి		ఆవృత్య	=	కప్పి
అధిష్ఠానం	= ఆధారముగా		దేహినం	=	జీవుణ్ణి
ఉచ్యతే	= చెప్ప బడింది		విమోహయతి	=	మోహ పెట్టు చున్నది

ఈ కామానికి ఇంద్రియాలు, మనస్సు, బుద్ధి నివాస స్థానాలు. వీటి ద్వారా కామం జ్ఞానాన్ని కప్పి జీవునికి మోహాన్ని కలిగిస్తుంది.

వ్యాఖ్య

జ్ఞానాన్ని కప్పివేసి, వివేకాన్ని మరుగున పడేసే కామం యొక్క స్వరూప స్వభావాలను తెలుసుకున్నాం. కామము నిత్య శత్రువు అని తెలిసి పోయింది. నిత్యవిరోధిని వెంట పెట్టుకొని ఎవరు సుఖపడ గలరు? కనుక శత్రుబాధ నుండి విముక్తి కలగాలి. అలా జరగాలి అంటే శత్రువు యొక్క స్థావరం ఎక్కడో తెలిసి రావాలి. ముందు శత్రువు ఉండే దెక్కడో తెలిస్తే, ఆ తరువాత అతణ్ణి సులభంగా మట్టు పెట్టడం సాధ్య పడుతుంది ***(జ్ఞాతే హి శత్రోః అధిష్ఠానే సుఖేన శత్రు నిబర్హణం కర్తుం శక్యతే)***. కావరం గల శత్రువు నైనా స్థావరం తెలిస్తే నాశనం చెయ్యవచ్చు. కామానికి ఇంద్రియాలు, మనస్సు, బుద్ధి అనేవి స్థావరాలు అంటున్నాడు గీతాచార్యుడు ***(ఇంద్రియాణి, మనః బుద్ధిః చ అస్య కామస్య, అధిష్ఠానం, ఆశ్రయః)***. ఈ స్థావరాలలో ఉంటూ, కామం మానవుని వివేకాన్ని కప్పివేసి, మోహంలో పడదోస్తూ ఉంది.

శత్రు స్థావరాలు

సంఘ విద్రోహశక్తులు, బందిపోట్లు, తీవ్రవాదులు ఎలాగైతే తమ కంటూ కొన్ని దుర్భేద్యమైన స్థావరాలను ఏర్పాటు చేసుకొని విచ్ఛిన్నకర మైన కార్యకలాపాలను దేశంలో సాగిస్తూ ఉంటారో, అలాగే కామక్రోధాది శత్రువులు కూడా దేహం లోనే ప్రత్యేక స్థావరాలను ఏర్పరచుకొని, తమ కార్యకలాపాలను సాగిస్తూ ఉంటాయి. ఆ స్థావరాలే ఇంద్రియ మనోబుద్ధులు. దేశంలో తీవ్రవాద స్థావరాలు ఉన్నట్లే, దేహంలో 'తీవ్రబాధా' స్థావరాలు ఉన్నాయి. స్థావరాలు ధ్వంస మైతే శత్రువులు భంగ పడ్డేట్లే.

మనం చేసే కార్యా లన్నిటి వెనుక కారణంగా కామం ఉందని అర్థం చేసుకున్నాం. కామం ఎప్పుడైతే నిరాశ్రయ మవుతుందో, కామప్రేరిత కార్యాలు మిగలవు. కామప్రేరిత కార్యాలు అదృశ్యమైతే అశాంతి అంతమైనట్లే. కనుక, ప్రమాద మంతా కామం వల్లనే ఉంది.

ఆత్మ సచ్చిదానంద స్వరూపము. నిర్దోష మైనది. వాంఛలు లేనిది. అట్టి ఆత్మ వల్ల ఏ ప్రమాదమూ లేదు. ఇక దేహ మంటారా? అది జడము. దాని వల్ల కూడా ప్రమాదం లేదు. మరి ఇంద్రియాలు? అవి కేవలం విషయాలను తెలియచేసే వార్తావహులే. కనుక అంతకు మించి అవి ఏమీ చేయలేవు. ఇక మనస్సు విషయాని

కొస్తే, అది మనిషి చేతిలో ఒక పరికరం మాత్రమే. బుద్ధి కూడా ఒక కరణమే. బుద్ధి చెడునే కాదు, మంచిని కూడా నిర్ణయించి చెబుతుంది. బుద్ధి అలా నిశ్చయించడం వెనుక ఎవరున్నారో తెలుసా? ఎవరో కాదు, కామ మనే శత్రువే. ఈ కామప్రేరణ వల్లనే మనిషికి ఇష్టం లేని దానిని కూడా బుద్ధి కర్తవ్యంగా నిశ్చయిస్తుంది (అనిచ్ఛన్నపి). మనిషి ఆచరిస్తాడు. అలా చేయడం యుక్తం కాదని ఒక వైపు అర్థం అవుతున్నా, కామ ప్రేరణ చేత మనిషి వివశుడై చేసి తీరుతాడు.

ప్రథమ స్థావరము

కామ మనే శత్రువుకు మూడు ఆశ్రయ స్థానాలు ఉన్నాయి. అందులో మొదటి స్థావరము ఇంద్రియాలు. ఇంద్రియాలకు ముందు చూపే గాని, వెనుక చూపు, లోచూపు ఉండవు. ప్రపంచాన్ని చూస్తాయి. మనస్సును చూడలేవు. ఇంద్రియాల ముందు ప్రపంచం ఉంది. ఇంద్రియాల వెనుక మనస్సు ఉంది. ప్రపంచంలో గోచర మయ్యే దృశ్యాదులను నేత్రాదులు మనస్సుకు ప్రదర్శిస్తాయి. మనస్సు తిలకిస్తుంది. ఇష్టమైతే పులకిస్తుంది. అనిష్ట మైతే వికటిస్తుంది.

ఇంద్రియాలు తమకు ఆశ్రయ స్థానమైన మనస్సు వైపు తిరిగి చూడలేవు. సూర్యుని నుండి కిరణాలు లోకం లోకి విరజిమ్మ బడినట్లు, మనస్సు నుండి చేతనత్వాన్ని పొందిన ఇంద్రియాలు ప్రపంచం వైపు సదా పరుగులు తీస్తూ ఉంటాయి. మరల ఈ ఇంద్రియాల ద్వారానే మనస్సు ప్రపంచం లోకి చొర బడుతుంది. ఇంద్రియ ద్వారాలను మూసేస్తే, మనస్సు బయటకు పోవాలని ఉబలాట పడినా పోలేదు. ఈ విధంగా కామ శత్రువు యొక్క ప్రథమ స్థావరమైన ఇంద్రియాలను మూసేయాలి. యోగమార్గంలో ఈ ప్రక్రియనే 'దమం' అంటారు (ఆపరేషన్ 'దమ').

ఇంద్రియ ద్వారాల నుండే విషయాలు పయనించి మనస్సును చేరుతాయి. తిరిగి ఇంద్రియాల ద్వారానే మనస్సు లోని కోరికలు ప్రపంచంలో తీరుతాయి. ఇంద్రియాలు ఎప్పుడైతే నిగ్రహింప బడ్డాయో, మనస్సు ప్రపంచం లోకి ప్రవేశించ లేదు. నిగ్రహింపబడి ఉంటుంది. మనస్సు తోడైతేనే ఇంద్రియాలు బలాన్ని పుంజుకొని చెల రేగుతాయి. మనస్సు నియమింప బడితే ఇంద్రియాలు నిర్వీర్య మవుతాయి. స్థావరము బలహీన మైనపుడు శత్రువు బలవంతు డవుతాడా?

ద్వితీయ స్థావరము

కామశత్రువు యొక్క రెండవ స్థావరము మనస్సు. ఇంద్రియాలు ఎప్పుడైతే నిగ్రహింప బడ్డాయో, కామ మనే విరోధి ఇంద్రియ స్థావరాన్ని వీడి మనస్సును స్థావరంగా మార్చుకుంటుంది. ఇంద్రియ మనో స్థావరాలలో ప్రధానంగా ఒక వ్యత్యాసం కనిపిస్తుంది. మనస్సు లేకుండా ఇంద్రియ వ్యాపారాలు సాగవు. కానీ, ఇంద్రియాలు లేకపోయినా, మనస్సు తనకు తానుగా విషయాలను చింతించ గలదు. విషయ చింతనలో రమించ గలదు. దేశ కాల పరిస్థితులను అధిగమించి మనస్సు వ్యవహరించ గలదు. కాని, ఇంద్రియాలు మాత్రం దేశకాల పరిస్థితుల పరిధి లోనే సంచరించ గలవు.

వస్తు ప్రపంచంలో చరించ డానికి మనస్సే ఇంద్రియాల రూపంలో వ్యక్త మౌతుంది. ఇంద్రియాలు విషయాల్ని మనస్సు ముందు పెట్టగానే మనస్సును ఆవరించి యున్న కామం మనస్సును రెచ్చగొట్టి, ఇంద్రియాల ద్వారా విషయ ప్రపంచం లోకి నెట్టుతుంది. కాని, ఆ సమయంలో గనుక దృశ్యాదుల నుండి మనస్సును విరమింప చేసి, ఒక సద్విషయాన్ని చింతించే లాగా నియమించ గలిగితే, కామశత్రువు యొక్క రెండవ స్థావరంపై దాడి మొదలైంది అని అర్థం.

సాధకులైన వారు ఏకాంత ప్రదేశాన్ని ఎన్నుకోవడం లోని ఆంతర్యం ఇదే. ముందుండి కలతపెట్టే వాటిని ప్రక్కకు నెట్టి, ముందుకు పోయే సాధన ప్రక్రియ ఇక్కడ స్పష్టంగా గోచరిస్తూ ఉంది.

ఆ తరువాత మనస్సును దీప్తిమంతం చెయ్యాలి. లాభం లేకుండా ఎవ్వరూ ఏ పనీ చెయ్యరు. విషయ ప్రపంచంలో రమించడం వల్ల కలిగే లాభం ఏమీ లేదు అనే సత్యం మనస్సుకు పట్టించాలి. ప్రారంభంలో విషయాలలో సుఖ మున్నట్లు అనిపించినా, అంతమయ్యే ఆ సుఖాలు అంత్యంలో బ్రతుకును విషతుల్యం చేసి, ఎలా దుఃఖంలో ముంచుతాయో మనస్సుకు అర్థ మయ్యేలా విచారము ద్వారా తెలియ చేయాలి. రాగద్వేషాలు తటస్థ మయ్యే లాగా అవగాహనను పెంపొందించాలి. ఈ విధంగా మనస్సును ఇంద్రియాలకు, ఇంద్రియ విషయాలకు దూరంగా ఉంచితే, కామశత్రువు యొక్క రెండవ స్థావరం కూడా ధ్వంస మౌతుంది. యోగ మార్గంలో దీనినే 'శమం' అని అంటారు (ఆపరేషన్ 'శమ'). కామం మకాం మార్చేస్తుంది. ఇంద్రియాల నుండి వెను దిరిగి మనస్సును ఆశ్రయించిన కామం, ఇప్పుడు మనస్సు నుండి కూడా పారిపోయి బుద్ధిలో తల దాచుకుంటుంది.

తృతీయ స్థావరము

గత జన్మ సంస్కార ప్రభావ జనిత ప్రకృతి ప్రేరేపిస్తూ ఉంటుంది కనుక కామేచ్ఛ బుద్ధిలో రూపు దిద్దుకుంటూ ఉంటుంది. విషయాలు కోర దగినవే అని నిశ్చయిస్తుంది. అవి మంచివే నని కితాబు నిస్తూ ఉంటుంది.

కావచ్చు. ప్రపంచంలో మంచివి ఎన్నో ఉండవచ్చు. ఉంటాయి. కాని, మంచి వన్నీ మనకు కావాలా? లేక అవసరమైనవి కావాలా? మంచివి కదా అనుకుంటూ అన్నిటినీ ప్రోగు చేసుకుంటూ పోతే, ఆ తరువాత కూర్చోవడానికి మన ఇంట్లో మనకే స్థలం ఉండక పోవచ్చు. మంచివన్నీ మనకు అవసరం లేదు. మనకు ఏవి మంచివో, ఏవి అవసరమో వాటినే మనం సాధించు కోవాలి.

ఈ కోణంలో బుద్ధిని ఆలోచింప చేస్తే, రాగద్వేషాలు రాలిపోయి, వాటి స్థానంలో ధర్మాధర్మాలు తొంగి చూస్తాయి. ధర్మాచరణంలో కామం ఆటలు సాగవు. అక్కడ అంతా ఈశ్వరార్పణం గానే సాగుతూ ఉంటుంది. ప్రసాదం గానే అందుతూ ఉంటుంది. కామం ఇక తన ఉనికిని పోగొట్టు కుంటుంది. ధర్మం ఊరేగుతూ దర్శన మిస్తుంది. ఈ విధంగా శత్రువు యొక్క మూడవ స్థావరం కూడా ధ్వంసం అవుతుంది. ఇక్కడ వివేకమే వెలుగై దారి చూపుతుంది (ఆపరేషన్ 'ప్రజ్ఞ').

యదా పంచావ తిష్ఠన్తే జ్ఞానాని మనసా సహ
బుద్ధిశ్చ న విచేష్టేత తమాహుః పరమాం గతిమ్ ॥

ఇంద్రియాలతో సహా మనస్సు ఎక్కడ నిశ్చలంగా ఉందో, నిశ్చయాత్మకమైన బుద్ధి వ్యాపారాలు ఎక్కడ చలించకుండా స్థిరపడ్డాయో, అదియే ఉత్కృష్టమైన సద్గతి అని కఠోపనిషత్తు ప్రవచించింది.

ఈ విధంగా శత్రు స్థావరాలపై వివేక పూరితంగా దాడి చేసి, మోహానికి గురి చేసే కామ శత్రువును మట్టుపెట్టిన వారు అశాంతికి దూరులై శాంతిని అనుభూతం చేసుకుంటారు.

అందుచేత, ఇంద్రియాలను నియమించి, కామమును జయించి, పాపము నుండి విడిపొమ్మని ఆదేశిస్తున్నాడు.

తస్మాత్త్వ మిన్ద్రియా ణ్యాదౌ నియమ్య భరతర్షభ ।
పాప్మానం ప్రజహి హ్యేనం జ్ఞాన విజ్ఞాన నాశనమ్ ॥ 41

తస్మాత్-త్వం-ఇంద్రియాణి-ఆదౌ-నియమ్య-భరతర్షభ
పాప్మానం-ప్రజహి-హి-ఏనం-జ్ఞాన విజ్ఞాన నాశనం

భరతర్షభ	= అర్జునా!	నియమ్య	= నియమించి
తస్మాత్	= అందువలన	జ్ఞానవిజ్ఞాన నాశనం	= జ్ఞానవిజ్ఞానములను నాశనము చేయు
త్వం	= నీవు	పాప్మానం	= పాప స్వభావం గల
ఆదౌ	= మొదట	ఏనం	= దీనిని
ఇంద్రియాణి	= ఇంద్రియములను	ప్రజహి హి	= అవశ్యం విడిచి పెట్టు

అర్జునా! అందువలన, మొదట నువ్వు ఇంద్రియాలను వశ పరచుకో. ఆ తరువాత, కామాన్ని పూర్తిగా తుడిచి పెట్టేయ్! కామము జ్ఞానాన్ని, విజ్ఞానాన్ని హరిస్తుంది. అది మహాపాపి.

వ్యాఖ్య

సర్వానర్థ హేతువైన కామము యొక్క మూడు ఆశ్రయ స్థానాల్ని తెలుసుకున్నాం. శత్రువు యొక్క స్థావరాలు తెలిసి పోయాయి కనుక ఇక శత్రువును వధించే కార్యానికి పూనుకోవాలి. జ్ఞాన విజ్ఞానములను పాడు చేసే ఈ కామ పాపిని ముందుగా మొదటి స్థావరమైన ఇంద్రియాల స్థాయి నుండి సంహరించడం ప్రారంభించ మంటున్నాడు. అందుచేత ***(తస్మాత్)*** నువ్వు ***(త్వం)*** ఇంద్రియాలను ***(ఇంద్రియాణి)*** ముందుగా ***(ఆదౌ పూర్వ)*** వశపరచుకో ***(నియమ్య వశీకృత్య)*** అంటున్నాడు.

ముందుగా ఇంద్రియాలను వశం చేసుకోమని చెబుతున్నాడు అంటే, ఇంద్రియ నిగ్రహం మాత్రమే సరిపోదు అని అర్థం. ముందుగా మొదటి స్థావరాన్ని ధ్వంసం చేసి, ఆ తరువాత మిగిలిన రెండు స్థావరాలను కూడా వశ పరచు కోమని దాని అర్థం. అదే *ఆదౌ* పద ప్రయోగం.

ఇంద్రియాలను నియమించడం శత్రువుపై మనం సాధించే మొదటి విజయము. ఇంద్రియాలను జయించడము అంటే, ఇంద్రియ విషయాలకు దూరంగా వెళ్ళడం అని కాదు. తద్వారా విషయాలకు తాత్కాలికంగా దూరమైన వాళ్ళం అవుతామే గాని ఇంద్రియాలను జయించిన వాళ్ళం కాలేము.

ఇంద్రియాలను జయించడం అంటే, రాగద్వేషాలపై పట్టు సాధించడము అని అర్థము. విషయాసక్తి మనస్సు నుండి దూరమైతేనే, రాగద్వేషాలు అదృశ్య మవుతాయి. రాగద్వేషాలు లేనపుడు కామం మనల్ని కదిలించ లేదు. కోరలు తీసిన పాము లాగా పడి ఉంటుంది.

విషయాలలో ఉండే విషమత్వాన్ని అర్థం చేసుకుంటే విషయాల్ని విషం లాగా విడిచి పెట్టగలం. **విషయాన్ విషవత్ త్యజ** - ఇంద్రియ విషయాలను విషాలుగా భావించి విడిచిపెట్టు అన్నాడు 'అష్టావక్ర గీత'లో అష్టావక్రుడు. అదే ఇంద్రియ నిగ్రహము. విషయాల యందలి దోషమును దర్శించ గానే విషయాలలో రమించాలని ఉత్సాహ పడే మనస్సు వాటి నుండి విరమించి శాంతిస్తుంది.

ఆఖ్యాయిక

యౌవనంలో ఉన్న సాధువును ఒక స్త్రీ తనను పెళ్ళి చేసుకోమని కోరుతుంది. సాధువు అందుకు అంగీకరించడు. అప్పుడు ఆమె సాధువుతో, 'అయ్యా! నేను కామంతో నిన్ను వాంఛించడం లేదు. నీవు మహా మేధావివి. నీ లాంటి మేధావిని బిడ్డగా పొంది, ప్రపంచానికి అందించాలనే మహోన్నత ఆశయంతో అడుగుతున్నాను' అంటుంది.

ఆమె మాటల్ని ఆలకించిన సాధువు, 'అమ్మా! నీ ఆశయానికి నేను ఆనందిస్తున్నాను. నా లాంటి బిడ్డ కావాలి అని నువ్వు అభిప్రాయ పడే టప్పుడు, ఇక ఆలస్య మెందుకు? మాసాలు, సంవత్సరాలు నిరీక్షించడ మెందుకు? నన్నే బిడ్డగా అంగీకరిస్తే నీ కోరిక ఈ క్షణం లోనే తీరిపోతుంది కదా!' అన్నాడు. ఇదే ఇంద్రియ నిగ్రహము. అవగాహన వల్ల ఏర్పడిన నియమము.

ఇంద్రియాలను నియమించడము అంటే, మనం ఇంతకు ముందు చూచినట్లు, మనోబుద్ధులను కూడా నియమించడ మని అర్థం. ముందుగా ఇంద్రియాలను నిగ్రహించాలి. ఆ తరువాత మనోబుద్ధుల్ని నిగ్రహించాలి అని అర్థం.

'ఇంద్రియాలు' అన్నప్పుడు అందులో మనోబుద్ధులు కూడా కలిసి ఉంటాయి. ఇంద్రియాలు బాహ్యంలో చరిస్తూ ఉంటాయి. కనుక అవి బాహ్య కరణాలు. మనోబుద్ధులు ఆంతర్యంలో ఉంటాయి కనుక అవి అంతః కరణాలు. ఇంద్రియాలు బాహ్యేంద్రియాలు కాగా, మనోబుద్ధులు అంతరేంద్రియాలు. దృశ్యాది విషయాల్ని నేత్రాది ఇంద్రియాలు గ్రహిస్తే, విషయ సంయోగము వల్ల కలిగే సుఖదుఃఖాలను, జయాపజయాలను, మానావమానాలను మనోబుద్ధులు గ్రహిస్తాయి.

మహాపాపి

కామము అనేది మహాపాపి ***(మహాపాప్మా)*** అని ముప్పై ఏడవ శ్లోకంలో భగవంతుడు తెలిపాడు. ఇక్కడ పాప స్వరూపం కలది అంటున్నాడు ***(పాప్మానం)***. కామాన్ని పాపిగా ఎందుకు అభివర్ణించాడు? జ్ఞాన విజ్ఞానాలను నాశనం చేస్తూ ఉంది కనుక పాపి అంటున్నాడు.

శాస్త్రం ద్వారా, గురువు ద్వారా ఆత్మ మొదలైన వాటికి సంబంధించిన పరోక్ష జ్ఞానము ఏదయితే కలుగుతూ ఉందో, అది జ్ఞానము ***(జ్ఞానం శాస్త్రతః ఆచార్యతః చ ఆత్మాదీనామ్ అవబోధః)***. విజ్ఞానము అంటే, గురుముఖతః లభించిన జ్ఞానాన్ని ప్రత్యేకించి అనుభవం లోకి తెచ్చుకోవడం ***(విజ్ఞానం విశేషతః తదనుభవః)***. ఈ రెండిటిని నశింప చేయడం పాపము. ఈ పాపకర్మను చేసేది కావడం వల్ల కామము మహాపాపి.

ఆస్తుల్ని నాశనం చేస్తే తిరిగి పొందవచ్చు. ప్రయత్నించి సాధించుకో వచ్చు. జ్ఞాన విజ్ఞానాలు పాడైతే, వాటిని తిరిగి సాధించు కోవడం, సంపాదించు కోవడం అంత సులభ సాధ్యం కాదు. సంవత్సరాల తరబడి శ్రమించి సాధించుకున్న జ్ఞాన విజ్ఞానాలను కామం క్షణంలో పాడు చేస్తుంది. అందుకే కామాన్ని మహాపాపిగా గీతాచార్యుడు అభివర్ణించాడు.

ఇంద్రియాలను మొదట నిగ్రహించి, ఆ తరువాత మనోబుద్ధులను నియమించి, శత్రువు యొక్క స్థావర త్రయాన్ని ధ్వంసం చేసి, విరోధిపై తిరుగు లేని విజయాన్ని సాధించ మంటున్నాడు విజయసారథి ***(ఏనమ్ ప్రజహి)***.

మనస్సును జయించిన వాడు మహిని జయించ గలడు. కనుక ముందుగా ఇంద్రియాలను జయించి, ఆ తరువాత అజ్ఞానాన్ని జయించాలి. దేహేంద్రియ మనోబుద్ధు లన్నీ ఇంద్రియాలే కనుక, అవన్నీ కరణాలే. కనుక, ముందుగా మనోజయం జరిగి పోవాలి. ఆ తరువాత అన్నీ విజయ పరంపరలే. ఎందుకంటే, శాస్త్రం ఒక అందమైన ఉపమానాన్ని అందించింది. ఎందుకు ముందుగా ఇంద్రియ జయం జరగాలి? ఎందుకు ముందుగా మనస్సును జయించాలి అంటే, దానికి కుత్సిన మీనాన్ని దృష్టాంతంగా చెప్పింది.

మనస్తు పూర్వ మా దద్యాత్ కుమీన మివ మత్స్యహా

జాలరి చేపల్ని పట్టి గట్టుపై పడేస్తాడు. చావకుండా చలించే చేపలు నీళ్ళల్లోకి జారి పోకుండా వాటిని చంపి బుట్టలో వేసుకుంటాడు. కాని, మొదట కుత్సిన మీనాన్ని, అంటే మళ్ళీ నీళ్ళల్లో ప్రవేశించ డానికి తీవ్రంగా ఏ చేప అయితే యత్నిస్తూ ఉందో, దానిని ముందుగా చంపుతాడు. దాని అర్థం తీవ్ర ప్రయత్నం చేయకుండా నీళ్ళ వైపు మెల్లగా చరించే వాటిని విడిచి పెడతాడు అని కాదు. వాటిని కూడా చంపుతాడు. కాకపోతే, తీవ్ర ప్రయత్నంతో చలించేది, నీటికి దగ్గరగా ఉండేది ఏదో, దానిని ముందుగా చంపుతాడు.

అలాగే సాధకుడు ఇంద్రియ మనోబుద్ధుల్ని నియమించే ప్రయత్నంలో ముందుగా ఇంద్రియాలను నిగ్రహించాలి. ఎందుకంటే, విషయాలకు ఇంద్రియాలు దగ్గరగా ఉన్నాయి. పైగా, ఏ క్షణాన్నైనా అవి విషయ జలాల లోకి జారి పోవచ్చు. కనుక కామ మనే మహాపాపిని వధించాలని అభిలషించే వారు ఇంద్రియ మనోబుద్ధుల్ని అవశ్యం నిగ్రహించాలి అని ప్రబోధిస్తున్నాడు.

కామం యొక్క స్థావరాలను, ఆశ్రయ స్థానాలను తెలిపి, మహాపాపి యైన కామాన్ని త్యజించ మన్నాడు. బాగుంది. అయితే దేనిని ఆధారం చేసుకొని కామవిరోధిని త్యజించాలి? చెబుతున్నాడు.

ఇన్ద్రియాణి పరాణ్యాహు రిన్ద్రియేభ్యః పరం మనః ।
మనసస్తు పరా బుద్ధి ర్యో బుద్ధేః పరతస్తు సః ॥ **42**

ఇంద్రియాణి-పరాణి-ఆహుః-ఇంద్రియేభ్యః-పరం-మనః
మనసః-తు-పరా-బుద్ధిః-యః-బుద్ధేః-పరతః-తు-సః

ఇంద్రియాణి	= ఇంద్రియాలను		బుద్ధిః	=	బుద్ధి
పరాణి	= గొప్పవిగా		పరా	=	గొప్పది అని
ఆహుః	= చెబుతారు		యః	=	ఎవడయితే
ఇంద్రియేభ్యః	= ఇంద్రియముల కంటెను		బుద్ధేః	=	బుద్ధి కంటె
మనః	= మనస్సు		పరతః	=	గొప్పవాడో
పరం	= గొప్పది అని		సః	=	అతడే ఆత్మ అని
మనసఃతు	= మనస్సు కంటె కూడా		ఆహుః	=	చెబుతారు

దేహము కంటె ఇంద్రియాలు గొప్పవి అంటారు. ఇంద్రియాల కంటె మనస్సు గొప్పదని చెబుతారు. మనస్సు కంటె బుద్ధి గొప్పది అంటారు. బుద్ధి కంటె పై నున్న దెవరో అదే ఆత్మ అని చెబుతారు.

వ్యాఖ్య

జ్ఞాన విజ్ఞానములను నశింప చేసే కామాన్ని త్యజించ మని భగవానుడు ఆదేశించాడు. కామము అనేది జయింప శక్యము కానిది అని ఇప్పటికే తెలుసు కున్నాము. కామము యొక్క స్థావరాలను, అనగా ఆశ్రయ స్థానాలను కూడా కనిపెట్టేశాము. ఇక దానిని జయించడమే మనకు మిగిలి ఉన్న కర్తవ్యము. శక్తివంతమైన కామాన్ని ధ్వంసం చెయ్యాలి అంటే, అంతకన్నా శక్తివంతమైన, బలవంతమైన ఆశ్రయాన్ని పొందాలి. ఏ ఆశ్రయాన్ని సాధిస్తే కామాన్ని సంపూర్ణంగా జయింప గలమో, దానిని ఆధారంగా పొందాలి. అది మహోత్కృష్ట మైనదై ఉండాలి. అది ఏదో ఈ శ్లోకంలో అర్థం చేసుకుంటాము.

'ఇంద్రియాలను ఉత్కృష్టములు అంటారు' అంటూ శ్లోకాన్ని ఆరంభించాడు అచ్యుతుడు (***ఇంద్రియాణి పరాణి ప్రకృష్టాని ఆహుః***). ఈ వాక్యం వినగానే దేని కంటె ఉత్కృష్టములు? అనే ప్రశ్న పుడుతుంది. అందుకు దేహము కంటె ఇంద్రియాలు ఉత్కృష్టములు అనే సమాధానం వస్తుంది.

దేహం కంటె ఇంద్రియాలు ఉత్కృష్టములు. ఇంద్రియాల కంటె మనస్సు ఉత్కృష్టము. మనస్సు కంటె బుద్ధి ఉత్కృష్టము అంటూ తరతమ భేదాలతో వివరిస్తూ చివరగా అన్నిటి కన్నా ఉత్కృష్ట మైనది ఆత్మ అని, అట్టి ప్రకృష్టమైన, మహోత్కృష్టమైన ఆత్మను పొందిన వారే కామాన్ని సంపూర్ణంగా జయించ గలరు అని అసలు విషయాన్ని బయట పెట్టేశాడు.

ఈ సత్యాన్ని సాంఖ్య యోగంలో స్థితప్రజ్ఞ ప్రకరణములో కూడా భగవానుడు చర్చించాడు (***రసవర్జం రసోఽప్యస్య పరం దృష్ట్వా నివర్తతే*** *- 59 వ శ్లోకం*). పరమేశ్వర దర్శనం తోనే విషయాసక్తి సంపూర్ణంగా నశిస్తుందని అక్కడ చెప్పే ఉన్నాడు. అట్టి దివ్య దర్శనం వైపు నడిపించే ప్రయత్నమే ఈ శ్లోకంలో చేస్తూ ఉన్నాడు.

దేహం నుండి ప్రారంభమై దేహి వరకు తరతమ భేదాలతో, ప్రకృష్ట స్థితిని వివరిస్తూ ప్రవచించాడు. కాకపోతే, ఈ ఉత్కృష్టత అనే దానికి కొలమానము లేమిటో కూడా ముందుగా తెలుసుకుంటే మంచిది.

ఒకదాని కంటె మరొకటి ఎలా ఉత్కృష్టము? తరతమ భేదాలు ఏయే విషయాలలో ఉన్నాయి? వినండి. (1) ప్రకాశత్వంలో ఉత్కృష్టము (***ప్రకాశకత్వాత్***). (2) ఒక దాని కంటె మరొకటి అంతస్థమై ఉండటము (***అంతస్థానాత్***). (3) వ్యాపకత్వంలో ఉత్కృష్టము (***వ్యాపకత్వాత్***). (4) కారణమై ఉండుట చేత ఉత్కృష్టము (***కారణత్వాత్***). (5) ఒకదాని కంటే మరొకటి సూక్ష్మమై ఉండటము (***సూక్ష్మత్వాత్***). (6) ప్రవర్తకత్వంలో ఉత్కృష్టము (***ప్రవర్తకత్వాత్***). ఈ ఆరు ధర్మాలలో తరతమ భేదాలను అనుసరించి ఉత్కృష్టతను నిర్ణయించాలి.

దేహం కంటె ఇంద్రియాలు

దేహం అప్రకాశ మైనది. తాను ఉన్నట్లు తనకే తెలియదు. ఒక బండి లాగా, లేదా బండ లాగా కనిపిస్తూ ఉంటుంది. దేహంతో పోల్చినపుడు ఇంద్రియాలు ప్రకాశవంతంగా ఉన్నాయి. వెనుక నుండి పిలిస్తే ముందు నడుస్తున్న వ్యక్తి తిరిగి చూస్తాడు. వాసనలు తెలుసు కుంటాడు. అలాగే విషయాలు అన్నీను.

దేహం తనకు తాను దృశ్యం కాలేదు. అంటే, తనను తాను దర్శించ లేదు. ఇంద్రియాలు దేహాన్ని దర్శిస్తాయి. స్పృశిస్తాయి. ఆఘ్రాణిస్తాయి. దేహం కన్నా సూక్ష్మంగా ఉంటాయి. ఆకాశంలో ఎక్కడో ఉన్న చంద్రుణ్ణి కళ్ళు ఇక్కడ నుండే చూస్తాయి. పంచీకృత స్థూలభూతాల నుండి దేహం పుడితే, అపంచీకృత సూక్ష్మభూతాల నుండి ఇంద్రియాలు జనించాయి. కనుక ఇంద్రియాలు దేహం కన్నా ఉత్కృష్టములు (***ఇంద్రియాణి పరాణి***).

ఇంద్రియాల కంటె మనస్సు

ఇంద్రియాల కంటే మనస్సు ఉత్కృష్టము. దేహం చేరలేని చంద్రుణ్ణి కళ్ళు చేరాయి. కనిపిస్తున్నాడు కనుక కళ్ళు చంద్రుణ్ణి చేరాయి. ఎదురుగా లేని, కంటికి కనిపించని, కలకత్తా లోని కాళికాదేవి కోవెలను కళ్ళు ఇక్కడ నుండి చూడ లేవు. కాని, మనస్సు చూస్తుంది. ఇంద్రియాల కన్నా మనస్సు సూక్ష్మం కనుకనే అది సాధ్య పడింది.

ఇంద్రియాలను ప్రేరేపించేది, ప్రవర్తింప చేసేది మనస్సు. ఆజ్ఞ లిచ్చి నడిపేది మనస్సు. మనస్సు వాటితో చేరక పోతే ఇంద్రియాలు అచేతనా లవుతాయి. కాని, ఇంద్రియాలు లేకపోయినా మనస్సు తనలో తాను వ్యవహరిస్తుంది. ఊహిస్తుంది. సంకల్పిస్తుంది. వికల్పిస్తుంది. కల్పించు కుంటుంది. ఇంద్రియాలన్నీ ఆదమరచి, చలించని వృక్ష శాఖల్లాగా నిశ్చలంగా ఉన్న నిద్రావస్థలో కూడా, మనస్సు స్వప్నాన్ని సృష్టించుకొని క్రీడిస్తుంది. తానే నేత్రమై చూస్తుంది. శ్రోత్రమై వింటుంది. ఇంద్రియ వ్యాపారాలన్నీ తనకు తానే లోపల సాగిస్తుంది. కనుక ఇంద్రియాల కంటె మనస్సు శ్రేష్ఠము (***ఇంద్రియేభ్యః పరం మనః***).

మనస్సు కంటె బుద్ధి శ్రేష్ఠము

సంకల్ప వికల్పాల మధ్య చలించే మనస్సును నిశ్చయించి నిలిపేది బుద్ధి. మనస్సు తనలో తాను వ్యవహరిస్తుంది. లేదా, ఇంద్రియాలతో చేరి బాహ్యంలో సంచరిస్తుంది. అంతేగాని, లోపల ఉన్న చైతన్యం వైపు పయనించ లేదు. కాని, బుద్ధి అలా కాదు. అటు మనస్సుతో చేరి ప్రపంచం లోకి పోగలదు, ఇటు వెను దిరిగి ఆత్మ వైపు పయనించ గలదు.

మనస్సు 'ఇదం' లేక 'ఇది'గా తెలుస్తుందే గాని 'అహం' లేక 'నేను'గా తెలియదు. 'అహం' వృత్తి బుద్ధి లోనే జనిస్తుంది. బుద్ధికి మనస్సు 'ఇదం'గా తెలుస్తుంది. ప్రేరేపించేది 'అహం' వృత్తి. ప్రవర్తించేది 'ఇదం' అయిన మనస్సు. ప్రవర్తించే దాని కన్నా ప్రేరేపించేది ఉత్కృష్ట మైనది. కనుక మనస్సు కంటె బుద్ధి ఉత్కృష్టము *(మనసః పరా బుద్ధిః)*.

బుద్ధి కంటె ఆత్మ ప్రకృష్టము

బుద్ధిలో కదిలే 'అహం' వృత్తిని, అహంవృత్తికి దృశ్యములైన 'ఇదం' వృత్తులను ప్రకాశింప చేసేది ఆత్మ. దేహేంద్రియ మనోబుద్ధులకు చేతనత్వాన్ని కలిగించేది, సర్వవ్యాపక మైనది, సర్వకారణ మైనది, సదా ప్రకాశవంత మైనది, సూక్ష్మాతి సూక్ష్మ మైనది కావటం చేత ఆత్మ బుద్ధి కంటే ఉత్కృష్ట మైనది. కామం కదలనిది, సర్వ కామాలు తీరినది ఆత్మ. అందుచేత ఆత్మ పరమైనది *(బుద్ధేః పరః సః)*. ఇక్కడ సః - 'అది' అంటే, ఆత్మ అని అర్థము.

రాజమార్గము

వానరుడు మతిని అనుసరించ వచ్చు కాని, నరుడు మాత్రం శ్రుతినే అనుసరించాలి అని సాధువులు చమత్కరిస్తూ ఉంటారు. శ్రుతి మార్గము రాజమార్గము. గీత ఉపనిషత్తుల సారము. సారభూతమైన విషయము. ఉపనిషత్తు లనే గోవుల నుండి పితికిన జ్ఞానక్షీరమే భగవద్గీత అని ధ్యానశ్లోకాల లోనే మనం అర్థం చేసుకున్నాం. ప్రస్తుతం దేహం నుండి ఆత్మ వరకు చెప్పబడిన తారతమ్యమును కఠోపనిషత్తు నుండి గ్రహించి ప్రవచించాడు గీతాచార్యుడు.

ఇంద్రియేభ్యః పరాహ్యర్థా అర్థేభ్యశ్చ పరం మనః
మనసశ్చ పరాబుద్ధిః బుద్ధేరాత్మా మహాన్పరః ॥

ఈ విషయాన్ని నారాయణుడే నరునికి బోధించాడు. ఇక రెండవ ఆలోచనకు, వ్యాఖ్యానానికి అవకాశ మెక్కడుంది?

అందుచేత, బుద్ధి కంటే పరమ ప్రకృష్ట మైనది ఆత్మ. అదే పురుషుడు. పరమాత్మ స్వరూపము. అంతకు మించినది ఏదీ లేదు. ***పురుషాత్ న పరం కించిత్ స కాష్ఠా స పరాగతిః*** అని శ్రుతిశాసనం.

ఇంద్రియాలు ఐదు, మనస్సుతో ఆరు, బుద్ధితో ఏడు - ఆ తరువాత అష్టమ స్థానంలో ఆత్మ దివ్యంగా ప్రకాశిస్తోంది. అక్కడే అష్టదళ పద్మంలో పద్మనాభుని వైభవం. అదే అష్టాంగ యోగమార్గంలో అష్టమ భూమిక యైన సమాధి. అదే అష్టమగర్భ సంజాతుడైన వాసుదేవుని నివాసము. నారాయణుని అష్టాక్షరీ మహామంత్ర వైభవము.

క॥ *విను మై దింద్రియములకును మనంబు షష్ఠంబు సప్తమత్వము బుద్ధిం*
బనిగొను భవ్య క్షేత్రజ్ఞుని యందష్టమత గల్గు సుగుణాభరణా ॥

అని ఆంధ్ర మహాభారతంలో కవిబ్రహ్మ తిక్కనార్యుని తీపి పద్యము.

బుద్ధి కంటె పరమైన ఆత్మానుభూతి కలిగితే కామమును సంపూర్ణంగా జయించినట్లే. రాజును జయిస్తే రాజ్యాన్ని జయించినట్లే కదా! సర్వాత్మ ప్రాప్తిస్తే సర్వమూ ప్రాప్తించినట్లే. ఆ తరువాత కామము కదలదు. కాలుడు కనిపించడు.

పట్టు వలువలు కప్పినా పన్నీరు చల్లినా
ఘన స్తుతుల ముంచినా గజము లెక్కించినా
చలింప నైతిని నీ మహిమ తెలిసి నేను
నీ అడుగుల కడ పడి ఉందు నీలకంఠా!

అని ఆ మహోత్కృష్ట సన్నిధిలో ఒక విబూదిపండు.

చివరగా, కామాన్ని జయించి, ఆప్తకాముడవై జీవించు అని ఆనతిస్తూ ఆశీర్వదిస్తున్నాడు.

ఏవం బుద్ధేః పరం బుద్ధ్వా సంస్త భ్యాత్మాన మాత్మనా ।
జహి శత్రుం మహాబాహో కామరూపం దురాసదమ్ ॥ 43

ఏవం-బుద్ధేః-పరం-బుద్ధ్వా-సంస్తభ్య-ఆత్మానం-ఆత్మనా
జహి-శత్రుం-మహాబాహో-కామరూపం-దురాసదం

మహాబాహో	=	అర్జునా!	ఆత్మనా	=	మనస్సు చేతనే
ఏవం	=	ఈ విధముగా	సంస్తభ్య	=	స్తంభింప చేసి
బుద్ధేః	=	బుద్ధి కంటె	కామరూపం	=	కామ స్వరూపమైన
పరం	=	శ్రేష్ఠమైన దానినిగా	దురాసదం	=	జయింప శక్యము గాని
బుద్ధ్వా	=	తెలుసుకొని	శత్రుం	=	శత్రువును
ఆత్మానం	=	మనస్సును	జహి	=	సంహరించు

అర్జునా! ఈ విధంగా ఆత్మను బుద్ధి కంటే శ్రేష్ఠ మైనదిగా తెలుసుకో. బుద్ధి చేత మనస్సును నిగ్రహించు. ఈ కామ శత్రువును జయించుట సుసాధ్యం కాదు. దానిని ఎలాగైనా జయించు.

వ్యాఖ్య

ప్రతి మానవుడు జయించ వలసిన కామాన్ని శత్రువుగా అభివర్ణిస్తూ, అజేయమైన శత్రువుపై విజయాన్ని సాధించి, ఆత్మ సామ్రాజ్యాన్ని అధిరోహించ మని ఆదేశిస్తూ మూడవ అధ్యాయం - కర్మయోగాన్ని సమాప్తి చేస్తున్నాడు.

బుద్ధికి ఉన్నతంగా, అతీతంగా పరమాత్మ స్వరూపం ఉంది. అదే బుద్ధికి చేతనత్వాన్ని ప్రసాదిస్తూ ఉంది. బుద్ధికి అధోముఖంగా మనస్సు చరిస్తూ ఉంది. మనస్సు బుద్ధిని అధోముఖంగా ఇంద్రియాల వైపు ఈడ్చి, విషయ ప్రపంచంలో వ్యవహరింప చేస్తూ ఉంది. కనుక బుద్ధి కంటె పరమైన ఆత్మను తెలుసుకోవాలి అంటే బుద్ధి చేత మనస్సును నిగ్రహించి, కామ రూప శత్రువును అంతం చెయ్యాలి.

శత్రువు ఎంత గొప్పవాడైనా, కంటికి కనిపిస్తూ ఉంటే, అర్థమవుతూ ఉంటే, పోరాడి జయించ వచ్చు. కాని ఈ కామ శత్రువు కనిపించడు. అర్థం కాడు. ఏ రూపంలో ఉంటాడో చెప్పలేము. ఒకసారి కనిపించినట్లు మరొకసారి కనిపించడు. అందుకే ***దురాసదమ్*** - 'జయింప శక్యము కాని' అన్నాడు భగవానుడు.

(దురాసదమ్ - దుఃఖేన, ఆసదః ఆసాదనం ప్రాప్తిః యస్య తం దురాసదమ్). ఎవరిని గూర్చి తెలుసుకోవడం

కష్టంతో కూడిన కార్యమో, అదే కామ శత్రువు. కామ విశేషాలు అంత సులభంగా అర్థం కావు. కామం **దురాసదమ్** కనుక ఏ రూపంలో నైనా గోచరించ వచ్చు. క్రోధ రూపంలో కనిపించేది కామమే. అంతే కాదు, లోభరూపంలో గోచరించేది, మోహరూపంలో అగుపించేది, మాత్సర్యంగా వికటించేది - అంతా కామమే.

సాధారణంగా శత్రువు బయట ఉంటాడు కనుక, ప్రయత్నించి జయించ వచ్చు. ఈ కామ శత్రువు బయట ఉండేవాడు కాదు. లోపల ఉండేవాడు. కనుక మన ప్రయత్నాలు విఫలమౌతూ ఉంటాయి. ఒక దశలో జయించడం సాధ్యం కాదేమో అనే నిరాశ కూడా కలుగుతూ ఉంటుంది.

వివేకం లోపించడమే ఈ విధమైన నైరాశ్యానికి కారణం. వివేకవంతమైన బుద్ధిని ప్రయోగించలేక పోవడమే కామాన్ని జయించలేక పోవడానికి ప్రధాన ప్రతిబంధకం. కనుకనే మనస్సును ***(ఆత్మానం)*** వివేక బుద్ధి చేత *(ఆత్మనా)* చక్కగా స్తంభింప చేసి *(సమ్యక్ స్తంభనం కృత్వా)* కామ శత్రువును జయించ మంటున్నాడు. ఈ సందర్భంలో అర్జునుణ్ణి **మహాబాహో!** అని సంబోధించాడు.

'మహాబాహో!' అంటే గొప్ప బాహువులు కలవాడా! అని అర్థము. గొప్పదైన బాహుబలంతో శత్రువును సంహరించేవాడా! అని భావము. బాహ్య శత్రువుల్ని బాహుబలంతో జయించినట్లే, అంతశ్శత్రువును బుద్ధి బలంతో జయించాలి. భావబలంతో జయించాలి. వివేక వైరాగ్యాదులనే శస్త్రాలతో ఖండించాలి. అవగాహనా కవచాన్ని సదా ధరించి పోరాడాలి. అప్పుడు శత్రువు ఏ రూపంలో వచ్చినా జయించడం సాధ్య మవుతుంది. కామరూపాలు ఆ తరువాత మనిషిని కదిలించ లేవు.

బుద్ధిలో వివేక బలం పుష్కలంగా ఉండాలి. అప్పుడే ఊర్ధ్వంగా పయనించి ఆత్మను తెలుసుకో గలుగుతుంది. అలాగే అధోముఖంగా విజృంభిస్తున్న ఇంద్రియ మనస్సుల్ని నియమించ గలుగుతుంది. వివేక బలం లేని నీరస మందమతులు కామ శత్రువును జయించి ఆత్మ సామ్రాజ్యాన్ని చేజిక్కించుకో లేరు *(న అయం ఆత్మా బలహీనేన లభ్యః - కఠోపనిషత్తు)*.

విజయం వరిస్తుంది

ప్రయత్నశీలుడు పతన మెరుగడు అని ఆర్యోక్తి. పురుషార్థ నిశ్చయం స్థిరంగా ఉండి, బుద్ధిలో వివేకం విరబూస్తే, కామాన్ని జయించడం దుస్సాధ్యం కాదు. మరీ అంత అసాధ్యమైతే, మన పూర్వీకులు ఎలా జయించ గలిగారు? జయించడం దుస్సాధ్యమే అయితే, జయించు అని శ్రీకృష్ణుడు ఎందుకు ఆదేశిస్తాడు? అవగహన కల వారికి ఏదీ అసాధ్యం కాదు.

కామం వాస్తవానికి మిత్రుడూ కాదు. శత్రువూ కాదు. కామం మిత్రుడైతే మనల్ని దుఃఖానికి ఎందుకు గురి చేస్తుంది? కామం శత్రువైతే, ఆత్మజ్ఞానేచ్ఛను ఎలా కలిగిస్తుంది?

నిజం చెప్పాలంటే, ప్రపంచంలో కూడా ఎవ్వరూ ఎవ్వరికీ శత్రువుగా లేరు. అలాగే మిత్రుడు గాను లేరు. మనం ఏర్పరచుకొనే సంబంధాలను బట్టే శత్రువులు, మిత్రులు తయారవుతూ ఉంటారు.

ఇంతెందుకు? ఎందరు భర్తలు భార్యలకు శత్రువులుగా లేరు? అలాగే ఎందరు భార్యలు భర్తలకు శత్రువులు కారు? తండ్రికొడుకుల మధ్య శత్రుత్వము, మామాఅల్లుళ్ళ మధ్య శత్రుత్వము, అన్నదమ్ముల మధ్య శత్రుత్వము - ఇలా ఎన్నని? ఎన్నైనా అవగాహనా లోపం వల్ల కలిగినవే.

మిత్రుల్ని తయారు చేసుకోవచ్చు. శత్రువుల్ని లేకుండా చేసుకోవచ్చు. అంతా మన ప్రవర్తనపై ఆధార పడి ఉంటుంది. మన అవగాహన వృద్ధి చెందే కొద్దీ, శత్రువులు తగ్గుతూ ఉంటారు. మిత్రులు పెరుగుతూ ఉంటారు. అంతే.

భయంకర మైన పులుల్ని లొంగ దీసుకొని స్వారి చేసే వారు ఉన్నారు. విషసర్పాల్ని చేతుల్లో పట్టుకొని ఆడించే వారు ఉన్నారు. వివేకం ఉన్నతంగా పయనిస్తే కామాన్ని జయించడం కూడా దుస్సాధ్యం కాదు. అందువల్లనే వివేక బుద్ధి చేత మనస్సును స్తంభింప చేసి కామ శత్రువును జయించాలని అభిలషించే సాధకుడు బుద్ధి కంటె ప్రకృష్టమైన ఆత్మను తెలుసు కోవాలి అంటున్నాడు.

ఆత్మదర్శనం

ఆత్మ నిత్యం. శుద్ధం. బుద్ధం. ముక్తం. బుద్ధికి పరమైన ఈ ఆత్మను తెలుసుకున్న బుద్ధి జ్ఞానంతో శోభిస్తుంది. ఆత్మజ్ఞానంతో శోభిస్తుంది. బుద్ధిలో కలిగే జ్ఞానవృత్తి అజ్ఞానవృత్తిని నశింప చేసి, కామ శత్రువును మట్టు పెడుతుంది.

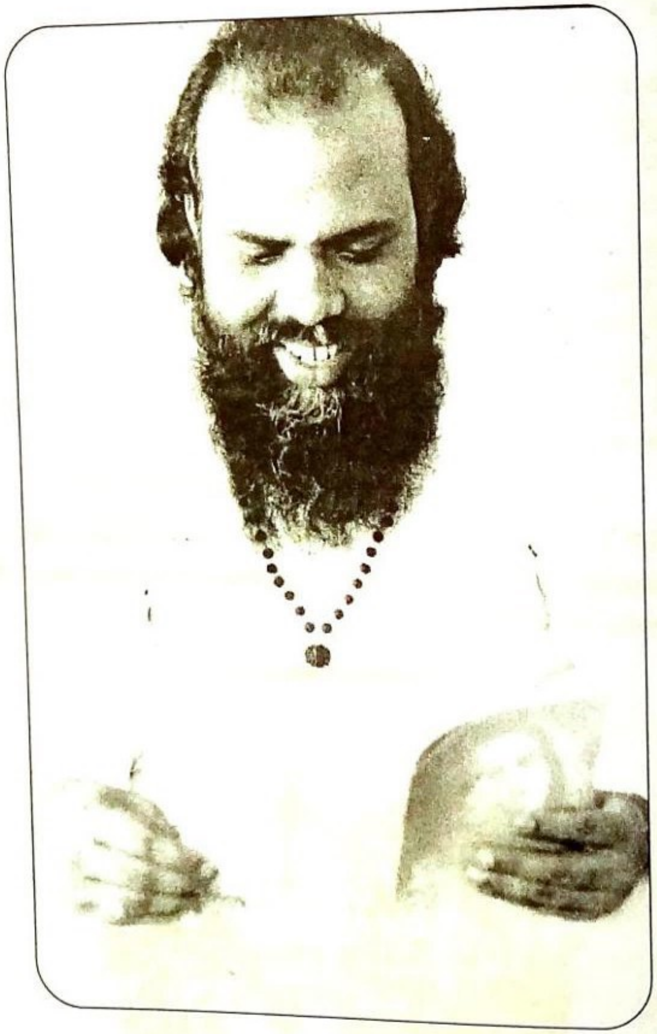
తాను ఆత్మే అనే జ్ఞానం కలిగిన తరువాత, పరిమితమైన కామం ఉంటే మాత్రం నష్ట మేముంది? పరిమితమైన కామం అనంతాత్మను ఏం చేయ గలుగుతుంది? ఆప్తకాముడైన జ్ఞాని ప్రత్యేకించి పొంద వలసింది ఏముంది కనుక అతనిలో కోర్కెలు కదుల్తాయి? పొంద వలసింది లేనపుడు కోరికలు కదిలితే మాత్రం నష్ట మేముంది? ఆత్మానంద సాగరంలో కోరికలు కూడా అందంగా అలల లాగా లేచి పడుతూ ఉంటాయి.

ప్రపంచం అస్థిరం. చంచలం. కామం దుఃఖ హేతువు. పరమాత్మ అక్షరం. ఆనంద స్వరూపం. కామరూప సంసారం చంచల మైంది కనుక అక్షర రూపుడైన పరమాత్మను తెలుసు కోవాలి అన్నది ఉపనిషత్తు ***(విజ్ఞేయోఽక్షర తన్మాత్రో జీవితం చాపి చంచలమ్ - పైంగలోపనిషత్తు).***

ఇతి శ్రీమద్భగవద్గీతా సూపనిషత్సు బ్రహ్మవిద్యాయాం
యోగశాస్త్రే శ్రీకృష్ణార్జున సంవాదే కర్మయోగో నామ తృతీయోఽధ్యాయః

ఈ విధంగా ఉపనిషత్తులు, బ్రహ్మవిద్య, యోగశాస్త్రము, శ్రీకృష్ణార్జున సంవాదము అయిన శ్రీమద్భగవద్గీత యందు కర్మయోగము అనే మూడవ అధ్యాయము.

అకారాది శ్లోకానుక్రమణిక

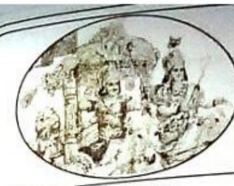
ప్రథమాధ్యాయము

అకారాది శ్లోకానుక్రమణిక

ద్వితీయాధ్యాయము

చైతన్య భగవద్గీత

అకారాది శ్లోకానుక్రమణిక

ద్వితీయాధ్యాయము

అకారాది శ్లోకానుక్రమణిక

తృతీయాధ్యాయము

శ్లోకము	శ్లోక సంఖ్య	పుట
అ		
అథ కేన ప్రయుక్తోఽయం	36	482
అన్నాద్భవన్తి భూతాని	14	429
ఆ		
ఆవృతం జ్ఞాన మేతేన	39	488
ఇ		
ఇన్ద్రియ స్యేన్ద్రియ స్యాఽర్థే	34	477
ఇన్ద్రియాణి పరాణ్యాహుః	42	496
ఇన్ద్రియాణి మనోబుద్ధిః	40	491
ఇష్టాన్ భోగాన్ హి వో దేవాః	12	424
ఉ		
ఉత్సీ దేయు రిమే లోకాః	24	456
ఏ		
ఏవం ప్రవర్తితం చక్రం	16	436
ఏవం బుద్ధేః పరం బుద్ధ్వా	43	499
క		
కర్మణైవ హి సంసిద్ధిమ్	20	445
కర్మ బ్రహ్మోద్భవం విద్ధి	15	430
కర్మేన్ద్రియాణి సంయమ్య	6	400
కామ ఏష క్రోధ ఏషః	37	484
జ		
జ్యాయసీ చే త్కర్మణస్తే	1	385
త		
తత్త్వవిత్తు మహాబాహో	28	467
తస్మా త్త్వ మిన్ద్రియాణ్యాదౌ	41	493
తస్మా దసక్త స్సతతం	19	442
ద		
దేవా న్భావయతాఽనేన	11	419
ధ		
ధూమేనా వ్రియతే వహ్నిః	38	486
న		
న కర్మణా మనారంభాత్	4	395
న బుద్ధి భేదం జనయేత్	26	461
న మే పార్థాస్తి కర్తవ్యమ్	22	451
న హి కశ్చిత్ క్షణమపి	5	397
నియతం కురు కర్మత్వం	8	406
నైవ తస్య కృతే నార్థః	18	441
ప		
ప్రకృతేః క్రియమాణాని	27	465
ప్రకృతే ర్గుణ సమ్మూఢాః	29	469
మ		
మయి సర్వాణి కర్మాణి	30	470
య		
యజ్ఞ శిష్టా శిన స్సన్తః	13	426
యజ్ఞార్థా త్కర్మణోఽన్యత్ర	9	412
యది హ్యహం న వర్తేయమ్	23	454
యద్య దాచరతి శ్రేష్ఠః	21	448
యస్త్వాత్మరతి రేవస్యాత్	17	438
య స్త్విన్ద్రియాణి మనసా	7	404
యే త్వేత దభ్య సూయన్తః	32	474
యే మే మత మిదం నిత్యమ్	31	472
ల		
లోకేఽస్మి న్ద్వివిధా నిష్ఠా	3	391
వ		
వ్యామిశ్రేణేవ వాక్యేన	2	387
శ		
శ్రేయాన్ స్వధర్మో విగుణః	35	480
స		
సక్తాః కర్మణ్య విద్వాంసః	25	459
సదృశం చేష్టతే స్వస్యాః	33	475
సహ యజ్ఞాః ప్రజా స్సృష్ట్వా	10	414

